

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ

Büşra ÜSTÜNTAŞ
2501160643

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. Ali PASLI

İSTANBUL - 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : BÜŞRA ÜSTÜNTAŞ Numarası : 2501160643
Anabilim Dalı / Anasat Dalı / Programı : ÖZEL HUKUK Danışmanı : DOÇ. DR. ALİ PASLI
Tez Savunma Tarihi : 27.08.2019 Saati : 15.00
Tez Başlığı : TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNI

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış,
Sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / YÜKSEKLİĞİNE karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-DOÇ. DR. ALİ PASLI		KABUL
2-DOÇ. DR. KORAY DEMİR		Kabul
3-DR. ÖĞR. ÜYESİ MUSTAFA CAHİT GÜNEL		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-DOÇ. DR. İRFAN AKIN		
2-DR. ÖĞR. ÜYESİ KÜRŞAD YAĞCI		

ÖZ
TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ
BÜŞRA ÜSTÜNTAŞ

Ekonomik ve ticari faaliyetlerin yerine getirilmesi sırasında finansmana erişim ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu ihtiyacın karşılanabilmesi için, taşınırлар üzerinde rehin tesis edilmesi gerekebilir. Taşınır rehni tesisinde genel kural, rehin konusu taşınırларın zilyetliğinin rehin alacaklısına devredilmesidir. Teslime bağlı taşınır rehninin uygulamada ortaya çıkardığı sakıncaları önlemek amacıyla işletmeler üzerinde sicile tescil suretiyle rehin tesis edilmesi imkânı Türk hukukunda ilk olarak mülga 1447 sayılı Ticarî İşletme Rehni Kanunu ile getirilmiştir. Kanunun beklenti ve ihtiyaçları karşılayamaması üzerine 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu 01.01.2017 tarihinde yürürlüğe konmuştur. Kanun, temel olarak teslime gerek duyulmaksızın taşınırлар üzerinde sicile tescil suretiyle rehin kurulması amacını taşımakla birlikte, Türk hukuk sisteminde yeni birçok düzenleme de içermektedir. Bu doğrultuda, yüksek lisans tez çalışmamızda, 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu hükümleri yeri geldikçe mülga 1447 sayılı Ticarî İşletme Rehni Kanunu hükümleri ile karşılaştırma yapılarak ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: rehin sözleşmesi, ticari işlemlerde taşınır rehni, taşınır rehni, taşınır varlık, rehinli taşınır sicili, ticari işletme rehni, işletme

ABSTRACT
MOVABLE PLEDGE ON COMMERCIAL TRANSACTIONS
BÜŞRA ÜSTÜNTAŞ

While carrying out economical and commercial activities, the need for access to finance occurs. In order to meet this need, it may be required to establish pledges on movables. The general rule for establishment of a movable pledge is to transfer possession of pledged movables. To avoid drawbacks of movable pledge (*i.e.* transfer of possession), the possibility of establishment of pledges on enterprises by registration was first introduced in Turkish law with the abolished Commercial Enterprise Pledge Law No. 1447. Since this law had not met the expectations and needs, the Law on Movable Pledge in Commercial Transactions No. 6750 has been entered into force on 01.01.2017. Although the main purpose of the law is to establish pledges on movables by registration without requiring transfer of possessions of those, it also includes a number of provisions that are novel for the Turkish law system. Accordingly, in our master's degree thesis, the provisions of the Law on Movable Pledge in Commercial Transactions No. 6750 have been examined by comparing those with the provisions of the abolished Commercial Enterprise Pledge Law No. 1447, as the case may be.

Keywords: pledge agreement, movable pledge in commercial transactions, movable pledge, movable assets, movable pledge registry, commercial enterprise pledge, enterprise

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tez çalışmamızın amacı, “ticari işlemlerde taşınır rehni” konusunu incelemektir. “Ticari işlemlerde taşınır rehni”, 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun 01.01.2017 tarihinde yürürlüğe girmesiyle kabul edilen ve rehinli taşınırın zilyetliğinin devrine gerek duyulmaksızın sicile tescil suretiyle kurulabilecek taşınır rehni türlerinden biridir. Ticari işlemlerde taşınır rehni; ticari hayatta finansman ihtiyacının önemi ve konunun güncelliği de göz önünde bulundurularak, kanunun genel hukuk kurallarına istisna oluşturan hükümleri, kanun ve ikincil mevzuat hükümleri arasındaki uyumsuzluklar ve kanunda düzenlenmeyen hususların ikincil mevzuat hükümleri ile düzenlenmesi gibi nedenlerle konunun hukuki bir incelemeyi gerektirmesi sebebiyle yüksek lisans tez konumuz olarak seçilmiştir.

Çalışmamızda; “taşınır rehni kavramı”, “taşınır rehnine hâkim olan ilkeler”, “taşınır rehni türleri”, “ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesi”, “rehinli taşınır sicili” ve “rehin sözleşmesinin tescili”, “ticari işlemlerde taşınır rehinde sıra”, “rehin sözleşmesine konu taşınırın değer tespiti”, “rehin sözleşmesinde tarafların hak ve yükümlülükleri”, “rehnin sona ermesi” ve “kanundan doğabilecek uyuşmazlıklarda görevli ve yetkili mahkeme” konuları incelenmiştir.

Hayatımın her döneminde olduğu gibi bu tezin hazırlanması sürecinde de hiçbir zaman destek ve yardımlarını esirgemeyen ve neşesiyle hayatıma her daim ışık tutan biricik ablama ve bu günlere gelmemde en büyük katkıya sahip olan haklarını asla ödeyemeyeceğim sevgili anne ve babama teşekkürü bir borç bilirim.

Tezin danışmanlığını üstlenerek desteklerini esirgemeyen ve tezi en ince ayrıntısına kadar inceleyerek bilgisi ve yönlendirmeleriyle tezin bu aşamaya gelmesini sağlayan Sayın Hocam Doç. Dr. Ali Pahlı’ya teşekkürlerimi sunarım.

İstanbul, 2019

Büşra Üstüntaş

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

“TAŞINIR REHNİ KAVRAMI” VE “TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ”

I. Genel Olarak Taşınır Rehni Kavramı	4
II. Taşınır Rehnine Hâkim Olan İlkeler.....	5
A. Alacağa Bağlılık İlkesi	6
B. Kamuya Açıklık İlkesi	7
C. Güvenin Korunması İlkesi	9
D. Belirlilik İlkesi.....	10
1. Rehin Konusunun Belirli Olması	10
2. Teminat Altına Alınan Alacağın Belirli Olması.....	12
E. Teminatın Bölünmezliği İlkesi.....	12
1. Rehin Konusu Bakımından	12
2. Teminat Altına Alınan Alacak Bakımından.....	13
F. Öncelik İlkesi.....	14
III. Taşınır Rehni Türleri	14
A. TMK’de Düzenlenen Taşınır Rehni Türleri.....	14
1. Teslime Bağlı Rehin.....	14
2. Hayvan Rehni.....	17
3. Bir Sicile Tescili Zorunlu Olan Taşınırın Rehni	20
4. Hapis Hakkı.....	21
5. Hak ve Alacaklar Üzerinde Rehin.....	22

6. Rehin Karşılığında Ödünç Verme İşiyile Uğraşanlarla Yapılan Rehin	24
7. Rehinli Tahvil.....	26
B. Diğer Kanunlarda Düzenlenen Taşınır Rehni Türleri	27
1. Gemi İpoteği.....	27
2. Hava Araçlarının Rehni.....	28
3. Maden Cevheri Rehni ve Maden İpoteği	29
4. Kamu Alacaklarından Doğan Rehin	29
5. Tarım Kredi Kooperatiflerinin ve Tarım Satış Kooperatiflerinin Ortaklarının Ürünleri, Hayvanları ve Üretimleri ile ilgili Makine ve Araçları Üzerinde Rehin Hakkı.....	30
6. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni.....	31
a. Genel Olarak.....	31
b. TRK'nin Amacı	37
c. Ticari İşlem Kavramı ve TRK'nin Kapsamı	39
(1) Ticari İşlem Kavramı	39
(2) TRK'nin Kapsamı	44
i. Genel Olarak.....	44
ii. TRK'nin Kapsamına Yönelik Olarak Getirilen İstisnalar	45
ii1. Sermaye Piyasası Araçları ile Türev Araçlara İlişkin Finansal Sözleşmeleri Konu Edinen Rehin Sözleşmeleri	46
ii2. Mevduat Rehni	48
ii3. Tapu Kütüğüne Herhangi Bir Nedenle Tescil Edilen Taşınırlar.....	48
ii4. TMK Hükümlerine Göre Kurulan Teslime Bağlı Taşınır Rehni	51
ii5. Diğer Kanunlar Uyarınca Bir Sicile Tescili Zorunlu Olan Taşınır Rehinleri	52

İKİNCİ BÖLÜM

“TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ HAKKININ KURULUŞU”: “TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ SÖZLEŞMESİ” VE “TESCİL”

I.	Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesi	57
A.	Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Hukuki Niteliği	57
B.	Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Şekli	58
C.	Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Tarafları	62
1.	Genel Olarak	62
2.	Rehin Alacaklısı	65
a.	Kredi Kuruluşları.....	65
(1)	BankK Uyarınca Faaliyet Gösteren Bankalar ve Finansal Kuruluşlar	66
(2)	6361 Sayılı Kanun Uyarınca Faaliyet Gösteren Finansal Kuruluşlar	67
(3)	Kredi ve Kefalet Sağlayan Kamu veya Özel Kurum ve Kuruluşlar	67
b.	Tacir.....	69
(1)	Gerçek Kişiler.....	69
(2)	Tüzel Kişiler	71
(3)	Hâkim Teşebbüs	73
(4)	Donatma İştiraki	74
c.	Esnaf	75
3.	Rehin Veren.....	76
a.	Tacir.....	77
b.	Esnaf	78
c.	Çiftçi	78
d.	Üretici Örgütü.....	79
e.	Serbest Meslek Erbabı Gerçek ve Tüzel Kişiler.....	82
4.	Üçüncü Kişinin Rehin Vermesi	82
5.	Rehinli Alacağın Devri.....	84

D. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Konusu ve Rehin Hakkının Kapsamı.....	86
1. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Konusu	86
a. Genel Olarak.....	86
b. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehnine Konu Olabilecek Taşınır Varlıklar.....	89
(1) Münferit Taşınır Varlıklar	90
i. Alacaklar.....	90
ii. Çok Yıllık Ürün Veren Ağaçlar.....	94
iii. Fikri ve Sınai Mülkiyete Konu Haklar	95
iii1. Fikri Mülkiyete Konu Haklar	95
iii2. Sınai Mülkiyete Konu Haklar	97
iv. Ham Madde, Sarf Malzemesi ve Stoklar.....	100
v. Hayvan.....	102
vi. Her Türlü Kazanç ve İratlar	104
vii. Başka Bir Sicile Kaydı Öngörülme ve İdari İzin Belgesi Niteliğinde Olmayan Her Türlü Lisans ve Ruhsatlar	105
viii. Kira Gelirleri	106
ix. Kiracılık Hakkı	106
x. Taşınır İşletme Tesisatı.....	108
xi. Tarımsal Ürün.....	109
xii. Ticaret Unvanı ve/veya İşletme Adı	110
xiii. Ticari Plaka ve Ticari Hat	112
xiv. Ticari Proje	114
xv. Vagon	115
xvi. Üçüncü Kişilerin Zilyetliğindeki Taşınır Varlık, Hak ve Paylı Mülkiyet Hakları	115
xvii. Benzeri Her Türlü Taşınır Varlık ve Hak	116
(2) Müstakbel Taşınır Varlıklar	117
i. Genel Olarak.....	117
ii. Müstakbel Alacakların Rehni	121

(3) Ticari İşletme ve Esnaf İşletmesi	122
i. İşletmenin Bütünü Üzerinde Rehin Kurulmasına İlişkin Olarak Getirilen Sınırlamalar	122
ii. Rehnin Kuruluş Anı.....	123
iii. Rehnin Kapsamı	124
iv. Diğer Sicillere Yapılacak Bildirimler.....	126
2. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Hakkının Kapsamı	127
a. Rehin Hakkının Sağladığı Teminatın Kapsamı.....	127
(1) Genel Olarak.....	127
(2) Taşınır Varlık	127
(3) Bütünleyici Parça	128
(4) Doğal Ürün ve Hukuki Getiri.....	129
(5) Eklenti	131
(6) Taşınır Varlığın Yerine Geçen Değerler	133
b. Rehinli Alacağın Kapsamı.....	134
(1) Genel Olarak.....	134
(2) Anapara	134
(3) Takip Giderleri	136
(4) Gecikme (Temerrüt) Faizi.....	136
(5) Sözleşme Faizi.....	139
(6) Zorunlu Masraflar.....	140
E. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Zorunlu İçeriği	141
1. Genel Olarak	141
2. Taraflara İlişkin Bilgiler.....	142
3. Borca İlişkin Bilgiler	143
a. Borcun Konusuna İlişkin Kayıt.....	144
b. Borcun Miktarına İlişkin Kayıt	145
c. Ödenecek Para Cinsine İlişkin Kayıt.....	146
4. Rehin Konusu Taşınır Varlıklara İlişkin Bilgiler.....	147
5. Tescil Masraflarına İlişkin Bilgiler	148
II. Rehinli Taşınır Sicili ve Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Tescili	149

A.	Genel Olarak	149
B.	Rehinli Taşınır Sicili	150
C.	Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Tescili.....	153
1.	Tescilin Hukuki Niteliği.....	153
2.	Tescil Şartları ve Talebi	154
3.	Tescilin İyi Niyetli Üçüncü Kişiler Üzerindeki Etkisi	157
4.	Rehinli Taşınır Siciline Yapılacak Bildirimler.....	160
III.	Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninde Sıra.....	161
A.	TMK'ye Göre Rehninde Sıra	161
1.	Genel Olarak	161
2.	İlerleme Sistemi.....	162
3.	Sabit Dereceler Sistemi	163
B.	TRK'ye Göre Rehninde Sıra	164
1.	Genel Olarak	164
2.	İlerleme Sistemi.....	165
3.	Sabit Dereceler Sistemi	167
a.	Genel Olarak.....	167
b.	Güvence Miktarı ve Rehin Derecesinin Belirlenmesi	167
c.	Sabit Dereceler Sisteminin Özellikleri	168
d.	Sabit Dereceler Sisteminin İstisnaları	169
(1)	Kanundan Doğan İlerleme Hakkı.....	170
(2)	Sözleşmeden Doğan İlerleme Hakkı	171
i.	Genel Olarak.....	171
ii.	Boş Dereceye İlerleme Sözleşmesinin Kuruluşu.....	172
iii.	Boş Dereceye İlerlemenin Gerçekleşmesi	174
IV.	Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesine Konu Taşınır Varlıkların Değer Tespiti	176
A.	Genel Olarak	176
B.	Değer Tespiti Talep Edebilecek Kişiler	177
C.	Değer Tespiti Usulü	178
D.	Değer Tespitine İtiraz Edilmesi.....	180
E.	Yetkili Mahkeme.....	181

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
“TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ SÖZLEŞMESİNİN
HÜKÜMLERİ” VE “REHİN HAKKININ SONA ERMESİ”

I. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinde Tarafların Hak ve Yükümlülükleri.....	182
A. Genel Olarak	182
B. Rehin Verenin Hak ve Yükümlükleri.....	183
1. Rehinli Taşınır Zilyet Olma Yetkisi	183
2. Rehinli Taşınır Varlığı Kullanma Yetkisi	184
3. Rehinli Taşınır Varlık Üzerinde Tasarrufta Bulunma Yetkisi	185
4. Rehinli Taşınır Varlık Üzerinde Art Rehin Kurma Yetkisi	186
5. Rehinli Taşınır Varlığın Değerini Koruyan Gerekli Tedbirleri Alma Yükümlülüğü.....	188
6. Giderleri Karşılama Yükümlülüğü.....	188
7. Rehinli Taşınır Varlığın Değerini Azaltan Tasarruflar Nedeniyle Tazmin Yükümlülüğü	189
8. Sicile Bildirimde Bulunma Yükümlülüğü	189
C. Rehin Alacaklısının Hak ve Yükümlülükleri	190
1. Rehinli Taşınır Varlığın Değerinin Azalması veya Değerinin Azalma Tehlikesinin Başlaması Hâlinde Rehin Alacaklısının Hakları.....	190
a. Zilyedin Kusurlu Davranışları Sebebiyle Rehinli Taşınır Varlıkta Gerçekleşen Değer Azalmaları.....	191
(1) Değer Azalmasına Sebep Olan Davranışların Yasaklanması ve Gerekli Önlemlerin Alınmasını Talep Etme Hakkı.....	192
(2) Gerekli Önlemlerin Alınması İçin Yapılan Masrafların Ödenmesini Talep Etme Hakkı	193
(3) Ek Güvence Gösterilmesi veya Rehinli Taşınır Varlığın Eski Hâle Getirilmesini Talep Etme Hakkı	193
b. Zilyedin Kusuru Olmadan Rehinli Taşınır Varlıkta Gerçekleşen Değer Azalmaları.....	194

(1) Ek Güvence Gösterilmesi veya Kısmi Ödeme Talep Etme Hakkı	194
(2) Gerekli Tedbirleri Bizzat Alma Hakkı	194
2. Rehinli Taşınır Varlığı Denetleme Hakkı	195
3. Alt Rehin Kurma Hakkı	196
4. Borçlunun Temerrüdü Hâlinde Rehin Alacaklısının Sahip Olduğu Haklar	197
a. Genel Olarak.....	197
b. Rehinli Taşınırın Mülkiyetinin Devrini Talep Etme Hakkı	199
(1) Genel Olarak.....	199
(2) Rehinli Taşınırın Mülkiyetinin Devrini Talep Etme Hakkının Kullanılması İçin Aranılan Şartlar.....	204
(3) Rehinli Taşınırın Mülkiyetinin Devrinde Usul	208
i. Takip Talebi.....	208
ii. Sıra Cetveli	211
iii.Ödeme Emri ve İcra Emri.....	213
iv. Rehinli Taşınırın Mülkiyetinin Devri Sonrası Yükümlülükler.....	216
iv1. Genel Olarak.....	216
iv2. Alacağın Taşınırın Değerine Eşit Olması.....	217
iv3. Alacağın Taşınırın Değerinden Fazla Olması	217
iv4. Alacağın Taşınırın Değerinden Az Olması	218
c. Alacağının Varlık Yönetim Şirketlerine Devretme Hakkı	219
d. Kiralama ve Lisans Hakkı	221
e. Genel Hükümler Yoluyla Takip Başlatma Hakkı	222
5. Terkin Yükümlülüğü	224
II. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Sona Ermesi.....	225
A. Alacağa Bağlı Olarak Sona Ermesi.....	226
B. Alacaktan Bağımsız Olarak Sona Ermesi	227
1. Rehnin Terkini.....	227
2. Belirlenen Sürenin Sona Ermesi	229
3. Mülkiyetin İyi Niyetle İktisap Edilmesi.....	230

4. Rehinli Taşınır Varlığın Yok Olması	231
5. Rehin Alacaklısının Borçlunun Temerrüdü Sonrasında Sahip Olduğu Haklarını Kullanması	232
III. TRK'den Doğan Uyuşmazlıklarda Görevli ve Yetkili Mahkeme	233
SONUÇ	236
KAYNAKÇA	246

KISALTMALAR LİSTESİ

a.e.	: aynı eser
a.g.e.	: adı geçen eser
BankK	: 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
bkz.	: bakınız
C.	: Cilt
c.	: cilt
Değerleme Hizmeti Yönetmeliği	: Bankaların Değerleme Hizmeti Almaları ve Bankalara Değerleme Hizmeti Verecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik
Değer Tespiti Yönetmeliği	: Ticari İşlemlerde Taşınır Varlıkların Değer Tespiti Hakkında Yönetmelik
Değer Tespiti Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	: Ticari İşlemlerde Taşınır Varlıkların Değer Tespiti Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
dpn.	: dipnot
E.	: Esas
Ed.	: Editör
f.	: fıkra
FSEK	: 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İİK	: 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası

K.	: Karar
k.g.	: karşı görüş
m.	: madde
MFKS	: Merkezi Fatura Kaydı Sistemi
RG	: Resmî Gazete
S.	: Sayı
s.	: sayfa
Sicil Yönetmeliği	: Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği
Sicil Yönetmeliği'nde Değişiklik	
Yapılmasına Dair Yönetmelik	: Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
SMK	: 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu
T.	: Tarih
TARES	: Taşınır Rehin Sicili
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TDK	: T.C. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu
TİRK	: 1447 sayılı Ticarî İşletme Rehni Kanunu
TİRST	: Ticarî İşletme Rehni Sicili Tüzüğü
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TRK	: 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
UCC	: Uniform Commercial Code (Yeknesak Ticaret Kanunu)
UNCITRAL	: the United Nations Commission on International Trade Law (Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu)
Uygulama Yönetmeliği	: Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların

		Kullanılması Hakkında Yönetmelik
Uygulama	Yönetmeliği'nde	Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının
Değişiklik	Yapılmasına	Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların
Yönetmelik	Dair	: Kullanılması Hakkında Yönetmelikte
		Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
vd.		: ve devamı
Yarg. HD.		: Yargıtay Hukuk Dairesi
Yarg. HGK.		: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
yay. haz.		: yayına hazırlayan
y.y.		: yayım yeri/yayımcı yok
3095 sayılı Kanun		: 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt
		Faizine İlişkin Kanun
6361 sayılı Kanun		: 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve
		Finansman Şirketleri Kanunu
7099 sayılı Kanun		: 7099 sayılı Yatırım Ortamının
		İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda
		Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

GİRİŞ

Ticari hayatta yer alan kişilerin ticari faaliyetlerini gereği gibi yerine getirilebilmesi için krediye ihtiyaç duyması pek muhtemeldir. Kredi veren alacaklı ise, borçlunun borcunu ödememesi hâlinde başvurabileceği bir teminat gösterilmesi karşılığında kredi vermeyi tercih etmektedir. Bu kapsamda, kredi ihtiyacının karşılanması amacıyla borçlu, kişisel veya ayni teminat göstermeyi tercih edebilir. Ayni teminat türlerinden biri olan taşınır rehninde temel kural, rehin konusu taşınırın zilyetliğinin rehin alana geçirilmesidir (TMK¹ m.939 f.1). Rehinli taşınırın zilyetliğinin rehin alana geçirilmesi hâlinde, rehin veren borçlu, rehin konusu taşınırdan ekonomik olarak faydalanma imkânından yoksun kalmakta, rehin alan ise, rehinli taşınırı saklama ve bakım borcu altına girmektedir.

Hukuk sistemimizde taşınır rehninde genel kural, teslim bağli taşınır rehini olmakla birlikte, rehinli taşınırın zilyetliğinin rehin alana geçirilmesinin uygulamada yarattığı sorunların giderilmesi amacıyla, kanun koyucu istisnai hâllerin varlığı hâlinde rehin konusu taşınırın zilyetliğinin rehin alana geçirilmesine gerek duyulmaksızın rehin hakkı tesis edilmesine imkân tanımıştır.

Ticari hayatta yer alan kişilerin finansman ihtiyacının fazlalığı, teslim bağli taşınır rehminin yarattığı sakıncalar ve ticari faaliyetlerin ulusal ekonomideki yeri, ticari hayatta tesis edilecek rehmin kanun koyucu tarafından özel olarak düzenlenmesine neden olmuştur. Bu doğrultuda ilk olarak, ticari işletmeler ve esnaf işletmeleri üzerinde teslim şartı aranmaksızın sicile tescil yoluyla rehin hakkı kurulmasına imkân tanıyan mülga 1447 sayılı Ticarî İşletme Rehni Kanunu² yürürlüğe konmuştur. 1447 sayılı TİRK, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin kredi temini süreçlerinde karşılaştıkları güçlükleri ortadan kaldırmak ve teslimsiz taşınır rehni hakkının teminat olarak kullanımını artırmak amacıyla hazırlanan 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu³ ile yürürlükten kaldırılmıştır. 6750 sayılı TRK kapsamında tesis edilecek rehin hakkı, teslim bağli taşınır rehminin bir

¹ RG. 08.12.2001, S. 24607.

² RG. 28.07.1971, S. 13909.

³ RG. 28.10.2016, S. 29871.

istisnasını teşkil etmektedir ve mülga 1447 sayılı TİRK kapsamında tesis edilen ticari işletme rehnine benzer şekilde teslim bağli olmaksızın kurulan “sicilli taşınır rehni” türüdür.

Üç bölümden oluşan çalışmamızın birinci bölümünde, “taşınır rehni kavramı” ve özellikle “ticari işlemlerde taşınır rehni” inceleme konusu yapılmıştır. İkinci bölümde, “ticari işlemlerde taşınır rehni hakkının kuruluşu” ve bu doğrultuda “ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesi” ve “tescil” konuları ele alınmıştır. Tezimizin son bölümünde ise, “ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin hükümleri” ile “rehin hakkının sona ermesine” ilişkin açıklamalarımıza yer verilmiştir.

Bu doğrultuda, birinci bölümde ilk olarak taşınır rehninin tanıtılması amacıyla, “taşınır rehni kavramı”, “taşınır rehnine hâkim olan ilkeler” ve “taşınır rehni türlerine” ilişkin açıklamalarımıza yer verilmiştir. Ardından, teslim bağli taşınır rehni hakkının istisnasını teşkil eden “ticari işlemlerde taşınır rehni” genel olarak ele alınmaya çalışılmış ve sonrasında 6750 sayılı TRK’nin amacı, ticari işlem kavramı ve TRK’nin kapsamı konuları incelenmiştir.

Ticari işlemlerde taşınır rehni hakkının kuruluşunu mercek altına aldığımız çalışmamızın ikinci bölümünde ise, öncelikle “ticari işlemlerde taşınır sözleşmesinin hukuki niteliği”, “şekli”, “ tarafları”, “konusu” ve “rehin hakkının kapsamı” ile “ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin zorunlu içeriği” konuları ele alınmaya çalışılmıştır. Ardından, rehinli taşınır sicili ve ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin tesciline ilişkin açıklamalarımıza yer verilmiştir. Çalışmamızın ikinci bölümünde ayrıca, ticari işlemlerde taşınır rehninde sıra konusu incelenmiştir. Bu kapsamda, hukuk sistemimizde rehinde sıra konusunun tanıtılması amacıyla öncelikle TMK sisteminde rehinde sıra konusu incelenmiş sonrasında ise, TRK kapsamında rehinde sıraya ilişkin açıklamalarımıza yer verilmiştir. Bu konulara ilave olarak çalışmamızın ikinci bölümde, rehinli taşınır varlıkların değer tespiti sürecinin incelenmesi amacıyla, “değer tespiti talep edebilecek kişiler”, “değer tespiti usulü”, “değer tespitine itiraz edilmesi” ve “değer tespitine ilişkin olarak yetkili mahkeme” konuları ele alınmıştır.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde ise, rehin veren ve rehin alacaklısının hak ve yükümlülükleri kapsamında incelediğimiz ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin hükümleri ile rehin hakkının alacağa bağli ve alaktan bağımsız

olarak sona ermesi konularına yer verilmiştir. Bu bölümde son olarak, 6750 sayılı TRK'den doğan uyuşmazlıklarda görevli ve yetkili mahkeme konusuna yer verilmiştir.

Sonuç kısmında ise, çalışmamızda ayrıntılı olarak açıklamaya çalıştığımız hususlara ilişkin olarak ulaşılan sonuçlar değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

“TAŞINIR REHNİ KAVRAMI” VE “TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ”

I. Genel Olarak Taşınır Rehni Kavramı

Taşınır rehni, 4721 sayılı TMK’nin 939-972. maddeleri arasında “teslime bağlı rehin ve hapis hakkı”, “alacaklar ve diğer haklar üzerinde rehin”, “rehin karşılığında ödünç verme işi ile uğraşanlarla yapılan rehin” ve “rehinli tahvil” başlıkları altında düzenlenmiştir.

Taşınır rehni hakkı bir kişiye ait olan bir alacağı teminat altına almak amacıyla belirli bir “taşınır mal”, “hayvan”, “hak veya alacak” üzerinde tesis edilen ve borcun zamanında ödenmemesi durumunda rehinli alacaklıya rehne konu edilen şeyi paraya çevirme ve söz konusu bedelden alacağını öncelikle karşılama imkânı tanıyan bir haktır.⁴

Taşınır rehninin kapsamı, taşınır mülkiyeti konusundan daha geniştir. Zira taşınır rehninin konusunu yalnızca taşınır eşya değil eşya niteliğini haiz olmayan alacak ve haklar da oluşturabilir. Diğer bir ifadeyle, taşınmaz mahiyetinde olmayan

⁴ C. Wieland, **Kanunu Medenî’de Aynî Haklar**, Çeviren: İsmail Hakkı Karafakı, 2 c., C.II, 2.Bası, Ankara, Adalet Bakanlığı Yayınlarından, 1949, s.697; Ferit Hakkı Saymen/Halid Kemal Elbir, **Türk Eşya Hukuku Dersleri**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1963, s.623; Erol Cansel, **Türk Menkul Rehni Hukuku: Cilt: I Teslim Şarhı Menkul Rehni**, C.I, Ankara, Sevinç Matbaası, 1967, s.11; Bülent Davran, **Rehin Hukuku Dersleri**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınlarından, 1972, s.78; Bülent Köprülü/Selim Kaneti, **Sınırlı Aynî Haklar**, 2.Bası, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınlarından, 1982-1983, s.440; Kemal T. Gürsoy/Fikret Eren/Erol Cansel, **Türk Eşya Hukuku**, 2. Baskı, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1984, s.1091; Nuşin Ayiter, **Eşya Hukuku (Kısa Ders Kitabı)**, 3.Baskı, Ankara, Savaş Yayınları, 1987, s.184; Hüseyin Hatemi/Rona Serozan/Abdülkadir Arpacı, **Eşya Hukuku**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1991, s.348; Selâhattin Sulhi Tekinay, **Menkul Mülkiyeti ve Sınırlı Aynî Haklar: Eşya Hukuku II/3**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1994, s.135; Aydın Aybay/Hüseyin Hatemi, **Eşya Hukuku**, 4.Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2014, s.292; Mehmet Ayan, **Eşya Hukuku-III-Sınırlı Aynî Haklar**, 3 c., C.III, 8. Baskı, Ankara, Seçkin, 2017, s.259; Turhan Esener/Kudret Güven, **Eşya Hukuku**, 7. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2017, s.547; M. Kemal Oğuzman/Özer Seliçi/Saibe Oktay-Özdemir, **Eşya Hukuku**, 21.Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2018, s. 1006.

tüm eşya ve haklar, paraya çevrilebilir ve devredilebilir olmaları şartıyla, taşınır rehninin konusunu oluşturabilir.⁵

Maddi varlığı bulunmayan ve bu nedenle taşınır eşya olarak nitelendirilemeyen alacak ve haklar üzerinde tesis edilen rehin hakkının niteliği hususunda doktrinde tartışmalar bulunmaktadır.⁶ Taşınır eşya üzerindeki rehin hakkı, hak sahibine aynı niteliği bulunan bir hak sağlamaktadır. Bununla beraber, alacak ve haklar üzerindeki rehin hakkı ise, hakkın sahibi olan kişiye rehin konusu edilen hak ile aynı özellikte bir hak sağlamaktadır.⁷ Bu sebeptendir ki, rehne konu olan şeyi dikkate almaksızın taşınır rehni hakkını sınırlı aynı hak olarak değerlendirmemek gerekir.⁸

Taşınır rehni temel olarak TMK’de düzenlenmiş olmakla birlikte, TMK dışında özel kanunlarda da belli başlı taşınır rehni türleri düzenlenmiştir. Buna göre özel kanunlarda düzenlenen taşınır rehni türleri; “gemi ipoteği”, “hava araçlarının rehni”, “maden cevheri rehni”, “kamu alacaklarından doğan rehin”, “tarım kredi kooperatiflerinin ve tarım satış kooperatiflerinin ortaklarının ürünleri, hayvanları ve üretimleri ile ilgili makine ve araçlar üzerinde rehin” ve nihayet çalışmamızın konusunu teşkil eden “ticari işlemlerde taşınır rehni” olarak sıralanabilir.⁹

II. Taşınır Rehnine Hâkim Olan İlkeler

TMK’de, taşınır rehninin bütün türlerine uygulanacak genel hükümlere yer verilmemiştir. Bununla birlikte, teslim bağli taşınır rehnine dair genel hükümler, teslim bağli taşınır rehni dışındaki taşınır rehni türlerinin düzenlenmesinde temel

⁵ Halûk Nami Nomer/Mehmet Serkan Ergüne, **Eşya Hukuku**, 5. Bası, İstanbul, On İki Levha, 2017, s. 231.

⁶ Rehin hakkının konusunun alacak ve diğer haklardan oluşması hâlinde rehin hakkının hukuki niteliğine ilişkin tartışmalar için bkz.: A. Lâle Sirmen, **Alacak Rehni**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1990, s. 5 vd.; Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 292-293; Mehmet Serkan Ergüne, **Hukukumuzda Taşınır Rehninin, Özellikle Teslime Bağli Taşınır Rehninin Kuruluşu**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2002, s. 34-35.

⁷ Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s.440-441; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1007; Ayan, **a.g.e.**, s.259; Ergüne, **Taşınır Rehninin Kuruluşu**, s. 11-12 ve 35; Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 292.

⁸ Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 232; Ergüne, **Taşınır Rehninin Kuruluşu**, s. 12.

⁹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1007-1012. Diğer kanunlarda düzenlenen taşınır rehni türlerine ilişkin ayrıntılı açıklamalar için bkz.: Birinci Bölüm/III/B.

alınmıştır.¹⁰ Ancak, teslimine bağlı taşınır rehnine dair kuralların sınırlı oluşu nedeniyle, taşınmaz rehnine dair genel nitelikteki hükümlerin taşınır rehnine uygun olduğu oranda taşınır rehnine uygulanabileceği kabul edilmektedir.¹¹

A. Alacağa Bağlılık İlkesi

TMK’de açıkça belirtilmemekle birlikte, genel rehin hukuku kuralları uyarınca taşınır rehninin işlevi, belirli bir alacağı teminat altına almaktır.¹² Taşınır rehninin söz konusu işlevi sebebiyle, rehin hakkının mevcudiyeti ve hukuki kaderi, güvence altına aldığı alacağa bağlıdır. Taşınır rehni hakkı ile teminat altına aldığı alacak arasındaki bu bağıllık ilişkisi, taşınır rehninin alacağa bağlı diğer bir ifadeyle ferî bir hak olduğunu gösterir.¹³ Taşınır rehninin alacağa bağlı bir hak olmasının sonucu olarak, rehinle güvence altına alınan alacağın geçersiz olması, rehin hakkının da geçersiz olmasına neden olur.¹⁴

İleride doğacak olan veya şarta bağlı alacakların taşınır rehni ile güvence altına alınıp alınmayacağı hususunda TMK’de açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Bununla birlikte, “henüz doğmamış olmakla beraber doğması kesin veya muhtemel olan bir alacağın”, ipotekle güvence altına alınabileceği yönündeki TMK m.881 f.1 hükmünün taşınır rehinde de kıyas yoluyla uygulanacağı kabul edilmektedir.¹⁵

¹⁰ A.e., s.1013.Saymen/Elbir, **a.g.e.**, s. 622; Cansel, **Menkul Rehni**, s.8; Davran, **a.g.e.**, s.77-78; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s.453; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s.1091-1092; Ayiter, **a.g.e.**, s.184; Ali Haydar Karahacıoğlu/M. Edip Doğrusöz/Mehmet Altın, **Türk Hukukunda Rehin: İlgili Kanunlar, Tüzükler, Yönetmelikler ve Yargıtay Kararları**, Ankara, y.y., 1996, s. 10; Ergüne, **Taşınır Rehninin Kuruluşu**, s.13; Mustafa Reşit Karahasan, **Yeni Türk Medenî Kanunu Eşya Hukuku**, 2 c., C.II, Arıkan, 2007, s. 270; Aybay/Hatemi, **a.g.e.**, s. 293; A. Lâle Sirmen, **Eşya Hukuku**, 6. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 665.

¹¹ Saymen/Elbir, **a.g.e.**, s. 621; Cansel, **Menkul Rehni**, s.18-19; Davran, **a.g.e.**, s. 78; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s.453-454; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s.1092; Ayiter, **a.g.e.**, s.184; Ergüne, **Taşınır Rehninin Kuruluşu**, s.13-14; Karahasan, **a.g.e.**, s. 270; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s.665; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1013.

¹² Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1013-1014.

¹³ Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 665.

¹⁴ Hasan Erman, **Eşya Hukuku Dersleri**, 8. Basım, İstanbul, DER Yayınları, 2018, s. 185.

¹⁵ Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s.470; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 666.

Taşınır rehninin ferî bir hak olmasının diğer bir sonucu ise, TBK¹⁶ m.189 uyarınca rehinle güvence altına alınan alacağın üçüncü bir kişiye devredilmesi durumunda, rehin hakkının da yeni alacaklıya geçmesidir.¹⁷

TBK m. 198 uyarınca ise, alacaklı ile üçüncü kişi arasında borcun üstlenilmesi sözleşmesi yapılması hâlinde taşınır rehni mevcudiyetini korur. Ancak, taşınır rehninin, borçludan başka bir üçüncü kişi tarafından kurulması hâlinde, rehin hakkının varlığının devam edebilmesi için rehin tesis eden üçüncü kişinin borcun üstlenilmesine yazılı olarak muvafakat etmesi gerekir.¹⁸

Taşınır rehninin ferî bir hak olması sebebiyle, kural olarak alacağın sona ermesi üzerine rehin hakkı da sona erer.¹⁹ Borcun ödenmesi veya alacağın diğer herhangi bir şekilde sona ermesi hâlinde, rehin konusu taşınırın geri verilmesi gerekir. Bu sebeple, taşınır rehni ikincil nitelikte bir hak sağlar. Rehın konusu şey, ancak muaccel borcun yerine getirilmemesi hâlinde, alacağın tahsil edilebilmesi için paraya çevrilebilir.²⁰

Taşınır rehni, güvence altına aldığı alacak için zamanaşımı işletilmesini önlemez. Rehınle güvence altına alınan alacak zamanaşımına uğrasa dahi, alacaklı rehin hakkına dayanarak, rehnin paraya çevrilmesi suretiyle alacağını tahsil edebilir.²¹

B. Kamuya Açıklık İlkesi

Herkese karşı ileri sürülebilen ve borç ödenmediğinde paraya çevirme yetkisi veren niteliği sebebiyle, rehin hakkının varlığının üçüncü kişilere ileri sürülebilecek özelliğe sahip olması gerekir. Bu nedenle, taşınır rehni hakkının, üçüncü kişilerin bu

¹⁶ RG. 04.02.2011, S. 27836.

¹⁷ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1015.

¹⁸ Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 240-241.

¹⁹ TBK m.134 f.3 hükmü uyarınca ise, cari hesap kalemlerinden birinin teminat altına alınmış olması durumunda, aksi kararlaştırılmış olmadığı takdirde, hesabın kesilip sonucun kabul edilmiş olması, teminatı sona erdirmez.

²⁰ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1015.

²¹ Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 666.

hakkın varlığını öğrenebilecek şekilde kurulması gerekir.²² Kanun koyucu, taşınır rehninin tesis edilmesi bakımından kamuya açıklık ilkesine ve aleniyetin temin edilmesine özel önem vermektedir. Bu sebeple, taşınır rehninde kural zilyetliğin alacaklıya devredilmesidir.²³ Böylelikle, özellikle rehin veren kişinin alacaklıları ile diğer üçüncü kişiler korunmuş olur. Zira rehinli taşınır rehin verenin zilyetliğinde bulunduğu sürece rehin hakkı kurulmayacağı için, üçüncü kişiler rehin verenle ilişkilerini buna uygun olarak düzenleyebileceklerdir.²⁴

Taşınır rehninin tesis edilebilmesi için rehin konusu taşınırın zilyetliğinin rehinli alacaklıya devredilmesi şartı, üçüncü kişilerin yanı sıra rehinli alacaklının da korunması amacını taşır. Zira zilyetliğin rehinli alacaklıya devredilmesiyle malik, rehin konusu taşınır üzerinde rehinli alacaklıyı zarara uğratacak şekilde fiili veya hukuki tasarrufta bulunamayacaktır.²⁵

Hemen belirtmelidir ki, taşınır rehninin tesis edilmesinde kural zilyetliğin devri olmakla birlikte, söz konusu kuralın kanuni istisnaları da bulunmaktadır. Bu hâller, aynı zamanda, kamuya açıklığın rehinli taşınırın zilyetliğinin devri ile sağlanması ilkesinin de istisnasını teşkil etmektedir. Söz konusu kanuni istisnaların varlığı hâlinde taşınır rehninde kamuya açıklık; sicilli taşınır rehni bakımından rehlin ilgili sicile tescil edilmesi, rehinli taşınır üzerinde art rehin tesis edilmesi hâlinde birinci rehinli alacaklıya borç ödenince rehinli taşınırın ikinci rehinli alacaklıya teslim edilmesi gerektiğinin ihtar edilmesi gibi yollarla sağlanır.²⁶

²² Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 245.

²³ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1015; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 466.

²⁴ Aybay/Hatemi, **a.g.e.**, s. 294.

²⁵ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1016; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 466; Rona Serozan, **Eşya Hukuku I**, 3.Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2014, s. 346-347.

²⁶ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1016-1017. Kamuya açıklık taşınır rehnine hâkim olan ilkelerden biri olmakla birlikte, bazı taşınır rehni türleri bakımından bu ilkeye istisna getirilmiştir. Söz konusu istisnalar şu şekilde sıralanabilir: senede bağlanmamış alacaklar üzerinde yazılı rehin sözleşmesiyle rehin hakkı kurulması (TMK m.955 f.1); diğer hakların rehni bakımından yazılı rehin sözleşmesinin yanı sıra bu haklar için öngörülen şekle uyulmasıyla rehin hakkının tesis edilmesi (TMK m.955 f.3); “taşınmaz rehni karşılığında ödünç verme işiyle uğraşmak üzere yetkili makamdan izin alanların”, yazılı bir rehin sözleşmesi ve senetlerin teslimine gerek olmaksızın, “taşınmaz rehni ile teminat altına alınmış alacakları ile cari işlerinden doğan alacaklarını karşılık göstererek rehinli tahvil çıkarması” (TMK m.970). Bkz.: Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 246-247.

C. Güvenin Korunması İlkesi

Taşınır rehninin geçerli bir biçimde tesis edilmesi için, rehin tesis eden kişinin rehne konu olan şey üzerinde tasarruf yetkisinin bulunması gerekmektedir. Ancak, kanun koyucu bazı hâllerde rehin tesis eden kişinin rehin konusu üzerinde tasarruf yetkisi bulunmasa bile, iyi niyetli rehinli alacaklıyı korumuş ve dolayısıyla rehin hakkını geçerli saymıştır. Buna göre, TMK m.939 f.2 uyarınca, emin sıfatıyla zilyetten bir taşınırı rehinli şekilde edinen iyi niyetli üçüncü kişi, emin sıfatıyla zilyedin rehin konusu üzerinde tasarruf yetkisi bulunmasa dahi, rehin hakkını kazanır.²⁷ TMK m.939 f.2 düzenlemesi, iyi niyetle edinilen aynı hakkın muhafaza edilmesine ilişkin TMK m. 988'in uygulamasını teşkil eder.²⁸

TMK m.939 f.2 hükmünün uygulanabilmesi için, rehin alan üçüncü kişinin iyi niyetli olması, diğer bir ifadeyle, durumun gerektirdiği özeni göstererek gerçekleştirmiş olduğu incelemeler sonucunda, rehin verenin rehin konusu üzerinde tasarruf yetkisinin olmadığını anlamamış olması gerekmektedir.²⁹

Üçüncü kişinin taşınırın rehin olarak alındığı sırada iyi niyetli olması gerekmektedir. Bu kapsamda, rehin verenin rehin konusu üzerinde tasarruf yetkisi bulunmadığının rehnin kurulmasından sonra öğrenilmesi rehin hakkının kazanılmış olmasını etkilemez. Zira sonradan oluşan kötü niyet rehin hakkına zarar vermez. (*"Mala fides superveniens non nocet"*)³⁰

TMK m.989 f.1 uyarınca, *"Taşınırı çalınan, kaybolan ya da iradesi dışında başka herhangi bir şekilde elinden çıkan zilyet, o şeyi elinde bulunduran herkese karşı beş yıl içinde taşınır davası açabilir."* Dolayısıyla, TMK m.989 f.1 hükmünün uygulandığı durumlarda, diğer bir ifadeyle, üzerinde rehin tesis edilmek istenen taşınırın, malikin rızası dışında elinden çıkmış olması hâlinde üçüncü kişi, iyi niyetli olsa dahi ilgili taşınır üzerinde rehin hakkı kazanamaz.³¹ Bununla birlikte, para ve

²⁷ Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 669.

²⁸ Bkz. **A.e.**, Cansel, **Menkul Rehni**, s. 23; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 466; Serozan, **a.g.e.**, s. 351.

²⁹ Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 467; Cansel, **Menkul Rehni**, s. 23.

³⁰ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1017.

³¹ Saymen/Elbir, **a.g.e.**, s. 643; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1017-1018.

hamiline yazılı senetler üzerinde, bunlar malikin onayı olmaksızın elinden çıkmış olsa bile TMK m.990 uyarınca iyi niyetle rehin hakkı kazanılabilir.³²

Kıymetli evraka bağlanmamış hak ve alacaklar üzerinde ise, iyi niyetle rehin hakkı kazanılamaz. Zira kıymetli evraka bağlanmamış hak ve alacaklar bakımından “hiç kimse sahip olduğu haktan fazlasını üçüncü bir kişiye geçiremez” (“*nemo plus juris transferet quam ipse habet*”).³³

D. Belirlilik İlkesi

Taşınır rehninde belirlilik ilkesi, “rehin konusunun belirliliği” ve “güvence altına alınan alacağın belirliliği” olarak ikiye ayrılır.³⁴

1. Rehin Konusunun Belirli Olması

Taşınır rehni hakkının konusunu, ferdîleştirilmiş olan bir taşınır mal, hayvan, alacak veya hak teşkil eder. Teslime bağlı taşınır rehninin tesis edilmesi bakımından rehin konusu taşınırın zilyetliğinin rehinli alacaklıya devredilmesinin şart olması sebebiyle, rehin konusunu belirlemeksizin zilyetliğinin devredilmesi mümkün olmayacağından rehin konusu taşınırın belirlenmesinden önce rehin hakkı tesisi de mümkün olmayacaktır. Öte yandan, teslim şartı aranmaksızın sicile tescille kurulan hayvan rehni bakımından, rehin konusunun belirlenerek sicile tescil edilmesi gerekir. Hak ve alacak rehni bakımından da benzer şekilde, üzerinde rehin kurulacak hak veya alacağın belirli olması şarttır.³⁵

Önemle belirtmek gerekir ki, rehin sözleşmesinde rehin konusu taşınırın belirlenmiş olma zorunluluğu bulunmamaktadır. Diğer bir ifadeyle, rehin konusu taşınırın belirlenebilir bir şekilde rehin sözleşmesinde gösterilmesi yeterlidir.

³² Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1018.

³³ **A.e.**; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 468.

³⁴ Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 468.

³⁵ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1018. Şarta bağlı ve ileride doğacak alacaklar üzerinde rehin kurulması hâlinde ise, ileride doğacak alacağın rehin kurma amacıyla temlik edildiğinin belirlenebilmesi gerekmektedir. **A.e.**, s. 1018-1019.

Bununla birlikte, ferden belirlenme durumunun tasarruf işlemi sırasında gerçekleşmesi gerekir.³⁶

Taşınır rehni tesisi bakımından rehin konusunun belirlenmiş olmasının gerekmesi sebebiyle, bir mal varlığının veya mal varlığının bir bölümünün tek bir işlemle rehnedilmesi mümkün değildir.³⁷ Bir eşya birliği (örneğin, evin mobilyaları veya kütüphane) de bir bütün olarak tek bir işlemle rehne konu edilemez. Bununla birlikte, eşya birliğinde yer alan her bir taşınır üzerinde rehin hakkı kurulmasında bir engel yoktur. Bunun için rehin konusu her bir taşınırın zilyetliğinin rehinli alacaklıya devredilmesi gerekir. Ancak, her bir taşınırın ayrı ayrı ferdileştirilmesine gerek kalmaksızın eşya birliğinin genel bir ifade ile belirtilerek rehin sözleşmesine konu edilmesi mümkündür. Bu hâlde eşya birliğini oluşturan münferit her bir mal üzerinde rehin tesis edilmiş olur ve rehin konusu her bir taşınır için tasarruf işleminin ayrı ayrı gerçekleştirilmesi gerekir.³⁸

Aynı alacak için iki veya daha fazla sayıda taşınır üzerinde rehin kurulması imkânı da bulunmaktadır. Bu durumda, taraflar aksini kararlaştırmadıkları takdirde, toplu rehin mevcuttur. Rehin konusu, her bir taşınır alacağın tamamını güvence altına alır ve borcun bir kısmının ifa edilmesi durumunda, rehinli alacaklı, rehin konusu veya onun bir bölümünü iade etmekle yükümlü değildir (TMK m.944 f.2).³⁹

Hemen belirtmelidir ki, mevcut olmayan taşınırlar için de rehin sözleşmesi yapılabilmesi mümkündür. Bu durumda, rehin sözleşmesi, rehin konusu taşınır eşyanın elde edilmesi geciktirici şartına bağlıdır.⁴⁰

³⁶ Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 667.

³⁷ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1019; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 468; Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 242.

³⁸ Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 242; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s.455-456, 468-469; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1019; Cansel, **Menkul Rehni**, s. 60; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s.1100; Ergüne, **Taşınır Rehninin Kuruluşu**, s 183; Saymen/Elbir, **a.g.e.**, s. 644.

³⁹ Sirmen, **Eşya Hukuku**, s.667; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s.469.

⁴⁰ Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 242; Cansel, **Menkul Rehni**, s. 34-35, 62; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1020; Ergüne, **Taşınır Rehninin Kuruluşu**, s. 117; Aslı Makaracı Başak, **Taşınır Rehni Sözleşmesi**, İstanbul, On İki Levha, 2014, s. 37-38, s. 185 vd.

2. Teminat Altına Alınan Alacağın Belirli Olması

Taşınmaz rehni aksine (TMK m.851), taşınır rehni bakımından, rehin hakkı ile güvence altına alınan alacak miktarının rehin hakkının tesis edilmesi anında belirtilmesi gibi bir zorunluluk yoktur.⁴¹ Ancak, rehinle güvence altına alınan alacağın en geç rehne konu edilen taşınırın paraya çevrilmesi sırasında para ile belirlenebilir olması gerekmektedir.⁴²

Belirlenebilir olmaları şartıyla, ileride doğacak, şarta veya süreye bağlı alacakların rehinle teminat altına alınması mümkündür.⁴³ Bununla birlikte, ileride doğabilecek bütün alacakları teminat altına almak için rehin tesis edilmesi, hem kişilik hakkına hem de ahlaka aykırılık teşkil edeceği için geçerli kabul edilmemektedir.⁴⁴

E. Teminatın Bölünmezliği İlkesi

“Teminatın bölünmezliği ilkesi” uyarınca, rehne konu edilen şey bir bütün olarak alacağı temin eder, alacak da tüm ferileriyle birlikte rehin konusu tarafından teminat altına alınır.⁴⁵

1. Rehin Konusu Bakımından

Taşınır rehminin oluşturduğu teminatın kapsamına öncelikle rehin konusu taşınır, alacak veya hak girmektedir. Rehnedilen asıl şeyin yanı sıra, rehin konusunun bütünleyici parça ve eklentisi niteliğinde unsurlar da taşınır rehni kapsamına dâhildir.

⁴¹ Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s.470; Hatemi/Serozan/Arpacı, **a.g.e.**, s.354; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1020.

⁴² Cansel, **Menkul Rehni**, s.22; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 1093; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 470; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1020.

⁴³ Ayan, **a.g.e.**, s.263; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 470; Davran, **a.g.e.**, s.91; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.** s.1102-1103.

⁴⁴ Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 471; Cansel, **Menkul Rehni**, s.22; Serozan, **a.g.e.** s. 351; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s.668.

⁴⁵ Cansel, **Menkul Rehni**, s. 24; Turgut Akıntürk, **Eşya Hukuku**, İstanbul, Beta, 2009, s. 840.

Bununla birlikte, taraflar, eklentinin rehnin teminatı kapsamı dışında bırakılması yönünde anlaşma yapabilirler.⁴⁶

Teminatın bölünmezliği ilkesinin sonucu olarak taşınır rehni, alacağın tamamını temin eder. Bu kapsamda, TMK m.944 f.2 uyarınca, rehinli alacaklı, alacağın tamamı ödenmediği sürece rehinli taşınır veya taşınırın bir kısmının geri verilmesi yönünde zorlanamaz.⁴⁷

Aynı alacağın rehin hakkı ile teminat altına alınması maksadıyla birden fazla şeyin rehnedilmesi hâlinde, rehin konusu unsurların her biri tek başına alacağın tümü için teminat teşkil eder.⁴⁸ Alacağın bir kısmının ödenmesi, rehin konusu unsurların bir kısmının geri verilmesini gerektirmez. Aynı şekilde rehin konusu üzerinde birden fazla alacağı güvence altına almak için rehin kurulması hâlinde, alacakların bir kısmının ödenmiş olması, taraflar aksini kararlaştırmadığı sürece, orantılı olarak rehin konusunun kısmen geri verilmesi borcunu doğurmaz.⁴⁹

2. Teminat Altına Alınan Alacak Bakımından

Teminatın bölünmezliği ilkesi uyarınca, rehin hakkının tesis edilmesiyle alacağın tamamı bütün ferîleriyle birlikte teminat altına alınır. Alacağın bir kısmının ödenmiş olması rehin konusunun geri verilmesini gerektirmemektedir. TMK m. 946 f.2 uyarınca, rehin hakkının sağladığı güvence, yalnızca ana alacak değil aynı zamanda sözleşme faizi, takip giderleri ve gecikme faizini de kapsamaktadır. Rehni hakkı, sözleşmeye aykırılık sebebiyle rehinli alacaklı lehine doğabilecek tazminat isteminin ve kararlaştırılmışsa cezai şartın da teminatını oluşturur.⁵⁰

⁴⁶ Ayan, **a.g.e.**, s. 264-265.

⁴⁷ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1023.

⁴⁸ Hatemi/Serozan/Arpacı, **a.g.e.**, s. 357; Nomer/Ergüne, **a.g.e.** s. 249.

⁴⁹ Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 249.

⁵⁰ Akıntürk, **a.g.e.**, s.841.

F. Öncelik İlkesi

Bir taşınır eşya, hak veya alacak üzerinde iki veya daha fazla sayıda rehin hakkı tesis edilebilir. Buna göre, rehin konusu şey üzerinde tesis edilen iki veya daha fazla rehin hakkı arasındaki öncelik ilişkisi, “*prior tempore potior iure*” kuralına, diğer bir ifadeyle, “önce kurulan rehnin sıra itibarıyla diğerlerinden daha önce geleceği ilkesine” göre belirlenir.⁵¹

Taraflar, kanundan doğan bu kuralın aksini kararlaştırabilirler.⁵² Bir taşınır üzerinde daha evvel tesis edilmiş bir rehin hakkı bulunduğunu bilmeyen ve bilmesi gerekmeyen iyi niyetli üçüncü kişinin TMK m.988 kapsamında aynı taşınır üzerinde rehin hakkı kazanması hâlinde, iyi niyetli üçüncü kişinin iktisap ettiği rehin hakkının sıra itibarıyla diğer rehin haklarından önce geleceği kabul edilmektedir.⁵³

Taşınır rehninde öncelik ilkesi, rehnin paraya çevrilmesi aşamasında önem taşımaktadır. Buna göre, rehnin paraya çevrilmesinden elde edilen miktar ile öncelikle sıra itibarıyla önde bulunan rehinli alacaklının alacağı ödenir. Geriye bir miktar arta kalır ise, ikinci sırada bulunan rehinli alacaklının alacağı ödenir.⁵⁴

III. Taşınır Rehni Türleri

A. TMK’de Düzenlenen Taşınır Rehni Türleri

1. Teslime Bağlı Rehni

TMK m. 939 f. 1 gereğince, kanuni istisnalar haricinde taşınırlar, sadece zilyetliğin rehinli alacaklıya devredilmesi yoluyla rehnedilebilir.

Teslime bağlı taşınır rehni, “paraya çevrilmesi mümkün olan bir taşınır eşyanın zilyetliğinin rehnedenden tarafından rehinli alacaklıya veya üçüncü bir kişiye teminat

⁵¹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1024.

⁵² Ayan, **a.g.e.**, s.270; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s.475-476.

⁵³ Ayan, **a.g.e.**, s. 270; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1024.

⁵⁴ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 842.

amacıyla devredilmesi suretiyle tesis edilen ve bir hukuki işleme dayanan ve borcun zamanında ödenmemesi hâlinde rehinli alacaklıya, rehin konusu taşınır eşyayı paraya çevirmek suretiyle alacağını tahsil etme yetkisi veren sınırlı ve ferî bir ayni haktır”.⁵⁵

Başka bir kişiye ait olan borcun güvence altına alınması maksadıyla bir kişinin kendisine ait olan taşınır eşyayı rehnetmesinde herhangi bir engel bulunmamaktadır. Zira rehin verenin rehinli alacaklı ile temel ilişkisinde şahsen borçlu olma şartı aranmamaktadır.⁵⁶

Teslime bağlı taşınır rehni, taraflar arasında bir sözleşme akdedilmesi ve rehne konu edilen taşınır malın zilyetliğinin rehin hakkı sayesinde daha güvenilir bir konuma sahip olacak olan alacaklı kişiye teslim edilmesiyle doğar.⁵⁷

Teslime bağlı taşınır rehninin tesis edilmesinden sonra rehinli alacaklının sahip olduğu birtakım hak ve borçlar bulunmaktadır.

Buna göre rehinli alacaklının en önemli hakkı, TMK m. 946 f.1 uyarınca, borcun zamanında ödenmemesi hâlinde rehin konusu taşınırı paraya çevirerek, alacağını satış bedelinden tahsil etme yetkisidir.⁵⁸

Bunun dışında, teslim bağli taşınır rehninin rehin veren de dâhil olmak üzere diğer tüm kişilere yöneltilebilen sınırlı ayni bir hak niteliğinde olması sebebiyle, rehinli alacaklı, sınırlı ayni hak sahibi olarak ayni hakkı koruyan davaları açma imkânına sahiptir. Bunun yanı sıra rehinli alacaklı, rehin konusu taşınırın zilyedi olması sebebiyle zilyetlik davalarını açma hakkına da sahiptir.⁵⁹

Teslime bağli taşınır rehinde rehinli alacaklının rehin konusu taşınırın zilyedi olarak onun korunması ve bakımı için masraf yapması ihtimal dâhilindedir. Bu kapsamda, rehinli alacaklı, rehinli taşınırın korunması için masraf yapması hâlinde bunları saklama sözleşmesi hükümlerine (TBK m.561), rehin konusunun bakımı için

⁵⁵ C. Wieland, **a.g.e.**, s. 697 vd., Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 477; Saymen/Elbir, **a.g.e.**, s. 650; Cansel, **Menkul Rehni**, s.11; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 670; Ayiter, **a.g.e.**, s.188; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1025; Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 252. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Ergüne, **Taşınır Rehninin Kuruluşu**, s. 98 vd.

⁵⁶ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1025.

⁵⁷ Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s.477 vd.; Saymen/Elbir, **a.g.e.**, s. 650; Ayiter, **a.g.e.**, s. 189.

⁵⁸ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1030; Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 269.

⁵⁹ Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 493; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 675.

masraf yapması hâlinde ise ilgili masraf kalemlerini vekâletsiz iş görme hükümlerine (TBK m.529) kıyasen talep edebilecektir.⁶⁰

Teslime bağlı taşınır rehinde rehinli alacaklı, sahip olduğu hakları yanı sıra birtakım borçlara da sahiptir. Öncelikle rehinli alacaklı, rehinli taşınırın zilyedi olması sebebiyle onu saklama, koruma ve dürüstlük kuralı kapsamında gerekli tedbirleri alma yükümlülüğüne sahiptir. Rehlinli alacaklının saklama ve koruma yükümlülüğü, TMK m.945 f.1’de dolaylı olarak düzenlenmiştir. Zira bu hükme göre, *“Alacaklı, rehinli taşınırın kaybolması, yok olması veya değerinin azalması yüzünden meydana gelen zararlardan, bunların kendi kusuru olmaksızın doğduğunu ispat etmedikçe sorumludur.”*⁶¹ Rehlinli alacaklının saklama ve koruma yükümlülüğünün kapsamı ise, TBK m.563 vd., TMK m.812 vd. hükümlerinin kıyasen uygulanması sonucu tespit edilir.⁶²

Taraflar aksini kararlaştırmadığı takdirde, rehinli alacaklı, rehin konusu taşınır üzerinde herhangi bir tasarruf işlemi yapamayacağı gibi rehin konusu taşınırdan yararlanamaz.⁶³ Bunun yanı sıra, rehinli alacaklı, rehin hakkının herhangi bir nedenle sona ermesi hâlinde, rehinli taşınırı malike iade etmekle yükümlüdür (TMK m.944 f.1).⁶⁴

Teslime bağlı taşınır rehni hakkı, alacağın hukuki kaderine tabi bir hak olduğu için, alacağın “ifa, ibra, takas, imkânsızlık” gibi nedenlerle sona ermesi hâlinde, teslim bağli rehin hakkı başka herhangi bir işlem yapılmasına gerek duyulmaksızın son bulur.⁶⁵

Rehlinli alacaklının, alacak hakkından feragat etmesi veya tarafların karşılıklı olarak anlaşması, rehin konusu taşınırın paraya çevrilmesi, rehin hakkının “belirli bir süre veya bozucu şarta bağli olarak” kurulması durumunda belirlenen sürenin sona ermesi veya bozucu şartın gerçekleşmesi, rehinli alacaklının rehin konusu taşınırın mülkiyetini sonradan edinmesi, rehin hakkı sahibi olan alacaklı kişinin rehin konusu taşınır üzerindeki zilyetliğini kaybetmesi hâlinde rehin hakkı sona erer. Bununla

⁶⁰ Sirmen, **Eşya Hukuku**, s.676; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1031.

⁶¹ Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 270.

⁶² **A.e.**; Ayrıntılı bilgi için bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1031-1032.

⁶³ Tekinay, **a.g.e.**, s.135; Serozan, **a.g.e.**, s. 354.

⁶⁴ Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 271; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1033.

⁶⁵ Sirmen, **Eşya Hukuku**, s.677.

birlikte, TMK m.943 f.2 uyarınca, rehin konusu taşınır, rehinli alacaklının onayıyla fiili olarak rehin verenin hâkimiyeti altında bulunduğu süre boyunca rehin hükümleri askıda kalır.⁶⁶

2. Hayvan Rehni

TMK m. 940 f.1 hükmü doğrultusunda, ilgili yetkiye sahip makamlarca yetkilendirilen kuruluşlar ve kooperatiflerin sahip olduğu alacakların teminat altına alınması maksadıyla, icra dairesi nezdinde bulunan özel sicilde kayıt altına alınması yoluyla rehin konusu hayvanın zilyetliğinin devredilmesine gerek duyulmaksızın rehin tesis edilmesi mümkündür. Hayvan rehni, esas itibarıyla TMK m.940 f.1 hükmünde düzenlenmekle birlikte, hayvan rehninin detayları “Hayvan Rehni Tüzüğü”⁶⁷ ve “Hayvan Rehni Tüzüğü’nün Uygulanması Hakkında Yönetmelik”⁶⁸ hükümleri ile düzenlenmektedir.⁶⁹ Hayvan rehnine ilişkin TMK ve Hayvan Rehni Tüzüğü hükümlerinde herhangi bir boşluk ortaya çıkması hâlinde ise, söz konusu boşluk, uygun düştükleri ölçüde teslim bağli taşınır rehni hükümleri ile doldurulacaktır.⁷⁰

Öncelikle belirtilmelidir ki, teslim bağli taşınır rehni aksine, hayvan rehninin tesis edilmesi için rehin konusu hayvanın zilyetliğinin rehinli alacaklıya devredilmesi şartı bulunmamaktadır. Bu doğrultuda, hayvan rehni, TMK sisteminde kabul edilen taşınır rehninde rehin konusunun zilyetliğinin rehinli alacaklıya devredilmesi kuralının istisnasını teşkil eder.

Hayvan rehninin zilyetliğin devredilmesine gerek olmaksızın özel bir sicile tescille tesis edilebilmesi imkânı, finansmana ihtiyaç duyan çiftçinin, hayvanlarını rehinli alacaklıya teslim etmeksizin faaliyetlerine devam edebilmesini sağlamak ve

⁶⁶ Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 272-274; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s 678.

⁶⁷ RG. 16.09.1965, S. 12102.

⁶⁸ RG. 24.08.1966, S. 12385.

⁶⁹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1036; Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 275-276.

⁷⁰ Akıntürk, **a.g.e.**, s.854.

rehinli alacaklıyı da rehinli hayvanların korunması ve bakımı yükünden kurtarmak amacıyla getirilmiştir.⁷¹

TMK m.940 hükmünde hangi tür hayvanlar üzerinde zilyetliğin devrine gerek duyulmaksızın sicile tescil suretiyle rehin tesis edilebileceği hususu düzenlenmemiştir. Bir görüşe göre⁷², mehz İsviçre Medeni Kanunu'ndaki düzenlemeye uygun olarak hayvan rehninin kapsamına yalnızca dört ayaklı, ehil sürü veya çiftlik hayvanlarının girmesi gerekir. Diğer bir görüşe göre ise⁷³, TMK m.940 f.1 hükmü tüm hayvanları kapsadığından herhangi bir sınırlama yapılmasına gerek duyulmaksızın tüm hayvanlar üzerinde teslimsiz sicile tescil suretiyle rehin kurulması mümkündür. Kanaatimizce, birinci görüşün kabulü daha isabetlidir. Zira TMK m.940 f.1 hükmünün amacı, rehin verenin ekonomik faaliyetlerini devam ettirmesini sağlayan hayvanlar üzerinde teslimsiz taşınır rehni tesis edilebilmesidir. Bu durum ise, ancak birinci görüşü savunan yazarların da belirttiği üzere çiftlik ve sürü hayvanları bakımından söz konusudur.

Teslimsiz sicile tescil suretiyle hayvan rehni, yalnızca ilgili yetkiye sahip makamlarca yetkilendirilmiş kuruluşlar ile kooperatiflerin alacaklarına güvence teşkil etmek üzere kurulabilir. Diğer bir ifadeyle, alelade bir alacağın temini için sicile tescil suretiyle hayvan rehni kurulması mümkün değildir.⁷⁴ Bu doğrultuda, Hayvan Rehni Tüzüğü m.2'de hangi kuruluşlar ve kooperatiflerin hayvan rehni kapsamında rehin alacaklısı olabileceği açıkça düzenlenmiştir.⁷⁵

Rehin alacaklısı aksine rehin veren bakımından herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır. Buna göre, rehin veren borçlunun kendisi olabileceği gibi üçüncü bir kişi de başkasının borcu için hayvan rehni tesis edebilir. Bununla birlikte, rehin

⁷¹ Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 275.

⁷² **A.e.**, s. 276; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1036; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 1113.

⁷³ Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 503; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s.679.

⁷⁴ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1037.

⁷⁵ Hayvan Rehni Tüzüğü m.2 f.1 hükmü doğrultusunda, "Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası ve kooperatifler ile özel kanunları veya Türk Ticaret Kanunu gereğince tüzel kişiliğe sahip bir itibar müessesesi olarak kurulmuş bulunan sermaye şirketleri, merkezlerinin bulunduğu yerdeki valilikçe izin verilmek şartıyla, Medeni Kanunun 854 üncü maddesi gereğince rehin alacaklısı olabilirler."

veren, malikin onayını almaksızın, başkasının mülkiyetinde bulunan bir hayvanı rehnedemez.⁷⁶

Hayvan rehninin kuruluşu bakımından TMK m.940 f.1 hükmünün dikkate alınması gerekir. Söz konusu hüküm doğrultusunda, hayvan rehni, icra dairesi nezdinde tutulacak özel bir sicile yazılmak diğer bir ifadeyle tescil edilmek suretiyle kurulur.

Hayvan Rehni Tüzüğü m.12 uyarınca, sicile tescil işlemi, rehin alan ve rehin veren tarafından imzalanmış bir beyannameye dayanılarak gerçekleştirilir. Taraflar arasında noterde düzenlenmiş bir rehin sözleşmesinin bulunması hâlinde söz konusu beyannamenin rehin veren veya yetkili temsilcisi tarafından verilmesi yeterlidir. Noterde düzenlenmiş rehin sözleşmesinin bulunmaması hâlinde ise, beyannamenin rehin alan ve rehin veren veya onların yetkili temsilcileri tarafından verilmesi gerekir. İcra memurunun belgeleri incelemesinin ve tescil talebinin usulüne uygun olarak yapıldığının tespit edilmesinin ardından hayvan rehni sicile tescil edilir. Bu doğrultuda, tescil hayvan rehninin kurulması bakımından kurucu niteliğe sahiptir. Diğer bir ifadeyle, hayvan rehni sicile tescil edilmedikçe kurulmaz.⁷⁷

Hayvan rehninin sicile tescili kurucu niteliğe sahip olması sebebiyle, tescil, olumsuz niteliktedir. Bununla birlikte, hayvan siciline tescilin olumlu etkisi bulunmamaktadır. Diğer bir ifadeyle, yolsuz tescile güvenerek iyi niyetle hayvan rehni ile güvence altına alındığını sandığı bir alacağı devralan üçüncü kişinin iyi niyeti korunmamaktadır. Ayrıca, hayvan rehni bakımından sicilde bulunan kayıtların herkes tarafından bilindiği kabul edilmez ve kural olarak sicilde yer alan kayıtlar, üçüncü kişilerin iyi niyetini ortadan kaldırmaz.⁷⁸

Teslime bağlı taşınır rehnini sona ermesine yol açan sebepler, hayvan rehnini de sona erdirmektedir. Ancak, teslim bağli taşınır rehni aksine hayvan rehni, rehin konusunun zilyetliğı devredilmeksizin sicile tescille kurulması sebebiyle, zilyetliğin kesin olarak kaybı hâli, hayvan rehnini sona erdiren bir sebep teşkil etmez. Bu

⁷⁶ Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s.504.

⁷⁷ Ayrıntılı açıklama için bkz.: **A.e.**, s. 506-509; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 1116; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1038-1039.

⁷⁸ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1039-1040; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 505; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 1115; Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 277.

doğrultuda, hayvan rehni, hayvan rehni siciline tescil ile doğduğu için, kaydın terkini de rehin hakkını sona erdirir.⁷⁹

3. Bir Sicile Tescili Zorunlu Olan Taşınırın Rehni

TMK m.940 f.2 uyarınca, “Gerçek veya tüzel kişilerin alacaklarının güvence altına alınması için, kanun gereğince bir sicile tescili zorunlu olan taşınır mallar üzerinde, zilyetlik devredilmeden de, taşınır malın kayıtlı bulunduğu sicile yazılmak suretiyle rehin kurulabilir. Rehnin kurulmasına ilişkin diğer hususlar Cumhurbaşkanınca çıkarılan yönetmelikle belirlenir.”

Kanun koyucu, söz konusu düzenlemeyle iktisadi kıymeti fazla olan taşınır eşyaların, bilhassa motorlu taşıtların teslimine bağlı taşınır rehni ile rehnedilmesinin uygulamada ortaya çıkarttığı sorunları giderme amacını taşınmaktadır. Türk rehin hukuku sisteminde, motorlu araç dışında bir sicile tescili zorunlu olan gemiler ve sivil hava araçlarının rehnine ilişkin özel hükümler bulunmaktadır.⁸⁰ Bu sebeple, TMK m.940 f.2’deki düzenleme özellikle motorlu taşıtlar ve iş makinelerinin rehni bakımından önem arz etmektedir.⁸¹

Zira bir motorlu aracı üzerinde teslimine bağlı taşınır rehni tesis edilmesi suretiyle satın alan kişi, motorlu aracın zilyetliği rehinli alacaklıya devredileceğinden rehin hakkı sona erene kadar motorlu aracı kullanma imkânını kaybedecektir. İşte bu sebeple, özellikle motorlu araçların teslimine bağlı taşınır rehni ile rehnedilmesinin uygulamada ortaya çıkardığı sorunların giderilmesi amacıyla, motorlu araçların zilyetliğinin devrine gerek duyulmaksızın trafik siciline tescil suretiyle söz konusu araçlar üzerinde rehin hakkı kurulması amaçlanmıştır.⁸²

⁷⁹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1039; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 511-512; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 1117.

⁸⁰ Gemiler ve hava araçlarının rehnine ilişkin ayrıntılı açıklamalar için sırasıyla bkz.: Birinci Bölüm/III/B/1 ve Birinci Bölüm/III/B/2.

⁸¹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1041. Ayrıca bkz.: Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 279-283; Ayan, **a.g.e.**, s. 293-294.

⁸² Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 680.

4. Hapis Hakkı

Hapis hakkı, “kanunda yer alan şartların sağlanması hâlinde, alacaklı kişiye, elinde tuttuğu borçlu kişiye ait taşınır mal veya kıymetli evrakı elinde tutma, bunların iadesini reddetme ve borcun ödenmemesi hâlinde paraya çevirme yetkisi veren aynı bir haktır”.⁸³

Hapis hakkı, kanunda öngörülen şartların gerçekleşmesi ile doğar. Bu nedenle, hapis hakkının kurulması için aynı bir sözleşmeye gerek yoktur.⁸⁴

Hapis hakkının doğumu için gerekli olan şartlar; “alacaklının borçlunun rızası ile taşınır veya kıymetli evraka zilyet olması”, “mevcut ve muaccel bir alacağın varlığı”, “alacaklının zilyetliğinde bulunan taşınır eşya veya kıymetli evrakın niteliği itibarıyla alacak ile bağlantısının bulunması”, “hapis hakkının kullanılmasının alacaklının üstlendiği borç veya borçlunun verdiği talimat ile örtüşüyor olması” ve “kamu düzenine aykırılık teşkil etmemesi” olarak kısaca özetlenebilecektir.⁸⁵

Hapis hakkının doğumu için kanunda öngörülen şartların gerçekleşmesi üzerine, alacaklı, hapis hakkıyla güvence altına alınan alacak ödenmediği sürece zilyetliğinde bulunan ve alacağının karşılanmasına yetecek miktarda borçlu olan kişinin sahip olduğu taşınır eşyayı veya kıymetli evrakı iade etmekten kaçınma yetkisine sahip olur. Ayrıca, alacaklı, borcun ifa edilmemesi ve yeterli miktarda teminat gösterilmemesi hâlinde ve borçlu kişiye evvelce ihtarda bulunarak ve hapis hakkına dayanarak elinde bulundurduğu şeyleri teslim bağli taşınır rehni hükümleri doğrultusunda paraya çevrilmesini talep etme hakkına sahip olur (TMK m.953 f.1).⁸⁶

⁸³ Zahit İmre, “Hapis Hakkı Üzerinde Bir Tetkik”, **İÜHFİM**, C.XVIII, S. 3-4, 1952, s. 744; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 512; Saymen/Elbir, **a.g.e.**, s. 663; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 681; Erol Cansel, **Türk Hususî Hukukunda Hapis Hakkı**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınlarından, 1961, s. 18; Davran, **a.g.e.**, s. 93; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1043; Hapis hakkının aynı bir hak olmadığı aynı etkiye sahip bir defî olduğu yönünde açıklamalar için bkz.: Bilgehan Çetiner, **Hapis Hakkı**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2010, s. 49 vd.

⁸⁴ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1043.

⁸⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz.: **A.e.**, s. 1044 vd.; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 516 vd.; Cansel, **Hapis Hakkı**, s. 49 vd.; R. Cem Dinar, **Türk Medeni Kanunu Kapsamında Hapis Hakkı**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2016, s. 35 vd. Hapis hakkının kanunda belirtilen şartların tamamının gerçekleştiği anda doğacağı ancak defî niteliğinde olmasından hareketle kullanılması için beyan gerektiği yönünde bkz.: Çetiner, **Hapis Hakkı**, s. 110.

⁸⁶ Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 290-291. Hapis hakkının hükümlerine ilişkin olarak ayrıntılı bilgi için bkz.: Dinar, **a.g.e.** s. 67 vd.

Teslime bağılı taşınır rehni hakkının sona ermesine neden olan hususlar, hapis hakkı bakımından da geçerlidir. Alacaklının hapis hakkı konusu taşınır eşya veya kıymetli evrakın zilyetliğini kaybetmesi de hapis hakkını sona erdiren sebepler arasında yer almaktadır. Bununla birlikte, alacaklı, zilyetliği rızası olmaksızın kaybettiği takdirde hapis hakkı konusuna dava yoluyla sahip oluncaya kadar hapis hakkı sona ermez, askıda kalır. Ancak, hapis hakkına konu şeylerin dolaysız zilyetliği, alacaklının onayı ile geçici olarak borçluya geçtiği takdirde hapis hakkı sona erer.⁸⁷

5. Hak ve Alacaklar Üzerinde Rehin

Türk eşya hukuku bakımından hak ve alacaklar üzerinde rehin kurma imkânı bulunmaktadır. Yukarıda belirtilmiş olduğu üzere, maddi varlığa sahip olmayan ve taşınır eşya olarak nitelendirilemeyen alacaklar ve diğer haklar üzerinde kurulan rehin, hak sahibine aynı nitelikte hak sağlamaz. Bununla birlikte, rehin hakkı sahibi, rehin konusu hakla eş değer nitelikte bir hakka sahip olur.⁸⁸

TMK m.954 f.1 hükmü doğrultusunda, başkasına devri mümkün olan ve paraya çevrilebilir nitelikteki alacaklar ve diğer haklar üzerinde rehin hakkı tesis edilebilmektedir.⁸⁹ Bu kapsamda örneğin, “kıymetli evrak”, “hisse senetleri”, “fikri haklar”, “markalar”, “patentler” ve “devredilebilen ve parasal değere sahip olan diğer hak ve alacaklar” rehnedilebilir.

Bir alacak ve hak üzerinde rehin hakkını elinde bulunduran kişi, rehin konusunu icra aracılığıyla paraya çevirerek alacağını söz konusu bedelden tahsil etme imkânına sahiptir.⁹⁰

Alacaklar ve diğer hakların rehni, TMK 954-961 maddelerinde yer alan düzenlemeye tabidir. İlaveten, aksine bir hüküm bulunmadıkça ve uygun düştüğü

⁸⁷ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1051; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 529; Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 291-292.

⁸⁸ Bkz.: Birinci Bölüm/I.

⁸⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 3 vd.

⁹⁰ Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 292; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1052.

ölçüde, alacaklar ve diğer haklar üzerinde rehin hakkına teslim bağli taşınır rehnine ilişkin düzenlemeler uygulanır.⁹¹

Alacak ve hakların üzerinde rehin tesis edilebilmesi için söz konusu hak ve alacağın paraya çevrilebilen ve devredilebilir nitelikte olması gerekir. Çünkü yalnızca bu nitelikteki alacak ve haklar rehin hakkı sahibinin alacağını tahsil etmesine imkân sağlayabilecek bir güvence oluşturabilirler.⁹²

Bir alacak ve hakkın rehnedilebilmesi için borçlandırıcı işlem ve tasarruf işleminin yerine getirilmesi gerekir. Borçlandırıcı işlem, taraflar (rehin veren ve rehinli alacaklı) arasında akdedilen sözleşmedir. Tasarruf işlemi ise, rehnin konusuna göre değişiklik göstermektedir.⁹³

Hemen belirtmelidir ki, hak ve alacakların rehnedilmesi, söz konusu hak veya alacağın devredilmesine yol açmaz; rehin veren, rehinli alacak veya hakkın sahibi olarak kalır. Ancak, rehin hakkı sahibi, rehin hakkı ile teminat altına alınmış olan alacağın ödenmemesi durumunda, rehinli alacak veya hakkın paraya çevrilmesi yoluna başvurarak, elde edilen satış bedelinden alacağını elde edebilir.⁹⁴

Teslime bağli taşınır rehni hakkını sona erdiren hâller, rehinli bir alacak ve hak üzerindeki rehin hakkının da sona ermesine yol açar. Buna göre, “rehinli hak veya alacağın son bulması veya bunların paraya çevrilmesi; rehin hakkının süreye veya bozucu şarta bağli olarak tesis edilmesi durumunda, belirlenen sürenin sona ermesi veya bozucu şartın meydana gelmesi; rehin hakkı ile rehinli alacak veya hakkın aynı kişide birleşmesi; alacağın senede bağlanmış olması hâlinde, rehin hakkı sahibinin rehin konusu senedin zilyetliğini kaybetmesi” gibi durumlarda, rehinli alacak veya hak üzerindeki rehin hakkı sona erer.⁹⁵

Hemen belirtmelidir ki, rehin hakkı sahibinin haklı bir çıkarının bulunması hâlinde, rehin hakkı ile rehin konusu alacak veya hakkın aynı kişide birleşmesine rağmen alacaklar veya diğer haklar üzerindeki rehin hakkı sona ermez. Benzer

⁹¹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1053.

⁹² **A.e.**; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 536; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 1128.

⁹³ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 538 vd.; Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 294 vd.

⁹⁴ Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 302. Hak ve alacak üzerinde tesis edilen rehin hakkı hükümlerine ilişkin olarak ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz.: Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 73 vd.; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1056-1057.

⁹⁵ Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 304.

şekilde, rehin hakkı sahibinin rehinli alacağın borçlusu sıfatına sahip olması da rehin hakkının sona ermesi sonucunu doğurmaz.⁹⁶

6. Rehın Karşılığında Ödünç Verme İşiyile Uğraşanlarla Yapılan Rehın

Kredi ihtiyacı sahibi kişilerin, rehin karşılığında ödünç verme işiyile uğraşanlar karşısında özel olarak korunmalarının sağlanması amacıyla TMK 962-969'uncu maddeleri arasında özel hükümler düzenlenmiştir. Rehın karşılığında ödünç verme işiyile uğraşanlarla yapılan rehin işiyile, TMK'de yer alan söz konusu düzenlemelerin yanı sıra "90 sayılı Ödünç Para Verme İşiyile Hakkında Kanun Hükümünde Kararname"⁹⁷ ile de düzenlenmekteydi. Ancak, söz konusu kanun hükümünde kararname 6361 sayılı Kanun'un⁹⁸ 52'nci maddesi uyarınca yürürlükten kaldırılmıştır. Bu doğrultuda, 6361 sayılı Kanun'un geçici 5'inci maddesi⁹⁹ ile bir geçiş süresi öngörölmüş, bu sürenin ardından da ödünç verme işiyile uğraşanların izinleri iptal edilmiştir. Dolayısıyla, TMK 962-969'uncu maddeleri arasında yer alan rehin karşılığında ödünç verme işiyile uğraşanlara yapılan rehne ilişkin düzenlemelerin uygulanabilirliğinin bulunmadığı söylenebilecektir.¹⁰⁰ Bununla birlikte, TMK'nin ilgili hükümlerinin hâlen yürürlükte olması sebebiyle, rehin karşılığında ödünç verme işiyile uğraşanlarla yapılan rehin konusu aşağıda ana hatlarıyla kısaca anlatılacaktır.

⁹⁶ A.e.; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1058; Köprölü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 548-549; Ayan, **a.g.e.**, s. 324; Saymen/Elbir, **a.g.e.**, s. 703-704.

⁹⁷ RG. 06.10.1983, S. 18183.

⁹⁸ RG. 13.12.2012, S. 28496.

⁹⁹ 6361 sayılı Kanun'un geçici 5'inci maddesi uyarınca, "90 sayılı Kanun Hükümünde Kararnameden aldıkları yetkiye istinaden ikrazatçılık faaliyetinde bulunanlar bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde bu Kanunda sayılı faaliyetlerden birini yürütmek amacıyla Kuruma başvuruda bulunabilirler. Bu süre içinde mevcut sözleşmelerinden kaynaklanan alacaklarının tahsiline yönelik işiyilemler dışında yeni bir ikrazatçılık faaliyetinde bulunamazlar. Kuruma başvuruda bulunan ikrazatçılar Kuruldan gerekli izinleri almak suretiyle faaliyetlerine faktoring, finansal kiralama veya finansman şirketi olarak devam edebilirler. Kurulacak bu şirketler bu Kanunun 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinde yer alan sermaye yükümlölüğünü üç yıl içinde yerine getirmek zorundadır. Kuruma başvuruda bulunmayan veya başvurduğu halde Kuruldan gerekli izinleri alamayanların ikrazatçılık faaliyet izinleri başka bir işiyileme gerek kalmaksızın kendiliğinden sona erer."

¹⁰⁰ Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 692; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1058-1059.

Buna göre, TMK m.962 hükmü doğrultusunda, rehin karşılığında ödünç verme yetkisi herkese tanınmamış olup bu işle iştirak etmek isteyen işletmelerin bu konuda yetkiye sahip kurumdan izin almaları gerekmektedir. İşletmelere verilen izin belli bir süre ile sınırlı olup sürenin bitiminde iznin yenilenmesi mümkündür (TMK m.963 f.1). Gerekli kurallara uyulmadığı takdirde ise, yetkili makam tarafından rehin karşılığında ödünç verme işiyle uğraşmak isteyen işletmelere verilen izin her zaman iptal edilebilir (TMK m.963 f.2).

Rehin karşılığında ödünç verme işiyle uğraşanlarla rehin, rehin konusu taşınırın rehin alan işletmeye teslim edilmesi ve bunun karşılığında bir makbuz alınması üzerine kurulur (TMK m.964). Buna göre, rehin karşılığında ödünç para verme işiyle uğraşanlarla yapılan rehnin tesisi bakımından, teslimine bağlı taşınır rehni hükümlerine uyulması ve rehin alan işletmenin rehin verene bir makbuz vermesi gerekir.¹⁰¹

Ödünç veren rehinli alacaklı, borcun vadesinde ödenmemesi hâlinde, borçluya noter vasıtasıyla borcun ödenmesini ihtar ettikten sonra rehin konusu taşınırı icra yoluyla paraya çevirebilir (TMK m.965 f.1). Rehin veren borçlu, sadece rehin konusunun değeriyle sınırlı olarak sorumludur. Dolayısıyla, ödünç veren, rehnin paraya çevrilmesi yoluyla elde edilen miktar alacağını karşılamaya yetmediği takdirde borçlunun diğer mal varlığı değerlerine başvuramaz. Zira borçlunun rehinli alacaklıya karşı kişisel olarak sorumluluğu bulunmamaktadır (TMK m.965 f.2).¹⁰²

Rehnin paraya çevrilmesinden elde edilen bedelin rehinle güvence altına alınan alacak tutarından daha çok olması durumunda ise, geriye kalan miktar hak sahibi olan kişiye geri verilir. Ancak, ilgili kişinin işletmeye karşı birden çok borcu olması hâlinde, bunlar arta kalan miktar hesaplanırken bir bütün olarak dikkate alınır. Rehin konusunun paraya çevrilmesinden arta kalan tutarı talep etme hakkı, rehin konusu taşınırın paraya çevrilmesinden itibaren beş yıllık zamanaşımına tabidir (TMK m.966).

Rehin veren, rehin konusu taşınır paraya çevrilinceye kadar rehin makbuzunu geri vererek taşınırı rehinden kurtarabilir. Makbuz bir ispat aracı olduğundan makbuzun geri verilmemesi hâlinde, rehin konusu taşınır, alacağın muaccel hâle

¹⁰¹ Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 551; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, 1059-1060.

¹⁰² Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 555.

gelmesinin ardından, hak sahibi olduğunu kanıtlayan kişi tarafından rehinden kurtarılabilir. Ancak, ödünç veren rehinli alacaklı rehin makbuzunu kim getirirse taşınırı ona verme hakkını saklı tutarak rehin konusu taşınır eşyanın geri verilmesi için makbuzun ibrazını şart koşmuş olabilir. Böyle bir durumda dahi, alacağın muaccel olma tarihinden başlayarak altı ay geçtikten sonra hakkını kanıtlayan kişi, borcu ödeyerek rehne konu olan taşınır eşyayı rehinden kurtarabilir (TMK m.967).¹⁰³

7. Rehinli Tahvil

TMK'nin 970 ila 972'nci maddeleri arasında düzenlenen rehinli tahvil, kredi kuruluşlarının ihtiyacı olan sermayeyi, halktan ödünç alarak elde etmelerini sağlayan taşınır rehninin özel bir türüdür. Rehinli tahviller, “kredi kuruluşunun taşınmaz rehni ile teminat altına alınan alacakları” ile “diğer cari işlerinden doğan alacakları” üzerinde yazılı sözleşme akdedilmesi ve senetlerin teslim edilmesine ihtiyaç duyulmaksızın rehin hakkı kurulmasını sağlamaktadır.¹⁰⁴ Rehinli tahvil sahiplerinin kanun koyucu tarafından öngörülen alacakları üzerinde rehin sözleşmesi ve senetlerin teslimine gerek duyulmaksızın kendiliğinden rehin hakkı sahibi olmaları sebebiyle, rehinli tahvil, “teslimsiz ve sicilsiz taşınır ipoteği türü” olarak kabul edilir.¹⁰⁵

TMK m. 971 f.2 hükmü uyarınca, “*Tahviller, hamile veya nama yazılı olarak çıkarılır ve hamile yazılı kuponları bulunur.*” İlâveten, “*Alacaklılar, rehinli tahvillerin öngörülen zamandan önce ödenmesini isteyemezler.*” (TMK m.971 f.1).

Rehinli tahvil, ancak yetkili makamdan izin alan işletmeler tarafından çıkarılabilmektedir. TMK m.972 hükmünde, hangi işletmelerin rehinli tahvil çıkarabileceği, rehinli tahvilin hangi şartlarla çıkarılacağı ve rehinli tahvil çıkarma izni vermeye yetkili makama ilişkin hükümlerin özel bir kanun ile belirleneceği hükme bağlanmıştır. Bununla birlikte, söz konusu özel kanunun henüz yürürlüğe

¹⁰³ Sirmen, **Eşya Hukuku**, s.694-695; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1060-1062.

¹⁰⁴ Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 558; Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 308-309; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s.695.

¹⁰⁵ Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 309.

girmemiş olması sebebiyle, rehinli tahvil kurumunun uygulanabilirliği bulunmamaktadır.¹⁰⁶

B. Diğer Kanunlarda Düzenlenen Taşınır Rehni Türleri

1. Gemi İpoteği

Türk gemi siciline tescil edilmemiş olan gemiler, aynı haklar bakımından taşınır eşya olarak kabul edilir. Bu doğrultuda, TTK¹⁰⁷ m.997 hükmü uyarınca, bu tür gemilere ilişkin mülkiyet ve sınırlı aynı haklar bakımından, TMK'nin taşınır eşyalara dair düzenlemeleri uygulama alanı bulur. Türk gemi siciline tescil edilmiş olan gemiler ise, aynı haklar bakımından doğrudan taşınır veya taşınmaz eşya olarak kabul edilmemekle birlikte kendine özgü özel bir rejime tabi tutulmuştur.¹⁰⁸

Kanun koyucu, gemi siciline tescil edilmiş olan gemilerin teslim şartlı rehin kurallarına göre rehnedilmesinin yaratacağı ekonomik sorunları göz önünde bulundurarak, gemi siciline tescil edilmiş gemiler üzerinde sicile tescil suretiyle rehin hakkı kurulması sistemini kabul etmiştir. Bu tür gemiler üzerinde rehin hakkı tesisi ise, TTK kapsamında düzenlenmiştir.¹⁰⁹

Dolayısıyla, gemi siciline tescil edilmemiş gemiler üzerinde geminin teslim edilmesi şartı ile taşınır rehni¹¹⁰; sicile kayıtlı gemiler üzerinde ise, geminin rehinli

¹⁰⁶ A.e.; Esener/Güven, **a.g.e.**, s. 596; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s.696. Bununla birlikte, konut kredilerinden doğan alacakların teminat olarak gösterilmesi suretiyle menkul değer ihracı 5582 sayılı Konut Finansmanı Sisteminde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile düzenlenmiştir. Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz.: Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1064 vd.; Aslı Makaracı, **Konut Finansman Sisteminde İhraç Edilen Menkul Kıymetler ve Teminatları**, İstanbul, On İki Levha, 2009; Ayça Akkayan Yıldırım, **Konut Finansmanı Sistemi Çerçevesinde İpotek Teminatlı Menkul Kıymetler**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2013.

¹⁰⁷ RG. 14.02.2011, S. 27846.

¹⁰⁸ Turgut Kalpsüz, **Deniz Ticareti Hukuku: Birinci Cild Giriş-Gemi**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1971, s. 264-265. Doğal nitelikleri itibarıyla gemilerin taşınır eşya olarak kabul edildiği yönünde bkz.: Sami Akıncı, **Türk Hukukunda Gemi İpoteği**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1958, s. 17.

¹⁰⁹ Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 448.

¹¹⁰ Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 1090; Cansel, **Menkul Rehni**, s. 16.

alacaklıya teslim edilmesine gerek duyulmaksızın sicile tescil suretiyle gemi ipoteği tesis edilmesi mümkündür.¹¹¹

Bu doğrultuda, gemi siciline tescil edilmiş gemiler üzerinde TTK kapsamında tesis edilecek gemi ipoteği, rehinli alacaklıya, temel olarak, alacağını gemi bedelinden tahsil etme yetkisi sağlar (TTK m.1014 f.1). Gemi ipoteğinin tesis edilmesi bakımından geminin sahibi ve alacaklı arasında bu konuda anlaşmaya varılması ve ipotek hakkının gemiler için özel olarak tutulan sicil nezdinde tescil edilmesi gerekir. Gemi ipoteği tesisine ilişkin sözleşmenin ise, yazılı olarak yapılması ve imzalarının noter tarafından tasdik edilmesi gerekmektedir. Anlaşmanın gemi sicil müdürlüğünde yapılması da mümkündür. Ancak, her hâlükârda ipotek hakkının tesis edilmesi için gemiler için özel olarak tutulan sicil nezdinde ipotek hakkının tescil edilmesi gerekir (TTK m.1015 f.1 ve f.2). Diğer bir ifadeyle, gemi siciline kayıtlı gemiler üzerinde ipotek tesisi bakımından gemi siciline tescil kurucu niteliğe sahiptir.

2. Hava Araçlarının Rehni

TMK hükümleri kapsamında taşınır eşya olarak kabul edilen hava araçları¹¹² üzerinde rehin tesis edilmesi, 2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu'nun¹¹³ 69 ila 84'üncü maddeleri arasında düzenlenmiştir.

2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu m.69 hükmü uyarınca, *“Bir alacağın temini için hava aracı üzerinde ipotek tesis olunabilir. Hava aracı ipoteği, alacaklıya hava aracı bedelinden alacağını alma yetkisini verir. Müstakbel alacaklar veya şarta bağlı olan bir alacak için dahi ipotek tesis edilebilir.”*

Gemi ipoteğine benzer şekilde, malik ile alacaklı arasında hava aracı ipoteğine ilişkin olarak yazılı sözleşme yapılması ve imzaların noter tarafından onaylanması gerekir. Hava aracı üzerinde ipotek tesisi de ancak uçak siciline tescil suretiyle

¹¹¹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1007; Cansel, **Menkul Rehni**, s. 7, 16.

¹¹² Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1007; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s.658.

¹¹³ RG. 19.10.1983, S. 18196.

gerçekleşir (2920 sayılı Kanun m.70). Dolayısıyla, hava aracı ipoteği tesisi bakımından sicile tescil kurucu niteliktedir.

3. Maden Cevheri Rehni ve Maden İpoteği

3213 sayılı Maden Kanunu¹¹⁴ m. 39 uyarınca, madenlerden çıkarılan cevherin teslim edilmesine gerek duyulmaksızın maden siciline tescil suretiyle rehnedilmesi mümkündür. Maden cevheri üzerinde rehin tesis edilebilmesi için, arama ve işletme ruhsatı sahibinin Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü'ne yazılı müracaatta bulunması ve bu durumun maden siciline kaydedilmesi gerekir.

Maden cevherinin yanı sıra, 3213 Maden Kanunu m. 42 uyarınca, maden işletme ruhsatına sahip olan kişinin işletmekte olduğu madene ilişkin olarak borçlandığı miktarı veya ileride doğacak borcunu güvence altına almak amacıyla işletmekte olduğu maden üzerinde ipotek tesis edilmesi mümkündür. İlaveten, birden fazla derece ve sırada ipotek tesis edilebilir.¹¹⁵

4. Kamu Alacaklarından Doğan Rehin

6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkındaki Kanun¹¹⁶ m.12 f.1 hükmü uyarınca, *“Bar, otel, han, pansiyon, çalgılı yerler, sinemalar, oyun ve dans yerleri, birahane, meyhane, genel evler içerisinde bulunan eşya ve malzeme 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu'nun 270, 271 'inci maddeleri hükümleri mahfuz kalmak şartıyla bu müesseselerin işletilmesinden doğan amme borçlarına karşı teminat hükmündedir¹¹⁷.”*

¹¹⁴ RG. 15.06.1985, S. 18785.

¹¹⁵ Madenler üzerinde rehin hakkına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz.: Yavuz Fındıkgil, **Maden Hukuku**, İstanbul, İstanbul Teknik Üniversite Matbaası, 1966, s. 427 vd.

¹¹⁶ RG. 28.07.1953, S. 8469.

¹¹⁷ Dolayısıyla, söz konusu maddede sıralanan yerlerin işletilmesinden kaynaklanan kamu borçları bakımından bu yerlerde bulunan eşya ve malzeme üzerinde rehin hakkı kurulmuş olur. Bkz.: Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 238.

Bu düzenleme sayesinde, rehne konu eşya ve malzemenin zilyetliğinin devredilmesine ve rehin hakkının sicile tescil edilmesine gerek olmaksızın devlet yararına yasal bir rehin hakkı tesis edilmiş olur.¹¹⁸

5. Tarım Kredi Kooperatiflerinin ve Tarım Satış Kooperatiflerinin Ortaklarının Ürünleri, Hayvanları ve Üretimleri ile ilgili Makine ve Araçları Üzerinde Rehin Hakkı

1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu'nun¹¹⁹ 13'üncü maddesi uyarınca,

“Ortakların kredilerine mesnet olarak gösterdikleri ürünleri, hayvanları ve üretimleri ile ilgili her türlü makina ve araçları üzerinde ortağı bulundukları kooperatiflerin mutlak rehin hakları vardır.

Bunlar, borçlu ortaklara yediemin sıfatiyle teslim edilmiş sayılırlar ve üçüncü şahıslar tarafından hiçbir suretle haciz olunamazlar.”

Söz konusu düzenleme, rehin konusunun teslimi ve rehnin sicile tescil edilmesine gerek duyulmayan bir rehin sistemi kabul ederek, bir taraftan kooperatiflere teminat sağlamakta, diğer taraftan ise borçluların ekonomik faaliyetlerine devam edebilmesi için rehin konusunun zilyetliğinden yoksun olmalarını önleme amacı taşımaktadır.¹²⁰

¹¹⁸ Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 453.

¹¹⁹ RG. 28.04.1972, S. 14172.

¹²⁰ Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 452.

6. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni

a. Genel Olarak

Ticaret faaliyetlerin gereği gibi yerine getirilebilmesi için kişiler finansal kaynak temin etme ihtiyacı içerisinde girerler. Finansal kaynak ihtiyacı ise, genellikle kişilerin kredi temini aracılığıyla giderilir. Bu doğrultuda, kredi temin edecek alacaklı, alacağını tahsil etme hususunda kendisini teminat altına almak ister ve borçludan borcun ifa edilmemesi durumunda başvurabileceği bir teminat göstermesini talep eder. Teminat ise, kişisel veya ayni niteliğe sahip olabilmektedir.¹²¹

Ayni teminat olarak taşınır rehni ve taşınmaz rehni tesis edilmesi mümkündür. TMK m.856 uyarınca, kanunda öngörülen istisnai hâller dışında taşınmaz rehni tapu kütüğüne tescil suretiyle kurulur.¹²²

Hukuk sistemimizde taşınır üzerinde rehin tesis edilmesinde ise genel kural, taşınırın zilyetliğinin rehinli alacaklıya devredilmesidir. Teslime bağlı rehlin yarattığı en büyük sorun ise, rehin konusunun zilyetliğinin rehinli alacaklıya devri sonucu borçlunun rehin konusundan ekonomik yarar elde etme imkânının ortadan kalkmasıdır. Teslime bağlı taşınır rehni tesisi sonucu, borçlu üretim faaliyetine devam edemediği için borcunu ödeyememekte, rehinli alacaklı ise rehin konusunu, kural olarak, muhafaza ve bakım borcu altına girmektedir. İşte teslime bağlı rehlin yarattığı bu sorunları gidermek adına hem TMK hem de bazı özel kanunlarda teslimsiz taşınır rehni hükümleri özel olarak düzenlenmiştir. Teslimsiz taşınır rehni, sicile tescil suretiyle tesis edilebileceği gibi bazı hâllerde herhangi bir özel sicile tescile gerek olmaksızın da tesis edilmesi mümkündür.¹²³

¹²¹ Sabih Arkan, **Ticari İşletme Hukuku**, 24.Bası, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2018, s. 48. Teminat kavramına ilişkin olarak ayrıntılı bilgi için bkz.: Erden Kuntalp, “Teminat Kavramı, Teminat Türleri ve Bunlardan Doğan Sorumluluk”, **Prof. Dr. Reha Poroy’a Armağan**, yay. haz.: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Avrupa Hukuku Araştırma ve Uygulama Merkezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 1995, s. 263 vd.

¹²² Taşınmaz rehni kuruluşuna ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz.: Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 911 vd.

¹²³ Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 446 vd.

Teslime bağılı taşınır rehlinin ortaya çıkardığı sorunlar, taşınmazın eklentisi niteliğini haiz taşınırlar için söz konusu olmayabilir. Zira TMK m.862 f.1 hükmü uyarınca, taşınmaz üzerinde rehin tesis edilmesi hâlinde rehin, taraflarca aksi kararlaştırılmadığı takdirde, taşınmazın eklentisini¹²⁴ de kapsar. Bu sebeple, taşınmaz rehlinin varlığı hâlinde rehin konusu taşınmazın eklentisi niteliğindeki taşınırların zilyetliğinin devrine ihtiyaç duyulmaksızın bunlar üzerinde rehin tesis edilmiş olur.¹²⁵ Bununla birlikte, taşınmazın eklentisi niteliğinde olmayan taşınırlar üzerinde rehin tesis edilmek istenmesi hâlinde bunların alacaklıya teslim edilmesi gerekeceğinden bu durum ticari işletmenin faaliyetlerini sürdürmesine ve tacirin borcunu ifa etmesine engel olabilecektir.¹²⁶ Çünkü ticari işletmesi için finansman elde etmek maksadıyla kredi temin eden ve kredi veren kuruluşun talebi üzerine ticari işletmesi üzerinde rehin tesis eden kişinin amacı, borcunu işletmenin faaliyetlerinden elde ettiği kazanç ile ödemektir. Rehlin konusunun zilyetliğinin kredi veren alacaklıya devredilmesi ise, bu amacın gerçekleşmesi imkânını ortadan kaldıracaktır.¹²⁷

Bunun yanı sıra, taşınmazın ticari işletme sahibine ait olmaması ve taşınmaz sahibinin taşınmazı üzerinde rehin tesis edilmesine cevaz vermemesi hâlinde, ticari işletmenin faaliyet gösterdiği taşınmaz üzerinde rehin tesis edilmesi mümkün olmayacaktır.¹²⁸ Bu gibi durumlarda ne işletmenin faaliyet gösterdiği taşınmaz üzerinde ne de taşınmazın eklentisi niteliğindeki taşınırlar üzerinde rehin tesis edilmesi imkânı olmayacak bu da tacirin ticari faaliyetlerini kesintiye uğratmaksızın kredi temin etmesini engelleyecektir.

İşte bu tür sakıncaların giderilmesi ve bir taraftan işletmenin faaliyetlerini devamlı bir şekilde sürdürerek diğer taraftan tacir ve esnafın işletmeleri üzerinde rehin tesis etmesi imkânının sağlanması amacıyla, 21.07.1971 tarihli 1447 sayılı

¹²⁴ TMK m.686 f.2 uyarınca, “Eklenti, asıl şey malikinin anlaşılabilen arzusuna veya yerel âdetlere göre, işletilmesi, korunması veya yarar sağlaması için asıl şeye sürekli olarak özgülünen ve kullanılmasında birleştirme, takma veya başka bir biçimde asıl şeye bağılı kılınan taşınır maldır.”

¹²⁵ Eklentilerin rehin hakkının kapsamına dâhil olmasına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz.: Birinci Bölüm/III/B/6/c/(2)/ii/ii3.

¹²⁶ Arkan, **Ticari İşletme (2018)**, s. 48.

¹²⁷ Sami Karahan, **Ticari İşletme Hukuku**, 27. Baskı, Konya, Mimoza Yayınları, 2015, s. 38.

¹²⁸ Mehmet Bahtiyar, **Ticari İşletme Hukuku: Ders Notları, Soru Örnekleri**, 18. Bası, İstanbul, Beta, 2017, s. 44.

TİRK yürürlüğe girmiştir.¹²⁹ 1447 sayılı TİRK m.21 hükmü doğrultusunda, ticari işletme rehni sicil nezdinde tescil edilmesi ve sicil memurluğu tarafından yapılacak diğer işlemlere ilişkin olarak Ticarî İşletme Rehni Sicili Tüzüğü¹³⁰, tüzüğün 18'inci maddesi uyarınca ise, tüzüğün uygulanmasına ilişkin olarak Ticarî İşletme Rehni Sicili Tüzüğü'nün Uygulanması Hakkında Yönetmelik¹³¹ yürürlüğe girmiştir.

1447 sayılı TİRK'nin yürürlüğe girmesiyle birlikte, işletmeyi oluşturan taşınır değerlerin teslim edilmesine gerek duyulmaksızın işletme üzerinde bir bütün olarak sicile tescil suretiyle rehin tesis edilmesi mümkün hâle gelmiştir.

Bununla birlikte, 1447 sayılı TİRK m.3 f.2 hükmü uyarınca, “ticaret unvanı”, “işletme adı” ve “menkul işletme tesisatını” ticari işletme rehni hakkı sınırlarına dâhil etmeme imkânının bulunmaması, ticari işletme rehni uygulamasında sıklıkla tercih edilen bir rehin türü olmamasına sebep olmuştur.¹³² Nitekim TİRK'nin yürürlükte kaldığı 45 yıl süresince sadece 4.927 adet ticari işletme rehni tesis edilmiştir.¹³³

1447 sayılı TİRK'nin uygulanabilirliğinin artırılması amacıyla kanunda; “14.02.1985 tarihli ve 3153 sayılı Kanun”, “23.07.2003 tarihli ve 4952 sayılı Kanun” ve “23.01.2008 tarihli ve 5728 sayılı Kanun” ile değişiklik yapılmıştır. 1447 sayılı TİRK ve ilgili mevzuat 45 yıl boyunca yürürlükte kalmış ancak TİRK’de yapılan değişikliklere rağmen ihtiyacı karşılamaya yetmemiştir. Bu doğrultuda, *“KOBİ’lerin finansmana erişiminin kolaylaştırılması, rekabet güçlerinin arttırılması ve dolayısıyla ülkemiz ekonomisinin dengeli ve istikrarlı büyümesine katkı sağlanması amacıyla”*¹³⁴ 20.10.2016 tarihli ve 6750 sayılı TRK, 1447 sayılı TİRK ve ikincil

¹²⁹ 1447 sayılı TİRK, 28.07.1971 tarihli 13909 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yayımlandığı tarihten altı ay sonra yürürlüğe girmiştir (Mülga TİRK m.23).

¹³⁰ RG. 21.08.1972, S. 14283.

¹³¹ RG. 04.10.1972, S. 14326.

¹³² İlhan Helvacı, “Sanayi İşletmelerinde Ticari İşletme Rehni Üzerine (Ticari İşletme Rehni Kanunu Ek Madde 2)”, **İÜHFİM**, C. LXV, S.1, 2007, s. 273.

¹³³ Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Tasarısı (1/753) ile Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu, s.9, (Çevrimiçi) <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss418.pdf> 09.09.2018.

¹³⁴ Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Tasarısı (1/753) ile Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu, s. 4-5, (Çevrimiçi) <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss418.pdf> 09.09.2018.

mevzuatı yürürlükten kaldırarak¹³⁵ 01.01.2017 tarihinde yürürlüğe konulmuştur (TRK m.20). TRK'nin kabulü ve Resmî Gazete'de yayımlanması üzerine kanunun uygulanmasına ilişkin olarak hazırlanan ikincil mevzuat da yürürlüğe girmiştir. Bu doğrultuda, Uygulama Yönetmeliği¹³⁶, Sicil Yönetmeliği¹³⁷ ve Değer Tespiti Yönetmeliği¹³⁸ 31.12.2016 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanmıştır ve 01.01.2017 tarihinde yürürlüğe konmuştur.

TRK'nin yürürlüğe girmesinin ardından henüz kısa bir süre geçmiş olmasına rağmen uygulamada ortaya çıkan sorunlar ve doktrinde yapılan eleştiriler sonucunda kanun¹³⁹, 15.02.2018 tarihli ve 7099 sayılı Kanun¹⁴⁰ ile değişikliğe uğramıştır. TRK'de yapılan değişikliklere uyum sağlanması amacıyla ikincil mevzuatta da değişiklik yapma gereksinimi duyulmuştur. Bu kapsamda Uygulama Yönetmeliği, Sicil Yönetmeliği ve Değer Tespiti Yönetmeliği'nde yapılan değişiklikler 22.05.2018 tarihinde 30428 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Hukukumuzda olduğu gibi Roma hukukunun etkisinde kalan diğer Avrupa hukuku sistemlerinde taşınır eşyanın rehnedilmesinde kural olarak zilyetliğin

¹³⁵ TRK m.17 hükmü doğrultusunda 1447 sayılı TİRK yürürlükten kaldırılmıştır. TRK geçici madde 1 hükmünün ilk hâli uyarınca, “(1) Bu Kanun, yürürlüğe girdiği tarihte görülmekte olan dava ve takiplere uygulanmaz.

(2) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce ticari işletme veya esnaf işletmeleri üzerinde tesis edilen rehin haklarına ilişkin ilgili mevzuat hükümleri uygulanmaya devam eder.”

Önemle belirtilmelidir ki, ilgili maddenin ilk fıkrasında yer alan “...dava ve...” ibaresi Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na aykırı olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesinin 11.04.2019 tarihli ve E. 2019/9 ve K. 2019/27 sayılı kararı ile iptal edilmiştir. Söz konusu karar 17.05.2019 tarihli ve 30777 sayılı Resmî Gazete ile yayımlanmıştır. Anayasa Mahkemesinin ilgili kararı uyarınca, TRK geçici madde 1 hükmü, TRK'nin yürürlüğe girdiği tarihten önce işlenen ve ceza davası açılmış bir suç bakımından TRK hükümlerinin uygulanmasına engel teşkil etmektedir. Kararda ayrıca TRK'nin ilgili hükmünün sonraki tarihli lehe kanun hükmünün uygulanmasına imkân vermediği ve bu durumun lehe kanun hükmünün uygulanması ilkesine aykırılık teşkil ettiği belirtilmiştir.

Dolayısıyla, mülga TİRK hükümleri uyarınca tesis edilmiş ticari işletme rehnine ilişkin olarak 1 Ocak 2017 tarihi itibarıyla görülmekte olan takiplere TİRK hükümleri uygulanacaktır.

Hemen belirtilmelidir ki, Uygulama Yönetmeliği geçici madde 1 hükmünün 3'üncü fıkrası uyarınca, “TRK ve Uygulama Yönetmeliği hükümleri görülmekte olan dava ve takiplere uygulanmaz”. Anayasa Mahkemesinin ilgili kararı uyarınca Uygulama Yönetmeliği geçici madde 1 hükmünde de değişiklik yapılması gerekmektedir.

¹³⁶ RG. 31.12.2016, S. 29935 (3.Mükerrer).

¹³⁷ RG. 31.12.2016, S. 29935 (3.Mükerrer).

¹³⁸ RG. 31.12.2016, S. 29935 (3.Mükerrer).

¹³⁹ Mehmet Mücahit Arvas, “Neden Yeni Bir Taşınır Rehni Modeli?”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018**, Ed.: A. Lâle Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s.261.

¹⁴⁰ RG. 10.03.2018, S. 30356.

devredilmesi şartı aranmaktadır.¹⁴¹ Zira taşınır eşyanın üçüncü kişiye devredilmesi hâlinde denetlenmesinde yaşanan zorluklar, Avrupa özel hukuk düzenlerinde teslimsiz taşınır rehni tesisi imkânına şüphe ile yaklaşılmasına yol açmıştır.¹⁴² Bununla birlikte, zilyetliğin devredilmesi suretiyle rehin tesisi, rehin verenin rehin konusu taşınırdan yararlanma imkânını ortadan kaldırması sebebiyle, Türk hukuk sisteminde olduğu gibi diğer birçok hukuk sisteminde benimsenen teslim bağli taşınır rehni kurallarında reform yapılmasına neden olmuştur.¹⁴³ Küçük ve orta ölçekli işletmelerin taşınırları teminat olarak göstermek suretiyle kredi temin edilmesinde zorluklar yaşamaları nedeniyle, taşınır rehni kurallarında reform yapma ihtiyacı bulunduğu son yıllarda İsviçreli hukukçular tarafından da dile getirilmiştir.¹⁴⁴ Benzer şekilde, 2006 yılında Fransa Medeni Kanunu ve Ticaret Kanunu ve 2013 yılında Belçika Medeni Kanunu'nda teslimsiz taşınır rehnine ilişkin hükümlerde yapılan değişiklikler ile krediye erişimin kolaylaştırılması amaçlanmıştır.¹⁴⁵ Avrupa'da gerçekleştirilen reform çalışmalarının temelinde, taşınırların teslimine gerek duyulmaksızın bir sicile tescil suretiyle rehin verilmesini sağlayacak bir sistem oluşturulması yer almaktadır. Taşınırların bir sicile kaydedilmesi suretiyle rehin verilmesi sisteminin temel kaynağı ise, Amerika Birleşik Devletleri hukukudur.¹⁴⁶

Amerika Birleşik Devletleri hukuk sisteminde yer alan sicil, geniş bir kapsamda, teminatların kaydını tutmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri hukukunda sicile tescil suretiyle taşınır varlıklar üzerinde rehin tesisi imkânı, 1952 yılında UCC m.9'un kabulüyle sağlanmıştır.¹⁴⁷

¹⁴¹ Çiğdem Kırca, "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninde Sıra" **Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018**, Ed.: A. Lâle Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 161.

¹⁴² Giuliano G. Castellano, "Reforming Non-Possessory Secured Transactions Laws: A New Strategy?", **The Modern Law Review**, C. LXXVIII, S. 4, 2015, s. 622.

¹⁴³ Kırca, **a.g.e.**, s. 161.

¹⁴⁴ **A.e.**; Hans Kuhn, "The UNCITRAL Model Law on Secured Transactions - A Swiss Perspective", **The Draft UNCITRAL Model Law on Secured Transactions: Why and How?**, Ed.: Bénédict Foëx, Geneva, Schulthess Editions Romandes, 2016, s. 61 vd.

¹⁴⁵ Bkz.: Castellano, **a.g.e.**, s. 624; Michèle Grégoire, "The Law of 11 July 2013 Amending the Belgian Civil Code with respect to Security Interests in Movable Assets, and Repealing Various Provisions in this Area", **The Draft UNCITRAL Model Law on Secured Transactions: Why and How?**, Ed.: Bénédict Foëx, Geneva, Schulthess Editions Romandes, 2016, s.171 vd.

¹⁴⁶ Kırca, **a.g.e.**, s. 161-162.

¹⁴⁷ **A.e.**, s. 162; Castellano, **a.g.e.**, s. 630.

UCC m.9; Kanada ortak hukuk bölgesi, Yeni Zelanda ve Avustralya rehin hukuku sistemlerinin ilham kaynağı olmuştur.¹⁴⁸ Ulusal reform hareketlerinin yanı sıra, ulusal teminat hukuku sistemleri arasında uyum sağlanması amacıyla uluslararası kuruluşlar tarafından da bir dizi reform çalışması yapılmıştır. Bunlar arasında 1994 yılında Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası tarafından Doğu ve Orta Avrupa ülkelerine yönelik olarak yayımlanan Teminat İşlemlerinde Model Kanun (“European Bank for Reconstruction and Development Model Law on Secured Transactions”), Amerikan Devletleri Örgütü tarafından 2001 yılında kabul edilen Teminat İşlemlerinde Model Kanun (“the Organisation of American States Model Inter-American Law on Secured Transactions”), Avrupa Birliği tarafından teminat işlemlerine ilişkin hazırlanan Ortak Referans Çerçevesi Taslağı (“European Union the Draft Common Frame of Reference”), Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Yasama Kılavuzu (“UNCITRAL Legislative Guide on Secured Transactions”) ve nihayet 2016 yılında yayımlanan Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu (“UNCITRAL Model Law on Secured Transactions”) örnek olarak gösterilebilir.¹⁴⁹ Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Yasama Kılavuzu, sağlam teminat işlemleri yasalarının bunları benimseyen devletler bakımından yerli ve yabancı kredi sağlayıcılarından kredi temin etmek, özellikle KOBİ’lerin ve yerel işletmelerin büyümesine katkı sağlamak ve ticaretin gelişmesine katkıda bulunmak gibi önemli ekonomik faydalara sahip olabileceği fikrine dayanmaktadır. Bu kapsamda kılavuz, krediye erişimin teşvik edilmesi amacıyla, işletmelerin taşınır varlıklarını kullanarak kredi temin etme imkânının mümkün olan en yüksek düzeye çıkarılmasını önermektedir.¹⁵⁰

Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Yasama Kılavuzu’nda yer alan tavsiyelere uygun olarak hazırlanan Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu¹⁵¹, taşınır varlıklar üzerindeki teminat işlemlerine uygulanır (Teminat İşlemlerinde

¹⁴⁸ Kırca, **a.g.e.**, s. 162; Castellano, **a.g.e.**, s. 631.

¹⁴⁹ Castellano, **a.g.e.**, s. 632 vd.

¹⁵⁰ Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Yasama Kılavuzu, s. 1-2, (Çevrimiçi) https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/security-ig/e/09-82670_Ebook-Guide_09-04-10English.pdf 25.02.2019.

¹⁵¹ Bkz.: Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği 13.12.2016 Tarihli ve 71/136 Sayılı Kararı, s. 1, (Çevrimiçi) http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/71/136 26.02.2019.

UNCITRAL Model Kanunu m.1)¹⁵². Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Yasama Kılavuzu'nda öngörüldüğü şekilde, Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu, taşınır varlıklar üzerindeki rehin haklarının bir sicile kaydedilmesi ve bir varlığın birden fazla sayıda rehnedilmesi durumunda rehin hakları arasındaki önceliğin belirlenmesi prensibine göre hazırlanmıştır.

Türk hukukunda, mülga TİRK'nin yürürlükte olduğu süre boyunca ticari işletme rehni sıklıkla tercih edilen bir rehin türü olmamış ve özellikle küçük ve orta büyüklükteki işletmeler taşınırların rehni suretiyle kredi temin etme noktasında zorluklar yaşamıştır. Bu sebeple, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'da taşınır varlıklar üzerinde sicile kayıt suretiyle rehin tesis edilmesine ilişkin olarak yapılan reform çalışmaları takip edilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte, TRK'nin hazırlık çalışmaları sırasında Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu'ndan etkilenildiği düşünülse de, iki düzenleme arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır.¹⁵³

Yukarıda yer alan açıklamalar ışığında, çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde mülga TİRK ve Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu ile TRK ve ikincil mevzuat hükümleri uygun düştüğü ölçüde karşılaştırılarak incelenmeye çalışılacaktır.¹⁵⁴

b. TRK'nin Amacı

TRK tasarısında belirtildiği üzere, TRK'nin yürürlüğe girmesi ile küçük ve orta ölçekli işletmelerin kredi temin etmelerinde karşılaştıkları güçlüklerin ortadan kaldırılması ve böylece rekabet etme güçlerinin artmasının sağlanması ile bu amacın yerine getirilmesinin sağlanması maksadıyla farklı taşınır varlıkların teminat olarak

¹⁵² Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu, (Çevrimiçi) https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/ml_st_e_ebook.pdf 13.03.2019.

¹⁵³ Kırca, **a.g.e.**, s. 163.

¹⁵⁴ Arvas, TRK'nin hazırlanması sürecinde Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu ve hazırlık rehberinin tetkik edildiği ve uygun olabilecek yönlerinden yararlanılmaya çalışıldığını belirtmiştir. Bkz.: Arvas, **Neden Yeni Bir Taşınır Rehni Modeli?**, s. 260. Aksi yönde bkz.: Başak Şit İmamoğlu, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir İnceleme**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2017, s. 8.

gösterilmesi amaçlanmıştır. Benzer şekilde, TRK ile taşınır rehni hakkının tesisinde aleniyetin sağlanabilmesi amacıyla rehinli taşınır sicilinin oluşturulması ve alacakları rehinle teminat altına alınan kişilerin alacaklarını tahsil edebilmeleri maksadıyla rehlin paraya çevrilmesi sürecinde etkili bir sistem oluşturulması öngörülmüştür.¹⁵⁵

TRK m.1 hükmünde ise benzer şekilde, teslimine bağlı rehlin istisnasını teşkil eden ticari işlemlerde taşınır rehninin amacı, “...teslimsiz taşınır rehni hakkının güvence olarak kullanımının yaygınlaştırılması, bu rehne konu taşınırların kapsamının genişletilmesi, taşınır rehlinde aleniyetin sağlanması ile rehlin paraya çevrilmesinde alternatif yolların sunulması suretiyle finansmana erişimi kolaylaştırmaktır.” şeklinde ifade edilmiştir.

TRK kapsamında kurulan ticari işlemlerde taşınır rehni, yürürlükte olduğu kısa süre içinde büyük bir ilgi görmüş ve mülga TİRK’nin yürürlükte olduğu 45 yıl boyunca sağlanan finansmana kıyasla çok daha fazla sayı ve miktarda finansman sağlanmıştır.¹⁵⁶ Bu gelişmenin yanı sıra, Dünya Bankası tarafından her yıl

¹⁵⁵ Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Tasarısı (1/753) ile Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu, s. 7, (Çevrimiçi) <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss418.pdf> 10.09.2018.

¹⁵⁶ Ticaret Bakanı’nın Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu ve Taşınır Rehni Sicili konulu bir panelde yapmış olduğu açıklamalarının yer aldığı bir haberde, TRK’nin yürürlükte olduğu ilk bir yıllık sürede, 8.179 adet rehin sözleşmesi akdedildiği ve toplamda 135 milyar lira, 10 milyar dolar ve 4 milyar euro kredi temin edildiği ifade edilmiştir. Söz konusu finansmanın yaklaşık 128,5 milyar liralık kısmının tacirler; 2,1 milyar liralık kısmının esnaflar; 8 milyon liralık kısmının ise çiftçiler tarafından kullanıldığı belirtilmiştir. Aynı haberde, TRK kapsamında üzerinde en çok rehin hakkı tesis edilen taşınır varlıklar listesinde ilk sırada alacakların, ikinci sırada ise makine ve teçhizatların yer aldığı vurgulanmıştır. 04.01.2018 tarihli ve “Bakan Tüfenkci, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu ve Taşınır Rehni Sicili Paneli’ne katıldı” başlıklı haberin tamamı için bkz.: (Çevrimiçi) <https://ticaret.gov.tr/haberler/bakan-tufenkci-ticari-islemlerde-tasinir-rehni-kanunu-ve-tasinir-rehni-sicili-paneline-katildi> 26.02.2019.

Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğü Daire Başkanı Mehmet Mücahit Arvas’ın Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası’nda yapmış olduğu açıklamalarının yer aldığı 06.10.2018 tarihli bir başka haberde, 01.01.2017 – 28.09.2018 tarihleri arasında rehinli taşınır siciline 16.095 adet rehin tescil edildiği ve toplamda 216 milyar lira, 35 milyar dolar ve 10 milyar euro kredi kullanıldığı belirtilmiştir. Ayrıca, belirtilen dönemde fiili olarak kullanılan finansman miktarının 92 milyar lira olduğu ifade edilmiştir. 06.10.2018 tarihli ve “Türkiye’de Teslimsiz Taşınır Rehni kapsamında 92 milyar lira finansman kullanıldı” başlıklı haberin tamamı için bkz.: (Çevrimiçi) <https://www.tso.org.tr/index.php?link=duyurudetay&id=5471> 26.02.2019.

Ticaret Bakanı’nın TRK’nin yürürlükte olduğu 2 yılı aşkın süreye dair verilere ilişkin açıklamalarının yer aldığı 17.02.2019 tarihli haberde ise, TRK kapsamında rehinli taşınır siciline 19.289 adet rehin sözleşmesi tescil edildiği belirtilmiştir. Aynı haberde, TRK kapsamında tesis edilen rehinler çerçevesinde küçük ve orta büyüklükteki işletmelere yaklaşık 237 milyar lira, 38 milyar dolar ve 11 milyar euro kredi temin edildiği ifade edilmiştir. Ayrıca, ticari işlemlerde taşınır rehni çerçevesinde fiilen kullanılan finansman miktarının 96 milyar lira olduğu vurgulanmıştır. 17.02.2019 tarihli ve “Bakan Pekcan: Taşınır rehni KOBİ’leri finansmanda

yayımlanan İş Yapma Raporu'nda (Doing Business Report) yer alan ve 190 ülkenin bulunduğu iş yapma kolaylığı sıralamasında Türkiye'nin sıralaması, geçen yıla göre 17 sıra artmıştır ve böylece Türkiye listede 43'üncü sırada yer almıştır. Rapora göre, Türkiye "kredi temini" dâhil olmak üzere iş yapma kolaylığını ölçen 10 ölçütün yedisinde reformlar gerçekleştirmiştir. Ayrıca, Türkiye, "kredi temini" kriteri bakımından iş yapma kolaylığı sıralamasında geçen yıla kıyasla 77'nci sıradan 32'nci sıraya yükselmiştir. Bu kapsamda, raporda, Türkiye, üzerinde rehin tesis edilebilecek taşınır mal varlığı kapsamını artıran ülkeler arasında sayılmıştır.¹⁵⁷

TRK'nin yürürlükte olduğu süre boyunca ticari işlemlerde taşınır rehnine gösterilen ilgi ve Dünya Bankası tarafından 2019 yılına ilişkin olarak yayımlanan İş Yapma Raporu'nda Türkiye'nin gerçekleştirmiş olduğu reformlar üzerine iş yapma kolaylığı sıralamasındaki yerinin artmış olması göz önünde bulundurulduğunda, ticari işlemlerde taşınır rehninin TRK'nin yürürlüğe girme amacını gerçekleştirmeye hizmet ediyor olduğu söylenebilecektir.

c. Ticari İşlem Kavramı ve TRK'nin Kapsamı

(1) Ticari İşlem Kavramı

Kanunun adı, "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu" olmakla birlikte, TRK'de "ticari işlem" kavramının tanımına yer verilmemiştir. Bu noktada, ticari işlem kavramının TRK ve ikincil mevzuat kapsamında hangi anlamda kullanıldığının tespiti edilmesi gerekir. Bu doğrultuda ilk olarak "ticari iş" kavramının "ticari işlem" kavramı yerine kullanılıp kullanılamayacağı hususu incelenecektir.¹⁵⁸

rahatlattı" başlıklı haberin tamamı için bkz.: (Çevrimiçi) <https://ticaret.gov.tr/haberler/bakan-pekcan-tasinir-rehni-kobileri-finansmanda-rahatlatti> 26.02.2019.

¹⁵⁷ Dünya Bankası İş Yapma Raporu 2019, özellikle s. 5, 11, 18 ve 210, (Çevrimiçi) http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2019-report_web-version.pdf 26.02.2019. Ticaret Bakanı'nın 2019 yılı Dünya Bankası İş Yapma Raporu'na ilişkin açıklamalarının yer aldığı haber için bkz.: (Çevrimiçi) <https://ticaret.gov.tr/haberler/bakan-pekcan-tasinir-rehni-kobileri-finansmanda-rahatlatti> 26.02.2019.

¹⁵⁸ O. Gökhan Antalya/Faruk Acar, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni (6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Çerçevesinde İlk Tespitler)**, 2. Bası, İstanbul, Aristo

Bilindiği üzere, hangi tür işlerin ticari iş olduğunun tespit edilmesinde TTK m.3 ve m.19 hükümlerinden yararlanılır. TTK m.3 f.1 uyarınca, TTK’da yer alan bütün hususlar ticari iş olarak kabul edilmektedir.¹⁵⁹ Yine aynı maddenin devamında diğer kanunlarda düzenlenmiş olsalar dahi ticari işletmeyle ilgili bütün işlem ve fiillerin de ticari iş olduğu hüküm altına alınmıştır. Madde metninde ticari işletmeyi ilgilendiren fiillerin de ticari iş niteliğinde kabul edildiğinin belirtilmiş olması sebebiyle, ticari işletmeyi ilgilendiren hukuki işlemlerin yanı sıra haksız fiillerin de ticari iş olarak nitelendirilmesi gerekmektedir.¹⁶⁰

TTK m.19 f.1 hükmü uyarınca ise, *“Bir tacirin borçlarının ticari olması asıldır. Ancak, gerçek kişi olan bir tacir, işlemi yaptığı anda bunun ticari işletmesiyle ilgili olmadığını diğer tarafa açıkça bildirdiği veya işin ticari sayılmasına durum elverişli olmadığı takdirde borç adi sayılır.”*

İlgili hükümden anlaşılabacağı üzere, yalnızca gerçek kişi tacirler kanunda öngörülen hâllerde ticari iş karinesini çürütme imkânına sahip olup tüzel kişi olan tacirler böyle bir imkânı sahip değildir. Diğer bir ifadeyle, tüzel kişi olan tacirlerin tüm işleri ticari sayılır.

TTK m.19 f.2 uyarınca ise, *“Taraflardan yalnız biri için ticari iş niteliğinde olan sözleşmeler, Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, diğeri için de ticari iş sayılır.”*

TTK’da yer alan ticari iş ve ticari iş karinesi kavramları incelendiğinde TRK’nin adında yer alan “ticari işlem” ifadesinin ticari iş anlamına gelmediği görülmektedir. Şöyle ki, TRK’de belirtilen “ticari işlemler” TTK’da düzenlenmemektedir. Bunun yanı sıra, TRK kapsamında “ticari işlem” her zaman bir ticari işletmeyle ilgili işlem ve fiil olarak kabul edilemeyecektir. Zira ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin tarafları başlığında ayrıntılı olarak inceleneceği

Yayınevi, 2017, s.11; Rıza Ayhan/Hayrettin Çağlar, **Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar**, 11. Bası, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 162 vd.; Bahtiyar, **Ticari İşletme Hukuku (2017)**, s. 45; Esra Hamamcıoğlu/Argun Karamanlıoğlu, “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na İlişkin Bazı Tespitler”, **Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XIII, S.2, İstanbul, 2016, s. 98 vd.

¹⁵⁹ Örneğin tacir olmayan kişiler arasında bono veya çek düzenlenmesi hâlinde bono veya çek düzenlenmesi işi ticari iş niteliğindedir.

¹⁶⁰ Reha Poroy/Hamdi Yasaman, **Ticari İşletme Hukuku**, 17. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2018, s. 76; Karahan, **a.g.e.**, s. 51-52; İ. Yılmaz Aslan/Mevci Ergün, **Ticaret Hukuku**, 5. Baskı, Bursa, Ekin, 2010, s. 24; Ayhan/Çağlar, **a.g.e.**, s. 17 vd.

üzere iki esnafın kendi arasında TRK uyarınca rehin sözleşmesi düzenlemesi mümkündür. Her iki tarafın esnaf olduğu bir iş ise, TTK’da düzenlenmediği takdirde TTK anlamında ticari iş olarak kabul edilemeyecektir. Bu nedenle, TRK ve ikincil mevzuat kapsamında kullanılan “ticari işlem” kavramının belirlenmesinde, ticari iş kavramına ilişkin ölçütlerin kullanılamayacağının kabulü gerekir.

Ticari işlem kavramı sınırlarının genel hükümler uyarınca belirlenememesi ve TRK ve ikincil mevzuatta bu yönde herhangi bir tanıma yer verilmemiş olması nedeniyle, hukuki belirliliğin sağlanması adına TRK’de değişiklik yapılarak ticari işlem tanımına yer verilmesinde fayda olacaktır. Bu doğrultuda, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine taraf olabilecek kişilerin ekonomik ve işletmesel veya mesleki faaliyetlerinin yerine getirilmesi sırasında yapmış oldukları işlemler şeklinde bir tanımlamaya TRK’de yer verilmesinin uygun olabileceği kanaatindeyiz. Zira böyle bir tanımlama TRK’nin yürürlüğe konma amacına uygun olacağı gibi hukuki belirliliğin sağlanmasına da hizmet edebilecektir.

Ticari işlem kavramına ilişkin olarak değerlendirilmesi gereken ikinci husus ise, kavramda yer alan “ticari” ifadesinin, TRK kapsamında rehinle teminat altına alınacak alacağın kaynağının belirlenmesinde ne şekilde anlamlandırılması gerektiğidir.

Bilindiği üzere, borç ilişkisinin kaynağı TBK’de “sözleşme”, “haksız fiil” ve “sebepsiz zenginleşme” olarak gösterilmiştir.¹⁶¹ Borç ilişkisinin kaynağına bakılmaksızın tüm alacakların rehinle teminat altına alınabilmesinin TRK kapsamında mümkün olup olmadığı hususunun tespit edilmesi gerekir. Zira TRK’nin başlığında yer alan “ticari işlem” ifadesi alacağın yalnızca TTK kapsamında ticari nitelikte bir hukuki işlemde kaynaklanması hâlinde ticari işlemlerde taşınır rehni ile teminat altına alınabileceği şeklinde bir izlenim yaratmaktadır. Bu noktada öncelikle belirtilmelidir ki, ticari işlemlerde taşınır rehni ile güvence altına alınan alacağın kaynağı bakımından TRK ve ikincil mevzuatta herhangi bir sınırlamaya yer

¹⁶¹ Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 23. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 115 vd.; M. Kemal Oğuzman/M. Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 2 c., C. I, 15. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017, s. 33 vd.

verilmemiştir. Nitekim TRK m.1 f.3'te, TRK'nin, "bir borcu"¹⁶² teminat altına almak amacıyla tesis edilen ve konusu TRK'de sıralanan taşınır varlıklar olan rehinli işlemlere" uygulanacağı belirtilmiştir.¹⁶³

Önemle belirtilmelidir ki, TRK'nin yürürlüğe konulması ile benimsenen amaç, rehin borçlusunun ekonomik ve işletmesel veya mesleki faaliyetlerini yerine

¹⁶² İlgili hükümde yer alan "borca" ifadesinin "alacağa" olarak anlaşılması gerekmektedir. Bkz.: Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 8, dpn. 17; Zühtü Aytaç, "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kapsamında Taraflar", **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018**, Ed.: A. Lâle Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 93.

TRK m.1 f.3 hükümde yer alan "borca" ifadesinin Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu'nda yer alan "obligation" ifadesinin tercümesi olduğu düşünülebilir. Zira Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu m.2 (gg) bendinde "secured obligation" (teminatlı borç/teminat altına alınan borç) ifadesi, rehin hakkı ile teminat altına alınan borç olarak tanımlanmıştır ve kanunun tamamında rehinle teminat alınan alacak ifadesi yerine teminatlı borç ifadesinin kullanımı tercih edilmiştir.

¹⁶³ Doktrinde *Antalya/Acar* ve *Ayhan/Çağlar*, kanunun isminde belirtilen "ticari işlem" ifadesi ile bağlı kalınmaksızın ticari nitelikteki hukuki işlemler haricindeki diğer borç kaynaklarından kaynaklanan alacakların da TRK kapsamında rehinle teminat altına alınabileceğini savunur. Bkz.: *Antalya/Acar*, **a.g.e.**, s. 12; *Ayhan/Çağlar*, **a.g.e.**, s. 163-164; *Aytaç*, **a.g.e.**, s. 93.

TRK'nin yürürlüğü ile güdülen amacın işletmesel ve mesleki faaliyetlerin yerine getirilmesinde kredi temininin kolaylaştırılması olmasından hareketle, "haksız fiil" veya "sebepsiz zenginleşmeden doğan alacakların" TRK kapsamında rehinle temin edilemeyeceği, zira bu tür alacakların ticari işlemlerde taşınır rehni ile güvence altına alınmasının TRK ile hedeflenen amacın gerçekleştirilmesinde bir faydası olmadığı yönünde bkz.: *Burcu Karakuş Erbaş*, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni ve Rehin Alacaklısının Korunması**, Ankara, Seçkin, 2018, s. 38. Bu noktada, *Karakuş Erbaş*'ın görüşüne katılmadığımızı belirtmek isteriz. Zira genel hükümler çerçevesinde rehinle teminat altına alınması mümkün olan ve rehin borçlusunun ekonomik ve işletme veya mesleki faaliyeti kapsamında doğan bir alacağın teslimsiz taşınır rehni yaygınlaştırılması amacıyla hazırlanan TRK kapsamında teminat altına alınamayacağının kabulü TRK ile ulaşılmak istenen amaca ters düşecektir. Bu nedenle, örneğin, bir tacirin diğer tacir aleyhine gerçekleştirdiği haksız rekabetten kaynaklanan alacağın TRK kapsamında rehinle güvence altına alınabileceğinin kabulü TRK ile güdülen amaca uygun olacaktır. Bkz.: *Antalya/Acar*, **a.g.e.**, s. 11-12.

Modern teminatlı işlemler hukuku sistemlerinde teslimsiz taşınır rehni ile güvence altına alınan alacağın kaynağı açısından herhangi bir sınırlama yapılmadığı görülmektedir. Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu m.7'de bir rehin hakkının, mevcut, muhtemel, belirli, belirlenebilir, şarta bağlı, şarta bağlı olmayan, sabit veya değişken herhangi bir türde bir veya daha fazla borcu teminat altına alabileceği düzenlenmiştir. Bu kapsamda, kanaatimizce, TRK'nin hazırlanma amacı göz önünde bulundurulduğunda, rehin alacaklısının ekonomik ve işletmesel veya mesleki faaliyeti kapsamında doğan alacağının kaynağına bakılmaksızın (diğer bir ifadeyle bu tür alacakların sözleşme, haksız fiil veya sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanması gerekir) ticari işlemlerde taşınır rehni ile teminat altına alınabileceğinin kabulü uygun olacaktır.

Öte yandan, TARES portalı üzerinde "Rehin Sicili İşlemleri" sekmesi seçilerek rehin sözleşmesi hazırlanmak istendiğinde "Borcun Konusu" sekmesinde "kredi sözleşmesi", "kredi çerçeve sözleşmesi", "vadeli satış", "borç/alacak", "cari hesap" ve "kefalet" seçeneklerinin yanı sıra "diğer" seçeneğinin de yer aldığı görülebilecektir. Dolayısıyla, TRK m.1 f.3 hükmüne paralel olarak, uygulamada, TARES üzerinde "Borcun Konusu" sekmesinde "diğer" seçeneği seçilerek herhangi bir alacağın TRK kapsamında teminat altına alınması mümkün olabilecektir. Ancak, her hâlükârda alacağın rehin alacaklısının ekonomik ve işletmesel veya mesleki faaliyeti kapsamında doğmuş olması gerekir.

getirmesinde ihtiyaç duyduğu krediye erişiminin kolaylaştırılmasıdır.¹⁶⁴ Bu doğrultuda, rehin veren sıfatını haiz kişilerin adi borçları veya tüketici işlemi niteliğindeki borçları için ticari işlemlerde taşınır rehni tesis etmesi mümkün olmayacaktır.¹⁶⁵

Özetle, TRK ve ikincil mevzuatta yer alan mevcut düzenlemeler uyarınca, borç ilişkisinin kaynağı bakımından bir sınırlama yapılmaksızın ticari nitelikteki hukuki işlemler dışında kalan diğer borç kaynaklarından doğan alacaklar da (adi borçlar ve tüketici işlemi niteliğindeki borçlar hariç olmak üzere) TRK kapsamında rehinle teminat altına alınabilecektir. Bununla birlikte, yukarıda ifade edilen sebeplerle ve özellikle TRK ile benimsenen amacın rehin borçlusunun ekonomik ve işletmesel veya mesleki faaliyetlerini yerine getirmesinde ihtiyaç duyduğu krediye erişiminin kolaylaştırılması olduğu göz önünde bulundurulduğunda, kanunun başlığında yer alan “ticari işlem” ifadesinin kanunda açıkça tanımlanması gerekmektedir.¹⁶⁶ İlaveten, TRK’de yer verilecek ticari işlem tanımına paralel olarak, yalnızca ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine taraf olabilecek kişilerin ekonomik ve işletmesel veya mesleki faaliyetlerinin yerine getirilmesi sırasında yapmış oldukları işlemlerden doğan alacakların ticari işlemlerde taşınır rehni ile teminat altına alınabileceğinin açıkça belirtilmesinde fayda olacaktır. Böylelikle, TRK’nin

¹⁶⁴ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 38.

¹⁶⁵ **A.e.**, s. 39; Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 12. Bu husus, üçüncü kişinin borcu için ticari işlemlerde taşınır rehni tesis edilmesi durumunda da geçerlidir. Dolayısıyla, rehin veren, üçüncü bir kişinin adi borçları veya tüketici işlemi niteliğindeki borçları için ticari işlemlerde taşınır rehni tesis edemeyecektir. Üçüncü kişinin rehin vermesine ilişkin ayrıntılı açıklamalar için bkz.: İkinci Bölüm/I/C/4.

¹⁶⁶ TRK’nin adı ile kapsamı arasında uyumsuzluk bulunduğu yönünde bkz.: Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 8; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 39. K.g.: Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 9. TİRK döneminde de kanunun adı ile kapsamı arasında uyumsuzluk bulunmaktaydı. Şöyle ki; mülga TİRK döneminde, ticari işletme ve esnaf işletmelerinin rehn edilmesi mümkündü. Çünkü mülga TİRK kapsamının belirtildiği m.1’de “ticaret veya esnaf ve sanatkâr siciline kayıtlı bir ticari işletmeden” söz edilmekteydi. Bu nedenle, ticari işletme tabirinin esnaf işletmesini içerdiğini vurgulamak maksadıyla ek madde 1’de esnaf işletmesi “mesleğin icrasına yarayan şeyler” olarak hukuken herhangi bir anlam ifade etmeyen bir şekilde hatalı olarak tanımlanmıştı. Bu yönde ayrıntılı açıklamalar için bkz.: Hüseyin Ülgen (Mehmet Helvacı/Abuzer Kendigelen/Arslan Kaya/N. Füsün Nomer Ertan), **Ticari İşletme Hukuku**, 5. Bası, İstanbul, On İki Levha, 2015, s. 228-229; İrfan Baştuğ/H. Ercüment Erdem, **Ticari İşletme Hukuku: Ders Notları**, Ankara, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, 1993, s. 39; Reha Poroy/Hamdi Yasaman, **Ticari İşletme Hukuku**, 14. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012, s. 54.

yürürlüğe konulması ile benimsenen amaca uygun olarak hangi alacakların ticari işlemlerde taşınır rehni ile teminat altına alınabileceği açıklığa kavuşmuş olacaktır.

(2) TRK'nin Kapsamı

i. Genel Olarak

TRK'nin yürürlüğe konulmasında güdülen amaç göz önünde bulundurulduğunda, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine taraf olabilecek kişilerin ekonomik ve işletmesel veya mesleki faaliyetlerinin yerine getirilmesi sırasında yapmış oldukları işlemlerden doğan alacakların teminat altına alınması amacıyla, TRK'de sıralanan taşınır varlıklar rehnedilebilecektir.

Taşınırılar dışında maddi varlığı olmayan haklar üzerinde de TRK kapsamında rehin tesis edilmesinin mümkün olması sebebiyle, üzerinde rehin tesis edilebilecek mal varlığı unsurlarını ifade etmek üzere taşınır kavramı yerine, daha geniş bir kapsamı ifade edecek biçimde, “taşınır varlık” kavramının kullanılması tercih edilmiştir.¹⁶⁷ Bununla birlikte, TRK ve ikincil mevzuatta taşınır varlık kavramının tanımı yapılmamıştır. Bunun yerine, rehnedilebilecek taşınır varlıklar TRK m.5'te örneksime yoluyla sıralanmış ve maddede sayılanların yanı sıra “benzeri her türlü taşınır varlık ve hak” üzerinde TRK kapsamında rehin hakkı kurulabileceği belirtilmiştir.¹⁶⁸

¹⁶⁷ Saibe Oktay Özdemir, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununa Göre Üzerinde Rehin Hakkı Kurulabilecek Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar”, **Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018**, Ed.: A. Lâle Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s.53-54.

¹⁶⁸ Aşağıda ayrıntılı olarak açıklanacağı üzere, TRK ve ikincil mevzuatta değişiklik yapılmadan evvel, üzerinde rehin tesis edilebilecek unsurlar sınırlı sayı ilkesiyle sayılmıştı. Bununla birlikte, 7099 sayılı Kanun m.28 ile TRK m.5 f.1'e eklenen (p) bendi ve Uygulama Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik m.3 ile Uygulama Yönetmeliği m.11 f.1'e eklenen (ö) bendi uyarınca, ilgili maddelerde sayılan taşınır varlıkların yanı sıra “benzer nitelikteki taşınır varlık ve haklar” üzerinde de ticari işlemlerde taşınır rehni kurulabileceği düzenlenmiştir. Böylelikle, TRK kapsamında üzerinde rehin tesis edilebilecek unsurlar örneksime yoluyla sıralanır hâle gelmiştir. Bkz.: İkinci Bölüm/D/1/a.

ii. TRK'nin Kapsamına Yönelik Olarak Getirilen İstisnalar

TRK'nin kapsamına yönelik olarak getirilen istisnalar TRK m.1 f.4 ve m.1 f.5 hükümlerinde düzenlenmiştir. İlgili hükümler uyarınca, “sermaye piyasası araçları ile türev araçlara ilişkin finansal sözleşmeleri konu edinen rehin sözleşmesi”, “mevduat rehni” ve “tapu kütüğüne herhangi bir nedenle tescil edilen taşınır” hakkında TRK hükümleri uygulanmamaktadır. TRK ile ticari işlemlerde taşınır rehnine getirilen diğer bir istisna ise, TRK m.8 f.3'te düzenlenmiştir. Buna göre, “diğer kanunlar uyarınca bir sicile tescili zorunlu olan taşınır rehinleri” TRK kapsamına dâhil değildir. Diğer bir ifadeyle, söz konusu unsurlar üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni tesis edilemeyecektir.

TRK'de bulunan hükümlerin yanı sıra, Uygulama Yönetmeliği'nin 2'nci maddesinde ise, Uygulama Yönetmeliği'nin kapsamına ilişkin bir düzenleme getirilmiştir. Buna göre, ilgili maddenin ilk fıkrasında, Uygulama Yönetmeliği hükümlerinin TRK m.3'te belirtilen kişiler arasında yapılan ve rehin konusunu rehin alacaklısına teslim etmeksizin rehinli taşınır sicili nezdinde gerçekleştirilecek tescil işlemiyle tesis edilen rehin haklarına uygulanacağı düzenlenmiştir. Uygulama Yönetmeliği m.2 f.2'de ise, yönetmelik hükümlerinin uygulanmayacağı hâller düzenlenmiştir. Buna göre, “Uygulama Yönetmeliği m.2 f.1 kapsamında yer almayan rehin”; “sermaye piyasası araçları ile türev araçlara ilişkin finansal sözleşmeleri konu edinen rehin sözleşmeleri”; “mevduat rehni”; “TMK hükümlerine göre tesis edilmiş teslim bağılı taşınır rehni”; “2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu¹⁶⁹ hükümlerine göre tesis edilmiş araç rehni”; “2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu hükümlerine göre tesis edilen hava aracı ipoteği”; “TTK hükümlerine göre tesis edilen gemi ipoteği” ve “3213 sayılı Maden Kanunu hükümlerine göre tesis edilen maden hakları ve cevher rehni” Uygulama Yönetmeliği kapsamına dâhil değildir. Diğer bir ifadeyle, yönetmelik hükümleri söz konusu rehinlere uygulanmayacaktır.

Görüldüğü üzere, TRK ve Uygulama Yönetmeliği'nin kapsamına ilişkin hükümler, birbirinden farklı şekilde düzenlenmiştir. Zira TRK'de bu yönde herhangi

¹⁶⁹ RG. 18.10.1983, S. 18195.

bir hüküm olmamasına rağmen, Uygulama Yönetmeliği m.2 f.2’de Uygulama Yönetmeliği hükümlerinin TMK kapsamında tesis edilen teslim bağli taşınır rehnine uygulanmayacağı düzenlenmiştir. Ayrıca, TRK m.8 f.3 hükmünde “diğer kanunlar uyarınca bir sicile tescili zorunlu olan taşınır rehinleri” üzerinde TRK kapsamında rehin hakkı kurulamayacağı düzenlenmekle birlikte, Uygulama Yönetmeliği m.2 f.2’de, söz konusu taşınırlar sınırlı sayı ilkesiyle sayılmıştır. Böylelikle, TRK m.8 f.3 hükmü ile TRK’nin kapsamına yönelik olarak getirilen istisnanın kapsamı Uygulama Yönetmeliği hükmü ile daraltılmıştır.

Bu kapsamda, aşağıda “sermaye piyasası araçları ile türev araçlara ilişkin finansal sözleşmeleri konu edilen rehin sözleşmeleri”, “mevduat rehni”, “tapu kütüğüne herhangi bir nedenle tescil edilen taşınırlar”, “TMK hükümlerine göre tesis edilen teslim bağli taşınır rehni” ve “diğer kanunlar uyarınca bir sicile tescili zorunlu olan taşınır rehni” konuları sırasıyla incelenecektir ve yeri geldikçe TRK ve Uygulama Yönetmeliği’nin farklılık arz eden hükümlerine değinilecektir.

ii1. Sermaye Piyasası Araçları ile Türev Araçlara İlişkin Finansal Sözleşmeleri Konu Edinen Rehin Sözleşmeleri

TRK m.1 f.4 uyarınca, TRK’nin kapsamına ilişkin olarak getirilen ilk istisna, sermaye piyasası araçları ile türev araçlara ilişkin finansal sözleşmelerdir.¹⁷⁰

Sermaye piyasası araçlarının nelerden oluştuğı 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu’nun¹⁷¹ 3’üncü maddesinin ilk fıkrasının (ş) bendinde belirtilmiştir. İlgili hüküm uyarınca, sermaye piyasası araçları, “...*Menkul kıymetler*¹⁷² ve türev araçlar

¹⁷⁰ TRK m.2 f.1 (ç) bendi uyarınca finansal sözleşme, “...*Faiz oranı, emtia, döviz, hisse senedi, tahvil, endeks veya benzeri finansal araçların dayanak varlık olarak kullanıldığı spot, future, forvvard, opsiyon veya swap işlemiyle, repo, ters repo işlemi ve bu işlemlere benzer nitelikte olan ve finansal piyasalarda kullanılan diğer işlemlerle ve bu işlemlerin herhangi bir kombinasyonunu içeren sözleşmeleri,*” ifade etmektedir.

¹⁷¹ RG. 30.12.2012, S. 28513.

¹⁷² 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu m.3 f.1 (o) bendi uyarınca, menkul kıymetler, “...*Para, çek, poliçe ve bono hariç olmak üzere;*

1) *Paylar, pay benzeri diğer kıymetler ile söz konusu paylara ilişkin depo sertifikalarını,*

2) *Borçlanma araçları veya menkul kıymetleştirilmiş varlık ve gelirlere dayalı borçlanma araçları ile söz konusu kıymetlere ilişkin depo sertifikalarını,*” ifade etmektedir.

ile yatırım sözleşmeleri¹⁷³ de dâhil olmak üzere Kurulca¹⁷⁴ bu kapsamda olduğu belirlenen diğer sermaye piyasası araçlarını,” belirtmektedir. Türev araçlar ise, taraflar arasında akdedilen bir sözleşme kapsamında ortaya çıkan ve değerini başka bir finansal varlık veya maldan alan finansal araçlardır.¹⁷⁵

Dolayısıyla, TRK m.1 f.4 hükmünde yer alan istisna uyarınca “sermaye piyasası araçları ile türev araçlara ilişkin finansal sözleşmeler” TRK kapsamına dâhil değildir. Bu istisna doğrultusunda, Merkezî Kayıt Kuruluşu Anonim Şirketi nezdinde kayden izlenen sermaye piyasası araçlarının rehin sözleşmesine konu edilmeleri durumunda 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu m.47 hükmü uygulanacaktır.¹⁷⁶

¹⁷³ Yatırım sözleşmeleri kapsamına hangi sözleşme, araç veya işlemin girdiği konusunda herhangi bir hüküm bulunmamakla birlikte, yatırım sözleşmeleri 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu kapsamında sermaye piyasası aracı olarak kabul edilmektedir. Yatırım sözleşmelerine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz.: Veliye Yanlı, “Sermaye Piyasası Aracı ve Yatırım Sözleşmesi Kavramları”, **BATİDER**, C. XXXII, S. 3, 2016, s. 11 vd.; Burak Adıgüzel, “6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu’nda Sermaye Piyasası Aracı Kavramı”, **Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi**, C. III, S. 1, 2017, s. 5 vd.

¹⁷⁴ 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu m.3 f.1 (n) bendi uyarınca, kanun kapsamında “Kurul” ibaresi “Sermaye Piyasası Kurulunu” ifade etmektedir.

¹⁷⁵ Adıgüzel, **a.g.e.**, s. 4; A. Dilşad Keskin, “Hukuki Açıdan Finansal Türev Araç Kavramı”, **BATİDER**, C. XXIV, S. 4, 2008, s. 127; Ayhan/Çağlar, **a.g.e.**, s.161, dpn.255.

6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu m.3 f.1 (u) bendi uyarınca, türev araçlar bu bent kapsamında sayılan ve Sermaye Piyasası Kurulu tarafından bu kapsamda olduğu belirlenen diğer türev araçları ifade eder. Buna göre, ilgili maddede sıralanan türev araçlar aşağıdaki gibidir:

“1) Menkul kıymetleri satın alma veya satma veya birbirleri ile değiştirme hakkı veren türev araçları,

2) Değeri, bir menkul kıymet fiyatına veya getirisine; bir döviz fiyatına veya fiyat değişikliğine; faiz oranına veya orandaki değişikliğe; bir kıymetli maden veya kıymetli taş fiyatına veya fiyat değişikliğine; bir mal fiyatına veya fiyat değişikliğine; Kurulca uygun görülen kurumlarca yayınlanan istatistiklere veya bunlardaki değişikliğe; kredi riski transferi sağlayan, enerji fiyatları ve iklim değişkenleri gibi ölçüm değerleri olan ve bu sayılanlardan oluşturulan bir endeks seviyesine veya seviyedeki değişikliğe bağlı olan türev araçları, bu araçların türevlerini ve sayılan dayanak varlıkları birbirleri ile değiştirme hakkı veren türevleri,

3) Döviz ve kıymetli madenler ile Kurulca belirlenecek diğer varlıklar üzerine yapılacak kaldıraçlı işlemleri,”

¹⁷⁶ Bu doğrultuda, Merkezî Kayıt Kuruluşu Anonim Şirketi tarafından kayden izlenmesi şartıyla, menkul kıymetler ve türev araçlar ile yatırım sözleşmeleri ile Sermaye Piyasası Kurulu tarafından bu kapsamda kabul edilen diğer sermaye piyasası araçlarının rehin sözleşmesine konu edilmesi hâlinde 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu m.47 hükmü uygulanacaktır. Derin Altan/Nil Acar, “Sermaye Piyasası Araçlarını Konu Alan Teminat Sözleşmelerine İlişkin Yeni Düzen ve Uygulamada Yaşanan Çeşitli Sorunlar”, **Banka ve Finans Hukuku Dergisi**, C. III, S. 12, 2014, s. 44-45.

Ayrıca, 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu m.137 hükmü doğrultusunda, Cumhurbaşkanı kararı ile Merkezî Kayıt Kuruluşu Anonim Şirketi nezdinde kayden izlenmeyen tüm veya bazı sermaye piyasası araçlarına ilişkin rehin sözleşmelerine de 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu’nun 47’nci madde hükmünün uygulanması mümkündür.

Diğer bir ifadeyle, söz konusu sermaye piyasası araçları üzerinde TRK kapsamında rehin tesis edilmesi mümkün olmayacaktır.

ii2. Mevduat Rehni

TRK m.1 f.4 hükmü doğrultusunda, TRK'nin kapsamına ilişkin olarak getirilen diğer bir istisna ise, mevduat rehnidir. Mevduat, BankK¹⁷⁷ m.3 hükmünde düzenlenmiştir. İlgili hüküm uyarınca, mevduat, *“Yazılı ya da sözlü olarak veya herhangi bir şekilde halka duyurulmak suretiyle ivazsız veya bir ivaz karşılığında, istendiğinde ya da belli bir vadede geri ödenmek üzere kabul edilen para”* anlamına gelir.

Mevduat, bankaya para yatıran kişi açısından bankaya karşı bir alacak teşkil etmektedir. Bu sebeple, mevduat üzerinde mevduatın bulunduğu banka lehine tesis edilen rehin, alacak rehni niteliğindedir.¹⁷⁸

Bu doğrultuda önemle belirtilmelidir ki, TRK m.5 f.1 (a) bendi uyarınca alacaklar üzerinde TRK kapsamında rehin tesis edilmesi mümkün olmakla birlikte, TRK m.1 f.4 düzenlemesi doğrultusunda mevduat rehni TRK kapsamına dâhil değildir. Bu nedenle, mevduatlar TRK kapsamında rehnedilemeyecektir.¹⁷⁹

ii3. Tapu Kütüğüne Herhangi Bir Nedenle Tescil Edilen Taşınır

TRK'nin kapsamına ilişkin getirilen diğer bir istisna ise, TRK m.1 f.5 hükmü doğrultusunda, *“tapu kütüğüne herhangi bir nedenle tescil edilen taşınırlardır”*.

Bu doğrultuda, ilk olarak ilgili madde metninde yer alan *“tapu kütüğüne herhangi bir nedenle tescil edilen taşınırlar”* ibaresinden ne anlaşılması gerektiği hususunun incelenmesi gerekir.

¹⁷⁷ RG. 01.11.2005, S. 25983.

¹⁷⁸ Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 29.

¹⁷⁹ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 14; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 44.

TMK m.997 f.1 ve f.2 hükümleri uyarınca, *“Taşınmazlar üzerindeki hakları göstermek üzere tapu sicili tutulur. Tapu sicili, tapu kütüğü ve kat mülkiyeti kütüğü ile bunları tamamlayan yevmiye defteri ve belgeler ile plânlardan oluşur...”*

Tapu kütüğüne hangi hususların tescil edileceği TMK m.1000 f.3’te düzenlenmiştir. Bu doğrultuda, taşınmaz üzerindeki rehin hakları, tapu kütüğüne tescil edilebilecek unsurlar arasında yer almaktadır. Aynı maddenin 4’üncü fıkrasında ise, malikin talebi üzerine eklentilerin beyanlar sütununa kaydedilebileceği hükme bağlanmıştır.

Eklenti tanımı ise, TMK m.686 f.2’de yapılmıştır. Buna göre, *“Eklenti, asıl şey malikinin anlaşılabilen arzusuna veya yerel âdetlere göre, işletilmesi, korunması veya yarar sağlaması için asıl şeye sürekli olarak özgülünen ve kullanılmasında birleştirme, takma veya başka bir biçimde asıl şeye bağlı kılınan taşınır maldır.”*

Yukarıda yer alan açıklamalar ve doktrinde bu yönde yapılan haklı eleştiriler göz önünde bulundurulduğunda, TRK m.1 f.5’te yer alan “tapu kütüğüne herhangi bir nedenle tescil edilen taşınır” ifadesi ile TRK m.1000 f.4 kapsamında tapu kütüğünün beyanlar sütununa kaydedilen ve taşınır niteliğine sahip eklentilerin anlaşılması gerekmektedir.¹⁸⁰ Zira taşınırın tapu kütüğüne tescil edilmesi mümkün olmamakla birlikte, eklenti niteliğindeki taşınırın tapu kütüğünün beyanlar sütununa kaydedilmesi mümkündür. Bu nedenle, TRK m.1 f.5’te yer alan “tapu kütüğüne herhangi bir nedenle tescil edilen taşınır” ibaresinin, “tapu kütüğünün beyanlar sütununa kaydedilen taşınır” şeklinde anlaşılması gerektiği kanaatindeyiz.¹⁸¹

Hemen belirtmelidir ki, TMK m.862 f.1 düzenlemesi kapsamında taşınmaz rehni, taşınmaz, bütünleyici parça ve eklentileri kapsar. Aynı hükmün 2’nci fıkrasında ise, tapu kütüğünün beyanlar sütununa kayıt ile bir karine doğacağı düzenlenmiştir. Buna göre, *“Rehnin kuruluşu sırasında makine, otel döşeme eşyası gibi açıkça eklenti olarak gösterilen ve tapu kütüğünde beyanlar sütununa yazılan şeyler, kanuna göre bu nitelikte olamayacakları ispat edilmedikçe eklenti sayılır.”*

¹⁸⁰ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 99; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 44-45; Turgut Öz, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu”, **İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. iur, Merih Kemal Omağ’a Armağan, C.XVI, S.2, 2017, s. 154.

¹⁸¹ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 46; Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 26, dñn. 49.

Hemen belirtilmelidir ki, bir taşınır eşyanın tapu kütüğünün beyanlar sütununa kaydedilmemiş olması durumunda, taşınır eşyanın TMK m.686 f.2’de yer alan şartları taşıdığını dolayısıyla eklenti niteliğine sahip olduğunu ispat etme yükü bunu iddia eden kişiye aittir. TMK m.862 f.2 hükmü uyarınca ise, taşınır eşyanın tapu kütüğünün beyanlar sütununa kaydedilmesi durumunda ispat yükü yer değiştirir. Dolayısıyla, beyanlar sütununa kaydedilen şeylerin eklenti vasfına sahip olmadığını iddia eden kişi, iddiasını ispat etmekle yükümlü olur. Tapu kütüğünün beyanlar sütununa kaydedilen taşınır eşyanın TMK m.686 f.2’de yer alan şartları taşımadığının ispat edilmesi durumunda ise, taşınır eşya rehnin kapsamına girmez. Benzer şekilde, bir taşınır, tapu kütüğünün beyanlar sütununa kaydedilmemiş olsa da, TMK m.686 f.2’deki şartlara sahip ve dolayısıyla eklenti niteliğini taşıyorsa taşınmaz rehninin kapsamına girer.¹⁸²

TRK m.1 f.5 hükmünün lafzından yola çıkıldığında, eklenti niteliğinde bir taşınırın yalnızca tapu kütüğünün beyanlar sütununa kaydedilmiş olması hâlinde TRK kapsamına dâhil olmayacağı anlaşılmaktadır.¹⁸³ Diğer bir ifadeyle, eklenti niteliğinde olmamasına rağmen tapu kütüğünün beyanlar sütununa kaydedilen taşınırlar bakımından karinenin aksi ispat edilerek söz konusu taşınır üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni kurulması mümkün olabilecektir.¹⁸⁴ Eklenti niteliğinde olmasına rağmen tapu kütüğünün beyanlar sütununa kaydedilmeyen taşınırların ise, TRK kapsamında yer aldığının kabul edilmesi gerekecektir.¹⁸⁵

¹⁸² Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 941-942; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 615-616; M. Cahit Günel, **Taşınmaz Rehninin Kapsamı Çerçevesinde Eklentinin Hukuki Durumu**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2013, s.45.

¹⁸³ Doktrinde bir görüşe göre, TRK’nin kapsamının belirlenmesinde menkul işletme tesisatının tapu kütüğünün beyanlar sütununa yazılıp yazılmaması arasında bir ayırım yapılması isabetli değildir. Zira taşınmaz rehni aksi kararlaştırılmadığı takdirde eklentiyi kapsar ve eklentinin beyanlar sütununa yazılması rehnin kapsamını etkilemeyip yalnızca ispat yükünün yer değiştirmesine yol açar. Bkz.: Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 26.

¹⁸⁴ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 100; Ecrin Baydak, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, İstanbul, On İki Levha, 2018, s. 93. Doktrinde Öz, tapu kütüğünün beyanlar sütununa kayıtlı taşınır üzerinde, söz konusu kayıt silinmediği takdirde, ilgili taşınırın rehnedilemeyeceğini belirtmektedir. Yazar, TRK m.1 f.5’te yer alan istisnanın açık bir niteliğe sahip olduğunu savunur. Bu nedenle, malik veya rehin hakkı sahibi olduğunu belirten kişinin ilgili taşınırın beyanlar sütununda yer alan kayda rağmen eklenti niteliğini haiz olmadığını ispat etmesi yahut beyanlar sütunundaki kaydı sildirmeksizin ilgili taşınırı taşınmazın aynı niteliğinden ayrılması için anlaşma yapması hâlinde dahi, TRK kapsamında rehin tesis edilmesi mümkün değildir. Bkz.: Öz, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu**, s. 154.

¹⁸⁵ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 100-101; Baydak, **a.g.e.**, s. 93.

TRK m.1 f.5 düzenlemesinin amacına ilişkin olarak kanunun gerekçesinde herhangi bir açıklama yer almamaktadır. Ancak, yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda, taşınmazın eklentisi niteliğinde olan ve tapu kütüğünün beyanlar sütununa kaydedilen taşınırlar bakımından TMK kapsamında tesis edilecek taşınmaz rehni ile TRK kapsamında tesis edilecek ticari işlemlerde taşınır rehni arasında olası bir çatışmanın önlenmesinin amaçlandığı kabul edilebilir.¹⁸⁶ Bununla birlikte, tapu kütüğünün beyanlar sütununa kaydedilmeyen ancak eklenti niteliğinde olan taşınırlar üzerinde tesis edilecek rehinler bakımından taşınmaz rehni alacaklısının mı yoksa ticari işlemlerde taşınır rehni alacaklısının mı korunacağı hususunda mülga TİRK dönemindeki tartışmaların devam edeceği görülmektedir.¹⁸⁷

ii4. TMK Hükümlerine Göre Kurulan Teslime Bağlı Taşınır Rehni

TRK'nin kapsamına ilişkin olarak getirilen diğer bir istisna ise, “TMK hükümlerine göre kurulan teslime bağlı taşınır rehnidir” (Uygulama Yönetmeliği m.2 f.2 (c) bendi).

Söz konusu hüküm, Uygulama Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik m.1 ile değişikliğe uğrayarak Uygulama Yönetmeliği hükümlerinin teslime bağlı taşınır rehnine uygulanmayacağı düzenlenmiştir. Değişiklik öncesi dönemde ise, Uygulama Yönetmeliği hükümlerinin “TMK hükümlerine göre kurulan taşınır rehinlerine” uygulanmayacağı hüküm altına alınmıştı. Böylelikle Uygulama Yönetmeliği'nde yapılan değişiklikle birlikte, TMK'de düzenlenen diğer taşınır rehni türlerine (“hayvan rehni”, “hapis hakkı”, “alacaklar ve haklar üzerinde rehin hakkı”, “rehin karşılığında ödünç para verme işiyle uğraşanlarla yapılan rehin” ve “rehinli tahvil”) TRK hükümlerinin uygulanması mümkün hâle gelmiştir. Bununla birlikte,

¹⁸⁶ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 45.

¹⁸⁷ Baydak, **a.g.e.**, s. 94. Mülga TİRK dönemindeki tartışmalar için bkz.: Seza Reisoğlu, **Ticari İşletme Rehni ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar**, Ankara, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 1977, s. 26 vd.; Şaban Kayıhan, **Ticari İşletme Rehni**, İstanbul, Kazancı, 1996, s. 55 vd.; Alpay Antmen, **Ticari İşletme Rehni**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2001, s. 72.

TMK’de düzenlenen diğ er taş ınır rehni türlerine TRK hükümlerinin uygulanabilmesi için TRK’de rehnin tesisi için aranan şartların sağ lanması gerektiğ i belirtilmelidir.¹⁸⁸

ii5. Diğ er Kanunlar Uyarınca Bir Sicile Tescili Zorunlu Olan Taş ınır Rehinleri

TRK’nin kapsamına yönelik olarak getirilen son istisna ise, TRK m.8 f.3 hükmü doğ rultusunda, “diğ er kanunlar uyarınca özel bir sicile tescili zorunlu olan taş ınır rehinleridir”. İlgili hüküm uyarınca, bu tür taş ınır varlıklar TRK hükümleri uyarınca rehnedilemez.

Uygulama Yönetmeliğ i m.2 f.2’de ise, Uygulama Yönetmeliğ i hükümlerinin “2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu hükümlerine göre tesis edilmiş araç rehni; 2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu hükümlerine göre tesis edilen hava aracı ipoteğ i; TTK hükümlerine göre tesis edilen gemi ipoteğ i ve 3213 sayılı Maden Kanunu hükümlerine göre tesis edilen maden hakları ve cevher rehnine” uygulanmayacağı düzenlenmiştir.

Görüldüğü üzere, TRK m.8 f.3 ve Uygulama Yönetmeliğ i m.2 f.2 hükümleri birbiriyle aynı şekilde düzenlenmemiştir. Zira TRK m.8 f.3’te “bir sicile tescili zorunlu olan taş ınır rehinlerinin” TRK kapsamında yer almadığı düzenlenmiştir. Uygulama Yönetmeliğ i m.2 f.2’de ise, bu taş ınırların nelerden oluş tuğ u sınırlı sayı ilkesiyle sayılmış tır.¹⁸⁹ Diğ er bir ifadeyle, TRK m.8 f.3 hükmü ile TRK’nin kapsamına yönelik olarak getirilen istisnanın kapsamı Uygulama Yönetmeliğ i hükmü ile daraltılmış tır.

TRK m.8 f.3 hükmünün uygulamasına ilişkin olarak öncelikle TRK m.8 f.3 hükmünde yer alan “bir sicile tescili zorunlu olan taş ınır rehinleri” ifadesinin hangi anlamda kullanıld ığı hususunun tespit edilmesi gerekir.

¹⁸⁸ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 47.

¹⁸⁹ **A.e.**, s. 42.

“Bir sicile tescili zorunlu olan taşınır rehinleri” ifadesinden ne anlaşılması gerektiği hususu doktrinde tartışmalıdır.¹⁹⁰ Doktrindeki birçok yazar tarafından savunulan ve bizim de kabul ettiğimiz fikre göre ise, TRK m.8 f.3 ile getirilen sınırlama, üzerlerinde rehin tesisi bakımından kendi özel sicillerine kaydın zorunlu olduğu taşınır varlıklar yönündedir.¹⁹¹ Zira diğer kanunlar uyarınca kendi özel sicillerine yapılacak tescil ile taşınır rehni tesisinin mümkün olduğu hâllerde, TRK kapsamında sicile tescil suretiyle teslimsiz taşınır rehni tesis edilmesi gereksiz olacağı gibi uygulamada karışıklığa da neden olabilecektir.¹⁹² Bu sebeple, rehin hakkının tesisi bakımından kendi özel sicillerine yapılacak tescilin kurucu nitelikte olmadığı fikri ve sınai mülkiyet hakları üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni tesis

¹⁹⁰ Doktrinde bazı yazarlara göre, TRK m.8 f.3 hükmü gereği bir sicile tescil suretiyle rehnedilebilecek unsurların TRK hükümleri uyarınca rehnedilme olanağı bulunmamaktadır. Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s.25; Hasan Karakılıç, “İşletmelerin Finansman Sağlama Aracı Olarak Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir Değerlendirme”, **Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi**, 16. Uluslararası İşletmecilik Kongresi Özel Sayısı, 2017, s. 45. Şit İmamoğlu, TRK m.8 f.3 ve m.5 f.1 hükümlerinin birbiriyle çeliştiğini savunmaktadır. Zira yazara göre, fikri mülkiyet hakları, hayvan, araç, iş makinası gibi taşınır varlıklar TRK m.5 f.1’de üzerinde rehin tesis edilebilecek taşınır varlıklar arasında sayılmış olmalarına rağmen, TRK m.8 f.3 uyarınca bu tür taşınır varlıklar üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni tesis edilmesi mümkün değildir. Şit İmamoğlu, ilaveten, fikri ve sınai mülkiyet haklarının gayrimaddi haklar olmalarından bahisle TRK m.8 f.3 kapsamına dâhil olmayacağını ileri sürülemeyeceğini belirtir. Zira yazara göre, TRK m.8 f.3 hükmünde, ilgili madde kapsamına giren “taşınır varlıklar” üzerinde rehin tesis edilemeyeceği hükme bağlanmıştır. Bkz.: Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 25, dpn. 48.

Doktrinde Göle/Aydoğan’a göre ise, TRK m.8 f.3 hükmü gereği “başka bir sicile kaydı öngörülmemiş taşınır varlıklar” üzerinde TRK hükümleri uyarınca rehin kurulabilecektir. Bu kapsamda, yazarlara göre, marka üzerinde münferiden rehin tesis edilmesi mümkün değil iken; telif hakkının TRK hükümleri uyarınca rehni mümkündür. Bkz.: Celal Göle/Gökhan Aydoğan, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, **BATİDER**, C. XXXIII, S.1, 2017, s.26. Öğretide, bir taşınır üzerinde kurulacak rehin bakımından kendi özel siciline tescilin rehni tesis bakımından kurucu niteliğe sahip olmasının, farklı bir sicile tescil edilerek söz konusu taşınır üzerinde hak tesis edilmesinin yasaklanması için geçerli bir neden olarak değerlendirilemeyeceği yönünde bir görüş de bulunmaktadır. Yazar, TRK m.8 f.3 hükmünde yer alan ifadenin “*ilgili sicillerine tescilden başka bir surette üzerinde rehin hakkı kurulması mümkün olmayan varlıklar*” olarak anlaşılması gerektiğini savunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Elif Cemre Hazıroğlu, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda Sicilli Taşınır Varlıkların Durumu ve Ticari İşletme Rehninin Bunlar Üzerindeki Etkileri”, **BATİDER**, C. XXXIII, S.2, 2017, s.196-197.

Son olarak, TRK m.8 f.3’te yer alan ifadenin “kendi mevzuatı gereği rehninin özel bir sicile tescil edilmesi gereken taşınır varlıklar” şeklinde anlaşılması gerektiği yönünde bkz.: Şafak Narbay/Enes Yıldız, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Çerçevesinde Ticari İşletme Rehninde “Rehinli Taşınır Sicili”nin Diğer Sicillerle İlişkisi Üzerine Değerlendirme”, **BATİDER**, C. XXXIV, S. 4, 2018, s. 51.

¹⁹¹ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s.66-67; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 48-50; Poroy/Yasaman, **Ticari İşletme (2018)**, s. 56; Baydak, **a.g.e.**, s. 95-96.

¹⁹² Antalya/Acar, **a.g.e.**, s.66-67. Söz konusu görüşün diğer gerekçeleri için bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.48.

edilmesi mümkündür. Bununla birlikte, rehin hakkının tesisi bakımından kendi özel sicillerine yapılacak tescilin kurucu etkiye sahip olduğu motorlu taşıtlar, gemiler, hava araçları ve maden gibi taşınırlar üzerinde TRK kapsamında rehin kurulması mümkün değildir.¹⁹³

Yukarıda ifade edilmiş olduğu üzere, Uygulama Yönetmeliği m.2 f.2 hükmü uyarınca, “2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu hükümlerine göre tesis edilmiş araç rehni; 2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu hükümlerine göre tesis edilen hava aracı ipoteği; TTK hükümlerine göre tesis edilen gemi ipoteği ve 3213 sayılı Maden Kanunu hükümlerine göre tesis edilen maden hakları ve cevher rehnine” Uygulama Yönetmeliği hükümleri uygulanmaz. Dolayısıyla, ilgili madde metninde sayılan taşınırlar üzerinde TRK hükümleri doğrultusunda rehin kurulması mümkün değildir. Görüldüğü üzere, Uygulama Yönetmeliği m.2 f.2 hükmünde yapılan bu sayım yukarıda yer alan görüşümüzü destekleyici niteliktedir. TRK ve ikincil mevzuatta bu sonuca ulaşılmasını sağlayan başka hükümler de bulunmaktadır. İlk olarak, TRK m.5 f.8 hükmü uyarınca, “Mevzuatı gereği özel sicillerine kaydı gereken rehinler Sicile bildirilir...” İkinci olarak, Sicil Yönetmeliği m.13 f.3 uyarınca, “Telif hakkı, marka, patent, faydalı model, endüstriyel tasarım, entegre devre topografyası ile yeni bitki çeşitleri üzerindeki ıslahçı hakları üzerinde Kanun uyarınca rehin kurulması halinde, rehin hakkı sicil birimi tarafından bu taşınır varlıkların kayıtlı olduğu ilgili sicile bildirilir.” TRK m.5 f.8 hükmü ile uyumlu olarak düzenlenen Sicil Yönetmeliği m.13 f.4 hükmü uyarınca ise, “Mevzuatı gereği özel sicillerine kaydı gereken gemi, hava aracı, maden ve cevher ile motorlu taşıtlar üzerinde tesis edilen rehin haklarının ilgili siciller tarafından sicil merkezine bildirilir.”¹⁹⁴

¹⁹³ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.49; Poroy/Yasaman, **Ticari İşletme (2018)**, s. 56; Baydak, **a.g.e.**, s. 96. Fikri ve sınai mülkiyete ilişkin haklar üzerinde rehin tesisi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: İkinci Bölüm/I/D/1/b/(1)/(iii).

¹⁹⁴ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.49-50; Baydak, **a.g.e.**, s. 96. Poroy/Yasaman, **Ticari İşletme (2018)**, s. 57. Değişikliğe uğramadan önce Sicil Yönetmeliği m.13 f.4’te “iş makineleri” de sayılmaktaydı. Ancak, iş makineleri TRK m.5 f.1 (h) bendinde TRK kapsamında üzerinde rehin tesis edilebilecek taşınır varlıklar arasında sayılması sebebiyle Sicil Yönetmeliği m.13 f.4 ve TRK m.5 f.1 hükmü birbiriyle çelişmekteydi. Bu nedenle, isabetli bir şekilde, Sicil Yönetmeliği’nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik m.1 hükmü ile Sicil Yönetmeliği m.13 f.4’te yer alan “iş makinesi” ibaresi madde metninden çıkarılmıştır. Ayrıca, Sicil Yönetmeliği m.13 f.4 hükmü gereği “gemi”, “hava aracı”, “maden ve cevher” ile “motorlu taşıtlar” üzerinde kurulan rehin

TRK m.8 f.3 hükmüne ilişkin olarak motorlu taşıtların rehni meselesine de değinilmesinde fayda vardır. Mülga TİRK döneminde “motorlu nakil araçları”, taşınır işletme tesisatı kapsamında değerlendirilmekteydi ve bu sebeple “rehnin tesisi anında mevcut ve işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olması hâlinde” ticari işletme rehni kapsamında yer almaktaydı.¹⁹⁵ Rehnin kurulmasının ardından ise, trafik siciline açıklayıcı nitelikte bir bildirim yapılması gerekmekteydi.¹⁹⁶ Mülga TİRK hükümleri uyarınca rehin kapsamında kabul edilen motorlu taşıtların TRK kapsamında rehninin mümkün olmaması ise isabetli değildir.¹⁹⁷ Zira TRK’nin yürürlüğe konulmasının amacı, rehne konu edilebilecek unsurların sayısının artırılması ve teslimsiz taşınır rehni hakkının teminat olarak kullanımının yaygınlaştırılmasıdır (TRK m.1 f.1). Motorlu taşıtların teminat değeri yüksek taşınır arasında yer alması sebebiyle, TRK’nin amacına uygun olmayan bir şekilde rehin kapsamı dışında bırakılmış olması isabetli bir tercih olmamıştır.¹⁹⁸

TRK’nin kapsamı dışında bırakılan unsurlar bakımından gemiler ve hava araçlarının da ayrıca incelenmesi gerekir. Ticari işletmenin üzerinde faaliyette bulunduğu taşınmaz üzerinde tapu siciline tescil suretiyle rehin kurulabileceğinden taşınmaz, mülga TİRK’nin kapsamı dışında yer almaktaydı. Aynı durum, gemi siciline tescil yoluyla rehnedilebilecek sicile kayıtlı gemiler açısından da söz konusuydu ve “gemi siciline kayıtlı gemiler” ticari işletme rehni kapsamında yer almamaktaydı.¹⁹⁹ Bilindiği üzere, Türk hukuk sisteminde, gemi siciline kayıtlı gemiler üzerinde sicile tescil suretiyle rehin hakkı tesis edilmekle birlikte; gemi siciline kayıtlı olmayan gemiler bakımından geminin teslim edilmesi şartı ile taşınır

haklarının ilgili siciller tarafından rehinli taşınır siciline bildirilmesi gerektiğinden, TARES portalında yer alan “Rehin Sicili Sorgulama” ekranından TRK kapsamında üzerinde rehin hakkı tesis edilebilecek taşınır varlıkların yanı sıra TRK m.13 f.4 hükmünde sayılan unsurlar üzerinde rehin hakkı tesis edilip edilmediğinin de sorgulaması yapılabilecektir.

¹⁹⁵ Kendigelen (Ülgen), **Ticari İşletme Hukuku**, s. 238.

¹⁹⁶ **A.e.**, s. 245; Narbay/Yıldız, **a.g.e.**, s. 57.

¹⁹⁷ Şit İmamoglu, **a.g.e.**, s. 25; Narbay/Yıldız, **a.g.e.**, s. 57.

¹⁹⁸ Narbay/Yıldız, **a.g.e.**, s. 57.

¹⁹⁹ Kendigelen (Ülgen), **Ticari İşletme Hukuku**, s. 236; Sabih Arkan, **Ticari İşletme Hukuku**, 22.Bası, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2016, s.54. Benzer şekilde mülga TİRK döneminde gemi siciline kayıtlı gemilerin ticari işletme rehni kapsamı dışında yer aldığına ilişkin olarak bkz.: Mehmet Bahtiyar, **Ticari İşletme Hukuku: Ders Notları, Soru Örnekleri**, 17. Bası, İstanbul, Beta, 2016, s. 46.

rehni tesis edilebilmektedir.²⁰⁰ Bu doğrultuda, TRK m.8 f.3 hükmünün “kendi özel mevzuatı gereği rehninin özel bir sicile tescili zorunlu olan taşınırları” TRK’nin uygulama alanına dâhil etmemesinden hareketle, gemi siciline kayıtlı olmayan gemiler üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni tesis edilebileceğinin kabulü gerekir.²⁰¹ Benzer bir yaklaşımla, sicile kaydedilmemiş olan hava araçlarının da TRK hükümleri uyarınca rehnedilmesi mümkün görünmektedir.²⁰²

²⁰⁰ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz.: Birinci Bölüm/III/B/1.

²⁰¹ Sicile kaydedilmemiş olan gemiler üzerinde TRK uyarınca münferiden rehin tesis edilebileceği veya işletmenin tamamı üzerinde rehin tesis edilmesi hâlinde rehinin bu tür gemileri de kapsadığı yönünde bkz.: Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 69; Narbay/Yıldız, **a.g.e.**, s. 62. Arvas ise, bağlama kütüğüne tescil edilmemiş gemilerin stok olarak değerlendirilerek TRK kapsamında rehninin mümkün olduğunu belirtmektedir. Bkz.: Mehmet Mücahit Arvas, **6750 Sayılı Kanuna Göre Rehne Konu Olabilecek Taşınırlar**, Ankara, y.y., 2017, s. 68.

Nitekim mülga TİRK döneminde de sicile kayıtlı olmayan gemilerin ticari işletme rehni kapsamında yer aldığı görüşü savunulmaktaydı. Bkz.: Arkan, **Ticari İşletme (2016)**, s. 54, dpn. 2.

²⁰² Narbay/Yıldız, **a.g.e.**, s. 63. Sicile kayıtlı olmayan hava araçlarının stok veya ham madde olarak değerlendirilerek TRK kapsamında rehnedilebileceği yönünde bkz.: Arvas, **Rehne Konu Olabilecek Taşınırlar**, s. 68.

Mülga TİRK döneminde yalnızca sicile kayıtlı hava araçlarının ticari işletme rehni kapsamı dışında yer aldığı görüşüne ilişkin olarak bkz.: Kendigelen (Ülgen), **Ticari İşletme Hukuku**, s. 236.

İKİNCİ BÖLÜM

“TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ HAKKININ KURULUŞU”: “TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ SÖZLEŞMESİ” VE “TESCİL”

I. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesi

A. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Hukuki Niteliği

Borçlandırıcı işlem, taraflar arasında borç ilişkisi kuran ve böylelikle borç doğuran işlemlerdir. Tasarruf işlemi ise, taraflar arasındaki hukuki ilişkiye doğrudan etki eden ve taraflardan birinin diğeri yararına bir hakkı veya hukuki ilişkiyi devrettiği, değiştirdiği, sınırladığı veya sona erdirdiği işlemlerdir.¹

Borçlandırıcı işlemde taraflar arasında borç ilişkisi kurulur ve borçlu bir borcun yerine getirilmesini taahhüt eder. Dolayısıyla, borçlandırıcı işlem borçlunun mal varlığına doğrudan doğruya bir etkide bulunmaz ve borçlunun mal varlığında bulunan bir şeyi karşı tarafa geçirmez. Tasarruf işlemi ise, borçlunun mal varlığına doğrudan etki eder ve tasarruf işlemi yapan tarafa ait olan bir hakkın mevcudiyeti veya içeriği karşı tarafın faydasına olacak şekilde doğrudan değişmiş olur.²

Rehin sözleşmelerinin hukuki niteliği ise öğretide tartışmalıdır. Bir görüşe göre, rehin sözleşmesi borçlandırıcı işlem niteliğine sahiptir. Buna göre, rehin sözleşmesinin akdedilmesi ile birlikte rehin verenin rehin tesis etme borcu doğmaktadır. Dolayısıyla, rehin veren, rehin hakkı tesis etmeyi taahhüt etmektedir.³

Doktrindeki bazı yazarlara göre ise, taraflar arasında yapılan rehin sözleşmesinde borçlandırıcı işlem ile tasarruf işlemi bir arada yer almaktadır. Diğer

¹ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 171, 173.

² Eren, **a.g.e.**, s. 172.

³ Makaracı Başak, **a.g.e.**, s. 109-111; Erhan Türker, **Ticarî İşletme Rehni**, Eskişehir, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, 1981, s. 85; Antmen, **a.g.e.**, s. 66.

bir ifadeyle, borçlandırıcı işlem ve tasarruf işlemi (aynı sözleşme) rehin sözleşmesinin içinde birleşmiştir.⁴

Kanaatimizce, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesi borçlandırıcı bir işlemdir. Rehin sözleşmesinin sicile tescil edilmesiyle birlikte ise, tasarruf işlemi gerçekleştirilmiş ve böylece rehin hakkı tesis edilmiş olur. Nitekim TRK m.2 f.1 (i) bendinde rehin sözleşmesi, “*rehin tesis etmek amacıyla rehin veren ve rehin alacaklısı arasında akdedilen sözleşme*” olarak tanımlanmıştır. Diğer bir ifadeyle, rehin sözleşmesi “rehin hakkını tesis eden” bir sözleşme değil, bu hakkı tesis etmek amacıyla akdedilen bir sözleşmedir. Dolayısıyla, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin akdedilmesiyle birlikte rehin veren rehin tesis etme borcu altına girmektedir. TRK’nin 4’üncü maddesinin ilk fıkrasında ise, rehin hakkının rehin sözleşmesinin sicile tescil edilmesiyle kurulacağı düzenlenmiştir. Dolayısıyla, rehinli taşınır siciline yapılacak tescil ile birlikte tasarruf işlemi gerçekleştirilmiş ve rehin hakkı kurulmuş olur.⁵

B. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Şekli

TBK m.12 f.1 uyarınca, “*Sözleşmelerin geçerliliği, kanunda aksi öngörülmedikçe, hiçbir şekle bağlı değildir.*” Sözleşmelerin geçerliliği bakımından şekil serbestisi kural olmakla birlikte, bu ilkenin istisnaları bulunmaktadır. TBK m.12 f.2 hükmü gereğince, “*Kanunda sözleşmeler için öngörülen şekil, kural olarak geçerlilik şeklidir. Öngörülen şekle uyulmaksızın kurulan sözleşmeler hüküm doğurmaz.*” Bununla birlikte, kanun koyucu tarafından sözleşmeler için öngörülen

⁴ Ergüne, **Taşınır Rehninin Kuruluşu**, s. 59. Önemle belirtmekte fayda vardır ki, yazar bu görüşünü teslimsiz sicilli taşınır rehni türleri için savunmaktadır. Bu görüşe göre, borçlandırıcı işlem ve tasarruf işlemi rehin sözleşmesi içinde birleşmiş durumda olsalar da rehin hakkının kurulmasına yönelik tasarruf işleminin (aynı sözleşme) tamamlanması veya hüküm doğurması için ilgili sicile tescil gerekmektedir. Yazar, teslim bağli taşınır rehni sözleşmesi kurmak için yapılan rehin sözleşmesinin ise, borçlandırıcı işlem olduğu görüşünü savunmaktadır. Bu yönde bkz.: **A.e.**, s. 117 vd.

⁵ A. Lâle Sirmen, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Düzenleniş Biçimi, Niteliği ve Rehne Hâkim Olan İlkeler”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018**, Ed.: A. Lâle Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 29-30. Ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinde borçlandırıcı işlem ve tasarruf işleminin iç içe geçmiş olduğu yönünde bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 72; Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 40-41.

şekil, bazı hâllerde ispat şartı olabilir. Bu durumda, şekil şartına riayet edilmese bile sözleşme geçerli olarak kurulur.⁶

TBK sözleşmelerin geçerliliği bakımından “adi yazılı şekil” ve “resmî şekil” olarak iki farklı şekil şartı öngörmektedir.⁷ Adi yazılı şekil, taraflar arasındaki sözleşme metni ve tarafların imzalarından oluşmaktadır.⁸ Resmî şekil ise, sözleşmenin resmî memur tarafından kanunlarda öngörülen usul ve şartlara uygun olarak yapılmasıdır.⁹

TRK kapsamında rehin sözleşmesinin geçerli olarak akdedilebilmesi maksadıyla aranan şekil şartı, TRK m.4 f.2 ve Uygulama Yönetmeliği m.8 f.1 hükümleri ile düzenlenmiştir. İlgili düzenlemeler uyarınca, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesi, yazılı biçimde veya elektronik ortamda düzenlenebilir. Diğer bir ifadeyle, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin geçerliliği adi yazılı şekle tabidir ve bu şekle uyulmadığı takdirde rehin sözleşmesi geçerli değildir.¹⁰

Kanun koyucu, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin rehinli taşınır sicili nezdinde tescilinin gerçekleştirilebilmesi bakımından ise, bazı ek şartlar getirmiştir.¹¹

⁶ Örneğin, HMK m.200 uyarınca, 2.500 TL üzeri hukuki işlemler bakımından senetle ispat şartı aranmaktadır. Bkz.: Oğuzman/Öz, **a.g.e.**, s. 139.

⁷ **A.e.** s. 140; Halûk N. Nomer, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 16. Bası, İstanbul, Beta, 2018, s.113. TBK kapsamında sözleşmelerin geçerliliği bakımından temel olarak iki farklı şekil şartı öngörülmüş olmakla birlikte, Türk hukukunda bazı hukuki işlemlerin tesis edilmesi bakımından özel şekil şartları da vardır. Örneğin, TBK m.583 f.1 uyarınca, “*Kefilin sorumlu olduğu azami miktarı, kefalet tarihini ve müteselsil kefil olması durumunda, bu sıfatla veya bu anlama gelen herhangi bir ifadeyle yükümlülük altına girdiğini kefalet sözleşmesinde kendi el yazısıyla belirtmesi şarttır.*” Dolayısıyla, bu hususların kefilin el yazısıyla kefalet sözleşmesinde belirtilmemesi durumunda sözleşme geçerli olmaz. Burada öngörülen şekil ise, “nitelikli adi yazılı şekil”dir. Ayrıntılı açıklama için bkz.: Oğuzman/Öz, **a.g.e.**, s. 140.

⁸ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 288 vd. Doktrinde *Akıntürk/Ateş* ise, “adi yazılı şekil” ifadesi yerine “yazılı şekil” ifadesini kullanmayı tercih etmiştir. Turgut Akıntürk/Derya Ateş, **Borçlar Hukuku: Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri**, 27. Baskı, İstanbul, Beta, 2018, s. 37.

⁹ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 298 vd.

¹⁰ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 73; Bedia Güleş/Hakkı Mert Doğu, “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Kapsamında Kurulan Taşınır Rehni Sözleşmesinin Şekli” **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XI, S.147-148, 2016, s. 61.

¹¹ Bizim de katıldığımız doktrinde yer alan görüş için bkz.: Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 39; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 73; Belin Köroğlu Ölmez, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Ticari İşletme Rehni”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 129, 2017, s. 267; Şebnem Akipek Öcal, “Taşınır Rehni Sözleşmeleri ve Sözleşmelerde Şekil”, **Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. V, S. 1, 2017, s. 89. TRK m.4 f.4 hükmünün tescil şartı olduğunun kabulü ile birlikte yazılı olarak yapılması gereken ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinde yer alması gereken asgari unsurların TRK m.4 f.6 hükmünde açıkça belirtilmiş olması sebebiyle burada yer alan yazılı şeklin “nitelikli yazılı şekil” olarak değerlendirilmesi gerektiği yönünde bkz.: Ayhan/Çağlar, **a.g.e.**, s. 172.

Buna göre, TRK m.4 f.3 ve m.4 f.4 ile Uygulama Yönetmeliği m.8 f.2 ve m.8 f.3 hükümleri uyarınca, elektronik ortamda düzenlenen ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin rehinli taşınır sicili nezdinde tescilinin gerçekleştirilebilmesi, söz konusu sözleşmenin “güvenli elektronik imza”¹² ile imzalanması şartına bağlıdır. Yazılı şekilde hazırlanan sözleşmenin rehinli taşınır sicili nezdinde tescilinin gerçekleştirilebilmesi bakımından ise, sözleşmeye taraf olan kişilerin imzalarının noter tarafından tasdik edilmesi veya söz konusu sözleşmenin rehinli taşınır sicili yetkilisinin huzurunda akdedilmesi gerekmektedir.¹³

Bizim de katıldığımız doktrinde kabul edilen baskın görüşe göre, sadece sözleşmede yer alan imzaların resmî memur tarafından onaylanması resmî yazılı şekil olarak kabul edilmemektedir.¹⁴ Dolayısıyla, her ne kadar TRK kapsamında yazılı olarak hazırlanan sözleşmenin rehinli taşınır siciline tescil edilebilmesi için sözleşmeye taraf olan kişilerin imzalarının noter tarafından tasdik edilmesi veya sözleşmenin sicil yetkilisi huzurunda akdedilmesi gerekli olsa da sicile tescil için aranan bu şart, sözleşmenin adi yazılı şekil şartına tabi olduğu gerçeğini değiştirmemektedir.¹⁵

Mülga TİRK döneminde ise, rehin sözleşmesinin rehin konusu işletmenin tescil edildiği sicil çevresinde bulunan bir noterce düzenlenmesi gerekmekteydi (Mülga

¹² Elektronik ortamda düzenlenen sözleşmenin, rehinli taşınır sicili nezdinde tescilinin gerçekleştirilebilmesi bakımından aranan güvenli elektronik imza ile imzalama şartı bakımından 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu’nun (RG. 23.01.2004, S. 25355) 5’inci maddesine değinilmesinde fayda vardır. Zira ilgili kanunun 5. maddesinin 1. fıkrasında “güvenli elektronik imzanın, elle atılan imza ile aynı hukuki sonucu doğurduğu” belirtildikten sonra aynı maddenin ikinci fıkrasında, “*Kanunların resmî şekle veya özel bir merasime tabi tutulduğu hukuki işlemler ile banka teminat mektupları dışındaki teminat sözleşmeleri, güvenli elektronik imza ile gerçekleştirilemez*” denilmektedir. Görüldüğü üzere, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu ile teminat sözleşmelerinin güvenli elektronik imza ile imzalanması yönünden bir yasak getirilmiştir. Ancak, sonraki tarihli TRK m.4 f.3 hükmü bu yasağın istisnasını oluşturmaktadır. Bu nedenle, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin elektronik imza ile onaylanmasında herhangi bir sakınca bulunmamaktadır. Bu yönde bkz.: Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 45; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 73, dpn. 188; Güleş/Doğu, **a.g.e.**, s. 66.

¹³ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 73.

¹⁴ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 300; Oğuzman/Öz, **a.g.e.**, s. 152; Nomer, **a.g.e.**, s. 124. Aksi yönde görüşe göre ise, resmî memur veya makamın taraflar arasında yapılan sözleşmeye onaylama veya düzenleme şeklinde katılması resmî yazılı şekil şartını sağlamaktadır. Bkz.: Erol Cansel/Çağlar Özel, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. I, 2. Baskı, Ankara, Seçkin, 2017, s.209; Fatih Bilgili/Ertan Demirkapı, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 11. Baskı, Bursa, Dora, 2017, s. 54.

¹⁵ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 74; Köroğlu Ölmez, **a.g.e.**, s. 268.

TİRK m.4).¹⁶ Rehin hakkının kurulması için ise, rehin sözleşmenin düzenlendiği tarihten başlayarak on gün içerisinde işletmenin kayıt edildiği ticaret veya esnaf ve sanatkâr siciline tescil isteminde bulunulması gerekmektedir (Mülga TİRK m.5 f.2). Söz konusu on günlük sürenin sona ermesinin ardından tescil işleminin gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceği hususu ise, doktrinde tartışmalıydı.¹⁷

TRK kapsamında ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin geçerliliği bakımından adi yazılı şekil şartının kabul edilmesiyle birlikte, mülga TİRK döneminde geçerli olan rehin sözleşmesinin işletmenin kayıt edildiği sicil çevresinde bulunan bir noter tarafından düzenlenmesi zorunluluğu kaldırılmıştır.¹⁸ Ayrıca, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin rehinli taşınır sicili nezdinde tescilinin gerçekleştirilebilmesi bakımından herhangi bir süre öngörülmemiş olması sebebiyle, mülga TİRK dönemindeki rehin sözleşmesinin kanunda belirtilen sürenin sona ermesinden sonra ilgili sicile tescil edilip edilemeyeceği yönündeki tartışmalar da sona ermiştir.

Son olarak belirtilmelidir ki, TTK m.11 f.3 hükmü uyarınca, *“Ticari işletme, içerdiği malvarlığı unsurlarının devri için zorunlu tasarruf işlemlerinin ayrı ayrı yapılmasına gerek olmaksızın bir bütün hâlinde devredilebilir ve diğer hukuki işlemlerde konu olabilir.”* İlgili hükmün devamında ise, ticari işletme devri sözleşmesi ve ticari işletmenin bütününe ilişkin diğer sözleşmelerin yazılı olarak yapılacağı ve ticaret sicili nezdinde tescil ve ilan edileceği düzenlenmektedir. Mülga

¹⁶ Mülga TİRK döneminde ticari işletme rehni sözleşmesinin resmî şekilde yapılmasının şart kılınmış olmasının sebebinin, rehin hakkının kötüye kullanılmasının önüne geçmek ve tescile dayanak oluşturacak rehin sözleşmesine yönelik olası tartışmaları engellemek olduğu yönünde bkz.: Kendigelen (Ülgen), **Ticari İşletme Hukuku**, s.233.

¹⁷ Doktrinde bir görüşe göre, mülga TİRK m.5 f.2 hükmünün emredici niteliğinden hareketle on günlük sürenin kaçırılması hâlinde, sicile yapılacak tescilin hüküm doğurmayacağı savunulmaktaydı. Bkz.: Kayıhan, **a.g.e.**, s. 41; Reisoğlu, **Ticari İşletme Rehni ve Uygulamadaki Sorunlar**, s.19-20; M. Ali Erten, **Bankacılık Uygulamasında Ticarî İşletme Rehni**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2001, s. 38-39; Erzan Erzurumluoğlu, “Ticarî İşletme Rehni”, **Ankara Barosu Dergisi**, S. 3, 1977, s. 435; Ekrem Törüner, “Ticari İşletme Rehninin Özellikleri ve Uygulamada Karşılaşılan Bazı Sorunlar”, **Ankara Barosu Dergisi**, S. 4, 1981, s. 695. Doktrinde diğer bir görüşe göre ise, söz konusu on günlük sürenin geçmesi üzerine yapılacak tescilin de geçerli bir rehin hakkı doğuracağını kabul edilmesi gerekmektedir. Bkz.: Kendigelen (Ülgen), **Ticari İşletme Hukuku**, s. 242-243; Arkan, **Ticari İşletme (2016)**, s. 52. Mülga TİRK döneminde bu konuda doktrindeki görüşlere ilişkin ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz.: H. Ercüment Erdem, “Ticari İşletme Rehninde Güncel Sorunlar”, **Bankacılar Dergisi**, S.76, 2011, s. 52-53.

¹⁸ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 75.

TİRK döneminde, TTK m.11 f.3 hükmünün ticari işletmeyi bir bütün hâlinde konu alan sözleşmelere uygulanacağından hareketle, ticari işletmenin rehni bakımından mülga TİRK m.4'te yer alan resmî şeklin mi yoksa TTK m.11 f.3'te yer alan adi yazılı şeklin mi uygulanması gerektiği hususu tartışmalıydı.¹⁹

TRK açısından ise, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin adi yazılı şekil şartına tabi olduğunun düzenlenmiş olması²⁰ ve sonraki tarihli özel hükümler içeren kanunun önceki tarihli genel hükümler içeren kanuna göre öncelikli olarak uygulanacak olması sebebiyle²¹ mülga TİRK dönemindeki tartışmaların son bulduğu söylenebilecektir.

C. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Tarafları

1. Genel Olarak

Ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine taraf olabilecek kişiler, TRK m.3 hükmünde belirtilmiştir. Söz konusu hükmün anlaşılması güç bir biçimde ifade edilmiş olması sebebiyle, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine kimlerin taraf olabileceğini anlamak güçtür. Bununla birlikte, kimlerin ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine taraf olabileceği hususu Uygulama Yönetmeliği m.10 hükmü ile açık bir şekilde düzenlenerek belirsizlik ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır.

Buna göre, “kredi kuruluşları”, “tacirler” ve “esnaf” rehin sözleşmesine rehin alacaklısı sıfatıyla taraf olabilecek iken; “tacirler”, “esnaf”, “çiftçiler”, “üretici örgütleri” ve “serbest meslek erbapları” rehin sözleşmesine rehin veren sıfatıyla taraf olabilecektir. Kredi kuruluşlarının rehin sözleşmesine rehin alacaklısı sıfatıyla taraf olması durumunda, “tacir”, “esnaf”, “çiftçi”, “üretici örgütü” veya “serbest meslek erbabından” herhangi biri rehin sözleşmesine rehin veren sıfatıyla taraf olabilecektir. Tacir veya esnafın rehin sözleşmesine rehin alacaklısı sıfatıyla

¹⁹ Söz konusu tartışmaya ilişkin olarak bkz.: Poroy/Yasaman, **Ticari İşletme (2012)**, s. 43, 54; Arkan, **Ticari İşletme (2016)**, s.43; Abuzer Kendigelen, **Yeni Türk Ticaret Kanunu: Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler**, 3. Bası, İstanbul, On İki Levha, 2016, s. 61.

²⁰ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 76.

²¹ Göle/Aydoğan, **a.g.e.**, s. 20.

taraf olması durumunda ise, yalnızca tacirler veya esnaflar rehin sözleşmesine rehin veren sıfatıyla taraf olabilecektir.

Mülga TİRK döneminde ise m.2 hükmü uyarınca, “tüzel kişiliği haiz ve sermaye şirketi olarak kurulmuş kredi müesseseleri”, “kredili satış yapan gerçek ve tüzel kişiler” ve “kooperatifler” rehin alan; “ilgili sicile kayıtlı esnaf işletmesi veya ticari işletmenin maliki” ise rehin veren sıfatıyla ticari işletme rehni sözleşmesine taraf olabilmekteydi.

Mülga TİRK döneminde, rehin alan sıfatına sahip olabilecek kişilerin kapsamının dar bir biçimde belirlenmesinin nedeni, TMK’nin teslim bağli taşınır rehnine istisna teşkil eden ticari işletme rehni yaygınlaşmasını engellemek ve rehin sözleşmesinin, rehin vereni zor durumda bırakmayacak güvenilir kuruluşlarla yapılmasına imkân sağlamaktır.²² Bununla birlikte, TRK’nin “teslimsiz taşınır rehni” uygulama olanağının artırılması amacına paralel olarak, rehin sözleşmesine taraf olabileceklerin kapsamı genişletilmiştir. Özellikle tacir ve esnafların kendi aralarında düzenleyecekleri bir sözleşmeyle işletmenin tamamının rehni mümkün kılınmış olması sebebiyle, doktrinde bazı yazarlar tarafından mülga TİRK dönemindeki rehin verenin güvenilir kuruluşlarla işlem yapmasını temin etme amacından uzaklaştırıldığı savunulmaktadır.²³

Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu kapsamında teminat sözleşmesine taraf olabilecek kişiler bakımından ise, herhangi bir sınırlama yapılmamıştır. Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu’nda yalnızca teminat veren (grantor) ve teminat alacaklısı (secured creditor) kavramlarının tanımlarına yer verilmiştir (Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu m.2 f.1 (o) bendi ve m.2 f.1 (ff) bendi).²⁴ Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model

²² Erten, *Ticari İşletme Rehni*, s. 10; Reisoğlu, *Ticari İşletme Rehni ve Uygulamadaki Sorunlar*, s.13; Arkan, *Ticari İşletme (2016)*, s. 50; Şit İmamoğlu, *a.g.e.*, s. 11.

²³ Bkz.: Şit İmamoğlu, *a.g.e.*, s.11; Göle/Aydoğan, *a.g.e.*, s.16-17. Benzer yönde bkz.: Aytaç, *a.g.e.*, s. 88, 96. Tacirler ve esnaflar arasında ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesi akdedilerek işletmenin bütünü üzerinde rehin tesis edilmesi imkânı tanınmış olmasına yönelik tenkitler için ayrıca bkz.: Karakılıç, *a.g.e.*, s. 43-44. Bununla birlikte, Göle/Aydoğan, TRK ile sözleşmenin tarafları yönünden getirilen değişikliğin “teslimsiz taşınır rehni yaygınlaşması ve işletme sahiplerinin finansman olanaklarının genişletilmesine hizmet edebileceğini” belirterek söz konusu değişikliğin olumlu yönlerine de vurgu yapmaktadır. Ayrıntılı açıklama için bkz.: Göle/Aydoğan, *a.g.e.*, s.16.

²⁴ Hamacioğlu/Karamanlioğlu, *a.g.e.*, s. 117.

Kanunu kapsamında teminat veren, kendisinin veya bir başka kişinin borcunu teminat altına almak için rehin hakkı veren kişi; rehinle yüklü bir mal varlığını satın alan veya devralan ve haklarını rehinle yüklü olarak iktisap eden kişi veya sözleşme ile alacağı temlik eden kişiyi ifade etmektedir. Teminat alacaklısı ise, rehin hakkı sahibi kişi veya sözleşme ile alacağı temlik alan kişiyi ifade etmektedir. Görüldüğü üzere, Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu'nda herhangi bir sınırlama yapılmaksızın teminat veren ve teminat alacaklısı tanımlarına yer verilmiştir.

Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Yasama Kılavuzu'nda, Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu'nda benimsenen ilkeye benzer tavsiyelere yer verilmiştir. Bu doğrultuda, Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Yasama Kılavuzu'nda, finansmana erişimin artırılması amacıyla, teminatlı işlemlere ilişkin kurulan sistemden, mümkün olan en fazla türde borçlu, alacaklı ve kredi işleminin yarar sağlaması gerektiği belirtilmektedir.²⁵

Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Yasama Kılavuzu ve Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu'nda, teminat konusu taşınır varlığın türünden bağımsız olarak bütüncül bir yaklaşım ile teminat hukukunun düzenlenmiş olması sebebiyle, taraflar bakımından herhangi bir sınırlamaya yer verilmemiş olması anlaşılabilecektir.²⁶

Bununla birlikte, TRK kapsamında bütüncül bir yaklaşım ile teminatlı işlemler düzenlenmemiştir. TRK'nin hazırlanmasında güdülen küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin kredi temini süreçlerinde karşılaştıkları zorlukların ortadan kaldırılması amacı göz önünde bulundurulduğunda, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine taraf olabilecek kişilerin kapsamının Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu'na kıyasen daha dar olması anlaşılabilecektir. Öte yandan, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine taraf olabilecek kişilerin kapsamının mülga TİRK'ye kıyasen daha geniş olması ise, ticari hayatta rol alan aktörlerin finansmana erişim imkânını artırabilecek niteliktedir.

²⁵ Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Yasama Kılavuzu, s. 20, (Çevrimiçi) https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/security-ig/e/09-82670_Ebook-Guide_09-04-10English.pdf.

²⁶ Hamamcıoğlu/Karamanlıoğlu, **a.g.e.**, s. 117.

Bu doğrultuda, TRK hükümleri uyarınca düzenlenecek sözleşmeye rehin alacaklısı ve rehin veren sıfatı ile taraf olabilecek kişilere ilişkin açıklamalarımız aşağıda ayrı ayrı incelenecektir. Sonrasında ise, üçüncü kişinin rehin vermesi ve rehinli alacağın devrine ilişkin açıklamalarımıza yer verilecektir.

2. Rehin Alacaklısı

TRK m.3 ve Uygulama Yönetmeliği m.10 hükümleri uyarınca, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesi kapsamında rehin alacaklısı olabilecek kişiler; “kredi kuruluşları”, “tacir” ve “esnaflardır”. Rehin sözleşmesine rehin alacaklısı sıfatıyla taraf olabilecek kişilere için açıklamalarımıza aşağıda ayrı ayrı yer verilecektir.

a. Kredi Kuruluşları

TRK kapsamında lehine en çok rehin tesis edilebilecek ve dolayısıyla en geniş rehin veren çevresine sahip olan grup kredi kuruluşlarıdır.²⁷

Mülga TİRK döneminde “tüzel kişiliği haiz ve sermaye şirketi olarak kurulmuş kredi müesseseleri”, “kredili satış yapan gerçek ve tüzel kişiliği haiz müesseseler” ve “kooperatifler” ticari işletme rehni sözleşmesine rehin alan sıfatıyla taraf olabilmekteydi. Bununla birlikte, kredi müessesesi kavramının bu kanunda tanımlanmamış olması sebebiyle, söz konusu kavramdan ne anlaşılması gerektiği doktrinde yorum yoluyla tespit edilmekteydi.²⁸

Mülga TİRK’nin aksine, kredi kuruluşu kavramı, TRK m.2 f.1 (e) hükmünde tanımlanmıştır. Buna göre, TRK uyarınca kredi kuruluşu, “...19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca faaliyet gösteren bankalar ve finansal

²⁷ Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 12.

²⁸ Kredi müessesesi terimi ile sermaye şirketi olarak kurulmuş olan bankaların ifade edilmiş olduğu yönünde bkz.: Arkan, **Ticari İşletme (2016)**, s. 50. BankK uyarınca kurulan bankaların yanı sıra finansman şirketleri ile faktoring şirketlerinin ticari işletme rehni sözleşmesine taraf olabileceği yönünde bkz.: Kendigelen (Ülgen), **Ticari İşletme Hukuku**, s.230; Erten, **Ticari İşletme Rehni**, s.21-22; Erdem, **a.g.e.**, s. 45.

kuruluşlar, 21/11/2012 tarihli ve 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu uyarınca faaliyet gösteren finansal kuruluşlar ile kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşları” anlamına gelir.

(1) BankK Uyarınca Faaliyet Gösteren Bankalar ve Finansal Kuruluşlar

BankK m.3 hükmü uyarınca, banka ifadesi, “...Mevduat bankaları ve katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları...” anlamına gelir.

Finansal kuruluşlar ise, yine aynı madde uyarınca, “...Kredi kuruluşları dışında kalan ve sigortacılık, bireysel emeklilik veya sermaye piyasası faaliyetlerinde bulunmak veya bu Kanunda yer alan faaliyet konularından en az birini yürütmek üzere kurulan kuruluşlar ile kalkınma ve yatırım bankaları ve finansal holding şirketlerini...” ifade etmektedir.

Yine BankK m.3 uyarınca, kredi kuruluşu kavramı, “mevduat bankaları” ve “katılım bankalarını” kapsamaktadır. Dolayısıyla, “yatırım bankaları” ve “kalkınma bankaları”, BankK kapsamında kredi kuruluşu olarak nitelendirilmemektedir. Bununla birlikte, mevduat bankaları ve katılım bankalarının yanı sıra, yatırım bankaları ve kalkınma bankalarının da TRK kapsamında kredi kuruluşu niteliğine sahip olduğunun kabulü gerekir. Zira TRK m.3 hükmü uyarınca, BankK kapsamında faaliyet gösteren bankalar ve finansal kuruluşlar TRK kapsamında kredi kuruluşu olarak kabul edilir. Yukarıda belirtildiği üzere, BankK kapsamında finansal kuruluş kavramı ise, yatırım ve kalkınma bankalarını da içermektedir.²⁹

Sonuç olarak, BankK kapsamında etkinlik gösteren “banka” ve “finansal kuruluşlar”, TRK hükümleri doğrultusunda rehin alacaklısı olabilecektir.

²⁹ Emin Çamurcu, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Tarafları”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XXI, S.3, 2017, s.205-206. Mülga TİRK döneminde geniş yorum yoluyla mevduat ve katılım bankaları yanı sıra kalkınma ve yatırım bankalarının da ticari işletme rehni sözleşmesinde rehin alan sıfatına sahip olabileceğinin kabul edilmesine ilişkin olarak bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.54.

(2) 6361 Sayılı Kanun Uyarınca Faaliyet Gösteren Finansal Kuruluşlar

6361 sayılı Kanun'da finansal kuruluş tanımı bulunmamaktadır. Bununla birlikte, kanunun amacına ilişkin birinci maddede, “finansal kiralama”, “faktoring” ve “finansman şirketleri”, 6361 sayılı Kanun hükümleri uyarınca finansal kuruluş olarak nitelendirilmektedir.³⁰

Finansal kiralama³¹, faktoring³² ve finansman sözleşmeleri³³, finansman sağlama aracı olarak kabul edilmekte olup yatırımcıya geniş anlamda krediye erişim imkânı sağlamaktadır. Finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketlerinin yatırımcılara sağlamakta olduğu geniş anlamda kredilerin güvence altına alınabilmesi amacıyla söz konusu şirketler lehine TRK kapsamında rehin tesis edilebileceği hükmü getirilmiştir.³⁴

(3) Kredi ve Kefalet Sağlayan Kamu veya Özel Kurum ve Kuruluşlar

TRK'de “kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşlara” ilişkin herhangi bir tanımlama bulunmamakla birlikte, Uygulama Yönetmeliği m.4 f.1 (h) bendi uyarınca “kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve

³⁰ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 55.

³¹ 6361 sayılı Kanun m. 18 f.1 hükmü uyarınca, “Finansal kiralama sözleşmesi; kiralayanın, kiracının talebi ve seçimi üzerine üçüncü bir kişiden veya bizzat kiracıdan satın aldığı veya başka suretle temin ettiği veya daha önce mülkiyetine geçirmiş bulunduğu bir malın zilyetliğini, her türlü faydayı sağlamak üzere kira bedeli karşılığında, kiracıya bırakılmasını öngören sözleşmedir.”

³² 6361 sayılı Kanun m. 38 f.1 hükmü uyarınca, “Faktoring sözleşmesi; mal veya hizmet satışından doğmuş fatura ile tevsik edilen alacaklar ile Kurulca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde tevsik edilebilen mal veya hizmet satışına bağlı doğacak alacakları devir almak suretiyle, faktoring şirketinin müşterisine sağladığı tahsilat, borçlu ve müşteri hesaplarının tutulmasının yanı sıra finansman veya faktoring garantisi fonksiyonlarından herhangi birini ya da tümünü içeren sözleşmedir.”

³³ 6361 sayılı Kanun m. 39 f.1 hükmü uyarınca, “Finansman sözleşmesi, her türlü mal veya hizmet alımının, malı veya hizmeti satın alan gerçek veya tüzel kişinin nam ve hesabına mal veya hizmetin teslim veya temini ile birlikte doğrudan satıcıya ödeme yapılması suretiyle kredilendirilmesini öngören sözleşmedir...”

³⁴ Çamurcu, **a.g.e.**, s.207-208.

kuruluşlar”, “...Özel kanunları uyarınca kredi ve kefalet sağlayan kamu kurum veya kuruluşlar ile özel hukuk kişileri,” anlamına gelir. “Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği”, “Kredi Garanti Fonu”, “Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TİGEM)”, “tarım satış kooperatifleri”³⁵ ayrıca “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)”, “Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)”, “Türkiye Esnaf ve Sanatkâr Konfederasyonu”³⁶ bu tür kuruluşlara örnek olarak gösterilebilir.

Doktrindeki bazı yazarlara göre, kredi ve kefalet sağlayan özel kuruluşların tüzel kişiliği haiz olmak da dâhil olmak üzere hiçbir şart aranmaksızın TRK hükümleri uyarınca rehin alabileceğinin kabul edilmiş olması isabetli değildir.³⁷

Kanaatimizce, “kredi ve kefalet sağlayan kamu kurum veya kuruluşları ile özel hukuk kişilerinin” TRK kapsamında rehin alacaklısı sıfatına sahip olma imkânının sağlanması ile işletmelerin finansmana erişimi bakımından yeni bir alternatif getirilmiştir.³⁸

Önemle belirtmek gerekir ki, TARES portalı üzerinde rehin sözleşmesi hazırlanmak istendiğinde rehin alacaklısı olarak; “tacir”, “esnaf”, “BankK hükümleri doğrultusunda etkinlik gösteren bankalar” ve “finansal kuruluşlar”, “kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşların” yanı sıra portal üzerinde sınırlı sayıda belirtilmiş diğer kurum ve kuruluşlardan birinin seçilmesi gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, Uygulama Yönetmeliği m.4 f.1 (h) bendine aykırı bir şekilde bu tür kuruluşlar bakımından sınırlama getirilmiştir. Buna göre uygulamada, Uygulama Yönetmeliği m.4 f.1 (h) bendinde belirtilen tüm kuruluşların rehin alacaklısı olması mümkün değildir. Yalnızca TARES portalında sıralanan “esnaf ve sanatkâr kooperatifleri”, “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)”, “Kredi Garanti Fonu”, “Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)” ile “Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı’nın” TRK kapsamında rehin alacaklısı olması mümkün görünmektedir. Kanaatimizce, TRK ve

³⁵ Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s.14.

³⁶ Aytaç, **a.g.e.**, s. 101 vd.

³⁷ Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s.14.

³⁸ Kredi ve kefalet sağlayan kurum ve kuruluşların, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin finansman temini için alternatif oluşturduğuna ilişkin olarak bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.57.

Uygulama Yönetmeliği hükümlerinde herhangi bir sınırlama yapılmamış olmasına rağmen, TARES sisteminde bu tür kuruluşlar bakımından sınırlama yapılması doğru değildir ve TARES sisteminde gerekli değişikliğin yapılması gerekmektedir.

b. Tacir

Yukarıda belirtildiği üzere, mülga TİRK döneminde, “tüzel kişiliği haiz ve sermaye şirketi olarak kurulmuş kredi müesseseleri”, “kredili satış yapan gerçek ve tüzel kişiliği haiz müesseseler” ve “kooperatifler” ticari işletme rehni sözleşmesine rehin alacaklısı sıfatıyla taraf olabilmekteydi. TRK ile birlikte ise, tacirlerin kendi aralarında ve esnaflar ile akdettikleri ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmelerine rehin alacaklısı sıfatıyla taraf olabilmeleri ve böylelikle tacirler lehine TRK kapsamında rehin tesis edilebilmesi mümkün hâle gelmiştir.

TRK m.2 f.1 (ğ) bendi uyarınca tacir, “3/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı *Türk Ticaret Kanununa göre tacir kabul edilen kişiyi*” ifade etmektedir. TTK kapsamında tacir sıfatı, “gerçek kişi tacir” ve “tüzel kişi tacir” bakımından fark gözetilerek düzenlenmekle birlikte, bu ayrımın istisnaları da bulunmaktadır.³⁹ TTK kapsamında tacir sıfatının tespiti bakımından, gerçek kişiler, tüzel kişiler, hâkim teşebbüs ve donatma iştiraki konuları aşağıda sırasıyla incelenecektir.

(1) Gerçek Kişiler

TTK m.12 f.1 hükmü uyarınca, “*Bir ticari işletmeyi, kısmen de olsa, kendi adına işleten kişiye tacir denir.*” Görüldüğü üzere, bir gerçek kişinin tacir olarak kabul edilebilmesi için, ticari işletmenin mevcudiyeti ve bu işletmenin bir bölümünün veya tamamının ilgili kişi adına çalıştırılması gerekir.⁴⁰ Bahsedilen koşulların mevcudiyeti hâlinde, ilgili kişi ticaret siciline kayıt olunmasına gerek

³⁹ Arkan, *Ticari İşletme (2018)*, s. 125 vd; Nomer Ertan (Ülgen), *Ticari İşletme Hukuku*, s. 258 vd.; Poroy/Yasaman, *Ticari İşletme (2018)*, s. 129 vd.

⁴⁰ Arkan, *Ticari İşletme (2018)*, s. 125.

olmaksızın tacir sıfatına sahip olacaktır.⁴¹ Ticaret siciline tescilin tacir sıfatının kazanılması için gerekli olan şartlardan biri olmaması nedeniyle, yukarıda bahsedilen koşulların mevcudiyeti hâlinde ilgili kişinin ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine taraf olabileceği düşünülebilecektir.

Bununla birlikte, TRK m.4 f.6 (a) bendinde, tacirlerin rehin sözleşmesine taraf olması hâlinde⁴², Merkezi Kayıt Sistemi tarafından belirlenen numaranın rehin sözleşmesinde yer alması gerekir. Bu nedenle, tacirlerin ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine taraf olabilmeleri bakımından ticaret siciline kayıtlı olmaları gerektiği söylenebilecektir.⁴³ Ancak, tacirlerin rehin sözleşmesine taraf olması bakımından bu tür bir şart getirilmek isteniyorsa, bunun TRK’de açıkça ifade edilmiş olması gerekirdi.

Bir gerçek kişinin tacir olarak kabul edilebilmesi için aranan şartlardan biri, ticari işletmenin mevcut olmasıdır. Bununla birlikte, bazı istisnai hâllerde ticari işletme mevcut olmasa dahi ilgili kişi, iyi niyet sahibi üçüncü kişilere karşı tacir gibi sorumlu olur.⁴⁴ Buna göre, TTK m.12 f.3 hükmü uyarınca, *“Bir ticari işletme açmış gibi, ister kendi adına, ister adi bir şirket veya her ne suretle olursa olsun hukuken var sayılmayan diğer bir şirket adına ortak sıfatıyla işlemlerde bulunan kimse, iyiniyetli üçüncü kişilere karşı tacir gibi sorumlu olur.”* İlgili maddede yazılı hususların varlığı durumunda, bir kişi tacir olmamasına rağmen TTK anlamında tacir sıfatını haizmiş gibi iyi niyet sahibi üçüncü kişilere karşı sorumlu tutulur.⁴⁵ Böyle bir durumda, ilgili kişinin tacir sıfatını kazanmaksızın yalnızca tacir olmanın olumsuz sonuçlarına katlanmakla yükümlü olması sebebiyle, söz konusu kişi lehine TRK kapsamında rehin tesis edilmesi mümkün olmayacaktır.⁴⁶

⁴¹ A.e., s.26; Poroy/Yasaman, **Ticari İşletme (2018)**, s. 130.

⁴² TRK m.4 f.6 (a) bendinde, “ticari işletmenin” rehin sözleşmesine taraf olması durumunda sözleşmede mutlaka bulunması gereken hususlar düzenlenmiştir. Ancak, madde metninde yer alan “ticari işletme” ibaresinin “tacir” olarak anlaşılması gerekmektedir. Zira ticari işletmeler TRK hükümleri doğrultusunda akdedilecek olan rehin sözleşmesine taraf olamazlar.

⁴³ Arkan, **Ticari İşletme (2018)**, s. 54; Göle/Aydoğan, **a.g.e.**, s.14; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.58; Aytaç, **a.g.e.**, s. 97.

⁴⁴ Arkan, **Ticari İşletme (2018)**, s.126.

⁴⁵ İsmail Kayar, **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Ticaret Hukuku**, 5. Baskı, Ankara, Seçkin, 2018, s. 116.

⁴⁶ Ayhan/Çağlar, **a.g.e.**, s.167.

Bir kişinin tacir olarak kabul edilmesi için kural olarak bir ticari işletmenin tamamının veya bir bölümünün ilgili kişi adına işletilmeye başlanması gerekmekle birlikte, bazı istisnai hâllerde ticari işletme işletmeye başlanmamış olsa bile ilgili kişi tacir sayılır.⁴⁷ Zira TTK m.12 f.2 doğrultusunda, “Bir ticari işletmeyi kurup açtığını, sirküler, gazete, radyo, televizyon ve diğer ilan araçlarıyla halka bildirmiş veya işletmesini ticaret siciline tescil ettirerek durumu ilan etmiş olan kimse, fiilen işletmeye başlamamış olsa bile tacir sayılır.” Böyle bir durumun varlığı hâlinde, ilgili kişi tacir sayılacağı için ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine taraf olabilmesi ve TRK kapsamında lehine rehin tesis edilmesi mümkün görünmektedir.⁴⁸

(2) Tüzel Kişiler

TTK m.16 f.1 hükmü doğrultusunda, “Ticaret şirketleriyle, amacına varmak için ticari bir işletme işleten vakıflar, dernekler ve kendi kuruluş kanunları gereğince özel hukuk hükümlerine göre yönetilmek veya ticari şekilde işletilmek üzere Devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri tarafından kurulan kurum ve kuruluşlar da tacir sayılırlar.”

Buna göre, TTK m.124 f.1 hükmünde sınırlı sayı ilkesiyle sıralanan “kollektif”, “komandit”, “anonim”, “limited” ve “kooperatif”⁴⁹ şirketler” ticaret şirketi olmaları

⁴⁷ Arkan, **Ticari İşletme (2018)**, s.129; Nomer Ertan (Ülgen), **Ticari İşletme Hukuku**, s.260.

⁴⁸ Ayhan/Çağlar, **a.g.e.**, s.167.

⁴⁹ 6762 sayılı mülga Türk Ticaret Kanunu’nun ticaret şirketlerinin sıralandığı 136’ncı maddesinde kooperatifler de yer almaktaydı. Bununla birlikte, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nun 1’inci maddesinde kooperatiflerin amacının “ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle korumak” olduğu belirtilmişti ve maddenin devamında kooperatifler “değişir ortaklı ve değişir sermayeli teşekkül” olarak tanımlanmıştı. Bu hüküm sebebiyle, kooperatiflerin ticaret şirketi ve dolayısıyla tacir olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği doktrinde tartışma konusu olmuştu. 5146 sayılı Kooperatifler Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (RG 07.05.2004, S. 25455) ile 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nda değişiklik yapılarak kooperatiflerin “değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklık” olduğu hükmüne bağlanmıştır. Söz konusu değişiklik ile TTK m.16 f.1 ve m.124 f.1 hükümleri göz önünde bulundurulduğunda kooperatiflerin ticaret şirketi ve dolayısıyla tacir olarak kabul edilmesi gerekir. Bkz.: Nomer Ertan (Ülgen), **Ticari İşletme Hukuku**, s. 264; Arkan, **Ticari İşletme (2018)**, s. 133. Ayrıca bkz.: “Yarg. HGK. T. 29.11.2017 E. 2017/19-1658 K. 2017/1464”. Karar için bkz.: Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.html> 27.07.2019.

Yukarıda belirtilen sebeplerle, diğer ticaret şirketlerinin yanı sıra kooperatifler de TRK hükümleri kapsamında akdedilen rehin sözleşmesine taraf olabilecektir. Buna ek olarak, 1163

sebebiyle tüzel kişi tacir sıfatını haizdirler. Dolayısıyla, söz konusu ticaret şirketleri, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine rehin alacaklısı sıfatıyla taraf olabilecektir.

“Amaçlarını gerçekleştirmek için ticari işletme işleten vakıf ve dernekler” de tacir sıfatını haizdirler ve Ticaret Sicili Yönetmeliği’nin⁵⁰ ilgili hükümleri uyarınca dernek ve vakfa ait işletmelerin ticaret siciline tescili gerekir.⁵¹ Bununla birlikte, TTK m.16 f.2 hükmü doğrultusunda, “...kamu yararına çalışan dernekler ve gelirinin yarısından fazlasını kamu görevi niteliğindeki işlere harcayan vakıflar, bir ticari işletmeyi, ister doğrudan doğruya ister kamu hukuku hükümlerine göre yönetilen ve işletilen bir tüzel kişi eliyle işletsinler, kendileri tacir sayılmazlar.” Söz konusu dernek ve vakıfların işletmeleri ise, tüzel kişiliği olmasa da tacir sayılırlar.⁵² Dolayısıyla, “amaçlarını gerçekleştirmek için ticari işletme işleten vakıf ve dernekler”, tacir olarak kabul edilmeleri nedeniyle, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine rehin alacaklısı sıfatıyla taraf olabileceklerdir. Bununla birlikte, TTK m.16 f.2’de belirtilen dernek ve vakıflar, tacir sıfatına sahip olmamaları sebebiyle, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine taraf olamayacaklardır. Söz konusu dernek ve vakıfların işletmeleri de ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine taraf olamayacaklardır. Zira bu işletmeler tacir sıfatını haiz olmakla birlikte, tüzel kişilikleri bulunmamaktadır.⁵³

Yukarıda tüzel kişi tacirlere ilişkin yapmış olduğumuz açıklamalara ilave olarak, “kendi kuruluş kanunları gereğince özel hukuk hükümlerine göre yönetilmek veya ticari şekilde işletilmek üzere Devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri tarafından kurulan kurum ve kuruluşlar”, TTK m.16 f.1 hükmü doğrultusunda tacir olarak kabul edilmeleri sebebiyle, ticari işlemlerde taşınır rehni

sayılı Kooperatifler Kanunu m.1’de yapılan değişiklik ve hatta yukarıda bilgileri yer alan Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun kararı sonrasında dahi kooperatiflerin ticaret şirketi olmaması nedeniyle tacir olarak kabul edilemeyecekleri yönünde Yargıtay kararları bulunmaktadır. Bkz.: “Yarg. 15. HD. T. 17.04.2018 E. 2018/989 K. 2018/1597”. Karar için bkz.: Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.html> 27.07.2019. Son olarak kooperatiflerin ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine taraf olabileceği yönündeki açıklamalar için bkz.: Baydak, **a.g.e.**, s. 65-66.

⁵⁰ RG. 27.01.2013, S. 28541.

⁵¹ Arkan, **Ticari İşletme (2018)**, s.133-136.

⁵² **A.e.**, s. 134-136; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.59.

⁵³ Çamurcu, **a.g.e.**, s. 217; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.59-60.

sözleşmesine taraf olabileceklerdir. Ancak, TTK m.16 f.2 hükmü gereğince, “Devlet, il özel idaresi, belediye ile diğer kamu tüzel kişileri, ...bir ticari işletmeyi, ister doğrudan doğruya ister kamu hukuku hükümlerine göre yönetilen bir tüzel kişi eliyle işletsinler, kendileri tacir sayılmazlar.” Söz konusu işletmelerin tüzel kişilikleri bulunmasa bile, Ticaret Sicili Yönetmeliği m.59 hükmü uyarınca, ticaret siciline kaydı gerekmektedir.⁵⁴ Netice itibarıyla, TTK m.16 f.2 hükmünde belirtilen kamu tüzel kişileri, tacir sıfatını haiz olmamaları nedeniyle, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine taraf olamayacaklardır.⁵⁵

(3) Hâkim Teşebbüs

Hâkim ve bağlı şirket kavramlarının hangi anlama geldiği TTK m.195 f.1’de düzenlenmektedir. İlgili hüküm gereğince;

“a) Bir ticaret şirketi, diğer bir ticaret şirketinin, doğrudan veya dolaylı olarak;

1. Oy haklarının çoğunluğuna sahipse veya

2. Şirket sözleşmesi uyarınca, yönetim organında karar alabilecek çoğunluğu oluşturan sayıda üyenin seçimini sağlayabilmek hakkını haizse veya

3. Kendi oy hakları yanında, bir sözleşmeye dayanarak, tek başına veya diğer pay sahipleri ya da ortaklarla birlikte, oy haklarının çoğunluğunu oluşturunca,

b) Bir ticaret şirketi, diğer bir ticaret şirketini, bir sözleşme gereğince veya başka bir yolla hâkimiyeti altında tutabiliyorsa, birinci şirket hâkim, diğeri bağlı şirkettir. Bu şirketlerden en az birinin merkezi Türkiye’de ise, bu Kanundaki şirketler topluluğuna ilişkin hükümler uygulanır.”

TTK m.195 f.5 gereğince, bir şirketler topluluğuna hâkim olan kişinin “merkezi veya yerleşim yeri yurt içinde veya yurt dışında bulunan bir teşebbüs” olması mümkündür ve hâkim teşebbüs tacir sayılır.

⁵⁴ Arkan, **Ticari İşletme (2018)**, s.139; Nomer Ertan (Ülgen), **Ticari İşletme Hukuku**, s.266.

Şirketler topluluğunda hâkim bir teşebbüsün tacir sıfatına sahip olup olmadığına bakılmaksızın bir “gerçek kişi”, “özel hukuk tüzel kişisi”, “kamu hukuku tüzel kişisi” ve hatta “tüzel kişiliği olmayan bir oluşum” olması mümkündür.⁵⁶

TTK kapsamında hâkim teşebbüs sıfatını haiz ve bu nedenle tacir sayılan tüzel kişiliği olmayan müesseselerin, tacir sıfatına sahip olmayan gerçek kişilerin ve TTK m.16 f.2 hükmü uyarınca tacir sıfatına sahip olamayacak tüzel kişilerin rehin alacaklısı olup olamayacağına ilişkin olarak TRK’de herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. TTK m.195 f.5 hükmü doğrultusunda tacir sayılan bu kişilerin ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine taraf olup olamayacağına ilişkin olarak belirliliğin sağlanması adına TRK’de gerekli değişikliğin yapılması faydalı olacaktır.⁵⁷

(4) Donatma İştiraki

TTK m.1064 f.1 gereğince, “*Birden çok kişinin paylı mülkiyet şeklinde malik oldukları bir gemiyi, menfaat sağlamak amacıyla aralarında yapmış oldukları sözleşme gereğince, hepsi adına ve hesabına suda kullanmaları hâlinde donatma iştiraki vardır.*” Donatma iştirakinin tüzel kişiliği bulunmamakla birlikte, TTK’de yer alan tacirlere yönelik olarak getirilen hükümler donatma iştirakine de uygulanacaktır (TTK m.17 f.1).⁵⁸

TTK m.17 hükmü uyarınca tacir olmanın tüm sonuçları donatma iştiraki hakkında da uygulanacak olmakla birlikte, TRK m.2 f.1 (ğ) bendinde yer alan tacir tanımı göz önünde bulundurulduğunda, tacir sıfatına sahip olmayan donatma

⁵⁶ Arkan, **Ticari İşletme (2018)**, s.140; Nomer Ertan (Ülgen), **Ticari İşletme Hukuku**, s.266. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Özlem Karaman Coşgun, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda Teşebbüs Kavramı ve Tacir Sayılmasının Sonuçları”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C. XXI, S. 1, 2015, s. 107 vd.

⁵⁷ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.61. Bir görüşe göre, tüzel kişiliği olmayan müesseseler de şirketler topluluğunda hâkim teşebbüs konumunda olmaları durumunda TTK anlamında tacir olarak kabul edilirler. Ancak söz konusu müesseseler, tüzel kişiliği olmaması nedeniyle, herhangi bir sözleşmeye taraf olamazlar. Bkz.: Çamurcu, **a.g.e.**, s.218. Hâkim teşebbüsün tacir sayılması sebebiyle ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine taraf olabileceği yönünde bkz.: Aytaç, **a.g.e.**, s. 97.

⁵⁸ Arkan, **Ticari İşletme (2018)**, s.140-141; Nomer Ertan (Ülgen), **Ticari İşletme Hukuku**, s.266.

iştirakinin ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine rehin alacaklısı sıfatıyla taraf olması mümkün gözükmemektedir.⁵⁹

c. Esnaf

Mülga TİRK döneminde, esnaf işletmesini esnaf ve sanatkâr siciline tescil ettirmiş işletme sahibinin rehin sözleşmesine yalnızca rehin veren sıfatıyla taraf olması mümkündür.⁶⁰ TRK ile birlikte, esnafların kendi aralarında ve tacirler ile akdettikleri ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmelerine rehin alacaklısı sıfatıyla da taraf olabilmeleri mümkün hâle gelmiştir. Böylelikle, TRK kapsamında esnaflar lehine rehin tesis edilebilecektir.

TRK m.2 f.1 (c) bendi uyarınca esnaf, 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanunu⁶¹ hükümleri doğrultusunda faaliyette bulunan esnaf ve sanatkârı ifade etmektedir. 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanunu m.3 (a) bendi uyarınca, *“Esnaf ve sanatkâr: İster gezici ister sabit bir mekânda bulunsun, Esnaf ve Sanatkâr ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulunca belirlenen esnaf ve sanatkâr meslek kollarına dahil olup, ekonomik faaliyetini sermayesi ile birlikte bedenî çalışmasına dayandıran ve kazancı tacir veya sanayici niteliğini kazandırmayacak miktarda olan, basit usulde vergilendirilenler ve işletme hesabı esasına göre deftere tabi olanlar ile vergiden muaf bulunan meslek ve sanat sahibi kimseler,”* anlamına gelir.

TTK m.15 f.1 uyarınca ise, *“İster gezici olsun ister bir dükkânda veya bir sokağın belirli yerlerinde sabit bulunsun, ekonomik faaliyeti sermayesinden fazla bedenî çalışmasına dayanan ve geliri 11 inci maddenin ikinci fıkrası uyarınca çıkarılacak kararnamede⁶² gösterilen sınır aşmayan ve sanat veya ticaretle uğraşan kişi esnaftır...”*

⁵⁹ Aytaç, **a.g.e.**, s. 97. Donatma iştirakinin TRK hükümleri kapsamında akdedilen rehin sözleşmesine taraf olup olamayacağına ilişkin olarak TRK’de açık bir düzenleme bulunmamasına yönelik haklı eleştiri için bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.62.

⁶⁰ Antmen, **a.g.e.**, s. 73.

⁶¹ RG. 21.06.2005, S. 25852.

⁶² Henüz bu yönde bir Cumhurbaşkanlığı kararı olmamakla birlikte, 18.06.2007 tarihinde kabul edilen ve 21.07.2007 tarihli 26589 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 2007/12362

5362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanunu m.68 f.1 uyarınca, esnaf ve sanatkârlar, esnaf ve sanatkâr sicili nezdinde kayıt edilmekle yükümlüdür. Aynı kanunun 68. maddesinin 3. fıkrası uyarınca ise, sicile kayıt yükümlülüğünün yerine getirilmemesi hâlinde, esnaf ve sanatkârların mesleki faaliyette bulunabilmeleri mümkün değildir. Esnafların ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine taraf olabilmeleri bakımından ilgili sicile kaydolmaları gerektiği hususu TRK kapsamında açıkça belirtilmemiştir. Bununla birlikte, 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanunu uyarınca, esnaf ve sanatkârların mesleki faaliyetlerine devam edebilmeleri için ilgili sicile kaydolmalarının şart olması sebebiyle, esnafın TRK kapsamında rehin sözleşmesine taraf olabilmeleri bakımından da esnaf ve sanatkâr siciline kaydolmaları gerektiği hususunun kabulü gerekir.⁶³

3. Rehin Veren

TRK m.3 ve Uygulama Yönetmeliği m.10 hükümleri uyarınca, “tacir”, “esnaf”, “çiftçi”, “üretici örgütü” ve “serbest melek erbabı” rehin sözleşmesine rehin veren sıfatıyla taraf olabilirler. Rehin sözleşmesine rehin veren sıfatıyla taraf olabilecek kişilere için açıklamalarımıza aşağıda ayrı ayrı yer verilecektir.

sayılı Bakanlar Kurulu Kararı uyarınca, “...*Esnaf ve Sanatkâr ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulunun tespit edeceği ve Resmî Gazete’de yayımlanacak esnaf ve sanatkâr meslek kollarına dâhil olup, ekonomik faaliyetini sermayesi ile birlikte bedeni çalışmasına dayandıran ve kazancı tacir veya sanayici niteliğini kazandırmayacak miktarda olan, basit usulde vergilendirilenler ve işletme hesabına göre deftere tabi olanlar ile vergiden muaf bulunanlardan 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 177 nci maddesinin birinci fıkrasının (1) ve (3) numaralı bentlerinde yer alan nakdi limitlerin yarısını, (2) numaralı bendinde yazılı nakdi limitin tamamını aşmayanların esnaf ve sanatkâr sayılmaları...kararlaştırılmıştır.*”

⁶³ Çamurcu, **a.g.e.**, s.220-221; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 63. TRK m.5 f.2’de bulunan “...*Ticari işletme ve esnaf işletmesi rehinleri ticaret veya esnaf sicillerine bildirilir...*” hükmünden hareketle esnafın TRK kapsamında rehin verebilmeleri bakımından esnaf ve sanatkârlar siciline kayıtlı olması gerektiği yönünde bkz.: Aytaç, **a.g.e.**, s. 98. K.g.: Ayhan/Çağlar, **a.g.e.**, s. 168, dpn. 271.

a. Tacir

Mülga TİRK m.2 uyarınca, “ticari işletme veya esnaf işletmesi sahibi” rehin sözleşmesine rehin veren sıfatıyla taraf olabilmekteydi. Bu hükümden hareketle, ticari işletmenin ürün kirasına konu olması hâlinde, tacir sıfatı işletmeyi işleten kiracıya ait olsa da ticari işletme üzerinde rehin hakkının işletmeyi işleten tacir tarafından değil, ticari işletmenin maliki tarafından tesis edilebileceği kabul edilmekteydi.⁶⁴ TRK ile birlikte ise, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine rehin veren sıfatıyla taraf olabilecek kişiler bakımından “işletme sahibi” ifadesi yerine “tacir” ifadesinin kullanılması tercih edilmiştir.⁶⁵

Bu doğrultuda, ürün kirasına konu ticari işletmelerde tacir sıfatına sahip ürün kiracısının TRK kapsamında ticari işletme üzerinde nasıl rehin tesis edeceği sorusu gündeme gelebilecektir. Şöyle ki, tacir sıfatını haiz ürün kiracısı sahip olduğu haktan fazlası üzerinde tasarrufta bulunamayacağı için, ticari işletmenin tümü üzerinde rehin kurması mümkün değildir.⁶⁶ Bununla birlikte, işletmesini kiraya veren ve TRK m.3 hükmünde sayılanlar arasında yer alan malikin, ürün kiracısı lehine işletme üzerinde rehin kurulmasını kabul etmesi hâlinde, ürün kirasına konu ticari işletme üzerinde TRK kapsamında rehin kurulabilir.⁶⁷

Ayrıca, tacir sıfatını haiz ürün kiracısı, TRK m.5’te sayılan ve kendisine ait taşınır varlıklar ve kiracılık hakkı üzerinde TRK kapsamında rehin kurabilecektir.⁶⁸

⁶⁴ Kendigelen (Ülgen), **Ticari İşletme Hukuku**, s.232.

⁶⁵ Mülga TİRK’nin yürürlükte olduğu dönemde, “ticari işletmenin maliki gerçek veya tüzel kişiler” yerine “tacirlerin” ticari işletme rehni tesis etmeleri yönünde TİRK’de değişiklik yapılması gerektiği yönünde bkz.: Erdem, **a.g.e.**, s.44.

Tacirlerin ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine rehin alacaklısı sıfatıyla taraf olmalarına ilişkin olarak yapmış olduğumuz genel nitelikteki açıklamalarımız rehin veren bakımından da geçerlidir. Bkz.: İkinci Bölüm/I/C/2/b.

⁶⁶ Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s.16; Antalya/Acar, **a.g.e.**, s.27, Burak Pıtırılı/Onur Özarkun, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu ve Uygulaması”, **Bursa Barosu Dergisi**, S. 103, 2018, s. 71.

⁶⁷ Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s.16. Üçüncü kişinin TRK kapsamında rehin vermesine ilişkin olarak bkz.: İkinci Bölüm/I/C/4.

⁶⁸ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s.27.

b. Esnaf

TRK hükümleri doğrultusunda rehin veren sıfatıyla sözleşme akdedebilecek kişiler arasında yer alan ikinci grup esnaflardır. Kendi mevzuatı uyarınca esnafların mesleki faaliyette bulunabilmeleri için sicile kayıt olmaları gerektiğinden, yalnızca kendi özel sicillerine kaydolmuş esnafların rehin sözleşmesine taraf olmaları mümkündür.⁶⁹

c. Çiftçi

TRK m.2 f.1 (b) bendi uyarınca, “Çiftçi: 18/4/2006 Tarihli ve 5488 sayılı Tarım Kanununa⁷⁰ göre faaliyet gösteren çiftçiyi,” ifade etmektedir. 5488 sayılı Tarım Kanunu m.3 (ç) bendi uyarınca ise, “Çiftçi: Mal sahibi, kiracı, yarıcı veya ortakçı olarak devamlı veya en az bir üretim dönemi veya yetiştirme devresi tarımsal üretim yapan gerçek ve tüzel kişileri,” ifade etmektedir. Dolayısıyla, “belli bir süre tarımsal üretim yapan gerçek veya tüzel kişiler” ilgili mevzuat hükümleri kapsamında çiftçi sayılabilecektir. 5488 sayılı Tarım Kanunu uyarınca, çiftçi sıfatının kazanılabilmesi için, ilgili kişinin en az bir üretim dönemi veya yetiştirme süresi boyunca tarımsal üretim yapması gerekir. Ayrıca, bir gerçek veya tüzel kişinin çiftçi olarak addedilebilmesi için “mal sahibi”, “ortakçı”⁷¹ veya “yarıcı”⁷² olarak tarımsal üretim faaliyetleri gerçekleştirmesi gerekir.

Özetle, 5488 sayılı Tarım Kanunu kapsamında, çiftçi sıfatını kazanabilmek için kanunda asgari olarak belirtilen sürede ve mal sahibi, ortakçı veya yarıcı olarak

⁶⁹ Esnafların ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine rehin alacaklısı sıfatıyla taraf olmalarına ilişkin olarak yapmış olduğumuz genel nitelikteki açıklamalarımız rehin veren bakımından da geçerlidir. Bkz.: İkinci Bölüm/I/C/2/c.

⁷⁰ RG. 25.04.2006, S. 26149.

⁷¹ Tarımsal Arazi Edindirme İş ve İşlemleri Hakkında Yönetmelik (RG. 13.04.2018, S. 30390) m.4 f.1 (h) bendi uyarınca, “Ortakçılık: Toprağın işlenmesi sonucunda elde edilecek ürünün, toprak sahibi ile toprağı işleyen arasında koşulları önceden belirlenen özel sözleşmeye göre paylaşılmasına dayanan işletme biçimini,” ifade etmektedir.

⁷² Tarımsal Arazi Edindirme İş ve İşlemleri Hakkında Yönetmelik m.4 f.1 (k) bendi uyarınca, “Yarıcılık: Bir tarımsal araziden elde edilen ürünün, girdilerin ortakçı tarafından sağlanarak toprak sahibi ile ortakçı arasında yarı yarıya paylaşıldığı üretim ilişkisini,” ifade etmektedir.

tarımsal üretimde bulunulması gerekir. Diğer bir ifadeyle, çiftçi sıfatını kazanabilmek için tarımsal işletmenin veya üretim araçlarının maliki olunması şart değildir.⁷³ Bu nedenle, ticari işletmenin ürün kirasına konu olması hâlinde ürün kiracısının TRK kapsamında rehin kurmasına ilişkin yapmış olduğumuz açıklamalar, çiftçinin tarımsal işletmenin veya üretim araçlarının maliki olmaması hâlinde de geçerli olacaktır.⁷⁴ Dolayısıyla, işletmenin maliki olmayan çiftçi, yalnızca kiracılık hakkı ve kendisinin maliki olduğu taşınır varlıklar üzerinde TRK kapsamında rehin tesis edebilecektir.⁷⁵

TRK m.4 f.6 (a) bendi ve Uygulama Yönetmeliği m.9 f.1 (b) bendi gereğince, rehin veren kişi bir çiftçi ise, Çiftçi Kayıt Sistemi numarasının rehin sözleşmesinde yer alması zorunludur. Çiftçi Kayıt Sistemi ise, 5488 sayılı Tarım Kanunu m.3 (d) bendi uyarınca, “...*Bakanlık tarafından oluşturulan çiftçilerin kayıt altına alındığı tarımsal veri tabanı,*” anlamına gelir. Bu sistemin kullanılmasına ilişkin usul ve esaslar ise, Çiftçi Kayıt Sistemi Yönetmeliği⁷⁶ kapsamında düzenlenmekte olup Çiftçi Kayıt Sistemi’ne kayıt olunması için ilgili yönetmelikte yer alan şartların sağlanması gerekir. Çiftçi Kayıt Sistemi’ne kayıt çiftçi sıfatının kazanılması için zorunlu olmamakla birlikte, TRK ve Uygulama Yönetmeliği uyarınca, Çiftçi Kayıt Sistemi numarası rehin sözleşmesinde bulunması zorunlu olan unsurlar arasında yer almaktadır. Bu nedenle, çiftçilerin rehin sözleşmesine taraf olabilmeleri için Çiftçi Kayıt Sistemi’ne kayıt olmaları gerektiği söylenebilecektir.⁷⁷ Ancak, çiftçilerin rehin sözleşmesine taraf olması bakımından bu tür bir şart getirilmek isteniyorsa, bunun TRK’de açıkça ifade edilmiş olması daha uygun olurdu.

d. Üretici Örgütü

TRK m.2 f.1 (l) bendi gereğince üretici örgütü, “...*Üretici ve yetiştiricilerin ilgili kanunlara dayanarak kurdukları tarımsal amaçlı kooperatif ve birlikler,*”

⁷³ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s.23; Ayhan/Çağlar, **a.g.e.**, s.169; Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s.17.

⁷⁴ Bkz.: İkinci Bölüm/I/C/3/a.

⁷⁵ Ayhan/Çağlar, **a.g.e.**, s.170; Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s.17.

⁷⁶ RG. 27.05.2014, S. 29012.

⁷⁷ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 23; Çamurcu, **a.g.e.**, s. 223. K.g. Baydak, **a.g.e.**, s. 73-74.

anlamına gelir. Uygulama Yönetmeliği m.4 f.1 (r) bendi uyarınca ise üretici örgütü, “...4/8/2012 tarihli ve 28374 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Sebze ve Meyve Üretici Örgütleri Hakkında Yönetmelik⁷⁸ kapsamında yer alan üretici örgütü belgesine sahip kooperatifler ve tarımsal üretici birlikleri ile üretici ve yetiştiricilerin ilgili kanunlara dayanarak kurdukları tarımsal amaçlı kooperatif ve birlikleri,” ifade eder.

Görüldüğü üzere, TRK ile Uygulama Yönetmeliği’nde yer alan üretici örgütü tanımları birbiriyle örtüşmemektedir.⁷⁹

Şöyle ki, TRK kapsamında yer alan üretici örgütü tanımından hareketle; “1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’na⁸⁰ tabi tarımsal amaçlı kooperatifler”, “5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu’na⁸¹ tabi tarımsal üretici birlikleri” ile “4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun’a⁸² tabi tarım satış kooperatiflerinin” rehin veren sıfatıyla ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine taraf olabileceği söylenebilecektir.⁸³

Uygulama Yönetmeliği’nde yer alan üretici örgütü tanımında atıf yapılan Sebze ve Meyve Üretici Örgütleri Hakkında Yönetmelik uyarınca ise, “Üreticilerce 24/4/1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, 18/4/1972 tarihli ve 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu ile 1/6/2000 tarihli ve 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Hakkında Kanuna istinaden kurulan kooperatifler ve 29/6/2004 tarihli ve 5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanununa göre kurulan tarımsal üretici birlikleri, üretici örgütü belgesi almak kaydıyla üretici örgütü olarak kabul edilir.” (Sebze ve Meyve Üretici Örgütleri Hakkında Yönetmelik m.4 f.1). Üretici örgütü belgesi verilmesinde aranan koşullar ve üretici örgütü belgesi edinilmesine ilişkin başvuru usulü ile başvuru belgeleri aynı yönetmeliğin 5 ve 6’ncı maddelerinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Görüldüğü üzere, TRK’de yer alan üretici örgütü tanımında bu yönde bir sınırlama olmamasına rağmen, Uygulama Yönetmeliği m.4 f.1 (r) bendi uyarınca,

⁷⁸ RG. 04.08.2012, S.28374.

⁷⁹ Baydak, **a.g.e.**, s. 74.

⁸⁰ RG. 10.05.1969, S. 13195.

⁸¹ RG. 06.07.2004, S. 25514.

⁸² RG. 16.06.2000, S. 24081.

⁸³ Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 17.

üretici örgütü sıfatıyla rehin sözleşmesine taraf olunması için üretici örgütü belgesine sahip olma şartı getirilmiştir.⁸⁴

Öte yandan, TRK m.4 f.6 (a) bendinde, üretici örgütünün rehin sözleşmesine taraf olması hâlinde, üretici örgütü belge numarasının rehin sözleşmesinde bulunmasının zorunlu olduğu düzenlenmektedir. TRK m.2 f.1 (I) bendinde yer alan üretici örgütü tanımında, üretici örgütünün rehin sözleşmesine taraf olması için üretici örgütü belgesine sahip olması gerektiği düzenlenmemesine rağmen, TRK m.4 f.6 (a) bendinde üretici örgütü belge numarasının rehin sözleşmesinde bulunması zorunlu olan hususlar arasında sayılması isabetli değildir. Yine rehin sözleşmesinde bulunması zorunlu unsurları düzenleyen Uygulama Yönetmeliği'nin ilgili hükmünde, üretici örgütü kavramının “*Sebze ve Meyve Üretici Örgütleri Hakkında Yönetmelik kapsamında yer alan üretici örgütü belgesine sahip üretici örgütü*”ne indirgenmesi uygun olmamıştır (Uygulama Yönetmeliği m.9 f.1 (b) bendi).⁸⁵

Uygulamada ise, TARES portalı üzerinde rehin sözleşmesi hazırlanmak istendiğinde, üretici örgütü olarak, “1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’na göre kurulan tarımsal amaçlı kooperatif ve birlikler”; “4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun’a göre kurulan tarım satış kooperatif ve birlikleri”; “1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu’na göre kurulan tarım kredi kooperatifleri ve birlikleri” veya “5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu’na göre kurulan tarımsal üretici birliklerinden” biri seçilebilmektedir.

Özetle, TRK ve Uygulama Yönetmeliği hükümleri ile TARES portalının düzenlenme biçimi göz önünde bulundurulduğunda, “1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’na tabi tarımsal amaçlı kooperatifler”, “5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu’na tabi tarımsal üretici birlikleri”, “4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun’a tabi tarım satış kooperatifleri” ve “1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu’na tabi tarım kredi kooperatif ve birliklerinden” üretici örgütü belgesine sahip olanların rehin sözleşmesine taraf olabileceği söylenebilecektir. Ancak, TRK ve Uygulama Yönetmeliği hükümlerinin

⁸⁴ Çamurcu, **a.g.e.**, s. 224; Baydak, **a.g.e.**, s. 74.

⁸⁵ Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 17; Ayhan/Çağlar, **a.g.e.**, s. 170, dñn. 274.

birbiriyle çelişkili olması nedeniyle, üretici örgütüne ilişkin hükümlerin yeniden düzenlenmesi uygun olabilecektir.

e. Serbest Meslek Erbabı Gerçek ve Tüzel Kişiler

TRK m.2 f.1 (j) bendi uyarınca, “*Serbest meslek erbabı: 31/12/1960 tarihli ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununa*⁸⁶ göre tanımlanan serbest meslek erbabını,” ifade etmektedir. Serbest meslek erbabı, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu m.66 f.1’de tanımlanmıştır. Buna göre, “*Serbest meslek faaliyetini*⁸⁷ *mütat meslek halinde ifa edenler, serbest meslek erbabıdır...*” “Gümrük komisyoncuları”, “noterler”, “avukatlar”, “borsa ajan ve acenteleri” ile “müşavirler” serbest meslek erbabı kişilere örnek olarak gösterilebilecektir. TRK’nin yürürlüğe girmesiyle birlikte söz konusu kişilerin TRK hükümleri kapsamında rehin vererek rehin sözleşmesine taraf olmaları mümkün hâle gelmiştir.⁸⁸

4. Üçüncü Kişinin Rehin Vermesi

Mülga TİRK’nin yürürlükte olduğu sürede üçüncü kişinin borcu için işletme üzerinde rehin kurulup kurulamayacağı hususu tartışmalıydı. Doktrindeki hâkim görüş, TİRK’de bu yönde hüküm bulunmamakla birlikte, genel hükümler çerçevesinde işletmenin üçüncü kişinin borcu için rehnedilebilmesini mümkün görmekteydi.⁸⁹ Diğer bir görüş ise, ticari işletme rehni teslime bağlı taşınır

⁸⁶ RG. 06.01.1961, S. 10700.

⁸⁷ 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu m.65 f.2 uyarınca, “*Serbest meslek faaliyeti; sermayeden ziyade şahsi mesaiye, ilmi veya mesleki bilgiye veya ihtisasa dayanan ve ticari mahiyette olmıyan işlerin işverene tabi olmaksızın şahsi sorumluluk altında kendi nam ve hesabına yapılmasıdır.*”

⁸⁸ Serbest meslek faaliyetinin ticaret hukuku ile ilgili olmayıp vergi hukuku kapsamında düzenlenmesi ve vergi hukukuna ilişkin bir kavramın özel hukuka aktarılmasının sorun yaratabileceği yönünde bkz.: Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s.17.

⁸⁹ Erten, **Ticari İşletme Rehni**, s. 11; Reisoğlu, **Ticari İşletme Rehni ve Uygulamadaki Sorunlar**, s.12; Sıtkı Akyazan, “Ticari İşletme Rehni”, **BATİDER**, C. VIII, S. 4, 1976, s. 65; Kayıhan, **a.g.e.**, s.24. Doktrinde bir görüşe göre, üçüncü bir kişinin borcu için ticari işletme rehni tesis edilmesi mümkün olmakla birlikte, kredili satış yapan müesseselerin satmış oldukları menkul işletme tesisatı üzerindeki rehin hakkı tesisinde aynı imkân mümkün değildi. Buna

rehninin istisnası olduğu ve bu istisnanın ancak öngörüldükleri alan ile sınırlı bir biçimde uygulanması gerektiği gerekçesiyle işletme malikinin işletmesini üçüncü bir kişinin borcunun güvencesi olarak rehnedebilmesini mümkün görmemekteydi.⁹⁰

TRK m.5 f.9 hükmünde ise, bir kişinin kendisinin kişisel olarak borçlu olmamasına rağmen başka bir borçlu yararına olacak şekilde TRK uyarınca rehin tesis edebileceği hususu düzenlenmiştir. Ancak, söz konusu hüküm tartışmaya açıktır. Şöyle ki, TRK m.3 uyarınca kimlerin ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine taraf olabileceği düzenlenmiştir. Bununla birlikte, TRK m.5 f.9 hükmünde adı geçen “üçüncü kişilerin” TRK m.3’te sayılanlardan olma zorunluluğuna ilişkin TRK’de herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Doktrindeki hâkim görüşe göre, TRK m.3 hükmünde ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine taraf olabilecekler düzenlenmiştir ve TRK m.5 f.9 hükmünde belirtilen “üçüncü kişiler” ibaresinin “TRK m.3 hükmünde sayılanlar arasında yer alan üçüncü kişiler” şeklinde yorumlanması gerekmektedir.⁹¹ Kanaatimizce de, TRK m.5 f.9 hükmünde yer alan “üçüncü kişiler” ibaresinin bu yönde anlaşılması ve yorumlanması gerekmektedir. Zira TRK m.3 hükmünde ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine taraf olabilecekler sınırlı sayı ilkesi uyarınca düzenlenmiştir. TRK kapsamında sınırlı sayıda belirtilen kişiler dışında kalan üçüncü kişilerin teslimine bağlı taşınır rehninin istisnasını teşkil eden bir rehin sözleşmesine taraf olabileceği şeklinde geniş bir yorum yapılması uygun olmayacaktır.

Hemen belirtmelidir ki, doktrindeki bir görüşe göre, TRK m.5 f.9 hükmünün, TRK m.3 hükmünde sayılanlar arasında yer alan üçüncü kişilerin, TRK m.3 hükmünde sayılmayan kişiler lehine de güvence verebileceği şeklinde yorumlanması gerekmektedir.⁹²

ilişkin olarak bkz.: Antmen, **a.g.e.**, s.73; Arkan, **Ticari İşletme (2016)**, s.51; Kendigelen (Ülgen), **Ticari İşletme Hukuku**, s.233.

⁹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Ömer Teoman, “Tacir Ticari İşletmesini Üçüncü Bir Kişinin Borcunun Güvencesi Olarak Rehnedebilir mi?”, **Tüm Makalelerim Cilt III: 2002-2010**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010, s. 120 vd.

⁹¹ Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 19; Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 32. *Sirmen* ise, borçlunun TRK m.3’te sayılan kişilerden olması şartıyla, rehnin bunlar dışında kalan kişiler tarafından verilebileceğini belirtmektedir. *Sirmen*, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 30.

⁹² Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 29-31. K.g. Aytaç, **a.g.e.**, s. 106.

TRK m.5 f.9 hükmü değerlendirildiğinde hükmün bu şekilde yorumlanabileceği düşünülmekle birlikte, Uygulama Yönetmeliği m. 10 f. 5 hükmü incelendiğinde bu sonuca varılması mümkün gözükmemektedir. Şöyle ki, Uygulama Yönetmeliği m.10 f.5 uyarınca, *“Herhangi bir kimse, ikinci fıkrafta sayılan kişiler lehine 11 inci maddede sayılan taşınurlarından birini veya birkaçını rehin olarak gösterebilir.”* İlgili madde metninde belirtilen Uygulama Yönetmeliği m.10 f.2 hükmünde ise, TRK hükümleri kapsamında hangi kişilerin rehin verebileceği düzenlenmiştir. Kanunda bu yönde herhangi bir hüküm yer almamasına rağmen, üçüncü kişiler tarafından lehine rehin tesis edilebilecek kişilerin kapsamının yönetmelik hükmü ile daraltılmış olması isabetli değildir. Bununla birlikte, TRK m.5 f.9 ve Uygulama Yönetmeliği m.10 f.5 hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, ilgili hükümlerin TRK m.3 kapsamında sayılanlar arasında yer alan üçüncü kişilerin, yalnızca TRK m.3 hükmünde sayılan kişiler için rehin verebileceği şeklinde yorumlanması gerektiği kanaatindeyiz.

5. Rehinli Alacağın Devri

Ticari işletme rehni sözleşmesine taraf olabilecek kişilerin mülga TİRK’de sınırlı sayıda belirlenmiş olması sebebiyle, rehinli alacağın mülga TİRK’de sayılanlar dışında üçüncü bir kişiye devredilmesi hâlinde, rehin hakkının akıbetinin ne olacağı hususu tartışmalıydı.

Doktrindeki hâkim görüş, TBK m.189 f.1 hükmünü de gerekçe göstererek, mülga TİRK’nin yürürlükte olduğu süre zarfında işletmesi üzerinde sicile tescil suretiyle rehin tesis edebilecek kişiler yönünden getirilen sınırlamanın yalnızca rehlin kurulması aşamasında geçerli olduğunu kabul etmekteydi. Bu nedenle, bu görüşü savunan yazarlar, ticari işletme rehni kurulduktan sonra, rehinli alacağın TİRK m.2’de sayılanlar haricinde üçüncü bir kişiye devredilmesi hâlinde rehin hakkının varlığını sürdürmeye devam edeceğini belirtmekteydi.⁹³

⁹³ Reisoğlu, *Ticari İşletme Rehni ve Uygulamadaki Sorunlar*, s. 14; Arkan, *Ticari İşletme (2016)*, s. 51; Kayıhan, *a.g.e.*, s. 30; Karahan, *a.g.e.*, s. 39; Poroy/Yasaman, *Ticari İşletme*

Azınlık görüş ise, mülga TİRK kapsamında rehin alacaklısı olabilecek kişiler yönünden sınırlı sayı ilkesinin geçerli olması ve TİRK m.2 hükmünün hak ehliyetini düzenlemiş olması sebebiyle, rehnin kurulmasından sonra rehinli alacağın TİRK m.2 hükmünde sayılanlar dışında bir kişiye devredilmesi hâlinde, rehin hakkının alacağı devralan kişiye geçmeyeceğini kabul etmekteydi.⁹⁴

TRK bakımından ise, rehinli alacağın devrine cevaz verildiği kabul edilebilecektir. Zira TRK m.8 f.1 hükmünde, rehinli taşınır sicilinin kurulma amaçlarından biri olarak, “rehinli alacağın devrinin tescil edilmesi” gösterilmiştir. İlâveten, TRK m.12 f.6 hükmü uyarınca, “*Rehin veren, rehinli taşınır varlığın devri ile alacağın devrini*”⁹⁵ Sicile tescil ettirmekle yükümlüdür.” Sicil Yönetmeliği m.16 f.3 uyarınca ise, “TRK kapsamında rehinli taşınır siciline tescili zorunlu bir hususun tescil edilmemesi hâlinde, üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyeceği” düzenlenmiştir.⁹⁶

Her ne kadar TRK kapsamında rehinli alacağın devrinin mümkün olduğu yukarıda yer alan hükümlerde düzenlenmiş olsa da rehinli alacağın TRK m.3 hükmünde sayılanlar dışında bir kişiye devredilmesi hâlinde rehin hakkının akıbetinin ne olacağına ilişkin olarak TRK ve ikincil mevzuatta herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Bu sebeple, mülga TİRK döneminde, rehinli alacağın TİRK m.2 hükmünde sayılanlar dışında bir kişiye devredilmesi hâlinde rehin hakkının akıbetinin ne olacağına ilişkin tartışmalar TRK bakımından da anlam ifade etmektedir. Doktrinde kabul edilen görüşe göre, TRK bakımından rehinli alacağın

(2012), s. 57; İbrahim Murat Haznedar, **Ticari İşletme Rehni ve Paraya Çevrilmesi**, İstanbul, Legal, 2008, s. 44.

⁹⁴ H. Ali Dural, “Ticari İşletme Rehni ile Teminat Altına Alınan Alacağın TİRK m.2’de Sayılan Kişiler Dışındaki Kişilere Temlikinin Ticari İşletme Rehnine Etkisi” **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Erden Kuntalp’e Armağan, 2 c., C.I, S.1, 2004, s.323-330; Antmen, **a.g.e.**, s.75-76; Ergüne, **Taşınır Rehninin Kuruluşu**, s. 65, dpn. 29.

⁹⁵ Doktrinde bizim de katıldığımız, TRK kapsamında rehnedilebilecek taşınır varlıklar arasında alacakların da yer alması sebebiyle TRK m.8 f.1 hükmünde yer alan “alacağın devri” ibaresinin rehin alacaklısının alacağının devri olarak anlaşılması gerektiği görüşü için bkz.: Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s.20.

⁹⁶ TRK m.12 f.6 ile Sicil Yönetmeliği m.16 f.3 hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, rehinli alacağın devrinin rehinli taşınır siciline tescil edilmesinin kurucu niteliğe sahip olduğu düşünülebilir. Ancak, böyle bir yaklaşımın kabulü mümkün gözükmemektedir. Aynı yönde bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 65, dpn. 165. Alacağın devrinin rehinli taşınır siciline tescil edilmese de rehin hakkının alacağı devralan üçüncü kişiye geçeceği ve rehinli taşınır siciline tescilin TRK kapsamındaki bazı hakların kullanılması ve yükümlülüklerin yerine getirilmesi bakımından önem arz ettiği yönünde bkz.: Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 35.

TRK m.3 hükmünde sayılanlar dışında bir kişiye devredilmesi mümkündür ve rehinli alacağın devriyle birlikte rehin hakkı rehinli alacağı devralan kişiye geçer.⁹⁷

Kanaatimizce de, TRK m.3 hükmünde ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine taraf olabilecek kişiler yönünden getirilen sınırlama rehni kurulması aşamasında geçerlidir ve rehin hakkının tesis edilmesinin ardından rehinli alacağın TRK m.3 hükmünde sayılanlar dışında üçüncü bir kişiye devri imkânı bulunmaktadır. Böyle bir hâlde, rehin hakkı alacağı devralan kişiye geçecektir.

D. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Konusu ve Rehin Hakkının Kapsamı

1. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Konusu

a. Genel Olarak

Mülga TİRK döneminde, ticari işletmenin mal varlığına dâhil unsurlardan hangilerinin ticari işletme rehni kapsamına gireceği düzenlenmişti. Nitekim mülga TİRK m.3 f.1 uyarınca, ticari işletme rehni; “ticaret unvanı ve işletme adı”, “rehnin tescili anında mevcut ve işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan makine, araç, alet ve motorlu nakil araçları (menkul işletme tesisatı)” ile “ihtira beratları, markalar, modeller, resimler ve lisanslar gibi sınai hakları” kapsamaktaydı. Bu nedenle, mülga TİRK’de özel olarak sayılanlar dışındaki mal varlığı unsurlarının ticari işletme rehni kapsamına dâhil edilemeyeceği kabul edilmekteydi.⁹⁸

Öte yandan, mülga TİRK döneminde kanun koyucu, yukarıda sayılan unsurlardan bir kısmının rehni kapsamına dâhil edilmesini zorunlu tutmuşken, diğer

⁹⁷ Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 20; Antalya /Acar, **a.g.e.**, s. 36; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 66; Aytac, **a.g.e.**, s. 111. K.g. için bkz.: Çamurcu, **a.g.e.**, s. 229-230.

⁹⁸ Kendigelen (Ülgen), **Ticari İşletme Hukuku**, s.235; Arkan, **Ticari İşletme (2016)**, s. 54; Mülga TİRK m.3 hükmünde, ticari işletme rehni konusunun sınırlı bir şekilde sayılmış olduğunu kabul etmekle birlikte, tarafların sözleşme serbestisi çerçevesinde bu kapsamı genişletmesinde herhangi bir engel olmadığı yönünde bkz.: Şeref Ertuş, “Ticari İşletme Rehni”, **DEÜHFD, Prof. Dr. İfan Baştuğ Anısına Armağan**, C. VII, Özel Sayı, İzmir, 2005, s. 42.

bir kısmının ise rehnin kapsamına dâhil edilmesini rehin sözleşmesinin taraflarının iradesine bırakmıştı. Buna göre, mülga TİRK m.3 f.2 uyarınca, “ticaret unvanı”, “işletme adı” ve “menkul işletme tesisatının” kural olarak TİRK hükümleri doğrultusunda tesis edilen rehin hakkının kapsamı dışına bırakılması mümkün değildi. Ancak, sınai haklar, tarafların iradesine bağlı olarak ticari işletme rehninin kapsamı dışında bırakılabilmekteydi.

Bununla birlikte, ticari işletme rehni kapsamına ilişkin olarak getirilmiş bu kuralın iki istisnası bulunmaktaydı. Bu istisnalardan ilki, “kredili satış yapan müesseseler lehine kurulan ticari işletme rehni hakkıydı”. Buna göre, yalnızca karşılığı daha sonra ödenmek üzere yapılan satış işlemlerine konu edilen menkul işletme tesisatı üzerinde söz konusu müesseseler lehine rehin hakkı tesis edilebilmekteydi (Mülga TİRK m.2 f.2). Diğer bir istisna ise, sanayi işletmelerinde, taşınır işletme tesisatı ve sınai haklardan bir veya daha fazlasının rehin konusu yapılabilmesiydi (Mülga TİRK ek madde 2).

TRK ile birlikte ise, işletmelerin kredi temin edebilmesinin kolaylaştırılması amacıyla, alternatif unsurların teminat olarak kullanılabilmesi sağlanmıştır.⁹⁹ Nitekim üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni kurulabilecek unsurların sayısı artırılmıştır. Bunun yanı sıra, işletmenin bütününe rehnetmeksizin taşınır varlıklar üzerinde münferiden rehin tesis etme imkânı da getirilmiştir.¹⁰⁰ TRK ile rehin sözleşmesinin konusuna ilişkin olarak getirilen diğer bir yenilik ise, işletmenin tamamı üzerinde rehin hakkı kurulmasının genel kural olmaktan çıkarılmasıdır.¹⁰¹

⁹⁹ Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Yasama Kılavuzu’nda, finansmana erişim imkânının artırılması amacıyla, teminatlı işlemler hukukunun, mevcut ve müstakbel taşınır varlıklar dâhil olmak üzere geniş kapsamda mal varlığı unsuruna uygulanması gerektiği belirtilmektedir. Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Yasama Kılavuzu, s. 20, (Çevrimiçi) https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/security-1g/e/09-82670_Ebook-Guide_09-04-10English.pdf 02.03.2019. Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu da benzer bir yaklaşımla, istisnai hâller hariç olmak üzere, tüm taşınır mal varlığı unsurları üzerindeki teminat haklarına uygulanmak üzere hazırlanmıştır. (Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu m.1)

¹⁰⁰ Her ne kadar TRK’nin gerekçesinde bu konuya ilişkin bir açıklama olmasa da, TRK ile birlikte münferit taşınır varlıklar üzerinde rehin tesis etme imkânı getirilmesi nedeniyle, mülga TİRK aksine kanunun adında “ticari işletme” veya “işletme” ifadelerinin kullanılmamasının tercih edildiği düşünülebilir.

¹⁰¹ Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Tasarısı (1/753) ile Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu, s. 7, (Çevrimiçi) <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss418.pdf> 09.12.2018.

TRK kapsamında üzerinde rehin kurulabilecek ve rehin sözleşmesinin konusunu oluşturabilecek taşınır varlıklar, TRK m.5 ve Uygulama Yönetmeliği m.11 hükümlerinde sınırlı sayma ilkesiyle sıralanmıştır.¹⁰² 7099 sayılı Kanun'un 28'inci maddesi ile TRK m.5 f.1'e eklenen (p) bendi uyarınca, "benzeri her türlü taşınır varlık ve hak" üzerinde TRK kapsamında rehin kurulabileceği düzenlenmiştir. Böylelikle, TRK m.5 f.1'de açık bir biçimde sayılmamış olmasına rağmen, "madde metninde sayılan taşınır varlıklara benzer nitelikteki diğer her türlü taşınır varlık ve hakkın" da rehin kapsamına dâhil edilmesi mümkün hâle gelmiştir. Benzer şekilde, Uygulama Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik m.3 ile Uygulama Yönetmeliği m.11 f.1'e (ö) bendi eklenerek madde metninde sayılan taşınır varlıkların yanı sıra benzer nitelikteki diğer taşınır varlık ve haklar üzerinde de rehin hakkı kurulabileceği düzenlenmiştir. Söz konusu değişikliklerle birlikte, üzerinde rehin hakkı kurulabilecek ve rehin sözleşmesine konu edilebilecek taşınır varlıklar, örneksime yoluyla sıralanır hâle gelmiştir.¹⁰³ Kanaatimizce, "benzeri her türlü taşınır varlık" ifadesi gibi muğlak ve uygulamada karışıklığa sebebiyet verebilecek niteliktedir. Zira "benzerlik" unsurunun nasıl belirleneceği açık değildir. Bu ifade yerine üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni tesis edilemeyecek taşınır varlıklar sıralandıktan sonra rehne konu olabilecek paraya çevrilebilen ve devredilebilen tüm taşınır varlıklar üzerinde rehin tesis edilebileceğinin belirtilmesi daha uygun olabilirdi.¹⁰⁴ Bilindiği üzere, TTK m.11 f.3 uyarınca, aksi öngörülmediği takdirde, ticari işletme devri sözleşmesinin "*duran malvarlığını, işletme değerini, kiracılık hakkını, ticaret unvanı ile diğer fıkri mülkiyet haklarını ve sürekli olarak işletmeye özgülenen mal varlığı unsurlarını içerdiği kabul olunur.*" Bu düzenlemeden hareketle, "benzeri her türlü taşınır varlık" ifadesi yerine, TRK m.5'te

¹⁰² Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 67; Göle/Aydoğan, **a.g.e.**, s. 26; Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 25.

¹⁰³ 7099 sayılı Kanun'un 28.maddesi ile TRK m.5 f.1'de yapılan değişikliğin eleştiriye açık olduğu zira TRK kapsamında rehnedilebilecek taşınır varlıkların belirsizliğinin hem riskli olduğu hem de ülke ekonomisini tehlikeye atacak nitelikte olduğu yönünde bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 106.

Öte yandan, 7099 sayılı Kanun m.28 ile değişiklik yapılmadan önce rehne konu olabilecek varlıkların tahdidi olarak sayılmasına yönelik olarak yapılan eleştiri için bkz.: Göle/Aydoğan, **a.g.e.**, s. 26.

¹⁰⁴ Oktay Özdemir, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 56 ve 58; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 662, dñn. 380. Esasen 7099 sayılı Kanun ile yapılan değişikliğin TTK m.11 f.3 ile uyumlu olduğu söylenebilir.

belirtilen taşınır varlıkların yanı sıra rehin sözleşmesine rehin veren sıfatıyla taraf olabilecek kişilerin işletmesel ve mesleki faaliyetlerine sürekli olarak özgülenen mal varlığı unsurlarının rehne konu edilebileceği şeklinde bir düzenleme yapılması da tercih edilebilirdi.

TRK m.5 f.1 hükmünde belirtilen taşınır varlıkların yanı sıra, müstakbel taşınır varlıklar ile mevcut veya müstakbel alacaklar da TRK hükümleri uyarınca rehnedilebilir (TRK m.5 f.3 ve m.5 f.5).

Bu noktada hemen belirtilmelidir ki, üzerinde rehin hakkı kurulamayacak ve dolayısıyla rehin sözleşmesine konu edilemeyecek unsurlar TRK'nin muhtelif hükümlerinde düzenlenmiştir. Buna göre, TRK hükümleri, “sermaye piyasası araçları ile türev araçlara ilişkin finansal sözleşmeleri konu edinen rehin sözleşmeleri” ile “mevduat rehnine” uygulanmayacaktır (TRK m.1 f.4). Ayrıca, “tapu kütüğüne herhangi bir nedenle tescil edilen taşınır” da TRK'nin kapsamı dışında bırakılmıştır (TRK m.1 f.5). Son olarak, TRK m.8 f.3 uyarınca, “diğer kanunlar uyarınca özel bir sicile tescili zorunlu olan taşınır rehinleri” TRK'nin kapsamı dışında bırakılmıştır.

Aşağıda üzerinde rehin kurulabilecek taşınır varlıklar konusu “münferit taşınır varlıklar”, “müstakbel taşınır varlıklar” ve “ticari işletme ve esnaf işletmesi” başlıkları altında ayrı ayrı incelenecektir.¹⁰⁵

b. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehnine Konu Olabilecek Taşınır Varlıklar

Yukarıda belirtildiği üzere, 7099 sayılı Kanun m.28 ile TRK m.5 f.1’de yapılan ve Uygulama Yönetmeliği’nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik m.3 ile Uygulama Yönetmeliği m.11 f.1’de yapılan değişiklikler sonrasında, rehne konu edilebilecek taşınır varlıklar, ilgili madde metinlerinde örneksime yoluyla sıralanmıştır.

¹⁰⁵ TRK’nin kapsamına yönelik olarak getirilen istisnalara ilişkin ayrıntılı bilgi için ise bkz.: Birinci Bölüm/III/B/6/c/(2)/ii.

Buna göre, TRK m.5 f.1 ve Uygulama Yönetmeliği m.11 f.1 hükümleri uyarınca rehnedilebilecek taşınır varlıklar şu şekilde sıralanabilir: “Alacaklar, çok yıllık ürün veren ağaçlar, fikri ve sınai mülkiyete konu haklar, ham madde, hayvan, her türlü kazanç ve iratlar, başka bir sicile kaydı öngörülmemeyen ve idari izin belgesi niteliğinde olmayan her türlü lisans ve ruhsatlar, kira gelirleri, kiracılık hakkı, makine ve teçhizat, araç, ekipman, alet, iş makineleri, elektronik haberleşme cihazları dâhil her türlü elektronik cihaz gibi menkul işletme tesisatı, sarf malzemesi, stoklar, tarımsal ürün, ticaret unvanı ve/veya işletme adı, ticari işletme veya esnaf işletmesi, ticari plaka ve ticari hat, ticari proje, vagon, sayılan taşınır varlıklardan üçüncü kişiler zilyetliğindeki taşınır varlık, hak ve paylı mülkiyet hakları ile benzeri her türlü taşınır varlık ve hak” üzerinde rehin kurulması mümkündür.¹⁰⁶

Söz konusu taşınır varlıkların yanı sıra, TRKm.5 f.3 ve m.5 f.5 hükümleri gereğince, “müstakbel taşınır varlıklar” ile “mevcut veya müstakbel alacaklar” üzerinde de TRK kapsamında rehin hakkı kurulması mümkündür.

TRK kapsamında üzerinde rehin hakkı tesis edilebilecek diğer bir ifadeyle rehin sözleşmesine konu edilebilecek taşınır varlıklar; münferit taşınır varlıklar, müstakbel taşınır varlıklar ile ticari işletme ve esnaf işletmesi olmak üzere üç başlık altında incelenecektir.

(1) Münferit Taşınır Varlıklar

i. Alacaklar

Alacakların bağımsız olarak ve kolay bir şekilde rehnedilmesinin mümkün olması, işletmelerin ayrı bir tüzel kişiliği olmaması ve alacakların doğrudan doğruya

¹⁰⁶ Görüldüğü üzere, rehin sözleşmesine konu edilebilecek unsurlar yalnızca taşınır eşyadan ibaret olmayıp maddi varlığı olmayan hak (örneğin; ticaret unvanı, işletme adı ve fikri ve sınai mülkiyete konu haklar) ve alacaklar da TRK hükümleri doğrultusunda rehnedilebilir. Mülga TİRK döneminde maddi varlığı olmayan ticaret unvanı, işletme adı ve sınai hakların mutlak hak niteliğinde olması nedeniyle ticari işletme rehninin de bu haklarla aynı nitelikte mutlak hak niteliğine sahip olduğu yönündeki açıklamalar için bkz.: Ergüne, **Taşınır Rehninin Kuruluşu**, s. 68-69.

işletme malikine ait olmasından hareketle, alacaklar üzerinde mülga TİRK döneminde rehin tesis edilmesi mümkün değildi.¹⁰⁷

Kanun koyucunun teslimsiz taşınır rehni kullanımının yaygınlaştırılması ve rehne konu olabilecek varlıkların sayısının artırılması amaçları doğrultusunda, TRK m.5 f.1 (a) bendi ve Uygulama Yönetmeliği m.11 f.1 (a) bendi gereğince, alacakların TRK hükümleri uyarınca rehnedilmesi mümkündür.¹⁰⁸ Alacakların TRK kapsamında teminat olarak gösterilebilmesi özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansmana erişimi bakımından oldukça önem arz etmektedir. Zira küçük ve orta ölçekli işletmeler, genellikle üzerinde rehin tesis edebilecekleri bir taşınmaza sahip değildir ve aktiflerinin çoğu alacaklardan oluşmaktadır.¹⁰⁹ Bu sebeple, alacaklar üzerinde TRK kapsamında rehin tesis edilmesi mümkün kılınarak, özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerin ticari işlemlerde taşınır rehni ile finansmana erişiminin sağlanması teşvik edilmiştir.¹¹⁰

¹⁰⁷ Baydak, **a.g.e.**, s. 99; Kendigelen (Ülgen), **Ticari İşletme Hukuku**, s. 236; Kayıhan, **a.g.e.**, s. 30-31; Erten, **Ticari İşletme Rehni**, s. 27.

¹⁰⁸ Baydak, **a.g.e.**, s. 99. Arvas, mülga TİRK döneminde yapılan eleştiriler ve rehin sözleşmesinin sadece yazılı olarak yapılmasının yeterli güvenliği sağlamadığından hareketle, TRK kapsamında alacaklar üzerinde rehin tesis edilme imkânının getirilmiş olduğunu belirtmektedir. Bkz.: Mehmet Mücahit Arvas, “Türk Hukukunda Alacak Rehni”, **Bankacılar Dergisi**, S.104, 2018, s. 76.

¹⁰⁹ Baydak, **a.g.e.**, s. 99. Mülga TİRK döneminde, alacakların işletmelerin aktiflerinin önemli bir kısmını oluşturmamasından hareketle, TİRK kapsamında rehne konu edilmesinin faydalı olacağına yönelik olarak bkz.: Antmen, **a.g.e.**, s. 58.

¹¹⁰ Gerçekten de TRK’nin yürürlükte olduğu iki yılı aşkın sürede TRK kapsamında en çok teminat olarak gösterilen varlık, 455.130 adet ile alacaklardır. Bunu, 412.997 adet ile makine ve teçhizatlar izlemektedir. 17.02.2019 tarihli ve “Bakan Pekcan: Taşınır rehni KOBİ’leri finansmanda rahatlatı” başlıklı haberin tamamı için bkz.: (Çevrimiçi) <https://ticaret.gov.tr/haberler/bakan-pekcan-tasinir-rehni-kobileri-finansmanda-rahatlatti> 02.03.2019.

Nitekim TRK’nin yürürlükte olduğu süre boyunca alacaklar üzerinde rehin tesisinin yoğun talep görmesi üzerine, Finansal Kurumlar Birliği ile Ticaret Bakanlığı arasında TARES sistemi ile MFKS’nin entegre edilmesine ilişkin bir protokol imzalanmıştır. Böylece, 6361 sayılı Kanun hükümleri uyarınca bu kanun kapsamında faaliyet gösteren banka ve faktoring şirketleri tarafından devralınan alacakların işlendiği MFKS ile TRK kapsamında tesis edilen alacak rehinlerine ilişkin TARES sisteminde yer alan veriler karşılıklı olarak sorgulanabilecektir. Bkz.: Finansal Kurumlar Birliği 20.02.2018 Tarihli Yazısı, s.2: (Çevrimiçi) https://www.fkb.org.tr/Sites/1/upload/files/FKB_basinbulteni_2017_y%C3%BDI_sonu_sonucilar_20subat.docx-1660.pdf 09.03.2019.

24.01.2018 tarihli ve “Ticarette Yeni Dönem” başlıklı haberde ise, “*Bakanlığın, TARES sistemine kayıtlı tüm alacak rehin işlemleri MFKS üzerinden sorgulanabilecek. MFKS kullanıcıları, devir aldıkları alacakların daha önce başkasına rehin edilip edilmediğini, TARES kullanıcıları ise alacakların daha önce başka birine devredilip devredilmediğini kontrol edebilecek. Ayrıca MFKS kullanıcıları tek merkezden, Taşınır Rehni Kanunu kapsamındaki rehin işlemlerini yapabilecekler*” ifadelerine yer verilmiştir. Söz konusu haberin tamamı için

TRK m.5 f.5 hükmü uyarınca ise, “her türlü sözleşmeden doğan mevcut veya müstakbel alacakların”¹¹¹ rehnedilmesinin mümkün olduğu hükme bağlanmıştır. Herhangi bir sınırlama olmaksızın “her türlü sözleşmeden doğan mevcut veya müstakbel alacakların” TRK hükümleri uyarınca rehnedilebileceğinin hüküm altına alınmış olması sebebiyle, üzerinde rehin hakkı kurulabilecek alacakların işletme faaliyetinden doğan alacaklar ile sınırlı olmadığı kabulü gerekmektedir.¹¹²

TRK m.5 f.1 (a) bendinde “alacak” ifadesi kullanılmakla birlikte, TRK m.5 f.5’te “her türlü sözleşmeden doğan mevcut veya müstakbel alacak” ifadesi kullanılmıştır. Bu noktada, sözleşme dışında doğan alacaklar üzerinde TRK uyarınca rehin hakkı kurulup kurulamayacağı sorusu akla gelmektedir.

Doktrinde, *Antalya/Acar*, her iki hükmün sistematik yorum yöntemiyle incelenmesi hâlinde, TRK m.5 f.5 hükmünün TRK m.5 f.1 (a) bendini açıklar nitelikte olduğunu savunmaktadır.¹¹³ Yazarlar, bu nedenle, yalnızca sözleşmeden doğan alacaklar üzerinde rehin hakkı kurulabileceğini ve haksız fiil ve sebepsiz zenginleşmeden doğan alacaklar üzerinde TRK uyarınca rehin hakkı kurulamayacağını belirtmektedir.¹¹⁴ Kanaatimizce de, TRK m.5 f.5 hükmü ile TRK m.5 f.1 (a) bendi birlikte değerlendirildiğinde, yalnızca sözleşmeden doğan alacaklar üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni hakkı kurulabileceğinin kabulü gerekir.

TRK kapsamında üzerinde rehin hakkı kurulabilecek alacaklar bakımından ele alınması gereken diğer bir husus ise, TMK’nın 955 ve 956’ncı maddeleridir. TMK m.955 f.1 uyarınca, senede bağlanmamış olan alacaklar üzerinde rehin tesis edilmesi bakımından yazılı sözleşme akdedilmesi gerekmekte birlikte, senede bağlanmış alacakların rehni bakımından yazılı sözleşmenin yanı sıra senedin teslimi de gerekmektedir. TMK m.956 uyarınca ise, hamiline yazılı senetlerin rehnedilebilmesi maksadıyla, ilgili senedin rehin alacaklısına verilmesi zorunludur. Bu tür senetler dışında kalan kıymetli evrak ise, senedin ciro edilmesi veya yazılı devir beyanıyla rehin alacaklısına teslim edilmesi suretiyle rehnedilebilir.

bkz.: (Çevrimiçi) <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/ticarete-yeni-donem-40720874>
09.03.2019. Bu yöndeki açıklamalar için ayrıca bkz.: Baydak, **a.g.e.**, s. 103, dñn. 192.

¹¹¹ Müstakbel alacakların rehnine ilişkin olarak bkz.: İkinci Bölüm/I/D/1/b/(2)/ii.

¹¹² Oktay Özdemir, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 65.

¹¹³ *Antalya/Acar*, **a.g.e.**, s. 76.

¹¹⁴ **A.e.** s. 76. Aynı yönde bkz.: Oktay Özdemir, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 65.

Senede bağlanmamış alacaklar, yazılı sözleşme düzenlenmesi ve sözleşmenin rehinli taşınır siciline tescil edilmesiyle birlikte TRK kapsamında rehnedilebilecektir.¹¹⁵ Ayrıca, doktrinde bazı yazarlar tarafından senede bağlanmamış alacakların rehni bakımından TRK’de yer alan sistemin, TMK’de yer alan sistemden daha nitelikli olduğu da kabul edilmektedir.¹¹⁶

Ticari işlemlerde taşınır rehni hakkının rehin konusunun teslimine gerek duyulmaksızın rehin hakkının sicile teslim edilmesi suretiyle kurulması nedeniyle, senede bağlanmış alacakların ve kıymetli evrakın TRK kapsamında rehni bakımından da yazılı sözleşme ve rehinli taşınır siciline tescilin yeterli olduğu bunun dışında senedin tesliminin gerekmediği kabul edilebilecektir.¹¹⁷ Bununla birlikte, doktrinde *Antalya/Acar*, senede bağlanmamış alacakların TRK kapsamında rehnedilmesinin birtakım sorunlara yol açabileceğini belirtmektedir.¹¹⁸ Şöyle ki, belirlilik ilkesi uyarınca, rehin konusu taşınırın ayırt edici özelliklerinin rehin sözleşmesinde belirtilmesi gerekmektedir. Örneğin, çeklerin belge seri numarasının bulunması ve bu nedenle ayırt edici özellikleriyle rehin sözleşmesinde belirtilebileceklerinden çekler üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni kurulmasında bir sakınca bulunmamaktadır. Bununla birlikte, örneğin bononun belge seri numarasının bulunmaması nedeniyle, rehinli taşınır sicili nezdinde yapılacak tescile rağmen TRK uyarınca senedin tesliminin gerekmemesi sebebiyle işlem güvenliği tehlikeye atılmış olacaktır. Bu nedenle yazarlar, aleniyeti sağlayan bir yöntem kullanılmadığı sürece ayırt edici özelliğe sahip olmayan senede bağlanmış alacakların ve kıymetli evrakın TRK kapsamında rehni edilmemesi gerektiğini savunmaktadır.¹¹⁹

¹¹⁵ Oktay Özdemir, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 66.

¹¹⁶ *Antalya/Acar*, **a.g.e.**, s. 77.

¹¹⁷ Bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 109; Oktay Özdemir, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 66.

¹¹⁸ *Antalya/Acar*, **a.g.e.**, s. 77-78.

¹¹⁹ **A.e.** Senede bağlanmış alacaklar üzerinde TRK kapsamında rehin kurulmasında sicile tescilin alacağın bireyselleştirilmesini sağlaması gerektiği yönünde bkz.: Oktay Özdemir, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 66. 7099 sayılı Kanun ile TRK m.4 f.6 (c) bendinde yapılan değişiklikle birlikte, “niteliği gereği ayırt edici özelliği bulunmayan taşınır varlıklar” bakımından bu varlıkları diğer varlıklardan ayıran özelliklerin sözleşmede belirtilme zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu sebeple, ayırt edici özelliği (seri numarası) bulunmayan bono gibi senede bağlanmış alacaklar ve kıymetli evrak üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni tesis edilmesinde bir engel bulunmamaktadır. Aynı yönde bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 110, dnp. 289.

Son olarak, TRK m.5 f.5 hükmü uyarınca, TRK kapsamında üzerinde rehin kurulabilecek alacaklara ilişkin olarak getirilen sınırlamaya değinilmesinde fayda olacaktır. Buna göre, ilgili hüküm uyarınca, “6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun” ile “5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu”¹²⁰ hükümleri saklı tutulmuştur. Dolayısıyla, söz konusu kanunlar kapsamındaki alacaklar üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni hakkı tesis edilemeyecektir.

ii. Çok Yıllık Ürün Veren Ağaçlar

TRK m.5 f.1 (b) bendi ve Uygulama Yönetmeliği m.11 f.1 (b) bendi uyarınca, TRK kapsamında üzerinde rehin hakkı kurulabilecek unsurlardan biri “çok yıllık ürün veren ağaçlardır”. Doktrinde, TRK’nin ilgili hükmü uyarınca meyve veren ağaçlar üzerinde rehin hakkı tesis edilebileceği kabul edilmektedir.¹²¹ Dolayısıyla, ürün vermeyen diğer ağaçların TRK hükümleri doğrultusunda rehni imkânı bulunmamaktadır.

TMK m.684 ve m.718 f.2 hükümleri uyarınca, ağaçlar taşınmazın bütünüleyici parçasıdır. Bu nedenle, kural olarak ağaçların taşınmazdan ayrı olarak herhangi bir hukuki işleme konu edilmeleri mümkün değildir. Buna rağmen, TRK ile birlikte, çok yıllık ürün veren ağaçların rehnedilebileceğinin kabulüyle, taşınmaz mülkiyeti ile ağaçların mülkiyetinin rehne özgü şekilde ayrıştırılmış olduğu kabul edilebilecektir.¹²²

¹²⁰ RG. 16.06.2006, S. 26200.

¹²¹ Antalya/Acar, **a.g.e.** s.70; Oktay Özdemir, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 66. Budama yoluyla odun temin edilebilen ağaçların da ürün verdiği kabul edileceğinden söz konusu ağaçlar üzerinde de TRK kapsamında rehin kurulabileceği yönünde bkz.: Antalya/Acar, **a.g.e.** s.71.

¹²² Antalya/Acar, **a.g.e.** s.71. Çok yıllık ürün veren ağaçların TRK hükümleri kapsamında rehnedilebilmesinin, özellikle, ağaçlar ile bunların dikili bulunduğu taşınmazın mülkiyetine farklı kişilerin sahip olması veya taşınmazın değerinin rehinle güvence altına alınan alacaktan çok daha fazla olması hâlinde anlam kazanabileceği yönünde bkz.: Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 32.

iii. Fikri ve Sınai Mülkiyete Konu Haklar

TRK m.5 f.1 (c) bendi ve Uygulama Yönetmeliği m.11 f.1 (a) bendi uyarınca, fikri ve sınai mülkiyete konu hakların TRK hükümleri uyarınca rehnedilmesi mümkündür.

Fikri mülkiyet hakları, “fikri mülkiyete konu haklar” ve “sınai mülkiyete konu haklar” olarak iki başlık altına ayrılarak incelenebilir. Fikri mülkiyet hakları, “5846 sayılı FSEK”¹²³; sınai mülkiyet hakları ise “6769 sayılı SMK”¹²⁴, “5147 sayılı Entegre Devre Topoğrafyalarının Korunması Hakkında Kanun”¹²⁵, “5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun”¹²⁶ ve “İnternet Alan Adları Yönetmeliği’nde”¹²⁷ düzenlenmektedir. Bu kapsamda, aşağıda, “fikri mülkiyete konu haklar” ve “sınai mülkiyete konu haklar” ayrı ayrı incelenecektir.

iii.1. Fikri Mülkiyete Konu Haklar

Fikir ve sanat eserleri, FSEK’te sayılmıştır. Buna göre, “ilim ve edebiyat eserleri (FSEK m.2)”, “musiki eserleri (FSEK m.3)”, “güzel sanat eserleri (FSEK m.4)” ve “sinema eserleri (FSEK m.5)” fikir ve sanat eseri olarak kabul edilir.

FSEK kapsamında, eserin cisimlendiği maddi eşya ve eser üzerindeki mali haklar¹²⁸ üzerinde rehin tesis edilmesi mümkündür. Ancak eserin aslı, müsveddeleri, çoğaltılmış nüshaları ve mali hakların rehni eserin alenileşmiş olması şartına bağlıdır.¹²⁹

¹²³ RG. 13.12.1951, S. 7981.

¹²⁴ RG. 10.01.2017, S. 29944.

¹²⁵ RG. 30.04.2004, S. 25448.

¹²⁶ RG. 15.01.2004, S. 25347.

¹²⁷ RG. 07.11.2010, S. 27752.

¹²⁸ Eser sahibinin mali hakları FSEK’te sınırlı olarak sayılmıştır. Buna göre, “işleme hakkı (FSEK m.21)”, “çoğaltma hakkı (FSEK m.22)”, “yayma hakkı (FSEK m.23)”, “temsil hakkı (FSEK m.24)”, “işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletim hakkı (FSEK m.25)” eser sahibinin FSEK kapsamında sahip olduğu mali haklarıdır.

¹²⁹ Şafak N. Erel, **Türk Fikir ve Sanat Hukuku**, 3. Bası, Ankara, Yetkin Yayınları, 2009, 323. Eserin alenileşmesi onun “*oluşturulduğu o pek özel aleme terk etmiş, çoğaltılmış ve nüshalar hâline gelmiş*” olması anlamına gelir. Bkz.: Ünal Tekinalp, **Fikrî Mülkiyet Hukuku**, 5. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012, s. 241.

Eserin aslı, müsveddeleri, çoğaltılmış nüshaları ve eser sahibinin eser üzerindeki mali haklarının rehni FSEK m.62 hükmünde düzenlenmiştir. Buna göre, “...1.Alenileşmiş bir eserin müsveddesi veya aslı; 2.Yayımlanmış bir eserin çoğaltılmış nüshaları; 3.Eser sahibinin korunmaya lâyık olan manevî menfaatlerini ihlâl etmemek şartıyla alenileşmiş bir eser üzerindeki malî hakları; 4.Eser sahibinin malî haklara dair hukukî muamelelerden doğan para alacaklarının...” rehnedilmesi mümkündür. Bu doğrultuda belirtilmelidir ki, eserin cisimlendiği maddi eşyanın, diğer bir ifadeyle, eserin aslı, müsveddeleri ve çoğaltılmış nüshalarının rehni TMK’nin taşınır rehni hükümlerine tabi olarak gerçekleştirilir.¹³⁰ Eser sahibinin mali haklarının rehni hâlinde ise, TMK m.954 uyarınca alacak ve diğer hakların rehni söz konusu olur.¹³¹ Zira ilgili hüküm uyarınca, başkasına devri mümkün olan alacak ve haklar rehnedilebilir ve aksi yönde bir hüküm bulunmadığı müddetçe alacak ve hakların rehnine TMK’nin teslimine bağlı taşınır rehnine ilişkin hükümleri uygulanır.

Fikri mülkiyete konu haklar üzerinde TRK kapsamında rehin hakkı kurulabilmesi bakımından TRK m.8 f.3 hükmünün değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira söz konusu hüküm gereğince, “diğer kanunlar uyarınca üzerlerinde rehin tesis edilebilmesi için bir sicile tescilin zorunlu olduğu taşınır varlıklar” üzerinde TRK kapsamında rehin tesis edilmesi mümkün değildir.

FSEK m.62 f.3 uyarınca, eser ve mali haklar üzerinde geçerli bir şekilde rehin tesis edilebilmesi bakımından yazılı bir rehin sözleşmesi yapılması gerekmektedir. Fikri hakların tescil edilmesine ilişkin ise, herhangi bir sicil bulunmamaktadır. Bu nedenle, söz konusu haklar üzerinde TRK kapsamında rehin tesis edilmesi mümkündür.¹³²

Fikir ve sanat eserlerinin rehni mümkün olmayan hâller ise, FSEK m.61’de düzenlenmiştir. Buna göre, “İcra ve İflâs Kanununun 24 ve 30’uncu maddelerinin hükümleri mahfuz kalmak şartıyla; 1. Eser sahibinin veya mirasçılardan birinin

¹³⁰ Erel, **Türk Fikir ve Sanat Hukuku**, s. 323. Makaracı Başak, **a.g.e.**, s. 61.

¹³¹ Erel, **Türk Fikir ve Sanat Hukuku**, s. 325; Makaracı Başak, **a.g.e.**, s. 62.

¹³² Mehmet Mücahit Arvas, **Rehne Konu Olabilecek Taşınır**, s. 25; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 121; Arkan, **Ticari İşletme (2018)**, s. 63.

Nitekim TARES portalı üzerinde “Rehin Sicili İşlemleri” sekmesi seçilerek rehin sözleşmesi hazırlanmak istendiğinde üzerinde rehin hakkı tesis edilecek varlık türlerinden birinin “Fikri Haklar (Telif Hakları)” olduğu görülebilecektir.

*mülkiyeti altında bulunan henüz alenîleşmemiş bir eserin müsvedde veya asılları; 2. Sinema eserleri hariç olmak üzere birinci bentte zikredilen eserler üzerindeki malî haklar; 3. Eser sahibinin, malî haklara dair hukukî muamelelerden doğan paradan gayri alacakları” üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi mümkün değildir. Dolayısıyla, bunlar üzerinde TRK kapsamında rehin tesis edilmesi de mümkün olmayacaktır.*¹³³

iii2. Sınai Mülkiyete Konu Haklar

SMK kapsamında düzenlenen sınai mülkiyet hakları; “marka”, “coğrafi işaret”, “tasarım”, “patent”, “faydalı model” ile “geleneksel ürün adlarından” oluşmaktadır (SMK m.1 f.1).

SMK’de düzenlenen sınai mülkiyet hakları üzerinde rehin tesisi SMK m.148’de düzenlenmiştir. Buna göre, kural olarak SMK’de düzenlenen sınai mülkiyet hakları üzerinde rehin kurulması mümkündür (SMK m.148 f.1). Bununla birlikte, aynı hükmün devamında “coğrafi işaret” ve “geleneksel ürün adı hakkı” üzerinde rehin tesis edilemeyeceği düzenlenmiştir. Diğer bir ifadeyle, SMK’de düzenlenen sınai mülkiyet haklarından marka, tasarım, patent ve faydalı modelin rehne konu edilmesi mümkündür.

SMK m.148 f.4 uyarınca, marka, tasarım, patent ve faydalı model üzerinde rehin tesisi, yazılı rehin sözleşmesi ile gerçekleşir.

SMK m.148 f.5’te ise, söz konusu sınai mülkiyet hakları üzerindeki rehnin sicile kaydedileceği düzenlenmiştir. Ancak, ilgili sicile yapılacak tescil rehin hakkının kuruluşu bakımından kurucu nitelikte değildir. Nitekim aynı hükmün devamında rehnin sicile kaydedilmemesi hâlinde, iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyeceği hükme bağlanmıştır. Bu sebeple, marka, tasarım, patent ve faydalı model üzerinde TRK kapsamında rehin tesis edilmesi mümkündür.¹³⁴

¹³³ Baydak, **a.g.e.**, s. 106. Fikri haklar üzerinde rehin tesis edilmesine ilişkin olarak FSEK m.61 ve 62 hükümlerinde getirilen sınırlama ve düzenlemelerin TRK bakımından da uygulama alanı bulacağı yönünde bkz.: Öz, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu**, s. 155.

¹³⁴ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 78-79; Arkan, **Ticari İşletme (2018)**, s. 63; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 122; Arvas, **Rehne Konu Olabilecek Taşınır**, s. 26 vd.; Baydak, **a.g.e.**, s. 106-107. K.g. için bkz.: Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 25; Göle/Aydoğan, **a.g.e.**, s. 26. Sınai mülkiyet hakları üzerinde SMK

Hemen belirtmelidir ki, SMK m.148 f.7 uyarınca, “*Garanti markasının veya ortak markanın devri ya da ortak marka için lisans verilmesi, sicile kayıt hâlinde geçerlidir.*” Garanti markası ve ortak markanın rehni bakımından sicile kayıt şartı açıkça düzenlenmemiş olmakla birlikte, SMK m.148 f.7’de yer alan düzenleme nedeniyle garanti markası ve ortak marka üzerinde TRK kapsamında rehin hakkı kurulamayacağının kabulü gerekmektedir.¹³⁵

Yukarıda ifade edildiği üzere, sınai mülkiyet hakları geniş bir kapsama sahip olup yalnızca SMK’de düzenlenmemektedir.

Bu kapsamda, entegre devre topoğrafyaları¹³⁶ üzerindeki haklar, 5147 sayılı Entegre Devre Topoğrafyalarının Korunması Hakkında Kanun hükümleri ile düzenlenmiştir. 5147 sayılı Entegre Devre Topoğrafyalarının Korunması Hakkında Kanun m.17 f.2 gereğince, entegre devre topoğrafyası başvurusu ve tescilinden doğan hak üzerinde rehin tesis edilmesi mümkündür. Aynı hükmün devamında, “ilgili hakların taraflardan birinin talebi üzerine sicile kaydedileceği ve bültende yayımlanacağı” düzenlenmiştir. Ayrıca, yine aynı hükümde, bu haklar üzerinde tesis edilecek rehin hakkı bakımından TMK hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmiştir. Bu sebeple, ilgili hakların rehnine TMK m.939 vd. hükümlerinde düzenlenen teslimle bağlı taşınır rehnine ilişkin düzenlemeler uygulanacaktır (TMK m.954 f.2). Diğer bir ifadeyle, yazılı bir rehin sözleşmesinin akdedilmesiyle söz konusu haklar üzerinde rehin hakkı kurulabilecektir ve 5147 sayılı Entegre Devre Topoğrafyalarının Korunması Hakkında Kanun kapsamında sicile yapılacak tescil, kurucu niteliğe sahip

veya TRK kapsamında rehin kurulabileceği ancak bu durumun hukuki güvenliği tehlikeye düşürebileceği yönünde bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 122.

Nitekim TARES portalı üzerinde “Rehin Sicili İşlemleri” sekmesi seçilerek rehin sözleşmesi hazırlanmak istendiğinde üzerinde rehin hakkı tesis edilecek varlık türleri arasında marka, tasarım, patent ve faydalı modelin yer aldığı görülebilmektedir.

¹³⁵ Arkan, **Ticari İşletme (2018)**, s. 63; Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 79; Oktay Özdemir, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 70. *Karakuş Erbaş* ise, garanti markası ve ortak marka üzerinde kurulacak rehin hakkının sicile tescil edilmesiyle doğacağından hareketle, söz konusu haklar üzerinde TRK kapsamında rehin hakkı kurulamayacağını dolaylı olarak ifade etmiştir. Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 122, dpn. 331.

¹³⁶ 5147 sayılı Entegre Devre Topoğrafyalarının Korunması Hakkında Kanun m. 2 (b) bendi gereğince entegre devre topoğrafyası, “...Entegre devreyi oluşturan tabakaların üç boyutlu dizilimini gösteren, üretim amacıyla hazırlanmış ve herhangi bir formatta sabitlenmiş görüntüler dizisi olup, her görüntü entegre devrenin üretiminin herhangi bir aşamasındaki yüzeyinin tamamının veya bir kısmının görünümünü,” ifade eder.

olmayacaktır. Bu doğrultuda, söz konusu haklar üzerinde TRK kapsamında rehin hakkı tesis edilmesi mümkündür.¹³⁷

İslahçı hakkı¹³⁸ ise, “5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait İslahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun” hükümleri kapsamında yer almaktadır. İlgili kanunun 49’uncu maddesinin 3’üncü fıkrasında, ıslahçı hakkı başvurusu veya tescilinden doğan hakların rehnedilebileceği ve TMK hükümlerinin ıslahçı hakkı üzerinde tesis edilen rehin hakkına uygulanacağı belirtilmiştir. Yukarıda “entegre devre topoğrafyası başvurusu veya tescilinden doğan haklar üzerinde kurulacak rehin hakkına” ilişkin olarak yapmış olduğumuz açıklamalar doğrultusunda, ıslahçı hakkı başvurusu veya tescilinden doğan hakların da ticari işlemlerde taşınır rehnine konu edilmesi mümkündür.¹³⁹

Alan adları,¹⁴⁰ İnternet Alan Adları Yönetmeliği’nde düzenlenmektedir. Alan adının rehne konu edilebileceğine ilişkin olarak ilgili yönetmelikte herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bununla birlikte, alan adının ekonomik değere sahip olması ve İnternet Alan Adları Yönetmeliği m.13 hükmü doğrultusunda hukuki işleme konu edilebilmesinin mümkün olmasından hareketle, alan adının ticari işlemlerde taşınır rehnine konu edilebileceği savunulabilir.¹⁴¹ Hemen belirtilmelidir

¹³⁷ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 122. Entegre devre topoğrafyası başvurusu ve tescilinden doğan hak üzerindeki rehne ilişkin olarak ilgili sicile yapılan tescilin kurucu nitelikte olmadığından hareketle, bu haklar üzerinde TRK kapsamında rehin tesis edilebileceğine ilişkin olarak bkz.: Arvas, **Rehne Konu Olabilecek Taşınırılar**, s. 29; Baydak, **a.g.e.**, s. 107.

Nitekim TARES portalı üzerinde “Rehin Sicili İşlemleri” sekmesi seçilerek rehin sözleşmesi hazırlanmak istendiğinde, üzerinde rehin hakkı tesis edilecek varlık türlerinden birinin entegre devre topoğrafyaları olduğu görülebilecektir.

¹³⁸ 5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait İslahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun’un 2’nci maddesinin (c) bendi uyarınca ıslahçı, “...*Yeni bir bitki çeşidini ıslah eden veya bulan ve geliştiren kişiyi*,” ifade eder.

¹³⁹ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 122. İslahçı hakkı başvurusu ve tescilinden doğan hak üzerindeki rehne ilişkin olarak ilgili sicile yapılan tescilin kurucu nitelikte olmadığından hareketle, bu haklar üzerinde TRK kapsamında rehin tesis edilebileceğine ilişkin olarak bkz.: Arvas, **Rehne Konu Olabilecek Taşınırılar**, s. 29; Baydak, **a.g.e.**, s. 107-108.

Nitekim TARES portalı üzerinde “Rehin Sicili İşlemleri” sekmesi seçilerek rehin sözleşmesi hazırlanmak istendiğinde üzerinde rehin hakkı tesis edilecek varlık türleri arasında yeni bitki çeşitleri üzerindeki ıslahçı haklarının yer aldığı görülebilecektir.

¹⁴⁰ İnternet Alan Adları Yönetmeliği’nin 3’üncü maddesinin ilk fıkrasının (a) bendi uyarınca alan adı, “...*“.tr” uzantılı İnternet alan adını*,” ifade eder.

¹⁴¹ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 120, 122. Göle/Aydoğan, **a.g.e.**, s. 25-26; Arvas, **Rehne Konu Olabilecek Taşınırılar**, s. 29. Mülga TİRK döneminde, alan adının ekonomik değere sahip olması ve işletmede yürütülen faaliyetlere özgülenmiş olmasından hareketle, ticari işletme rehnine konu edilebileceğine ilişkin görüş için bkz.: Poroy/Yasaman, **Ticari İşletme (2012)**, s. 61.

ki, TARES portalı üzerinde rehin hakkı tesis edilebilecek varlık türleri arasında “fikri haklar (telif hakları)”, “marka”, “tasarım”, “patent”, “faydalı model”, “entegre devre topoğrafları” ve “yeni bitki çeşitleri üzerindeki ıslahçı hakları” yer almakla birlikte, alan adlarına yer verilmemiştir. Kanaatimizce, ekonomik değere sahip ve ilgili mevzuatı uyarınca hukuki işlemlere konu edilmesi mümkün olan alan adlarının ticari işlemlerde taşınır rehnine konu edilmesi mümkündür. Bununla birlikte, TARES portalında, üzerinde rehin tesis edilebilecek taşınır varlık türleri arasında alan adlarına yer verilmemiş olması bir eksiklik olarak değerlendirilebilecektir.

iv. Ham Madde, Sarf Malzemesi ve Stoklar

TDK sözlüğünde ham madde, “*Bir ürün elde edilmesinde kullanılan temel bileşenlerin işlenip elde edilmesinden önceki durumu*” olarak tanımlanmıştır. Sarf malzemesi ise, “*bir ürünün üretilmesi veya hizmetin sürdürülmesi için gerekli olan yan malzeme*” olarak tanımlanabilecektir.¹⁴² Stok ise, TRK m.2 f.1 (g) bendi uyarınca, “*...Rehin verenin satmak, kullanmak veya kiralamak amaçlarıyla mülkiyetinde bulunan hammadde, yarı mamul veya mamul varlıkları,*” ifade eder. Dolayısıyla, TRK kapsamında stok, ham maddeleri de içine alacak şekilde tanımlanmıştır.¹⁴³

TRK m.5 f.1 (ç), (ı) ve (i) bentleri ve Uygulama Yönetmeliği m.11 f.1 (ç), (h) ve (ı) bentleri uyarınca, ham madde, sarf malzemesi ve stokların TRK hükümleri uyarınca rehnedilmesi mümkündür. Söz konusu unsurlar işletmenin döner mal varlığının bir parçasıdır. Mülga TİRK döneminde, işletmenin döner mal varlığı ticari işletme rehni kapsamında yer almamaktaydı.¹⁴⁴ Bunun sebebi ise, döner mal varlığının rehin hakkının devamı süresince değişkenlik göstermesi ve söz konusu unsurlar üzerinde rehin tesis edilmesi hâlinde, işletmenin faaliyetlerini devam ettirememesine neden olacağı yönündeki endişelerdi.¹⁴⁵ Ham madde, sarf malzemesi

¹⁴² Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 124.

¹⁴³ **A.e.**

¹⁴⁴ Poroy/Yasaman, **Ticari İşletme (2012)**, s. 59; Reisoğlu, **Ticari İşletme Rehni ve Uygulamadaki Sorunlar**, s. 18.

¹⁴⁵ Kendigelen (Ülgen), **Ticari İşletme Hukuku**, s.236.

ve stokun TRK kapsamında teminat olarak gösterilmesi imkânının getirilmesinin nedenleri ise, rehin verenin finansmana erişim imkânının artırılması ve rehin alacaklısının teslimine bağlı taşınır rehninde yapacağı depolama ve muhafaza gibi masrafların yapılmasının önüne geçilmek istenmesi olarak sıralanabilecektir.¹⁴⁶

İşletmenin döner mal varlığının bir parçası olan ham madde, sarf malzemesi ve stoklar üzerinde rehin kurulması hâlinde, söz konusu unsurlar rehin verenin mülkiyetinde kalmayacak, birtakım işlemlerden geçirilecek, kullanılacak, tüketilecek veya satılarak üçüncü kişilere geçecektir.¹⁴⁷ Görüldüğü üzere, ham madde, sarf malzemesi ve stoklar üzerinde TRK kapsamında rehin kurulması uygulamada sorunlara yol açabilecek niteliktedir.¹⁴⁸ Bu sakınca, 7099 sayılı Kanun m.29 hükmü ile TRK m.7’de yapılan değişiklikle giderilmeye çalışılmıştır. Buna göre, TRK m.7 f.2 uyarınca, *“Bir üretim sürecinin, kullanıldığı taşınır varlıklarla birlikte rehnedilmesi halinde rehin, üretim sürecinde ve sonucunda gerçekleşecek olan alacak üzerinde aynı oranda ve sırada kendiliğinden tesis edilmiş sayılır...”* Uygulama Yönetmeliği m.15 f.3 uyarınca ise, *“Bir üretim sürecinde kullanılan*

¹⁴⁶ Baydak, **a.g.e.**, s. 117.

¹⁴⁷ Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 29.

¹⁴⁸ Ham madde, sarf malzemesi ve stokun TRK kapsamında rehnedilmesinin yol açacağı sorunlar için bkz.: Hakan Hasırcı, “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun İcra ve İflâs Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi”, **BATİDER**, C. XXXIII, S.2, 2017, s. 212, dñn. 13. Doktrinde bir görüşe göre, döner mal varlığının rehni bakımından İngiliz hukukunda geçerli olan “sabit rehin (fixed charge)” ve “değişken rehin (floating charge)” sisteminin uygulanması gerekmektedir. Bu sisteme göre, döner mal varlığı üzerindeki rehin, rehin alacaklısının, rehin konusu üzerindeki yetkilerine göre ikiye ayrılmaktadır. Sabit rehin türünde, rehin veren, rehin alacaklısının onayını almadan rehin konusu mal varlığı üzerinde tasarrufta bulunamamaktadır. Genellikle döner mal varlığı üzerinde tesis edilen değişken rehinde ise, rehin veren rehin konusu üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabilmektedir. Ancak, değişken rehinde rehin hakkı, “kristalleşme anı” denilen bir anda sınırlanır ve kristalleşme anından sonra rehin verenin rehin konusu üzerinde tasarrufta bulunması mümkün değildir. Kristalleşme anı, “borcun ifa edilmemesi durumunda vade anı” veya “üzerinde rehin hakkı tesis edilen işletmenin tasfiyeye girme anı” gibi bir andır. Değişken rehinde, rehin veren, rehin alacaklısına karşı kristalleşme anında zilyetliğinde bulunan rehinli mal varlığı kadarıyla sorumludur. Yazarın görüşünü yukarıda özetlemeye çalıştığımız “sabit rehin” ve “değişken rehin” sistemlerine ilişkin detaylı açıklamalar için bkz.: Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 29-30. Döner mal varlığı üzerinde rehin kurulabilmesi için, işletmenin olağan faaliyetleri kapsamında elden çıkan taşınır varlıkların rehin yükünden kurtulacağının veya sabit-değişken rehin sisteminin kabul edilmesi gerektiği yönünde bkz.: M. Ali Erten, “Ticari İşlemlerdeki Taşınır Rehni Teminatın Taşınır Varlık Yönünden Kapsamı”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018**, Ed.: A. Lâle Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 189.

Doktrinde diğer bir görüşe göre ise, ham madde, sarf malzemesi ve stok üzerinde rehin, usulsüz rehin olarak adlandırılan sisteme benzetilmektedir. Usulsüz rehinde, misli şeyler üzerinde rehin tesis edilir ve alacağın ödenmesinden sonra aynı şeylerin değil aynı tür şeylerin geri verilmesi söz konusudur. Detaylı açıklama için bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 126 vd.

taşınırın rehnedilmesi halinde rehin, üretimin her aşamasında veya üretimin sonunda rehinli taşınırın yerini alan alacak üzerinde aynı oranda ve sırada kendiliğinden tesis edilmiş sayılır.”

TRK ve Uygulama Yönetmeliği hükümleri uyarınca, ham madde, sarf malzemesi ve stok üzerinde rehin tesisi hâlinde “aynı ikame kuralı” uygulanır. Buna göre, ham madde ve stok üzerindeki rehin hakkı, ham madde ve stokun üretim süresi boyunca işlemlerden geçirilmesi üzerine sona erip elde edilen yeni ham madde ve stok üzerinde mevcudiyetini devam ettirecektir. Üretimin tamamlanması üzerine ham madde ve stokun üçüncü kişilere satılması durumunda ise, rehin, satış bedelinden kaynaklanan alacak üzerinde varlığını sürdürecektir. Sarf malzemesi üzerindeki rehin hakkı ise, sarf malzemesinin üretim sürecinde sarf edilmesi üzerine sona erip yerine geçen sarf malzemesi üzerinde mevcudiyetini devam ettirecektir.¹⁴⁹

Ham madde ve stok üzerinde TRK kapsamında rehin kurulması hâlinde TRK m.8 f.3 hükmünün göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Zira ham maddenin maden cevherinden, stokun ise motorlu taşıtlardan oluşması hâlinde, TRK m.8 f.3 hükmü uyarınca, bu unsurlar üzerinde TRK kapsamında rehin tesis edilmesi mümkün olmayacaktır.¹⁵⁰ Zira söz konusu hüküm uyarınca, özel bir sicil nezdinde gerçekleştirilecek kurucu tescil yoluyla üzerlerinde rehin tesis edilebilecek taşınır varlıklar üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni tesis edilmesi mümkün değildir. Maden cevheri ve motorlu taşıtlar üzerinde kendi özel sicilleri nezdinde yapılacak kurucu tescil yoluyla rehin tesis edilmesinin mümkün olması nedeniyle, bunlar üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni tesis edilmesi mümkün değildir.

v. Hayvan

TRK m.5 f.1 (d) bendi uyarınca hayvanlar üzerinde TRK kapsamında rehin hakkı tesis edilebilecektir. Uygulama Yönetmeliği m.11 f.1 (j) bendinde ise, “ticari değeri olan her tür hayvan” üzerinde rehin tesis edilebileceği düzenlenmiştir.

¹⁴⁹ Sirmen, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 33 vd.

¹⁵⁰ Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 31; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 128. Bir sicile tescil edilme aşamasından önce araçların stok kapsamında değerlendirileceği ve TRK kapsamında üzerlerinde rehin hakkı kurulabileceği yönünde bkz.: Arvas, **Rehne Konu Olabilecek Taşınır**, s. 42.

Görüldüğü üzere, TRK ve Uygulama Yönetmeliği'nin hayvan rehnine ilişkin hükümlerinde terim farklılığı bulunmaktadır.¹⁵¹

Medeni hukuk sisteminde, ilgili makamlarca yetkilendirilen kuruluşlar ve kooperatiflerin alacaklarını teminat altına almak amacıyla, icra dairesi nezdinde tutulacak özel bir sicile yapılacak kurucu tescil yoluyla teslimsiz hayvan rehni tesis edilebilir (TMK m.940 f.1). Görüldüğü üzere, TMK'nin ilgili maddesi uyarınca, belirli alacaklar için tesis edilebilecek hayvan rehni bakımından özel sicile yapılan tescil kurucu niteliktedir. Madde metninde açıkça belirtilmemiş olmakla birlikte, bizim de katıldığımız görüşe göre, yalnızca çiftlik ve sürü hayvanları üzerinde TMK hükümleri uyarınca teslimsiz sicilli hayvan rehni tesis edilebilecektir.¹⁵²

Bu doğrultuda, TRK kapsamında tesis edilecek hayvan rehni bakımından hangi tür hayvanların teminat konusu yapılabileceğinin tespit edilmesi gerekmektedir. Yukarıda belirtilmiş olduğu üzere, üzerinde rehin hakkı kurulabilecek varlıkların sıralandığı TRK'nin 5'inci maddesinin ilk fıkrasında herhangi bir sınırlama yapılmaksızın hayvanlar üzerinde rehin hakkı tesis edilebileceği düzenlenmiştir. Bununla birlikte, Uygulama Yönetmeliği m.11 f.1 (j) bendinde, TRK'de yer almayan bir sınırlama yapılarak "ticari değeri olan her tür hayvan" üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni tesis edilebileceği düzenlenmiştir. Her iki hüküm arasında terim farklılığı bulunmakla birlikte, TRK'nin amacı göz önünde bulundurulduğunda, her ne kadar TRK'nin 5'inci maddesinde açıkça belirtilmemiş olsa da, TRK kapsamında teminat konusu yapılabilecek hayvanların aslında ekonomik faaliyetlerde kullanılan ve ticari değeri olan hayvanlar olması gerektiği anlaşılabilecektir. Zira TRK'nin amacı, finansmana erişimin kolaylaştırılmasıdır. Bu amacın gerçekleştirilmesi için ise, rehin verenin ekonomik faaliyetlerinde kullandığı taşınır varlıklar üzerinde teslimsiz taşınır rehni tesis etme imkânı tanınarak rehin verenin ekonomik faaliyetlerini devam ettirmesi sağlanmaktadır. Dolayısıyla, Uygulama Yönetmeliği m.11 f.1 (j) bendinde yer alan "ticari değeri olan her tür hayvan" ifadesi amaçsal

¹⁵¹ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 130.

¹⁵² Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1036. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Birinci Bölüm/III/A/2.

bakımından isabetli olsa da, lafzı bakımından TRK'nin 5'inci maddesine aykırılık teşkil ettiği için eleştiriye açık bir düzenlemedir.¹⁵³

TRK kapsamında tesis edilecek hayvan rehni bakımından değerlendirilmesi gereken diğer bir husus ise, TRK m.8 f.3 düzenlemesidir. Zira TRK m.8 f.3 hükmü uyarınca, kendi mevzuatı gereği rehninin özel bir sicile tescile tabi olduğu taşınır varlıklar üzerinde TRK kapsamında rehin tesis edilmesi mümkün değildir. Yukarıda belirtilmiş olduğu üzere, TMK m.940 f.1 uyarınca tesis edilen hayvan rehni bakımından sicile tescil kurucu niteliktedir. Bu sebeple, hayvanlar üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni tesisinin mümkün olmadığı düşünülebilecektir. Bununla birlikte, TMK m.940 f.1 uyarınca tesis edilen rehin hakkına, rehin konusunun kapsamı ve rehin alacaklısı bakımından sınırlama getirilmiştir. Bu sebeple, TMK m.940 f.1 hükmü doğrultusunda rehni mümkün olmayan hayvanlar üzerinde, TRK uyarınca diğer şartların sağlanması hâlinde, ticari işlemlerde taşınır rehni tesis edilmesi mümkündür.¹⁵⁴

vi. Her Türlü Kazanç ve İratlar

Kazanç ve iratlar, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu uyarınca gelirin unsuru olarak sayılmıştır. “Ticari kazançlar”, “zirai kazançlar”, “ücretler”, “serbest meslek kazançları”, “gayrimenkul sermaye iratları”, “menkul sermaye iratları” ve “diğer kazanç ve iratlar” gelir kapsamında olan kazanç ve iratlardır.

¹⁵³ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 132. “Ticari değeri olan her tür hayvan” ifadesi ile teslimsiz rehin imkânının sadece çiftlik ve sürü hayvanları bakımından mümkün olduğuna ilişkin tartışmalara son verildiği ve böylece ticari değeri olan diğer hayvanların da rehin konusu yapılabileceği yönünde bkz.: Arvas, **Rehne Konu Olabilecek Taşınır**, s. 32.

¹⁵⁴ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 73; Oktay Özdemir, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 62-63, 72; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 133.

Narbay/Yıldız ise, TRK m.940 f.1 kapsamında hayvanların rehni bakımından taraf ve hayvanın türüne ilişkin olarak getirilen sınırlamalar göz önünde bulundurulmaksızın “ticari değeri olan” tüm hayvanların TRK kapsamında rehninin mümkün olduğunu savunmaktadır. Yazarlar, hayvan rehnine ilişkin TRK ve ikincil mevzuat hükümlerinde herhangi bir sınırlama bulunmaması nedeniyle, hayvanlar üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni kurulabileceğini belirtmektedir. Bkz.: *Narbay/Yıldız*, **a.g.e.**, s. 66-67.

Kanaatimizce, TMK hükümleri uyarınca tesis edilen hayvan rehninin TRK kapsamı dışında bırakıldığına ilişkin TRK ve ikincil mevzuatta açık bir hükme yer verilmese de, TRK m.8 f.3 hükmü göz önünde bulundurulduğunda, TMK m.940 f.1 kapsamında rehni mümkün olan hayvanların TRK kapsamı dışında tutulması gerekmektedir.

TRK m.5 f.1 (e) bendi ve Uygulama Yönetmeliği m.11 f.1 (d) bendi uyarınca “her türlü kazanç ve iratın” rehnedilebileceği hükme bağlanmıştır. Bu doğrultuda, “ortakların kâr payı, faiz, tahvil faizi, mevduat faizleri, özel finans kurumları nezdinde kâr payı, repo gelirleri” üzerinde TRK kapsamında rehin hakkı kurulabilecektir.¹⁵⁵

vii. Başka Bir Sicile Kaydı Öngörülmemeyen ve İdari İzin Belgesi Niteliğinde Olmayan Her Türlü Lisans ve Ruhsatlar

TRK m.5 f.1 (f) bendi ve Uygulama Yönetmeliği m.11 f.1 (e) bendi uyarınca, TRK kapsamında üzerinde rehin hakkı tesis edilebilecek diğer bir unsur, “başka bir sicile kaydı öngörülmemeyen ve idari izin belgesi niteliğinde olmayan lisans ve ruhsatlardır”. TRK m.5 f.7 hükmü uyarınca ise, “kendi özel mevzuatı uyarınca izne tabi olan lisans ve ruhsatların ancak bu iznin alınması durumunda rehnedilebileceği” hükme bağlanmıştır.

Lisans ve ruhsatlar, bir çalışmayı yerine getirmek veya faaliyette bulunmak için alınması gereken izin belgeleri şeklinde tanımlanabilecektir. Örneğin, elektrik, doğalgaz ve petrol piyasalarında faaliyette bulunmak için alınan lisanslar ile işletmelerin işletilebilmesi için alınan iş yeri açma ve çalışma ruhsatları bu kapsamdadır. Bununla birlikte, söz konusu lisans ve ruhsatların idari izin niteliğinde olmaları sebebiyle, TRK kapsamında üzerlerinde rehin hakkı tesis edilmesi mümkün değildir.¹⁵⁶

Dolayısıyla, lisans ve ruhsatların idari izin belgesi niteliğinde olmaları sebebiyle, TRK kapsamında üzerlerinde rehin kurulması mümkün değildir. Araç ruhsatı, maden ruhsatı gibi ruhsatlar ise, kendi mevzuatı gereği sicile tescil suretiyle rehnedilebilmektedir. Bu nedenle, TRK m.8 f.3 hükmü göz önünde bulundurulduğunda, araç ruhsatı, maden ruhsatı gibi ruhsatların TRK hükümleri uyarınca rehnedilmesinin mümkün olmayacağı kanaatindeyiz. Görüldüğü üzere,

¹⁵⁵ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 79; Oktay Özdemir, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 72; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 135.

¹⁵⁶ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 123.

“başka bir sicile kaydı öngörülmeven ve idari izin belgesi niteliğinde olmayan her türlü lisans ve ruhsat” ibaresine hangi amaçla üzerinde rehin tesis edilebilecek taşınır varlıklar arasında yer verildiğini anlamak güçtür.¹⁵⁷

viii. Kira Gelirleri

TRK m.5 f.1 (g) bendi ve Uygulama Yönetmeliği m.11 f.1 (f) bendi uyarınca, kira gelirleri üzerinde TRK kapsamında rehin kurulması mümkündür.

Kira gelirleri, esasen alacak niteliğini haiz olmaları nedeniyle “alacak rehni” kapsamında değerlendirilerek de TRK kapsamında rehne konu olabilecektir. Bununla birlikte, kanun koyucu, kira gelirlerinin rehne konu olabileceğini açıkça düzenlemeyi tercih etmiştir.¹⁵⁸

TRK m.1 f.3 hükmü uyarınca taşınmazlar üzerinde TRK kapsamında rehin kurulması mümkün değildir. Bununla birlikte, TRK kapsamında rehne konu olabilecek kira gelirleri bakımından herhangi bir sınırlama getirilmemiş olması sebebiyle, bir taşınmaza ilişkin kira gelirleri üzerinde de rehin kurulması mümkündür.¹⁵⁹

ix. Kiracılık Hakkı

TRK m.5 f.1 (ğ) bendi ve Uygulama Yönetmeliği m.11 f.1 (g) bendi ile getirilen diğer bir yenilik ise, kiracılık hakkının rehnedilmesine imkân tanınmasıdır.¹⁶⁰ Mülga TİRK döneminde ise, kiracılık hakkı, ticari işletme rehni kapsamında yer almamaktaydı. Bunun sebebi olarak ise, kiracılık hakkına değer

¹⁵⁷ **A.e.** Bu tür lisans ve ruhsatların FSEK ve SMK kapsamında değerlendirilmesi gerektiği yönünde bkz.: Oktay Özdemir, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 73-75.

¹⁵⁸ Oktay Özdemir, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 75. Kira gelirinin niteliği itibarıyla kazanç ve irat kapsamında olması nedeniyle TRK m.5 f.1 (e) bendi kapsamında değerlendirilebileceği yönünde bkz.: Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 79; Arvas, **Rehne Konu Olabilecek Taşınır**, s. 39.

¹⁵⁹ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 138; Oktay Özdemir, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 75.

¹⁶⁰ Söz konusu yeniliğin olumlu olduğu yönünde bkz.: Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 31.

takdir edilmesindeki zorluk ve kiracılık hakkının esasen bağımsız olarak rehnedilebilmesinin mümkün olması gösterilmekteydi.¹⁶¹

Öte yandan, TTK m.11 f.3 uyarınca, kiracılık hakkı, işletmenin bütünü oluşturarak unsurlardan biridir ve işletmenin devredilmesi hâlinde kiracılık hakkı da devir kapsamında yer almaktadır. Kiracılık hakkı üzerinde TRK kapsamında rehin hakkı kurulabileceğinin düzenlenmesi ile birlikte, rehin mevzuatı ile TTK m.11 f.3 hükmü uyumlu hâle gelmiştir.¹⁶²

Hemen belirtmelidir ki, doktrinde kiracılık hakkının rehni bakımından TBK m.322 hükmünün göz önünde bulundurulması gerektiği savunulmaktadır.¹⁶³ Buna göre, TBK m.322 f.1 hükmü uyarınca, kiracılık hakkının devredilmesi mümkün olmakla birlikte, devrin, kiraya verene zarar verecek bir değişikliğe yol açmaması gerekmektedir. Doktrinde bir görüşe göre, kiracılık hakkının devri bakımından getirilen söz konusu sınırlamanın rehin bakımından da geçerli olduğunun kabulü gerekmektedir.¹⁶⁴ TBK m.322 f.2 gereğince, konut ve çatılı iş yeri kiralalarında kiracılık hakkı ancak kiraya verenin yazılı rızası olması hâlinde devredilebilmektedir. İlâveten, TBK m.323 f.1 hükmü ile “kiracının kiraya verenin yazılı onayı olmadığı müddetçe kira ilişkisini üçüncü bir kişiye devredemeyeceği; kiraya verenin ise iş yeri kiralaları bakımından haklı bir sebep bulunmadıkça onay vermekten kaçınmayacağı düzenlenmiştir. Kanaatimizce, sonraki tarihli özel hükümler içeren kanunun önceki tarihli genel hükümler içeren kanuna göre öncelikli olarak uygulanacak olması ve TRK uyarınca kiracılık hakkı üzerinde rehin tesis edilmesinin mümkün olması ile kiraya verenden onay alınması gerektiğine ilişkin herhangi bir şarta yer verilmemesi sebepleriyle, kiracı, kiraya verenin onayını almaksızın kiracılık hakkı üzerinde rehin tesis edebilir.¹⁶⁵

¹⁶¹ Kendigelen (Ülgen), **Ticari İşletme Hukuku**, s. 236; Antmen, **a.g.e.**, s. 56, dpn. 10.

¹⁶² Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 79-80.

¹⁶³ **A.e.**, s. 80; Oktay Özdemir, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 75-76.

¹⁶⁴ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 80; Oktay Özdemir, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 76.

¹⁶⁵ Aksi yönde bkz.: Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 80; Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 31. TTK m.11 f.3 hükmü uyarınca, işletmenin devredilmek istenmesi durumunda kiracılık hakkının devrin kapsamında yer alacağı düzenlenmiştir. Bununla birlikte, işletmenin devri hâlinde, TBK m.323 f.1 uyarınca kiracının kiraya verenden onay alıp almayacağı hususu doktrinde tartışmalıdır. Bu yöndeki tartışmalar için bkz.: Mustafa Yasan, “Ticari İşletme Devir Sözleşmesinin Kapsamına Kiracılık Hakkının Dâhil Olması Sorunu (6102 Sayılı TTK ve 6098 Sayılı TBK Çerçevesinde Bir İnceleme)”, **BATİDER**, C. XXIX, S.3, 2013, s. 169 vd.

x. Taşınır İşletme Tesisatı

“Taşınır işletme tesisatı”, bir işletmenin faaliyet ve çalışmalarını devam ettirmesi maksadıyla işletmede bulunması gereken menkul mal varlığı olarak tanımlanabilir. Taşınır işletme tesisatının zilyetliğinin devrine gerek duyulmaksızın rehnedilebilmesi, işletmenin faaliyetlerini devam ettirebilmesi açısından olumlu bir gelişmedir. Hem TRK’nin yürürlükten girmesiyle birlikte uygulanabilirliği ortadan kalkan TİRK hem de TRK’de taşınır işletme tesisatının teslim edilmeksizin rehnedilebilmesinin mümkün olmasının nedeni ekonomik hayatta aktif olarak faaliyet gösteren kişilere ekonomik yarar sağlamaktır.¹⁶⁶

Mülga TİRK döneminde üzerinde rehin hakkı kurulabilecek menkul işletme tesisatı sınırlı olarak sayılmıştı. Buna göre, yalnızca “makine”, “araç”, “alet” ve “motorlu nakil araçlarının” teslim edilmesine gerek duyulmaksızın rehnedilmesi mümkündü. TİRK hükümleri kapsamında üzerinde rehin kurulabilecek taşınır işletme tesisatının sınırlı olarak sayılmasının yanı sıra, söz konusu taşınır malların rehnedilebilmesi için “rehnin kurulması anında mevcut işletmenin faaliyetlerine özgülenmiş olması” gerekmektedir. İlaveten, mülga TİRK hükümleri uyarınca tesis edilen rehin hakkı, yukarıda sayılan taşınır işletme tesisatını zorunlu olarak kapsamaktaydı.¹⁶⁷

TRK ile birlikte ise, üzerinde rehin kurulabilecek menkul işletme tesisatı sınırlı olarak sayılmamıştır. Buna göre, “makine ve teçhizat, araç, ekipman, alet, iş makineleri”¹⁶⁸, elektronik haberleşme cihazları dâhil her türlü elektronik cihaz gibi menkul işletme tesisatının” TRK hükümleri uyarınca rehnedilmesi mümkündür.¹⁶⁹

¹⁶⁶ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 128.

¹⁶⁷ Kendigelen (Ülgen), **Ticari İşletme Hukuku**, s.238-239.

¹⁶⁸ *Karakuş Erbaş*, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu m.3 uyarınca iş makinelerinin motorlu araç kavramına dâhil olmasından hareketle, TRK m.8 f.3 ve Uygulama Yönetmeliği m.2 f.2 hükümleri göz önünde bulundurulduğunda, iş makineleri üzerinde TRK kapsamında rehin kurulmasının mümkün olmadığını savunmaktadır. Bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 129, dpn. 360. Aksi yönde bkz.: Arvas, **Rehne Konu Olabilecek Taşınırlar**, s. 41. 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu’nun 3’üncü maddesi uyarınca, iş makineleri motorlu araç kavramına dâhildir ve bu sebeple iş makinelerinin rehni kendi özel siciline yapılacak tescil ile gerçekleştirilebilecektir. Bu sebeple, TRK m.8 f.3 hükmü uyarınca, iş makinelerinin de motorlu araçlar gibi TRK kapsamı dışında tutulması gerektiği düşünülebilir. Bununla birlikte, kanaatimizce, iş makinelerinin TRK m.5 f.1 (h) bendinde menkul işletme tesisatı kapsamında

Mülga TİRK döneminden farklı olarak, menkul işletme tesisatının TRK hükümleri kapsamında rehnedilebilmesi için söz konusu taşınır tesisatının “rehin hakkının tesis edilmesi sırasında mevcut ve işletmenin faaliyetine özgülenmiş olması” şartı da aranmamaktadır.¹⁷⁰ Nitekim TRK m.5 f.3 ve Uygulama Yönetmeliği m.12’de yer alan düzenlemeler gereğince, menkul işletme tesisatı rehin hakkının tesis edilmesi esnasında henüz işletmenin mal varlığında bulunmasa bile TRK kapsamında rehin verilebilecektir. Bunun için rehin sözleşmesinin sonradan tadil edilmesi de gerekmemektedir. Bununla birlikte, rehnin paraya çevrilmesi anında taşınır varlığın mevcut ve rehin veren veya üçüncü bir şahıs rehin vermişse onun mülkiyetinde olması gerekmektedir.¹⁷¹

TRK ile birlikte getirilen diğer bir yenilik ise, menkul işletme tesisatının rehnin zorunlu unsuru olmaktan çıkarılmış olmasıdır.¹⁷² Dolayısıyla, menkul işletme tesisatının rehnedilmesi zorunluluğu bulunmaksızın TRK m.5 f.1 hükmünde sıralanan diğer taşınır varlıklar üzerinde rehin tesis edilmesi mümkündür. Ayrıca, TRK m.8 f.3 ve Uygulama Yönetmeliği m.2 f.2 hükümleri göz önünde bulundurulduğunda, menkul işletme tesisatının kapsamına gemi, hava aracı, motorlu taşıtlar gibi araçların girmesi hâlinde bunlar üzerinde TRK kapsamında rehin kurulması mümkün değildir.¹⁷³

xi. Tarımsal Ürün

TRK m.5 f.1 (j) bendi ve Uygulama Yönetmeliği m.11 f.1 (i) bendi uyarınca, tarımsal ürün üzerinde rehin tesis edilmesi mümkündür. Tarımsal ürün üzerinde rehin

değerlendirilmiş olması ve menkul işletme tesisatı üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni tesis edilmesinin mümkün olmasına ilişkin açık düzenlemenin varlığı nedeniyle iş makineleri üzerinde TRK kapsamında rehin tesis edilebileceğinin kabulü gerekir.

¹⁶⁹ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 74; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 129.

¹⁷⁰ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 74; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 129; Oktay Özdemir, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 76.

¹⁷¹ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 74.

¹⁷² **A.e.**

¹⁷³ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 129-130. Önemle belirtmek gerekir ki, kendi özel siciline kayıtlı olmayan gemi ve hava araçlarının rehni sicile tescil suretiyle gerçekleştirilmediğinden söz konusu unsurlar üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni tesis edilmesi mümkündür. Dolayısıyla, bu tür araçlar menkul işletme tesisatı kapsamında değerlendirilerek de TRK kapsamında rehnedilebilecektir. Detaylı bilgi için bkz.: Birinci Bölüm/III/B/6/c/(2)/ii/ii5.

kurulabilmesi imkânı, TRK ile getirilen yeniliklerden biridir. Böylelikle, TRK kapsamında üzerinde rehin kurulabilecek varlıkların kapsamı genişletilmiştir ve çiftçinin finansmana erişimi kolaylaştırılmıştır.¹⁷⁴

Tarımsal ürün üzerinde TRK kapsamında rehin kurulabilmesi için tarımsal ürünün rehnin kurulduğu anda mevcut olması gerekmemektedir. Zira TRK m.5 f.3 ve Uygulama Yönetmeliği m.12 hükümleri uyarınca müstakbel taşınır varlıklar üzerinde de rehin kurulabilir. Dolayısıyla, henüz hasadı yapılmamış tarımsal ürün üzerinde TRK kapsamında rehin kurulması mümkündür. Bununla birlikte, rehnin paraya çevrilmesi anında tarımsal ürünün mevcut ve rehin veren veya üçüncü bir şahıs rehin vermişse onun mülkiyetinde olması gerekmektedir.¹⁷⁵

xii. Ticaret Unvanı ve/veya İşletme Adı

“Ticaret unvanı”, bir tacirin işletmesiyle ilgili işlemleri gerçekleştirirken ve işletmeye ilişkin senetlerle diğer belgeleri imzalarken kullandığı addır (TTK m.39 f.1). Dolayısıyla, ticaret unvanı, tacirin diğer kişiler tarafından tanınmasına ve taciri diğer tacirlerden ayıran niteliklerin anlaşılmasına yol açar. TTK uyarınca, bütün tacirler, bir ticaret unvanı belirlemek ve bu unvanı ticari işletme merkezinin yer aldığı ticaret sicili nezdinde tescil ve ilan ettirmekle yükümlüdür (TTK m.40 f.1). Tacirler bakımından ticaret unvanı kullanma yükümlülüğü getirilmiş olmakla beraber, esnaflar bakımından böyle bir yükümlülük bulunmamaktadır ve hatta esnafların ticaret unvanı kullanması mümkün değildir. İşletme adı ise, bir işletmenin tanıtılmasını sağlamak ve işletmeyi diğer benzeri işletmelerden ayıran özelliklerini belirtmek için kullanılır (TTK m.53 f.1). İşletmeler işletme adı kullanmakla yükümlü değildir. Ancak, işletme adı kullanıldığı takdirde, bunun tescil edilmesi gerekmektedir. İlaveten, ticaret unvanı aksine, tacirler dışında esnaflar da işletme adı kullanma imkânına sahiptir.¹⁷⁶

¹⁷⁴ Bahar Oral, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2019, s. 81.

¹⁷⁵ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 74-75.

¹⁷⁶ Bu konuya ilişkin olarak detaylı açıklama için birçoğu yerine bkz.: Arkan, **Ticari İşletme (2018)**, s. 277 vd.

TTK m.49 f.1 hükmü uyarınca, ticaret unvanı işletmenin devrinden bağımsız olarak üçüncü bir kişiye devredilemez. Bu doğrultuda, TTK'nın ilgili hükmünden hareketle, işletmeden bağımsız olarak ticaret unvanı üzerinde münferiden rehin tesis etme imkânının bulunup bulunmadığı sorusu akla gelebilecektir.

Mülga TİRK döneminde, istisnai hâller haricinde, ticaret unvanı ve işletme adı zorunlu olarak rehin hakkı kapsamında yer almaktaydı. Mülga TİRK m.2 f.2 ve ek madde 2 kapsamında istisnaların varlığı hâlinde ise, ticaret unvanı ve işletme adı rehlin kapsamına dâhil edilmemişti.¹⁷⁷ İlâveten, TİRK'nin yürürlükte olduğu süre zarfında, ticaret unvanı ve işletme adının münferiden rehnedilmesi mümkün değildi. Bu nedenle, mülga TİRK döneminde, TTK m.49 f.1 hükmüne aykırılık bulunmamaktaydı.¹⁷⁸

TRK m.5 f.1 (k) bendi uyarınca ise, ticaret unvanı ve işletme adı rehlin zorunlu unsuru olmaktan çıkarılmış ve bu unsurlar üzerinde münferiden rehin tesis edilebileceği kabul edilmiştir.

TTK m.49 f.1 hükmü göz önünde bulundurulduğunda, ticaret unvanının bağımsız bir niteliğe sahip olmadığı görülebilecektir. Rehin hukukunda bir mal varlığı değerinin münferiden rehni bakımından temel kural ise, söz konusu mal varlığı değerinin bağımsız, devredilebilen ve bu yolla paraya çevrilebilen bir niteliğe sahip olmasıdır. Bu nedenle, TRK m.5 f.1 (k) bendi uyarınca ticaret unvanının münferiden rehne konu edilmesi, TTK m.49 f.1 hükmüne aykırılık teşkil etmektedir.¹⁷⁹

¹⁷⁷ Mülga TİRK döneminde, tacirin tüm işlemlerinde ticaret unvanını kullanma zorunluluğu bulunmasından hareketle, ticaret unvanının rehne dâhil unsurlar listesinde açıkça anılmamış olsa dahi, rehin sözleşmesinin geçersiz kabul edilemeyeceği, aksine bu sözleşmenin kendiliğinden ticaret unvanını da kapsadığı görüşü savunulmaktaydı. Bkz.: Ömer Teoman, "Bankaların Taraf Olduğu Ticari İşletme Rehni Sözleşmelerinde Borçlunun Ticaret Unvanının Rehne Dâhil Unsurlar Listesine Yazılmaması", **Tüm Makalelerim C. I-II (1971-2001)**, 2. Bası, İstanbul, On İki Levha, 2012, s. 589-593; Kendigelen (Ülgen), **Ticari İşletme Hukuku**, s.238. K.g. için bkz.: Reisoğlu, **Ticari İşletme Rehni ve Uygulamadaki Sorunlar**, s. 15.

¹⁷⁸ Baydak, **a.g.e.**, s. 112.

¹⁷⁹ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 80-81. Aynı yönde bkz.: Oktay Özdemir, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 77; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 140; Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 28; Göle/Aydoğan, **a.g.e.**, s. 24 dñn. 38. Ticaret unvanı üzerinde TRK kapsamında münferiden rehin kurulmasının mümkün olduğu ve bu durumun TTK m.49 f.1 hükmü ile çelişki yaratmadığı yönünde bkz.: Arvas, **Rehne Konu Olabilecek Taşınır**, s. 45.

Önemle belirtilmelidir ki, işletme adı bakımından TTK m.49’da yer alan düzenlemeye benzer bir yasak öngörülmemiştir. Bu nedenle, işletme adının bağımsız olarak devrinin ve dolayısıyla da rehninin mümkün olduğu kabul edilmelidir.¹⁸⁰

xiii. Ticari Plaka ve Ticari Hat

TRK m.5 f.1 (m) bendi ve Uygulama Yönetmeliği m.11 f.1 (m) bendi uyarınca, “ticari plaka ve ticari hat” üzerinde TRK kapsamında rehin hakkı kurulabilecektir.

Minibüs, otobüs, servis aracı, taksi gibi araçlar, ticari plaka ve ticari hatta sahip olunarak kullanılabilir. Ticari plaka ve ticari hattın kıymeti, araçların kıymetinden çok daha yüksektir ve araçlardan ayrı olarak ticari faaliyete konu olmaktadır.¹⁸¹ Bankacılık uygulamasında, özellikle ticari plaka ve ticari hattın edinilmesi amacıyla, bu unsurlar üzerinde sıklıkla rehin tesis edilmektedir.¹⁸²

Ticari plaka temin edilmesine ilişkin düzenlemeler, 86/10553 sayılı Ticari Plakaların Verilmesinde Uyulacak Usul ve Esaslar Hakkında Karar’da¹⁸³ yer almaktadır. Söz konusu kararın 3’üncü maddesinde ticari plaka verilebilmesi için aranan şartlar¹⁸⁴ sıralandıktan sonra aynı maddenin devamında ticari plakanın satışına ilişkin düzenlemeye yer verilmiştir. Buna göre, “*Taksi, dolmuş ve minibüs sahipleri, bu plakaları bu maddenin (1) numaralı bendinde sayılan şartları haiz kişilere, umum servis aracı sahipleri, bu maddenin (2) numaralı bendinde sayılan şartları haiz kişilere ve taşımacı şirketlere satabilirler.*”

¹⁸⁰ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 81; Oktay Özdemir, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 77

¹⁸¹ Oktay Özdemir, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 77.

¹⁸² Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 82.

¹⁸³ RG. 03.05.1986, S. 19096.

¹⁸⁴ 86/10553 sayılı Ticari Plakaların Verilmesinde Uyulacak Usul ve Esaslar Hakkında Karar m.3 hükmü uyarınca, “*Ticari Plaka verilebilmesi için; 1) Taksi, dolmuş ve minibüslerde; şoförlük mesleğini geçim kaynağı olarak seçmiş olduğunu ve sürekli olarak icra ettiğini beyan etmiş ve ilgili meslek odasına, ilgili meslek odasının bulunmadığı yerlerde ise şoförler odasına üye olmak, 2) Umum servis araçlarında; şoförlük mesleğini geçim kaynağı olarak seçtiğini beyan etmiş ve ilgili meslek odasına, ilgili meslek odasının bulunmadığı yerlerde şoförler odasına üye olmak veya ticaret odalarına kayıtlı taşımacı şirketlerce şehir içinde taşımacılık yapmak, şartı aranır.*”

Netice itibarıyla, ticari plaka ve ticari hat, motorlu taşıtın ötesinde bir ekonomik değere sahiptir ve bu unsurların satışa konu edilmeleri mümkündür.¹⁸⁵

Yargıtay önceki tarihli bir kararında, ticari hattın ekonomik değerinin bulunmaması sebebiyle, haczinin mümkün olmadığı ancak minibüs plakasının haczinin mümkün olduğu yönünde bir karar vermiştir.¹⁸⁶ Bununla birlikte, Yargıtay ileriki tarihli bir kararında şu şekilde bir karar vermiştir:

“İcra ve İflas Kanunu ve takip hukuku ilkelerine göre aslolan alacaklının alacağına kavuşmasını sağlamak olduğundan, kural olarak borçluların tüm mallarının haczi mümkündür. Bir malın haczedilememesi için yasal düzenlemenin bulunması zorunludur. Haczedilmezlik istisnai bir durum olduğundan, bu yöndeki düzenlemelerin de dar yorumlanması gerekir. Ticari hayatta sürekli olarak alım ve satıma konu olan minibüs hatlarının ekonomik bir değerinin bulunmadığı ileri sürülemez. Ancak hat, plakadan ayrı olarak bağımsız bir hacze konu olamaz. Ticari plakalı bir minibüs hattının haczi plakaya konacak haciz ile gerçekleşir. Diğer bir ifadeyle minibüs hatları, plakaya bağlı olup onun mütemmim cüzüdür. Hat, plaka için verildiğinden, hattın haczi de, plakanın haczi ile gerçekleşmiş olur. Aynı doğrultuda plaka satıldığında hattın da satışı gerçekleşmiş olur. Bunların birlikte satılmasını zorunlu kılan ekonomik bütünlük olduğundan hat ve plakanın ayrı ayrı kıymet taktirleri yapılarak birbirlerinden bağımsız olarak satılmaları düşünülemez.”¹⁸⁷

Görüldüğü üzere, Yargıtay ticari hattın ticari plakaya bağlı olduğu ve bağımsız olarak satışının mümkün olmadığını kabul etmektedir. Dolayısıyla, ticari hattın bağımsız olarak hukuki işleme konu olamayacağı kabulünden hareketle, “ticari plaka ve ticari hattın” TRK kapsamında birlikte rehnedilmesi mümkün olabilecektir.¹⁸⁸

¹⁸⁵ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 83.

¹⁸⁶ “Yarg. 12. HD. T. 27.04.2004 E. 2004/6198 K. 2004/10380”. Bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 148. Karar için bkz.: Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.html> 15.10.2018.

¹⁸⁷ “Yarg. 12. HD. T. 01.04.2013 E. 2013/4989 K. 2013/12335”. Aynı yönde bkz.: “Yarg. 8. HD. T. 29.04.2013 E. 2013/2499 K. 2013/6238”. Bkz.: **A.e.**, s. 148-149. Karar için bkz.: Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.html> 15.10.2018.

¹⁸⁸ **A.e.**, s. 149; Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 83; ; Oktay Özdemir, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 78. Ticari plaka ve ticari hat üzerinde TRK kapsamında ayrı ayrı rehin kurulabileceği yönünde bkz.: Arvas, **Rehne Konu Olabilecek Taşınır**, s. 56-57.

xiv. Ticari Proje

TRK m.5 f.1 (n) bendi ve Uygulama Yönetmeliği m.11 f.1 (n) bendi uyarınca, ticari projenin TRK hükümleri uyarınca rehnedilmesi mümkündür.

Ticari proje tanımına TRK ve ikincil mevzuatta yer verilmemiştir. Proje sözcüğü ise, TDK sözlüğünde “*Değişik alanlarda önceden plan ve programa alınmış, maliyeti hesaplanmış, kurum ve kuruluşların yönetim organları tarafından onaylanmış, kısa ve uzun vadeye bağlanarak özel kurum veya devlet adına gerçekleştirilmesi kabul edilmiş bilimsel çalışma tasarısı*” olarak tanımlanmaktadır.¹⁸⁹ Bu tanımdan yola çıkarak ticari proje, ticari faaliyete ilişkin çeşitli alanlarda önceden planlanmış ve programa alınmış çalışma tasarısı olarak tanımlanabilecektir.¹⁹⁰

Ticari proje, ekonomik değeri olduğu ve devredilmesi mümkün olduğu ölçüde rehin konusu olabilecektir.¹⁹¹ Ticari projenin eser niteliğine sahip olması hâlinde, FSEK kapsamında eser olarak rehnedilmesi mümkündür.¹⁹² TRK m.5 f.1 (n) bendinin kabul edilmesiyle birlikte ise, eser niteliğine sahip olmayan ticari projelerin de rehni mümkün hâle gelmiştir.¹⁹³ TRK kapsamında açıkça belirtilmemiş olmakla birlikte ticari projelerden doğan alacaklar ise, TRK m.5 f.1(a) bendi kapsamında rehnedilebilir.

¹⁸⁹ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 149.

¹⁹⁰ Doktrinde *Antalya/Acar*, ticari projeyi “*değişik konu ve alanlarda belli bir ticari faaliyetin sistematik planı*” şeklinde tanımlamıştır. Bkz.: *Antalya/Acar*, **a.g.e.**, s. 83. Arvas ise, ticari proje ifadesinin anlaşılması zor bir kavram olduğunu belirttikten sonra, ticari projenin fikri mülkiyet hakkına konu olabileceği gibi bunun dışında kalan büyük yatırımlara da konu olabileceğini dile getirmiştir. Bu kapsamda, yazar, ticari proje kavramının proje finansmanı kavramıyla birlikte ele alınması durumunda daha anlamlı hâle geleceğini vurgulamıştır. Bkz.: Arvas, **Rehne Konu Olabilecek Taşınır**, s. 58. Doktrinde *Öz* ise, TRK kapsamında rehin konusu olabilecek ticari bir projenin fikri veya sınai hak niteliğinde olması gerektiğini savunmuştur. Bkz.: *Öz*, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu**, s. 159.

¹⁹¹ Oktay Özdemir, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 78. Ticari projenin ekonomik değer ifade etmesi hâlinde rehne konu olabileceği yönünde bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 149.

¹⁹² Fikri ve sınai mülkiyete konu haklar üzerinde rehin tesisine ilişkin olarak bkz.: İkinci Bölüm/I/D/1/b/(1)/iii.

¹⁹³ Oktay Özdemir, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 78. Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 149-150.

xv. Vagon

TRK m.5 f.1 (o) bendi ve Uygulama Yönetmeliği m.11 f.1 (o) bendi uyarınca, üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni hakkı tesis edilebilecek bir diğer unsur ise, vagonudur.

Vagon, TDK sözlüğünde “*Yük ve yolcu taşımakta kullanılan, lokomotifin çektiği demir yolu aracı*” olarak tanımlanmaktadır.¹⁹⁴ Vagonlar, yolcu vagonu, ticari hizmet vagonu, idari hizmet vagonu ve diğer şahıs ve kurumlara ait vagonlar olarak sınıflandırılabilirler.¹⁹⁵ TRK’de vagonlar üzerinde rehin kurulabileceği düzenlenmiş olmakla birlikte, hangi tür vagonlar üzerinde rehin kurulabileceğine dair bir düzenleme bulunmamaktadır.¹⁹⁶

xvi. Üçüncü Kişilerin Zilyetliğindeki Taşınır Varlık, Hak ve Paylı Mülkiyet Hakları

TRK m.5 f.1 (ö) bendi ve Uygulama Yönetmeliği m.11 f.1 (p) bendi uyarınca, “ilgili maddelerde yer alan ve üçüncü kişilerin zilyetliğindeki taşınır varlık, hak ve paylı mülkiyet hakları” üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni tesis edilmesi mümkündür. Böylelikle, rehin verenin zilyetliğinde bulunmayan taşınır varlıklar üzerinde rehin kurulabileceği hükme bağlanmıştır.

TRK m.5 f.1 (ö) bendinde, taşınırın yanı sıra hakların ve TRK kapsamında taşınır varlık olarak nitelendirilen alacakların zilyetliğinden söz edilmesi hatalıdır.¹⁹⁷ TRK m.5 f.1 (ö) bendinde yer alan “üçüncü kişiler zilyetliğindeki hak ve paylı mülkiyet hakları” ifadesinin, TRK kapsamında rehin konusu yapılabilecek taşınır

¹⁹⁴ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 150. Doktrinde Öz, TRK kapsamında vagonu “*trenlerde görülen, kendi hareket yeteneğine sahip olmayan ve hareket ettirici araca bağlanıp çıkarılması mümkün olan ulaşım-yük taşıma araçları*” olarak tanımlamıştır. Bkz.: Öz, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu**, s. 159.

¹⁹⁵ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 150.

¹⁹⁶ Vagon ibaresi ile başka bir araçla çekilen kısmın ifade edilmiş olmasından hareketle, vagona benzer karavan gibi araçların rehne konu olabileceği yönünde bkz.: Oktay Özdemir, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 78.

¹⁹⁷ Öz, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu**, s.159.

üzerinde üçüncü kişiler lehine tanınan haklar ve üçüncü kişilerin paylı mülkiyet hakları şeklinde anlaşılması gerekir.¹⁹⁸

xvii. Benzeri Her Türlü Taşınır Varlık ve Hak

Yukarıda belirtildiği üzere, TRK’de değişiklik yapılmadan evvel, üzerinde rehin hakkı kurulabilecek unsurlar sınır sayı ilkesiyle sayılmıştı. Bununla birlikte, 7099 sayılı Kanun m.28 ile TRK m.5 f.1’e eklenen (p) bendi ile Uygulama Yönetmeliği’nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik m.3 ile Uygulama Yönetmeliği m.11 f.1’e eklenen (ö) bendi uyarınca, ilgili madde metinlerinde sayılan taşınır varlıkların yanı sıra benzer nitelikteki taşınır varlık ve haklar üzerinde de ticari işlemlerde taşınır rehni kurulabileceği hükme bağlanmıştır. Böylece, yapılan değişikliklerle birlikte, TRK’nin uygulama alanı oldukça genişlemiş ve TRK kapsamında üzerinde rehin kurulabilecek taşınır varlıklar, ilgili madde metinlerinde örnekseme yoluyla sıralanır hâle gelmiştir.¹⁹⁹

Daha evvel ifade edildiği üzere, “benzeri her türlü taşınır varlık” ifadesi, net olmayan ve uygulamada karışıklığa neden olabilecek nitelikte bir ifadedir. Zira “benzerlik” unsurunun uygulamada nasıl belirleneceği açık değildir. Bu sebeple, 7099 sayılı Kanun ile yapılan değişikliğin isabetli olmadığını düşünmekteyiz.²⁰⁰ Benzerlik ölçütünün sınırlarının belirlenmesi zor olmakla birlikte, TRK m.5 f.1’de sayılan taşınır varlıklardan hareketle, tren, lokomotif, tadilat ve kontrol amaçlı demiryolu araçları²⁰¹ ve alan adlarının “benzer nitelikte taşınır varlık ve hak” olarak kabul edilerek TRK uyarınca rehnedilebileceği kanaatindeyiz.

¹⁹⁸ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 151. Madde metninde yer alan “üçüncü kişilerin zilyetliğindeki hak ve paylı mülkiyet hakları” ibaresinin kullanımının doğru olmadığı yönünde bkz.: Oktay Özdemir, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 79.

¹⁹⁹ Oktay Özdemir, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 79.

²⁰⁰ “Benzeri her türlü taşınır varlık ve hak” üzerinde rehin tesisine ilişkin diğer açıklamalar için bkz.: İkinci Bölüm/I/D1/a.

²⁰¹ Bkz. Arvas, **Rehne Konu Olabilecek Taşınır Varlıklar**, s. 60; Burak Kara, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2018, s. 20.

(2) Müstakbel Taşınır Varlıklar

i. Genel Olarak

Mülga TİRK döneminde, “rehin hakkının tescil edilmesi esnasında mevcut ve işletmenin faaliyetine özgülenmiş olan taşınır işletme tesisatı” üzerinde rehin kurulabileceği ve hatta söz konusu unsurların ticari işletme rehninin zorunlu unsurları arasında yer aldığı hükme bağlanmıştı. Bu doğrultuda, mülga TİRK döneminde, “işletmeye tahsis edilmiş olma” kavramı bazı hâllerde tereddüt yaratmaktaydı. Zira sanayi işletmelerinde makine, araç, alet ve motorlu nakil araçlarının rehni bakımından bu şartın aranıp aranmayacağı hususu mülga TİRK ek madde 2’de açıkça belirtilmemekteydi. Bu sebeple, sanayi işletmelerinde taşınır işletme tesisatı üzerinde rehin kurulması bakımından “rehin hakkının tescil edilmesi sırasında mevcut ve işletmenin faaliyetine özgülenmiş olma” şartının aranıp aranmayacağı hususu tartışmalıydı.²⁰² Ayrıca, henüz montajı yapılmamış işletme dışında depoda muhafaza edilen veya gümrükte bekleyen menkul işletme tesisatının işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş sayılıp sayılmadığı ve dolayısıyla bunların rehin kapsamına dâhil edilmesinin zorunlu olup olmadığı hususu da doktrinde tartışmalıydı. Doktrinde bazı yazarlara göre, taşınır işletme tesisatının ticari işletme rehni kapsamına girmesi söz konusu unsurların rehin hakkının tescil edilmesi esnasında işletmede bulunması ve işletmenin faaliyetine özgülenmiş olmalarına bağlıydı. Bu nedenle, rehin hakkının tescil edilmesi esnasında monte edilmemiş, kurulumu sağlanmamış ve işletme dışında depolarda bekleyen menkul işletme tesisatı rehin kapsamına dâhil değildi.²⁰³ Diğer bir görüşe göre ise, menkul işletme tesisatının tespit edilebilmesi ve ekli listede yer alması hâlinde, menkul işletme

²⁰² Sanayi işletmelerinde taşınır işletme tesisatı üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi bakımından bunların rehin hakkının sicile tescil edilmesi esnasında var olması ve işletmenin faaliyetine özgülenmiş olması şartının aranması gerektiği yönünde bkz.: Seza Reisoğlu, “Ticari İşletme Rehni ve Son Yasal Düzenleme”, **Bankacılar Dergisi**, S. 47, 2003, s. 119; Erdem, **a.g.e.**, s. 56; E. Gökçe Karabel, **Ticari İşletme Rehninin Paraya Çevrilmesi**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2011, s. 152. Aksi yönde bkz.: Kendigelen (Ülgen), **Ticari İşletme Hukuku**, s.239; Arkan, **Ticari İşletme (2016)**, s. 55.

²⁰³ Arkan, **Ticari İşletme (2016)**, s. 56.

tesisatı fiilen işletme faaliyetine tahsis edilmiş olmasa dahi söz konusu unsurların rehnin kapsamına dâhil edilmesi mümkündür. Bununla birlikte, henüz fiili tahsis gerçekleşmemiş olması sebebiyle, söz konusu unsurların listeye eklenmemiş olması rehin sözleşmesinin geçersizliği sonucunu doğurmamaktaydı.²⁰⁴

TRK m.5 f.3 hükmü ile “işletmelerin müstakbel taşınır varlıklarının”²⁰⁵ TRK hükümleri doğrultusunda rehnedilebileceği düzenlenmiştir.²⁰⁶ Madde metninde bu yönde bir düzenleme bulunmaması nedeniyle “müstakbel taşınır varlıklar” üzerinde rehin hakkı kurulabilmesi için bunların işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olması şartı da aranmamaktadır.²⁰⁷

TRK m.5 f.3’te yer alan “işletmelerin” ifadesi sebebiyle, yalnızca ticari işletme ve esnaf işletmelerinin müstakbel taşınır varlıkları üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni hakkı kurulabileceği mümkün görünmektedir. Dolayısıyla, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine rehin veren sıfatıyla taraf olabilecek “çiftçi”, “serbest meslek erbabı” ve “üretici örgütü” bakımından müstakbel taşınır varlıklar üzerinde rehin hakkı kurma imkânı tanınmadığı sonucu çıkarılabilecektir.²⁰⁸

²⁰⁴ Erten, **Ticari İşletme Rehni**, s. 34; Türker, **a.g.e.**, s. 69; Kendigelen (Ülgen), **Ticari İşletme Hukuku**, s.239; Haznedar, **a.g.e.**, s. 26.

²⁰⁵ TRK m.2 f.1 (f) bendi uyarınca müstakbel taşınır varlıklar, “*Mevcut olmayan veya rehin sözleşmesinin akdedildiği anda rehin verenin mülkiyetinde bulunmayan bu Kanunun 5 inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen varlıkları*” ifade etmektedir.

²⁰⁶ Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Yasama Kılavuzu’nda, finansmana erişim imkânının artırılması amacıyla teminatlı işlemler hukukunun, mevcut ve müstakbel taşınır varlıklar dâhil olmak üzere geniş kapsamda mal varlığı unsuruna uygulanması gerektiği belirtilmektedir. Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Yasama Kılavuzu, s. 20, (Çevrimiçi) https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/security-1g/e/09-82670_Ebook-Guide_09-04-10English.pdf 03.03.2019. Benzer bir yaklaşımla hazırlanan Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu m.6 f.2 uyarınca ise, bir teminat sözleşmesi, müstakbel mal varlığı üzerinde teminat hakkı tesis edilmesini sağlayabilir.

²⁰⁷ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 85.

²⁰⁸ **A.e.**; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 152-153. *Karakuş Erbaş*, söz konusu ifadenin hatalı olduğunu ve bu ifadenin Uygulama Yönetmeliği m.12 hükmünde belirtildiği üzere “henüz malikin mülkiyetinde bulunmayan taşınır varlıklar” şeklinde olması gerektiğini ifade etmektedir. Yazar, bununla birlikte, kanun hükümleri ile yönetmelik hükümlerinin çelişmesi hâlinde, kanun hükümlerinin uygulanması gerektiği görüşünden hareketle, yalnızca işletmelerin müstakbel taşınır varlıkları üzerinde rehin hakkı kurulabileceğini ancak TRK m.5 f.3 hükmünün değiştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 152, dpn. 438. TRK m.5 f.3 hükmünde yer alan “işletmelerin” ifadesinin kanunun amacına aykırı olduğu yönünde bkz.: Arvas, **Rehne Konu Olabilecek Taşınır Varlıkları**, s. 61-62.

Kanaatimizce, TRK m.5 f.3 hükmü iki yönden hatalıdır. İlk olarak, işletmelerin rehin sözleşmesine taraf olmasının mümkün olmaması nedeniyle, bu tür bir sınırlama yapılmak isteniyorsa “tacir” ve “esnafın” işletmelerinin müstakbel taşınır varlıkları üzerinde rehin kurulabileceğinin belirtilmesi gerekirdi. İkinci olarak, tacirler ve esnafın işletmelerinin taşınır

TRK m.5 f.2 hükmü uyarınca, “*Ticari işletme ve esnaf işletmesinin tamamı üzerinde rehin kurulması hâlinde, rehnin kuruluşu anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan her türlü varlık rehnedilmiş sayılır...*” Görüldüğü üzere, TRK m.5 f.2 hükmü ile mülga TİRK dönemindeki menkul işletme tesisatının rehnine ilişkin hüküm birbiriyle örtüşür niteliktedir. Zira mülga TİRK döneminde taşınır işletme tesisatı üzerinde rehin tesis edilebilmesi için bu unsurların rehin hakkının sicile tescil edilmesi esnasında var olması ve işletmenin faaliyetine özgülenmiş olması gerekmektedir.²⁰⁹

Yukarıda bahsetmiş olduğumuz üzere, mülga TİRK döneminde işletmenin faaliyetine henüz tahsis edilmemiş olan unsurların rehni bakımından doktrinde iki farklı görüş bulunmaktaydı. İşletmenin bütününe rehnedilmesi durumunda, “rehnin kuruluşu anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan taşınır varlıkların” rehin kapsamına dâhil olacağı belirtilmiştir. Doktrinde *Antalya/Acar*, bu hususa ilişkin olarak iki farklı yorum tarzının benimsenebileceğini ifade etmiştir.²¹⁰

Birinci yorum tarzına göre, TRK m.5 f.3 hükmü ile birlikte işletmelerin henüz mevcut olmayan (müstakbel) taşınır varlıklarının TRK kapsamında rehnedilebileceği hükme bağlanmıştır. TRK m.5 f.2 hükmü uyarınca ise, işletmenin tamamının rehnedilmesi durumunda, rehin hakkının tesis edilmesi esnasında söz konusu işletmenin faaliyetine özgülenmiş taşınır varlıklar rehnin kapsamına dâhil edilecektir. Dolayısıyla, “henüz işletmenin mülkiyetinde bulunmayan ve işletmenin faaliyetine özgülenmemiş olan taşınır varlıklar” kendiliğinden rehnedilemeyecek ve bunlar üzerinde rehin kurulmak istendiğinde yeni bir rehin sözleşmesi yapılması gerekecektir. İkinci yorum tarzına göre ise, işletmelerin münferit taşınır varlıkları üzerinde rehin hakkı kurulabileceğine göre işletmenin tamamı üzerinde rehin hakkı kurulması hâlinde de müstakbel taşınır varlıklar üzerinde rehin hakkı kurulmasının

varlıkları üzerinde rehin tesis edilmesine imkân tanınmışken rehin sözleşmesine rehin veren sıfatıyla taraf olabilecek çiftçi, serbest meslek erbabı ve üretici örgütlerinin müstakbel taşınır varlıkları üzerinde rehin tesis edilmesine imkân tanınmaması isabetli olmamıştır. Özetle, TRK m.5 f.3 hükmünün lafzı gereği yalnızca işletmelerin müstakbel taşınır varlıkları üzerinde rehin hakkı kurulabilecektir. Bununla birlikte, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine rehin veren sıfatıyla taraf olabilecek diğer kişilerin finansmana daha kolay şekilde ulaşabilmesinin temin edilmesi amacıyla söz konusu hükmün değiştirilmesi yerinde olacaktır.

²⁰⁹ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 86.

²¹⁰ **A.e.**

mümkün olduğunun kabul edilmesi gerekir. *Antalya/Acar*'a göre, bu yorum tarzının benimsenmesi kanun koyucunun TRK'nin hazırlanmasında güttüğü finansmana erişim imkânının genişletilmesi amacına da uygun olacaktır.²¹¹

Kanaatimizce, kanun koyucunun iradesi işletmenin tamamının rehnedilmesi durumunda, rehin hakkının tesis edilmesi esnasında işletmenin faaliyetine özgülenen taşınır varlıkların rehnin kapsamında dâhil edilmesi yönündedir. Dolayısıyla, kanun koyucu rehin verenin rızası aranmaksızın işletmenin tamamının rehni durumunda rehnin kapsamını belirlemiştir. Diğer bir ifadeyle, işletmelerin henüz mevcut olmayan taşınır varlıklarının rehnedilmesine cevaz verilmiş olmakla birlikte, aynı imkân işletmenin tamamı üzerinde rehin hakkı kurulması hâli için tanınmamıştır.²¹²

Müstakbel taşınır varlıklar üzerinde TRK kapsamında rehin tesis edilmesine ilişkin olarak değerlendirilmesi gereken diğer bir husus ise, TRK m.5 f.3 hükmünün ikinci cümlesidir. Buna göre, “...*Rehinli müstakbel taşınır varlık üzerindeki tasarruf yetkisi, bu varlıkların mülkiyete konu edilmesini müteakip kullanılabilir.*” Görüldüğü üzere, madde metninde yer alan tasarruf yetkisi ibaresinden ne anlaşılması gerektiği açıkça belirtilmemiştir. Bu doğrultuda, tasarruf yetkisi, “rehin verenin ilgili taşınır varlık üzerinde tasarruf etme yetkisi” şeklinde anlaşılabilirdiği gibi “rehin alacaklısının paraya çevirme yetkisi” şeklinde de anlaşılabilir.²¹³ Kanaatimizce, birinci yorum tarzının benimsenmesi gerekir. Böylece, rehin veren, henüz mevcut olmayan taşınır varlıkların rehni konusunda rehin sözleşmesi akdedebilecektir. Ancak, rehin veren, en geç rehnin sicile tescili anında söz konusu taşınır varlıklar üzerinde tasarruf yetkisini kazanmış olması gerekecektir.²¹⁴

²¹¹ Her iki yorum tarzına ilişkin ayrıntılı açıklamalar için bkz.: **A.e.** s. 86-87.

²¹² Yazarlar her ne kadar aksini savunsa da bu yöndeki açıklamalar için bkz.: **A.e.** s. 87-88.

²¹³ **A.e.** s. 90-91.

²¹⁴ Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu m.6 f.2'de, henüz mevcut olmayan taşınır mal varlığı üzerinde teminat hakkı tesis edilmesine ilişkin bir sözleşme akdedilebileceği düzenlenmiştir. Bununla birlikte, yine aynı madde uyarınca, teminat hakkının doğumu için teminat veren kişinin teminata konu olan şey üzerinde hak kazanması veya teminat hakkı kurma yetkisi kazanması gerekir. Bkz.: Hamamcıoğlu/Karamanlıoğlu, **a.g.e.**, s. 112.

Karakuş Erbaş'a göre, rehin veren, müstakbel taşınır varlıklara ilişkin olarak rehin sözleşmesi akdedebilecek, ancak, söz konusu varlıklara ilişkin olarak rehinli taşınır siciline tescil talebinde bulunamayacaktır. Yazar, ayrıca müstakbel taşınır varlıkların rehnine ilişkin olarak TMK m.1016 f.2 düzenlemesinin kıyas yoluyla uygulanabileceğini ve dolayısıyla rehinli taşınır siciline geçici tescil şerhi düşülebileceğini savunmaktadır. Bkz.: *Karakuş Erbaş*, **a.g.e.** s. 153-154.

ii. Müstakbel Alacakların Rehni

TRK m.5 f.5 hükmü uyarınca “her türlü sözleşmeden doğan mevcut veya müstakbel alacaklar” üzerinde TRK kapsamında rehin kurulabilir.

Müstakbel alacaklara ilişkin TRK’de herhangi bir tanımlama yapılmamış olmakla birlikte, müstakbel alacakların tanımına ilişkin olarak TMK m.881 f.1 hükmünden yararlanılabilecektir. İlgili hüküm uyarınca, müstakbel alacaklar, “henüz doğmamış olmasına rağmen doğması kesin veya olası bulunan alacaklardır”.²¹⁵

Müstakbel alacakların rehni bakımından sözleşme özgürlüğünün sınırları önem taşımaktadır. İleride doğabilecek tüm alacaklar için rehin kurulması, kişilik haklarına ilişkin TMK m.23 f.2’ye aykırılık teşkil edecektir. İleride doğacak alacaklar için yapılan rehin sözleşmesinin geçerli olabilmesi bakımından, alacağın doğumuna sebep olan hukuki ilişkinin ve alacağın belirlenmiş veya belirlenebilir nitelikte olması gerekmektedir. Aksi hâlde, söz konusu sözleşmeler, TMK m.23 f.2 ve TBK m.27 hükümleri çerçevesinde geçersiz kabul edilecektir.²¹⁶

Müstakbel alacaklar üzerinde TRK kapsamında rehin kurulmasına ilişkin olarak Uygulama Yönetmeliği m.16 f.2 hükmü ile sınırlama getirilmiştir. Buna göre, belirli bir iş veya konu ile sınırlama yapılmaksızın müstakbel alacakların tamamının rehnedilmesi hâlinde rehin sözleşmesi geçerli kabul edilmeyecektir.

Dolayısıyla, belirli bir iş veya konu ile sınırlama yapılmaksızın müstakbel alacakların tamamı için akdedilen rehin sözleşmesi kişilik haklarına aykırılık sebebiyle geçersiz kabul edilecektir.²¹⁷ Bu noktada belirtmek gerekir ki, müstakbel alacakların rehnine ilişkin sınırlamaya TRK’de yer verilmemiştir. Kanaatimizce, Uygulama Yönetmeliği m.16 f.2 hükmünde yer alan sınırlama taşınır rehni hukukuna hâkim olan belirlilik ilkesinin bir yansımasıdır. Bu nedenle, TRK’de müstakbel alacakların rehni bakımından herhangi bir sınırlamaya yer verilmemiş olması

²¹⁵ Karakuş Erbaş, **a.g.e.** s. 113.

²¹⁶ Oktay Özdemir, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 81. Bu yönde bkz.: Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1020-1021; Saibe Oktay Özdemir, “Teminat Amaçlı Alacak Devri ve Toptan Temlik Sözleşmeleri”, **İÜHFM**, C.LVII, S. 1-2, 1999, s. 265 vd., özellikle 287-288; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 668; Cansel, **Menkul Rehni**, s. 22; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 471; Ergüne, **Taşınır Rehninin Kuruluşu**, s. 144; Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 244.

²¹⁷ Oktay Özdemir, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 82.

gerekçesiyle, Uygulama Yönetmeliği m.16 f.2 hükmünün uygulanmayacağını kabul etmek doğru değildir. Bununla birlikte, müstakbel alacakların rehnine ilişkin sınırlamanın Uygulama Yönetmeliği yerine esasen TRK’de düzenlenmesi gerektiğini belirtmek isteriz.²¹⁸

(3) Ticari İşletme ve Esnaf İşletmesi

TRK m.5 f.1 (I) bendi ve Uygulama Yönetmeliği m.11 f.1 (I) bendi uyarınca ticari işletme veya esnaf işletmesinin tamamı üzerinde TRK kapsamında rehin kurulabilir.

i. İşletmenin Bütünü Üzerinde Rehin Kurulmasına İlişkin Olarak Getirilen Sınırlamalar

TRK m.5 f.1 hükmünde belirtilen taşınır varlıkların borcu karşılaması durumunda, “ticari işletme veya esnaf işletmesinin tamamının” rehnedilmesi imkânı bulunmamaktadır (TRK m.5 f.2). Böylelikle, tacir ve esnafın düşük miktartlı borçları için işletmesini rehnetmesinin önüne geçilmek istenmiştir.²¹⁹

Bu noktada, Uygulama Yönetmeliği m.11 f.2 ve Uygulama Yönetmeliği m.17 f.3’te yer alan düzenlemeleri incelemek gerekir. Buna göre, Uygulama Yönetmeliği m.11 f.2 hükmü uyarınca, *“Borç miktarının belirli olması halinde birinci fıkrada sayılan varlıklardan ancak borç miktarının tamamına ek olarak azami beşte bir oranına yetecek kadarı üzerinde rehin kurulabilir.”* Uygulama Yönetmeliği m.17 f.3 uyarınca ise, *“Borç miktarının belirli olması halinde 11 inci maddede yer alan diğer taşınır varlıklardan biri veya birden fazlasının borç miktarının tamamına ek olarak beşte birinden fazlasını karşılaması hâlinde işletmelerin tümü üzerinde rehin*

²¹⁸ Bu yönde bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 113-114.

²¹⁹ Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 32; Sabih Arkan, “Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Açısından Ticarî İşletmenin Rehni”, **Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018**, Ed.: A. Lâle Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s.144; Narbay/Yıldız, **a.g.e.**, s. 77.

kurulamaz.” Görüldüğü üzere, TRK m.5 f.2’de, TRK m.5 f.1 belirtilen taşınır varlıkların borca yetecek miktarda olması durumunda işletmenin tamamının rehnedilemeyeceği düzenlenmesine rağmen, Uygulama Yönetmeliği hükümleri ile işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulmasına ilişkin olarak farklı sınırlamalar getirilmiştir. Bu nedenle, kanuna aykırılık taşıyan Uygulama Yönetmeliği m.11 f.2 ve Uygulama Yönetmeliği m.17 f.3 hükümlerinin uygulanması mümkün değildir.²²⁰

Hemen belirtilmelidir ki, “borç miktarının belirli olması hâlinde” işletmenin tamamının rehnedilmesine ilişkin olarak Uygulama Yönetmeliği hükümleriyle sınırlama getirilmiş olmakla birlikte, “borç miktarının belirli olmaması hâlinde” işletmenin bütünü üzerinde rehin kurulup kurulamayacağına ilişkin olarak TRK ve Uygulama Yönetmeliği’nde herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Bu nedenle, “borç miktarının belirli olmaması hâlinde” ticari işletme veya esnaf işletmesinin tamamının rehnedilmesine yönelik olarak herhangi bir engel olmadığı kanaatindeyiz.²²¹ Hemen belirtilmelidir ki, TRK m.4 f.6 (b) bendi ve Uygulama Yönetmeliği m.9 f.1 (e) bendi dolayısıyla, işletmenin bütünü üzerinde rehin tesisinde borç miktarının belirli olmaması durumunda, rehin hakkı ile teminat altına alınan miktarın rehin sözleşmesinde belirtilmesi gerekir.²²²

ii. Rehnin Kuruluş Anı

TRK m.5 f.2 ve Uygulama Yönetmeliği m.17 f.1 hükümlerinde, işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulması hâlinde, rehin hakkının kapsamının belirlenmesinde rehin hakkının kuruluş anına işaret edilmektedir.

Rehin hukukuna hâkim olan belirlilik ilkesi ve TRK m.4 f. (c) bendi uyarınca, rehin konusu unsurların ayırt edici özelliklerinin rehin sözleşmesinde yer alması

²²⁰ Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s.32-33; Göle/Aydoğan, **a.g.e.**, s. 29; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 142; Arkan, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 144; Seda Ş. Güngör, “Ticari İşletmenin Malvarlığı Unsurlarının Bir Kısımının veya Malvarlığının Bütünü’nün Rehni”, **Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi**, C. III, S.4, 2017, s.119.

²²¹ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 142.

²²² Rehin sözleşmesinde bulunması zorunlu olan borca ilişkin bilgilere ilişkin açıklamalar için bkz.: İkinci Bölüm/I/E/3/b.

gerekmektedir. Buradan hareketle, rehin hakkının kuruluş anı ile rehin sözleşmesinin düzenlendiği anın kastedilmiş olduğu düşünülebilir.²²³

Bununla birlikte, TRK m.4 f.1’de rehin hakkının, rehin sözleşmesinin rehinli taşınır siciline tescil edilmesiyle kurulacağı düzenlenmiştir. İşletmenin bütünü üzerinde rehin hakkı kurulması hâlinde, rehinin kapsamının belirlenmesine ilişkin olarak rehinin kuruluş anına gönderme yapılmış olması sebebiyle, sözleşmenin rehinli taşınır sicili nezdinde tescil edildiği anın esas alınması gerektiği kanaatindeyiz.²²⁴

Rehin sözleşmesinin düzenlenmesi ile sözleşmenin rehinli taşınır siciline tescil edilmesi arasında işletmenin faaliyetinden çıkan bir unsur olması hâlinde, bu unsurun sözleşmeden çıkarılması gerekir. Benzer şekilde, rehin hakkı kurulduktan sonra yeni taşınır varlıkların işletmenin faaliyetine özgülenmesi durumunda, söz konusu taşınır varlıklar rehnedilmek isteniyorsa, rehin sözleşmesinde gerekli değişikliklerin yapılması gerekir.²²⁵

iii. Rehinin Kapsamı

TRK m.5 f.2’de ticari işletme veya esnaf işletmesinin tamamının rehnedilmesi durumunda rehin hakkının kapsamının ne olacağı belirlenmiştir. Buna göre, işletmenin tamamının rehnedilmesi durumunda, rehin hakkının kurulması esnasında işletmenin faaliyetine özgülenmiş bütün taşınır varlık üzerinde rehin hakkı kurulmuş addedilir.²²⁶

²²³ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 142; Göle/Aydoğan, **a.g.e.**, s. 30.

²²⁴ Bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 142; Göle/Aydoğan, **a.g.e.**, s. 30.

²²⁵ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 142; Göle/Aydoğan, **a.g.e.**, s. 30.

²²⁶ Uygulama Yönetmeliği’nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik m.6 hükmü ile değiştirilmeden evvel, Uygulama Yönetmeliği m.17 f.1 hükmünde işletmenin bütününe rehnedilmesi durumunda, rehin hakkının tesis edilmesi esnasında işletmenin faaliyetine özgülenmiş “taşınır ve taşınmaz varlıkların” rehinin kapsamına gireceği düzenlenmekteydi. Dolayısıyla, TRK m.5 f.2 ve Uygulama Yönetmeliği m.17 f.1 hükümleri birbiriyle çelişmekteydi. Uygulama Yönetmeliği’nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik m.6 hükmü ile Uygulama Yönetmeliği m.17 f.1’de yer alan “taşınmaz” ibaresi madde metninden çıkarılmıştır. Kanaatimizce, söz konusu değişiklik, TRK ve Uygulama Yönetmeliği hükümlerinin birbiriyle uyumlu hâle getirilmesi bakımından olumludur. Uygulama Yönetmeliği m.17 f.1 hükmü ile TRK m.5 f.2 hükmünün çelişkili olduğu yönünde bkz.: Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 34; Göle/Aydoğan, **a.g.e.**, s. 33; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 143-144.

İşletmenin tamamının rehnedilmesi durumunda rehnin kapsamının belirlenmesi bakımından, TRK m.5 f.2’de belirtilen “her türlü taşınır varlık” ifadesinden ne anlaşılması gerektiğinin tespit edilmesi gerekmektedir. Bu noktada, TRK m.5 f.1 ve TTK m.11 f.3 hükümlerinin incelenmesi gerekmektedir. TRK m.5 f.1’de, TRK hükümleri uyarınca rehnedilebilecek taşınır varlıklar düzenlenmiştir. TTK m.11 f.3’de ise, ticari işletmenin tamamına ilişkin sözleşmelerin kapsamı belirlenmiştir. Dolayısıyla, TTK m.11 f.3 düzenlemesi yalnızca “ticari işletmeye” ilişkindir. Bununla birlikte, TRK m.5 f.1 ve TRK m.5 f.2 düzenlemeleri birlikte değerlendirildiğinde, hem ticari işletme hem de esnaf işletmesinin TRK hükümleri doğrultusunda rehnedilmesi durumunda rehnin kapsamının ne olacağı belirlenmiştir.²²⁷ Dolayısıyla, işletmenin tamamının rehnedilmesi durumunda rehnin kapsamının belirlenmesinde TRK m.5 f.1 hükmünde yer alan taşınır varlıkların esas alınması gerektiği kanaatindeyiz.²²⁸

İşletmenin tamamının rehnedilmesi durumunda, rehin hakkının kapsamının “işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olma şartına” göre belirlenmesi nedeniyle, bu şartın sağlanmasının mümkün olmamasından ötürü müstakbel taşınır varlıklar üzerinde işletmenin bütünü kapsamında rehin tesis edilmesi mümkün değildir.²²⁹

Öte yandan önemle belirtilmesi gerekir ki, ticari işlemlerde taşınır rehninde, rehnin kapsamına dâhil edilmesi zorunlu olan herhangi bir unsurun belirlenmemiş olması sebebiyle, işletmenin bütünü üzerinde rehin kurulması hâlinde, tarafların takdirine bağlı olarak, işletmeye ait bir veya birkaç varlığın rehin sözleşmesinin kapsamı dışında bırakılması mümkündür.²³⁰

İşletmenin tümü üzerinde rehin tesisi bakımından değerlendirilmesi gereken diğer bir husus ise, TRK m.8 f.3 hükmüdür. Zira yukarıda belirtilmiş olduğu üzere, TRK m.8 f.3’te, üzerlerinde rehin hakkı tesisi bakımından kendi özel sicillerine kaydın zorunlu olduğu taşınır varlıklar üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni hakkı kurulamayacağı hükme bağlanmıştır.²³¹ Dolayısıyla, söz konusu varlıklar üzerinde

²²⁷ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 144.

²²⁸ Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 33; Göle/Aydoğan, **a.g.e.**, s. 31; Hazıroğlu, **a.g.e.**, s. 200; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 143-144. Aksi görüş için bkz.: Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 96.

²²⁹ Bu konuya ilişkin olarak ayrıntılı açıklama için bkz.: İkinci Bölüm/I/D/1/b/(2)/i.

²³⁰ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 94-95; Göle/Aydoğan, **a.g.e.**, s. 31.

²³¹ Detaylı açıklama için bkz.: Birinci Bölüm/III/B/6/c/(2)/ii/ii5.

münferiden TRK kapsamında rehin kurulması mümkün değildir. Bununla birlikte, kanaatimizce, “ticari işletmenin bir bütün hâlinde hukuki işlemlere konu edilebileceği” ilkesinden hareketle, işletmenin bütünü üzerinde rehin kurulması hâlinde, TRK m.8 f.3’te yer alan sınırlama gereği münferiden rehnedilmesi mümkün olmayan taşınır varlıkların da ticari işlemlerde taşınır rehni kapsamına dâhil olacağını kabul etmek gerekir.²³²

iv. Diğer Sicillere Yapılacak Bildirimler

TRK m.5 f.2 hükmü uyarınca, işletmenin bütününe rehnedilmesi durumunda, “rehin hakkının kapsamına dâhil olan taşınır varlıkların rehni başka kanunlar uyarınca bir sicile tescil edilmesini gerekli kılıyorsa”, ticari işlemlerde taşınır rehninin ilgili sicillere bildirilmesi gerekir. Ayrıca, söz konusu taşınır varlıklar, ticari işlemlerde taşınır rehni hakkı tesis edilmeden evvel başka kanun hükümleri doğrultusunda rehnedilmişse, ticari işlemlerde taşınır rehni hakkının öncelik ilkesi bakımından daha sonraki sırada yer aldığı kabul edilir.

Yukarıda belirtilmiş olduğu üzere, işletmenin bütününe rehnedilmesi durumunda, rehin hakkının tesis edilmesi esnasında işletmenin faaliyetine özgülenmiş olan “gemi, motorlu araç, hava aracı” gibi kendi mevzuatı uyarınca özel bir sicil nezdinde yapılacak tescil ile rehne konu olabilecek varlıkların da ticari işlemlerde taşınır rehni kapsamında yer aldığının kabulü gerekmektedir. Dolayısıyla, TRK kapsamında işletmenin tümü üzerinde kurulan rehnin ilgili sicillere bildirilmesi gerekmektedir.²³³

TRK m.5 f.2 hükmü uyarınca, işletmenin bir bütün olarak rehnedilmesi durumunda, ticaret sicili veya esnaf ve sanatkâr siciline de bildirim yapılması gerekmektedir. İşletmenin bütünü üzerinde rehin kurulabilmesi için bunların ticaret

²³² Göle/Aydoğan, **a.g.e.**, s. 32-33; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 146-147; Poroy/Yasaman, **Ticari İşletme (2018)**, s. 61; Narbay/Yıldız, **a.g.e.**, s. 82. İşletmenin tamamının rehnedilmesi durumunda rehin hakkının “bir sicile tescil edilme zorunluluğu bulunan taşınır varlıkları” kapsamayacağı, dolayısıyla, söz konusu varlıklar üzerinde kendi özel sicillerine tescil suretiyle ayrıca rehin kurulması gerektiği yönünde bkz.: Arkan, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 151.

²³³ Narbay/Yıldız, **a.g.e.**, s. 82.

veya esnaf işletmesi siciline tescil edilmiş olma zorunluluğuna ilişkin TRK ve ikincil mevzuatta açık bir düzenleme bulunmamakla birlikte, işlem güvenliği açısından böyle bir yaklaşımın benimsenmesi gerekmektedir.²³⁴

2. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Hakkının Kapsamı

a. Rehin Hakkının Sağladığı Teminatın Kapsamı

(1) Genel Olarak

Rehinli taşınır varlık, rehin hakkının sağladığı teminatın kapsamında yer almakla birlikte, söz konusu teminat yalnızca rehinli taşınır varlık ile sınırlı değildir. Rehin hakkının sağladığı teminatın kapsamına dâhil olan unsurlar, TRK m.6 ve TRK m.7’de düzenlenmiştir. Buna göre, “rehinli taşınır varlık”, “bütünleyici parça”, “ taraflarca ayrıca kararlaştırılması hâlinde eklenti”, “taşınır varlığın faiz, sigorta gibi hukuki getirileri ile doğal ürünleri” ve “ikame mallar” ticari işlemlerde taşınır rehninin kapsamına dâhildir.

(2) Taşınır Varlık

Ticari işlemlerde taşınır rehninin kapsamına öncelikle taşınır varlık girecektir. Üzerinde rehin hakkı kurulabilecek taşınır varlıklara ise örnekseme yoluyla TRK m.5 f.1’de yer verilmiştir.²³⁵

²³⁴ Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 9; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 147. *Arkan*, TRK m.4 f.6 uyarınca, “Merkezi Kayıt Sistemi numarasının” sözleşmeye eklenmesinin zorunlu olması sebebiyle, “ticaret sicili nezdinde kayıtlı olmayan ticari işletmelerin” rehnedilemeyeceğini belirtmektedir. Bkz.: *Arkan, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni*, s. 146-147. Aynı yönde bkz.: Arvas, **Rehne Konu Olabilecek Taşınırlar**, s. 46; Aytaç, **a.g.e.**, s. 97.

²³⁵ TRK hükümleri doğrultusunda rehnedilebilecek taşınır varlıklara ilişkin olarak bkz.: İkinci Bölüm/I/D/1/b.

(3) Bütünleyici Parça

TRK ve Uygulama Yönetmeliği hükümlerinde bütünleyici parça tanımına ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiş olması sebebiyle, genel hükümler uyarınca bütünleyici parça tanımının incelenmesi gerekir.²³⁶ Buna göre, TMK m.684 f.2 uyarınca, “*Bütünleyici parça, yerel âdetlere göre asıl şeyin temel unsuru olan ve o şey yok edilmedikçe, zarara uğratılmadıkça veya yapısı değiştirilmedikçe ondan ayrılmasına olanak bulunmayan parçadır.*” TMK’de yer alan bu tanımdan, “bütünleyici parçanın asıl şeye sıkı bir şekilde bağlanması ve asıl şeyden ayrılmasının ancak onun yok olması, zarara uğraması veya yapısının değişmesi” ile “yerel adetlerin asıl şeye bağlanan şeyi asıl şeyin temel unsuru sayması” şartlarının birlikte gerçekleşmesi gerektiği şeklinde bir anlam çıksa da aslında söz konusu iki şart seçimliktir.²³⁷

Taşınmaz rehninin kapsamına ilişkin TMK m.862 f.1 düzenlemesi kadar açık olmamakla birlikte, TMK m.947 f.2 ve m.947 f.3 hükümleri uyarınca, bütünleyici parça kendiliğinden taşınır rehninin kapsamına girer.²³⁸ TMK’de yer alan düzenlemeye paralel olarak, TRK m.6 f.1’de bir taşınır varlığın rehnedilmesi durumunda ticari işlemlerde taşınır rehni hakkının söz konusu taşınır varlığın bütünleyici parçasını da içine aldığı hükme bağlanmıştır. Uygulama Yönetmeliği m.14 f.1’de de aynı düzenlemeye yer verildikten sonra, “*...Bütünleyici parçanın ayırt edici özelliklerinin bulunması halinde bunlar ayrıca rehin sözleşmesinde belirtilir.*” denilmektedir.

Rehnin kurulması anında mevcut bütünleyici parçanın rehnin kapsamına girdiği yönünde şüphe bulunmamaktadır. Bununla birlikte, rehnin kurulmasından sonra bir unsurun rehin konusunun bütünleyici parçası niteliğine sahip olması hâlinde bu unsurun rehin hakkının kapsamına girip girmeyeceğinin tespit edilmesi gerekir. Buna göre, rehin hukukuna hâkim olan temel prensip uyarınca, sonradan

²³⁶ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 171.

²³⁷ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, 287. Aksi yönde bkz. Fikret Eren, **Mülkiyet Hukuku**, 4. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2016, s.57 vd.; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 261 vd.

²³⁸ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 97; Faruk Acar, **Rehin Hukuku Dersleri**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2015, s. 117-118.

eklenen bütünleyici parçalar da rehnin kapsamına kendiliğinden dâhil olur.²³⁹ Bu nedenle, ticari işlemlerde taşınır rehni hakkının kurulmasından sonra rehinli taşınırın bütünleyici parçası niteliğini kazanan unsurun kendiliğinden rehin hakkının kapsamına gireceğinin kabulü gerekir.²⁴⁰

Öte yandan, bütünleyici parça asıl şeyden ayrılarak bağımsız bir taşınır eşya hâline gelince kendiliğinden rehnin kapsamından çıkar.²⁴¹ Ancak, temel prensip uyarınca, söz konusu unsurun bütünleyici parça niteliğini kaybetmesine rağmen eklenti olarak rehnin kapsamında kalması mümkündür.²⁴²

(4) Doğal Ürün ve Hukuki Getiri

Bir varlığın bütünleyici parça sayılması için kural olarak yukarıda belirtilen şartları haiz olması gerekmekle birlikte, TMK m.718 f.2 uyarınca yapılar, bitkiler ve kaynaklar ile TMK m.685 uyarınca doğal ürünler asıl şeyin bütünleyici parçası sayılırlar. TMK m.685 f.2 uyarınca, *“Ürünler, dönemsel olarak elde edilen doğal veya hukukî ürünler ile bir şeyin özgülendiği amaca göre âdetler gereği ondan elde edilmesi uygun görülen diğer verimlerdir.”* Bu doğrultuda, ağaçların meyveleri, tarlalarda yetiştirilen buğday gibi tarımsal ürünler ile hayvanın sütü doğal ürünlere örnektir. Kira geliri ile bir alacağın faizi ise, hukuki ürünlere örnek olarak

²³⁹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 939, 1021; Acar, **Rehin Hukuku**, s. 118; Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 88.

²⁴⁰ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 88. Yazarlar, sonradan bütünleyici parça hâline gelen şeyin kendiliğinden rehnin kapsamına dâhil olacağını kabul etmekle birlikte, rehin verenin sonradan bütünleyici parça hâline gelen şeyi, asıl şeyden ayırtılabileceğini ve bu durumun rehin veren bakımından TRK m.16’da yer alan yaptırımların uygulanmasına sebep olmayacağını belirtmektedir. Bkz.: **A.e.**, s. 88-89, dpn. 145. Bir görüşe göre ise, sonradan rehinli taşınırın bütünleyici parçası niteliğini kazanan şey kendiliğinden rehnin kapsamına girecektir. Bununla birlikte, bu durumun geçerlilik kazanabilmesi için söz konusu bütünleyici parçanın ayırt edici özelliklerinin yeni bir rehin sözleşmesinde belirtilmesi ve bu sözleşmenin tescil edilmesi gerekir. Bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 172.

²⁴¹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 939, 1021; İlhan Helvacı, **Eski Medenî Kanunumuzla Karşılaştırmalı Olarak Türk Medenî Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan İpotek Hakkı**, İstanbul, On İki Levha, 2008, s. 175.

²⁴² Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 939; Helvacı, **İpotek Hakkı**, s. 177. TRK m.6 f.2 hükmü uyarınca ise, taşınır varlığın mevcut ve müstakbel eklentisi kendiliğinden rehnin kapsamında yer almamaktadır. Bu nedenle, bütünleyici parçanın sonradan bu niteliğini kaybederek eklenti niteliğine sahip olması hâlinde kendiliğinden TRK kapsamında kurulan rehnin kapsamında yer almayacağı kanaatindeyiz.

verilebilir.²⁴³ Hukuki ürünler, her ne kadar TMK m.685 f.2 hükmünde bütünleyici parça kavramına dâhilmiş gibi gösterilmişse de, bütünleyici parça olarak nitelendirilemez. Nitekim TMK m.685 f.3'te doğal ürünlerin asıl şeyden ayrılma aşamasına kadar asıl şeyin bütünleyici parçası niteliğinde olduğu düzenlenmekle birlikte, hukuki ürünler bakımından bu yönde bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Dolayısıyla, doğal ürünlerin aksine hukuki ürünlerin, bütünleyici parça niteliğini haiz olmadığının kabulü gerekir.²⁴⁴

Bununla birlikte, hukuki getirilerin bütünleyici parça niteliğinde olmadığı ve bu nedenle kendiliğinden rehnin kapsamına girmediği yönündeki bu yaklaşım TRK bakımından geçerli değildir. Zira 7099 sayılı Kanun m.29 ile TRK'de yapılan değişiklikle birlikte, “taşınır varlığın gelecekteki faiz, sigorta gibi hukuki getirilerinin” kendiliğinden rehnin kapsamına gireceği düzenlenmiştir (TRK m.7 f.1).

Konuya ilişkin olarak Uygulama Yönetmeliği m.13'te yapılan değişikliğe değinilmesinde fayda vardır. Söz konusu hükümde değişiklik yapılmadan önce, madde metni şu şekildeydi: “*Mevcut veya müstakbel taşınır varlıkların getirileri kendi başına ya da getirisi olduğu taşınır varlık ile birlikte rehin konusu olabilir. Aksi kararlaştırılmadıkça taşınır varlık üzerindeki rehin hakkı, doğrudan getiri üzerinde rehin hakkı vermez.*”

Uygulama Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik m.4 ile Uygulama Yönetmeliği m.13'te yapılan değişiklikle birlikte, mevcut veya müstakbel taşınır varlıkların getirilerinin rehnedilebileceği hükme bağlanmıştır. Söz konusu değişiklik, mevcut veya müstakbel taşınır varlıkların getirilerinin rehnedilebileceğine ilişkin TRK m.5 f.4 ve TRK m.7 f.1'de yer alan düzenlemelere paraleldir. Zira Uygulama Yönetmeliği m.13 ve TRK m.7 f.1 hükümlerinde taşınır varlığın hukuki getirilerinin kendiliğinden rehin hakkının kapsamına gireceği düzenlenmektedir.²⁴⁵

²⁴³ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 292-293; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 172, dpn. 481.

²⁴⁴ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 293.

²⁴⁵ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 172-173.

TARES portalı üzerinde “Rehin Sicili İşlemleri” sekmesi seçilerek rehin sözleşmesi hazırlanmak istendiğinde “Getiri Bilgisi” bölümünde “Getiri Yok”, “Getiri Var Rehin Kapsamında Değil”, “Getiri Var Rehin Kapsamında” ve “Sadece Getiri Rehin Kapsamında” seçeneklerinden birinin seçilmesi gerekmektedir. Görüldüğü üzere, TARES portalında rehin sözleşmesi hazırlanırken getiriler kendiliğinden rehin kapsamında yer almamaktadır ve getirinin rehin kapsamında yer alması isteniyorsa bunun özellikle belirtmesi gerekmektedir. Kanaatimizce, TARES portalında

(5) Eklenti

TMK m.686 f.2 hükmü uyarınca, “*Eklenti, asıl şey malikinin anlaşılabilen arzusuna veya yerel âdetlere göre, işletilmesi, korunması veya yarar sağlaması için asıl şeye sürekli olarak özgülenen ve kullanılmasında birleştirme, takma veya başka bir biçimde asıl şeye bağlı kılınan taşınır maldır.*” Görüldüğü üzere, bütünleyici parçanın aksine eklenti, bağımsız eşya niteliğindedir. Ancak, eklenti ile asıl şey arasında ekonomik bağılılık bulunmaktadır.²⁴⁶ Bir taşınırın eklenti niteliğini haiz olması için, dış bağılılık ve özgüleme şartlarının gerçekleşmesi gerekir. Dış bağılılık şartının sağlanması için, “*Eklenti ile asıl şey arasında dışarıdan görülüp anlaşılacak bir bağılılık bulunmalıdır.*” Özgüleme şartının sağlanması için ise, taşınır eşyanın asıl şeyin işletilmesini, korunmasını veya ondan yararlanılmasını sağlamak amacıyla asıl şeyin sahip olduğu ekonomik amaca devamlı olarak özgülenmiş olmalıdır.²⁴⁷

TMK m.947 f.1 ve m.862 f.1 hükümleri uyarınca, taşınır ve taşınmaz rehninin kapsamına eklentiler de dâhildir. Rehin hukukundaki temel kuraldan farklı olarak, TRK m.6 f.2 hükmü uyarınca, rehin sözleşmesine taraf olan kişiler, taşınır varlığın hâlihazırda var olan veya daha sonra eklenen eklentilerinin ticari işlemlerde taşınır rehni kapsamına alınmasını ayrıca kararlaştırabileceklerdir.²⁴⁸ Dolayısıyla, rehin kurulduğu esnada var olan veya daha sonra eklenen eklentiler, kural olarak, ticari işlemlerde taşınır rehninin kapsamı dışındadır. Ancak, taraflar dilerse hem rehin kurulduğu anda mevcut hem de sonradan ilave edilen eklentileri rehin kapsamına dâhil edebileceklerdir.²⁴⁹

Öte yandan, TRK m.5 f.2 hükmü uyarınca, işletmenin bir bütün olarak rehnedilmesi durumunda, rehin hakkının tesis edilmesi esnasında işletmenin faaliyetine özgülenmiş taşınır varlıklar rehin hakkının kapsamında yer alır.

yer alan “Getiri Bilgisi” sekmesi TRK ve ikincil mevzuat hükümleri ile uyumlu değildir. Bu sebeple, TARES portalında gerekli değişikliğin yapılması gerekmektedir.

²⁴⁶ Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 270.

²⁴⁷ **A.e.**, s. 271.

²⁴⁸ Benzer şekilde Uygulama Yönetmeliği m.14 f.2 hükmü uyarınca, “*Aksi kararlaştırılmadıkça, rehin sözleşmesi akdedilirken taşınır varlıkta bulunan eklentiler ile sözleşmenin akdedilmesinden sonra ilave edilen eklentiler rehin kapsamında değildirler.*”

²⁴⁹ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 98.

Görüldüğü üzere, eklentilerin tarafların anlaşması ile rehnin kapsamına dâhil edileceğine ilişkin TRK m.6 f.2 hükmü ile TRK m.5 f.2 hükmü birbiriyle çelişmektedir. Kanaatimizce, TRK m.5 f.2 hükmü göz önünde bulundurulduğunda, işletmenin bir bütün olarak rehnedilmesi durumunda, rehin hakkının tesis edilmesi esnasında işletmenin faaliyetine özgülenmiş eklentilerin de rehnin kapsamına dâhil olduğu kabul edilmelidir.²⁵⁰

Önemle belirtilmelidir ki, TRK m.5 f.2 hükmü uyarınca işletmenin tamamının rehnedilmesi durumunda dahi, rehinli taşınıra sonradan ilave edilen eklentiler kendiliğinden ticari işlemlerde taşınır rehninin kapsamına dâhil olmayacaktır.²⁵¹

Üzerinde durulması gereken diğer bir husus ise, TRK m.1 f.5 hükmüdür.²⁵² Zira söz konusu hüküm uyarınca, “tapu kütüğüne herhangi bir nedenle tescil edilen taşınırların” üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni hakkı kurulamaz. Diğer bir ifadeyle, TRK m.1 f.5 hükmü ile tapu kütüğünün beyanlar sütununa yazılan eklentiler TRK kapsamı dışında bırakılmıştır.²⁵³

Dolayısıyla, TRK m.1 f.5 hükmü uyarınca tapu kütüğünün beyanlar sütununa yazılan taşınırlar üzerinde TRK kapsamında rehin kurulması mümkün değildir. Bununla beraber, TMK m.862 f.1 uyarınca, taşınmaz rehni yalnızca tapu kütüğünün beyanlar sütununa yazılan eklentileri değil taşınmazın tüm eklentilerini kapsadığından, bu tür eklentiler üzerinde TRK kapsamında rehin tesis edilip edilemeyeceği sorusu akla gelmektedir.

Kanaatimizce, taşınmaz rehni tesis edilmesi sırasında tapu kütüğünün beyanlar sütununa yazılan eklentiler üzerinde TRK kapsamında rehin tesis edilemeyeceği, bununla birlikte, bunun dışında kalan eklentiler üzerinde TRK kapsamında rehin tesis edilmesinin mümkün olduğunun kabul edilmesi TRK’nin amacına daha uygun olacaktır.²⁵⁴

²⁵⁰ A.e., s. 99; Karakuş Erbaş, a.g.e., s. 175.

²⁵¹ Antalya/Acar, a.g.e., s. 99; Karakuş Erbaş, a.g.e., s. 175. Taşınır rehni hukukunda rehinli taşınır eşyaya sonradan ilave edilen eklentilerin kendiliğinden taşınır rehni kapsamına girip girmeyeceği yönünde doktrindeki tartışmalar için bkz.: Antalya/Acar, a.g.e., s. 99, dpn. 159; Acar, **Rehin Hukuku**, s. 121.

²⁵² Bu konuda detaylı açıklamalar için bkz.: Birinci Bölüm/III/B/6/c/(2)/ii/ii3.

²⁵³ Antalya/Acar, a.g.e., s. 99.

²⁵⁴ Antalya/Acar, a.g.e., s.100; Şit İmamoğlu, a.g.e., s.26.

(6) Taşınır Varlığın Yerine Geçen Değerler

7099 sayılı Kanun m.29 ile TRK m.7 f.1’de yapılan değişiklikle birlikte, rehinli taşınır varlığın yerine geçen değerlerin kendiliğinden ticari işlemlerde taşınır rehni kapsamına gireceği düzenlenmiştir.²⁵⁵

Benzer bir değişiklik, Uygulama Yönetmeliği’nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik m.5 ile Uygulama Yönetmeliği m.15 f.1 ve f.4’te yapılmıştır. Böylece, rehinli taşınır varlığın yerine geçen değerler, ayrıca bir işlem yapılmaksızın kendiliğinden rehnedilmiş olacaktır. Rehinli taşınır varlığın ikame değerine örnek olarak sigorta tazminatı gösterilebilir.²⁵⁶ Kanun koyucu, rehinli taşınır varlığın sigorta ettirilmesi hâlinde rehin alacaklısının hakkının sigorta tazminatı üzerinde de devam edeceğini özellikle düzenleme gereği duymuştur. Böyle bir hâlde, sigortanın hüküm ve sonuçlarına ise, TTK m.1456 hükmü kıyasen uygulanacaktır (Uygulama Yönetmeliği m.15 f.2).²⁵⁷

²⁵⁵ Madde metninde “taşınır varlığın ikamesi mallar” ibaresi kullanılmakla birlikte, bunun yerine “taşınır varlığın ikamesi değerler” ibaresinin kullanılmasının daha uygun olacağı kanaatindeyiz.

²⁵⁶ Baydak, **a.g.e.**, s. 141-142.

²⁵⁷ TTK m.1456 uyarınca, “(1) Sınırlı ayni hak ile takyit edilmiş bir mal üzerindeki, malike ait menfaat sigortalandığı takdirde, kanunda aksi öngörülmemişse, sınırlı ayni hak sahibinin hakkı sigorta tazminatı üzerinde de devam eder.

(2) Sigortacıya, mal üzerinde sınırlı ayni hak bulunduğu bildirildiği takdirde, ayni hak sahiplerinin izni bulunmadıkça, sigortacı sigorta tazminatını sigortalıya ödeyemez. Ayni hakkın sicille alenileştiği veya sigortacının bunu bildiği durumlarda bildirime gerek yoktur. Sigortalı menfaate konu malın tamiri veya eski hâline getirilmesi amacıyla ve teminat gösterilmesi şartıyla, tazminat sigortalıya ödenebilir.

(3) İkinci fıkra hükmüne aykırı hareket eden sigortacı, sınırlı ayni hak sahipleri ödemeye sonradan yazılı onay verdikleri takdirde, bunlara karşı sorumluluktan kurtulur.

(4) Sigortacı, sigorta ettirenin prim ödeme borcunda temerrüde düştüğünü ve prim farkı istemi dolayısıyla sigorta ettirene ihtarda bulunduğunu, ayni hakkını kendisine bildirmiş olan ve kendisi tarafından bilinen ayni hak sahiplerine de bildirir.

(5) Sigorta ettiren veya sigortacı tarafından sözleşme feshedildiğinde veya sözleşmeden cayıldığında; sigortacı, fesih veya cayma bildirimi kendisi tarafından yapılmışsa, söz konusu bildirim tarihinden, diğer hâllerde sözleşmenin sona ermesinden itibaren, onbeş gün içinde, durumu sınırlı ayni hak sahiplerine bildirir. Sigorta sözleşmesi, ayni hak sahipleri yönünden sözleşmenin sona ermesinden itibaren onbeş gün süre ile geçerli olur. Durumu öğrenen ayni hak sahibi, bu onbeş gün içinde sözleşmeye devam edeceğini sigortacıya bildirmediği takdirde, sigorta sözleşmesi, ayni hak sahibi için de geçersiz hâle gelir. Ayni hak sahibi sözleşmeye devam etmek isterse, sigortacı haklı bir neden olmadığı sürece bu istemi reddedemez.

(6) Sigortacı, istem üzerine, sınırlı ayni hak sahibi olduğunu bildiren kişiye sigorta koruması ile sigorta bedelinin miktarı hakkında bilgi verir.

(7) Hak sahipliğini sigortacıya bildiren sınırlı ayni hak sahibi hakkında da 1416 ncı madde uygulanır.

(8) Bu madde hükümleri sigorta ettiren lehine kurulmuş sınırlı ayni haklar için uygulanmaz.”

b. Rehinli Alacağın Kapsamı

(1) Genel Olarak

Rehin hakkı ile güvence altına alınan alacağın kapsamına ilişkin olarak TRK’de herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bununla birlikte, Uygulama Yönetmeliği m.39’da zorunlu masrafların rehinli alacağın kapsamında yer alacağına ilişkin bir düzenleme yapılmıştır. Bu nedenle, TRK m.18 hükmünde yapılan atıf gereği, rehinli alacağın kapsamının belirlenmesinde taşınmaz rehni hükümleri ile Uygulama Yönetmeliği m.39 hükmü göz önünde bulundurulacaktır.²⁵⁸

Taşınmaz rehni ile güvence altına alınan alacağın kapsamının belirlenmesinde TMK m.875 ve m.876 hükümleri uygulanmaktadır. Buna göre, “anapara”, “takip giderleri”, “gecikme faizi” ve “sözleşme faizi” rehinli alacağın kapsamında yer alacak ve dolayısıyla rehin hakkının sağladığı teminattan yararlanabilecektir. Bunun yanı sıra, TMK m.876 ve Uygulama Yönetmeliği m.39 hükümleri gereği zorunlu masraflar da ticari işlemlerde taşınır rehni ile güvence altına alınan alacağın kapsamında yer alacaktır.

(2) Anapara

Rehin hakkı, her şeyden önce asıl alacağı diğer bir ifadeyle anapara alacağını teminat altına almaktadır.²⁵⁹ Rehin hukukuna hâkim olan belirlilik ilkesi uyarınca, rehin hakkı ile güvence altına alınan alacağın miktarının belirlenmiş olması gerekir.²⁶⁰ Benzer şekilde, TRK m.4 f.6 (b) bendi uyarınca alacak miktarının rehin sözleşmesinde belirtilmesi zorunludur.

²⁵⁸ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 177-178.

²⁵⁹ Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 619.

²⁶⁰ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 951; Suat Sarı, “Taşınmaz Rehninde Belirlilik (Muayyenlik) İlkesi”, **Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan**, Ed.: Nami Barlas/Abuzer Kendigelen/Suat Sarı, İstanbul, Beta, 2000, s. 963-964.

Taşınmaz rehni bakımından rehin hakkı ile teminat altına alınan alacak miktarının belirlenmesine ilişkin olarak anapara ipoteği ve üst sınır ipoteği sistemlerine değinilmesinde fayda vardır. Buna göre, mevcut ve miktarı belli alacakları güvence altına almak için kurulan ipotek, anapara ipoteğidir. Sicilde belirtilen alacak miktarı, asıl alacağa işaret etmekle birlikte, güvence altına alınan alacak zaman içinde azalmış veya sona ermiş olabileceğinden, sicilde yer alan kayıt asıl alacağın miktarını kanıtlamaz.²⁶¹ Anapara ipoteğinin tesis edilmiş olması hâlinde, ana alacak miktarının yanı sıra yan alacaklar da rehinli alacağın teminatı kapsamına girer. Diğer bir ifadeyle, anapara ipoteğinde takip giderleri, gecikme faizi ve sözleşme faizi de rehin ile teminat altına alınan alacağın kapsamına girmektedir.²⁶²

Üst sınır ipoteği ise, rehnin kurulması anında mevcut olmamakla birlikte, ileride doğması muhtemel ve miktarı belli olmayan alacakları güvence altına almak maksadıyla kurulur.²⁶³

TRK m.4 f.6 (b) bendinde ise, borç miktarının belli olmaması durumunda, rehin hakkının teminat altına alacağı üst sınırın rehin sözleşmesinde belirtilmesi gerektiği düzenlenmiştir. Görüldüğü üzere, TRK kapsamında üst sınır ipoteği şeklinde rehin hakkı tesis edilmesi mümkün kılınmıştır. Rehni hakkının üst sınır ipoteği şeklinde kurulması hâlinde, rehin sözleşmesinde belirtilen miktar güvence altına alınan alacağın üst sınırını oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle, rehin sözleşmesinde belirtilen miktar ana alacak ve yan alacaklar toplamının üst sınırını teşkil etmektedir ve toplam alacak miktarının rehin sözleşmesinde belirtilen üst sınırı aşması hâlinde, aşan kısım rehin hakkının sağladığı teminat kapsamında yer almamaktadır.²⁶⁴

²⁶¹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 951; Sarı, **a.g.e.**, s. 968; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 619; Helvacı, **İpotek Hakkı**, s. 147; Bilgehan Çetiner, **Taşınmaz Teminatı**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2015, s. 145.

²⁶² Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 178-179.

²⁶³ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 961.

²⁶⁴ Erden Kuntalp, **Ana Para ve Üst Sınır (Maksimal) İpotek Ayrımı**, Ankara, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 1989, s. 34; Sümer Altay/Ali Eskiocak, **Türk Medenî Hukukunda Taşınmaz Rehni: İpotek, İpotekli Borç Senedi, İrat Senedi**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2007, s. 104.

(3) Takip Giderleri

Takip giderleri, icra organları nezdinde takibin yürütülmesi için yapılan masraflardır.²⁶⁵ Diğer bir ifadeyle, rehnin paraya çevrilmesi yoluyla başlatılan icra takibi giderleri ile rehin alacaklısının TRK m.14'te sayılan temerrüt sonrası haklarını kullanmak için yaptığı giderler, takip gideri niteliğindedir.²⁶⁶

Başvuru harcı, peşin harç, tahsil harcı, rehin konusu unsurun değer tespiti için yapılan değerlemeye ilişkin bilirkişi ücreti, satış ücreti, posta masrafları ile avukatlık ücreti takip giderlerine örnek olarak gösterilebilir.²⁶⁷ Rehin konusu alacağın veya rehin hakkının varlığı konusunda çıkan ihtilafların çözümü amacıyla açılan davada yapılan yargılama harç ve giderleri, takip masrafı niteliğine sahip olmadığından rehin hakkının sağladığı teminat kapsamında yer almamaktadır.²⁶⁸

(4) Gecikme (Temerrüt) Faizi

Borçlu, rehinle güvence altına alınmış borcunu zamanında ödemediği takdirde temerrüde düşer.²⁶⁹ Borçlu, temerrüde düştüğü takdirde, gecikme tazminatını karşılamak ve tazminatın alt sınırını teşkil etmek üzere TBK ve 3095 sayılı Kanun²⁷⁰ hükümleri çerçevesinde gecikme (temerrüt) faizi öder.²⁷¹

TBK m.120 f.1 gereğince, *“Uygulanacak yıllık temerrüt faizi oranı, sözleşmede kararlaştırılmamışsa, faiz borcunun doğduğu tarihte yürürlükte olan mevzuat hükümlerine göre belirlenir.”* TMK m.875 hükmünden hareketle, kanuni faiz oranı üzerinden hesaplanan temerrüt faizi sicile tescil edilmeksizin kendiliğinden

²⁶⁵ Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 618.

²⁶⁶ Baydak, **a.g.e.**, s. 150.

²⁶⁷ Çetiner, **Taşınmaz Teminatı**, s. 146-147; Kuntalp, **Ana Para ve Üst Sınır İpoteği**, s. 25-26.

²⁶⁸ Çetiner, **Taşınmaz Teminatı**, s. 147; Yeşim Gülekli, **İpoteğin Taşınmaz ve Alacak Açısından Kapsamı (Türk Medenî Kanunu 766 – 790 Maddelerine İlişkin İçtihatlar İle)**, İstanbul, Kazancı Hukuk Yayınları, 1992, s. 82.

²⁶⁹ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 1117 vd.

²⁷⁰ RG. 19.12.1984, S. 18610.

²⁷¹ Oğuzman/Öz, **a.g.e.**, s. 491.

rehnin kapsamında yer alır.²⁷² 3095 sayılı Kanun m.1 hükmü uyarınca, yıllık kanuni faiz oranı %9'dur. Taraflarca bu oranı aşan bir temerrüt faizi miktarı belirlenmesi veya kanuni faiz oranından yüksek olarak belirlenen anapara faizi oranının TBK m.120 f.3 hükmü kapsamında temerrüt faizi olarak kabul edilmesi hâlinde, kanuni faiz oranını aşan kısım kendiliğinden rehinle güvence altına alınan alacağın kapsamına dâhil olmamaktadır. Bu durumda, aşan kısmın sicile tescil edilmesi gerekmektedir.²⁷³

Ticari işlerde uygulanan temerrüt faizi oranı ise, bazı yönleriyle özellik arz etmektedir. Şöyle ki, ticari işlerde uygulanacak temerrüt faizi oranı da taraflarca aksi kararlaştırılmadığı takdirde, 3095 sayılı Kanun m.1 gereği yıllık %9'dur. Bununla birlikte, ticari işlerde temerrüt faizi, 3095 sayılı Kanun m.2 f.2 hükmü çerçevesinde talep edilebilmektedir.²⁷⁴ Öte yandan, TBK m.120 f.2 gereğince, taraflarca kararlaştıran temerrüt faizi oranına sınırlama getirilmiştir. Buna göre, sözleşme ile kararlaştırılan temerrüt faizi oranı, kanuni faiz oranının (%9) yüzde yüz fazlasını geçemez.

Öte yandan, TTK m.8 f.1 hükmü gereğince, ticari işler bakımından faiz oranının serbest bir biçimde belirlenebileceği düzenlenmiştir. TTK'nın 9'uncu maddesi gereğince ise, *"Ticari işlerde; kanuni, anapara ile temerrüt faizi hakkında, ilgili mevzuat hükümleri uygulanır."* TTK'nın söz konusu hükümleri uyarınca, TBK m.120 f.2'de düzenlenen temerrüt faizi sınırlamasının ticari işlerde uygulanıp uygulanamayacağı hususu gerek doktrin gerekse de Yargıtay kararlarında tartışma konusu olmuştur. Zira TBK kapsamında sözleşmesel temerrüt faizi oranının belirlenmesine ilişkin olarak sınırlama getirilmiş olmakla birlikte, TTK'da ticari

²⁷² Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 284; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 952; Kuntalp, **Ana Para ve Üst Sınır İpoteği**, s. 32; Gülekli, **a.g.e.**, s. 83.

²⁷³ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 952 ve dpn. 218; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 284; Seza Reisoğlu, **İpoteğin Kapsamı – Hükümleri ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar**, Ankara, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 1979, s. 10; Çetiner, **Taşınmaz Teminatı**, s. 149.

²⁷⁴ 3095 sayılı Kanun m.2 f.2 hükmü uyarınca, *"Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli avanslar için uyguladığı faiz oranı, yukarıda açıklanan miktardan fazla ise, arada sözleşme olmasa bile ticari işlerde temerrüt faizi bu oran üzerinden istenebilir. Söz konusu avans faiz oranı, 30 Haziran günü önceki yılın 31 Aralık günü uygulanan avans faiz oranından beş puan veya daha çok farklı ise yılın ikinci yarısında bu oran geçerli olur."* Reeskont İşlemlerinde Uygulanacak İskonto Faiz Oranlarının Tespiti Hakkında Tebliğ (RG. 29.06.2018, S. 30463) uyarınca, "avans işlemlerinde uygulanacak faiz oranı" Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından yıllık %19,50 olarak belirlenmiştir.

işlerde faiz oranının serbestçe belirlenebileceği düzenlenmiştir. TTK'nın 9'uncu maddesinde kanuni, anapara ve temerrüt faizi hakkında "ilgili mevzuat hükümlerine" yapılan atfın ise, hangi mevzuat hükümlerine yapıldığı açıkça belirtilmemiştir. Bu sebeptendir ki, gerek doktrindeki bazı yazarlar tarafından gerekse de bazı Yargıtay kararlarında TBK'nın 120'nci maddesinde yer alan sınırlamanın ticari işler bakımından da uygulanacağı savunulmaktadır.²⁷⁵ Kanaatimizce, TTK m.8 ve m.9 hükümleri TBK'ya göre özel hüküm niteliğindedir. TTK m.9'da sözü edilen "ilgili mevzuat hükümlerinin" ise, 3095 sayılı Kanun olduğunun kabulü gerekir. 3095 sayılı Kanun'da ise akdi faiz oranı yönünden herhangi bir sınırlamanın yer almaması ve TTK'nın ticari faizle ilgili hükümlerinin TBK'ya kıyasen özel hüküm niteliğinde olması nedeniyle, TBK m.120'deki sınırlamanın ticari faizler bakımından uygulanamayacağının kabulü gerekir.²⁷⁶

TTK m.8 hükmü doğrultusunda, ticari işlemlerde taşınır rehninde taraflar arasındaki ilişkinin ticari iş niteliğinde olması hâlinde, TBK m.120 f.2'de bulunan sınırlamayla bağlı olmaksızın, temerrüt faizi oranı taraflarca serbestçe belirlenebilecektir.

Temerrüt faizi, kural olarak, temerrüt tarihinden itibaren işlemeye başlar.²⁷⁷ Önemle belirtmek gerekir ki, rehin veren, borçtan kişisel olarak sorumlu olmayan bir kişiye (TRK m.5 f.9) ve teminat altına alınan alacağın muacceliyeti alacaklının ihbarı şartına bağlanmışsa bu ihbarın rehinli taşınırın malikine de bildirilmesi lazımdır (TMK m.887). Aksi takdirde, bu ihbarın yapılacağı ana kadar işleyecek temerrüt faizi rehinle sağlanan teminatın kapsamına girmeyecektir.²⁷⁸ TTK m.10 hükmü uyarınca ise, "*Ticari bir borcun faizi, vadenin bitiminden ve belli bir vade yoksa ihtar gününden itibaren işlemeye başlar.*" Bununla birlikte, taraflar bunun

²⁷⁵ TBK m.88 ve m.120'de yer alan düzenlemelerin ticari faizlerde uygulanabilirliğine ilişkin doktrindeki tartışmalar için bkz.: Kürşad Yağcı, "Anapara Faizi ve Temerrüt Faizine Üst Sınır Getiren TBK m.88 ve TBK m.120 Hükümlerinin Ticari Faizler (TTK m.8 ve TTK m.9) Bakımından Uygulanabilirliği", *İÜHFİM*, C. LXXI, S. 2, 2013, 431 vd.

²⁷⁶ A.e., s. 432 vd.; Arkan, *Ticari İşletme* (2018), s. 88; Poroy/Yasaman, *Ticari İşletme* (2018), s. 101. Aynı yöndeki Yargıtay kararları için bkz.: "Yarg. 8. HD. T. 17.01.2019 E. 2018/15669 K. 2019/511"; "Yarg. 8. HD. T. 03.04.2017 E. 2017/362 K. 2017/4947"; "Yarg. HGK. T. 15.05.2015 E. 2013/6-2249 K. 2015/1362". Aksi yöndeki Yargıtay kararı için bkz.: "Yarg. 8. HD. T. 11.12.2017 E. 2017/4277 K. 2017/16524". Kararlar için bkz.: Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.html> 28.07.2019.

²⁷⁷ Eren, *Borçlar Hukuku*, s. 1129.

²⁷⁸ Helvacı, *İpotek Hakkı*, s. 151; Gülekli, *a.g.e.*, s. 84.

aksini kararlaştırabilirler. Diğer bir ifadeyle, ticari işlerde sözleşmeyle temerrüt faizinin başlangıç tarihi belirlenebilir.

Son olarak, ticari işlemlerde taşınır rehninin yabancı para cinsi üzerinden kurulmuş olması hâlinde, temerrüt faizinin belirlenmesinde 3095 sayılı Kanun m.4/a hükmü uygulanacaktır. Bu doğrultuda, “taşaflarca sözleşmede daha yüksek bir oran belirlenmemesi hâlinde, Devlet bankalarının o yabancı para ile açılmış bir yıl vadeli mevduat hesabına ödediği en yüksek faiz oranı üzerinden faiz uygulanacaktır.”²⁷⁹

(5) Sözleşme Faizi

Taraflar, hukuk düzeninin emredici hükümlerine uymak kaydıyla, para alacakları için serbestçe bir faiz kararlaştırabilirler.²⁸⁰ Faizin sözleşmeyle kararlaştırılmaması hâlinde ise, “yıllık faiz oranı, faiz borcunun doğduğu tarihte yürürlükte olan mevzuat hükümlerine göre belirlenir” (TBK m.88 f.1). Buna göre, 3095 sayılı Kanun’un 1’inci maddesi uyarınca kanuni faiz oranı yıllık %9’dur. Hemen belirtilmelidir ki, taraflarca belirlenecek faiz oranı yıllık kanuni faiz oranının %50’sini geçemez (TBK m.88 f.2). TTK m.8 f.1 gereğince ise, ticari işler bakımından faiz oranı serbest bir biçimde belirlenebilecektir. Yukarıda “temerrüt faizi” başlığı altında yapmış olduğumuz açıklamalar çerçevesinde, TTK m.8 f.1 hükmünün TBK m.88 f.2 hükmüne kıyasen özel hüküm niteliğinde olması nedeniyle, TTK m.88 f.2’de bulunan sınırlama ticari işlerde uygulanmaz. Bu sebeple, ticari işlerde sözleşme faizi serbestçe belirlenebilir.²⁸¹

Rehinli alacağın sağladığı teminattan yararlanacak sözleşme faizlerinin kapsamı ise sınırlıdır. Buna göre, “*iflasın açıldığı veya rehnin paraya çevrilmesinin istendiği tarihe kadar muaccel olmuş üç yıllık faiz ile son vadeden başlayarak işleyen faiz*” rehinli alacağın sağladığı teminattan faydalanabilecektir (TMK m.875 f.1). TMK m.875 f.1 hükmünün emredici nitelikte olması sebebiyle, söz konusu hükümde

²⁷⁹ Baydak, **a.g.e.**, s. 150.

²⁸⁰ Oğuzman/Seliçi/Oktay-zdemir, **a.g.e.**, s. 952.

²⁸¹ Helvacı/Kaya (lgen), **Ticari İşletme Hukuku**, s. 91-92; TBK m.88 ve m.120’de yer alan düzenlemelerin ticari faizlerde uygulanamayacağına dair açıklamalar için bkz.: İkinci Bölüm/I/D/2/b/(4).

yer alan faiz alacakları dışındaki faiz alacakları ise adi alacak olarak kabul edilecek ve rehinli alacağın sağladığı teminattan faydalanmayacaktır.²⁸²

Hemen belirtilmelidir ki, rehin hakkının sağladığı teminatın sözleşme faizlerini kapsamı için faiz oranının sicile tescil edilmesi gerekir. Aksi takdirde, sözleşme faizleri rehinli alacağın sağladığı güvenceden yararlanamayacaktır.²⁸³

Son olarak, rehinli taşınır siciline tescil edilmiş faiz oranının artırılabilmesi için, ilerleme sistemine göre tesis edilen rehin hakkı açısından, sonraki tarihte kurulmuş rehin haklarının alacaklılarının; sabit dereceler sistemine göre tesis edilen rehin hakkı açısından ise, alt derecedeki veya aynı derecedeki rehin alacaklılarının onayının alınması gerekir (TMK m. 875 f.2).²⁸⁴

(6) Zorunlu Masraflar

Uygulama Yönetmeliği m.39 hükmü uyarınca, *“Rehin alacaklısı, rehinli taşınır varlığın korunması için zorunlu masraf yapmışsa ve özellikle malikin borçlu olduğu sigorta primlerini ödemişse, bundan doğacak alacakları tescile gerek olmaksızın aynen rehinli alacağı gibi güvenceden yararlanır.”*^{285 286}

²⁸² Reisoğlu, **İpoteğin Kapsamı**, s. 11; Helvacı, **İpotek Hakkı**, s. 153; Gülekli, **a.g.e.**, s. 88.

²⁸³ Saymen/Elbir, **a.g.e.**, s. 577; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 285; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 953; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 621; Helvacı, **İpotek Hakkı**, s. 151-152. Söz konusu sınırlamanın anapara ipoteği bakımından uygulanabilir olduğu ve üst sınır ipoteğinde böyle bir sınırlamaya gerek bulunmadığı ve tescil edilen üst sınırın içinde kalmak suretiyle diğer faizlerin de ipoteğin sağladığı teminattan yararlanacağı yönünde bkz.: Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 621; Helvacı, **İpotek Hakkı**, s. 158; Sarı, **a.g.e.**, s. 985-986.

²⁸⁴ Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 286; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 953; Helvacı, **İpotek Hakkı**, s. 154; Gülekli, **a.g.e.**, s. 89; Sarı, **a.g.e.**, s. 977. Üst sınır ipoteğinde teminatın sınırının belli olması sebebiyle, sonra gelen sıradaki rehinli alacaklıların rızaları aranmaksızın faiz oranının artırılabilmesi yönünde bkz.: Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 620; Kuntalp, **Ana Para ve Üst Sınır İpoteği**, s. 22 vd.

²⁸⁵ TRK’de zorunlu masraflara ilişkin herhangi bir düzenleme olmaması sebebiyle, Uygulama Yönetmeliği m.39’da yer alan düzenlemenin değil, TRK m.18’in atfıyla TMK m.876 hükmünün ticari işlemlerde taşınır rehni hakkı bakımından uygulanacağı yönünde bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 183. Olması gereken hukuk bakımından bu hususun bir yönetmelik hükmü yerine TRK’de düzenlenmesi daha uygun olacaksa da, Uygulama Yönetmeliği m.39 düzenlemesi ile TMK m.876 düzenlemesinin birebir aynı olması sebebiyle, bu yönde bir tartışmanın pratik açıdan önem arz etmeyeceği kanaatindeyiz.

²⁸⁶ Rehin alacaklısının, rehin konusunun değerinin korunması için zorunlu masraf yapması sonucu doğan bu alacak, vekâletsiz iş görmeye (TBK m.526 vd.) dayalı bir alacak hakkı özelliğine sahiptir. Bkz.: Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 953; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 622; Helvacı, **İpotek Hakkı**, s. 156.

Rehin hakkının üst sınır ipoteği şeklinde kurulmuş olması hâlinde, sicilde üst sınır olarak tescil edilen miktar, rehin alacaklısının rehin konusunun değerinin muhafaza edilmesi maksadıyla gereksinim duyulan bir harcama yapması ve bilhassa taşınır varlığın malikinin ödemekle yükümlü olduğu sigorta primlerini ödemesi sonucu oluşan alacak bakımından bir üst sınır teşkil etmeyecektir. Diğer bir ifadeyle, söz konusu zorunlu masraflar, sicilde tescil edilen üst sınırı aşsa bile, rehinli alacağın güvencesinden yararlanacaktır.²⁸⁷

Önemle belirtmek gerekir ki, rehinli alacağın kapsamına yalnızca rehinli taşınır varlığın korunması, bakımı ve muhafazası için yapılan zorunlu masraflar girmektedir. Rehinli taşınır varlık için zorunlu olmayıp sadece faydalı olan veya lüks masraflar ise, rehinli alacağın güvencesinden yararlanamayacaktır.²⁸⁸

E. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Zorunlu İçeriği

1. Genel Olarak

Taraflar, sözleşme serbestisi çerçevesinde diledikleri şekilde sözleşmenin içeriğini belirleyebilir. TRK’de yer alan emredici mahiyette hükümler ile genel hükümler uyarınca hukuk düzeninin öngördüğü sınırlamalar ise, bu serbestinin sınırını teşkil etmektedir. Bu nedenle, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesi, TRK’de öngörülen emredici nitelikteki hükümlere aykırı olamayacaktır. Öte yandan, TRK’de öngörülme bile taraflar rehin hukukuna hâkim olan genel prensiplere aykırı şekilde sözleşmenin içeriğini belirleyemeyecektir. Nihayet, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin içeriği “emredici hükümlere”, “ahlaka”, “kamu düzenine” ve “kişilik haklarına” aykırı nitelikte olamayacaktır (TBK m.27).²⁸⁹

²⁸⁷ Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 622; Gülekli, **a.g.e.**, s. 100; Helvacı, **İpotek Hakkı**, s. 158; Sarı, **a.g.e.**, s. 987.

²⁸⁸ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 953, dpn. 222; Helvacı, **İpotek Hakkı**, s. 156.

²⁸⁹ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 127.

Ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin akdedilebilmesi için öncelikle, bir borcun ifa edilmesini güvence altına almak maksadıyla taşınır varlığı rehin alacaklısına teslim etmeksizin söz konusu taşınır varlık üzerinde sınırlı aynı hak kurulmasına ilişkin tarafların karşılıklı irade beyanlarının ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinde belirtilmesi gerekir.

TRK m.4 f.6 ve m.4 f.8 ile Uygulama Yönetmeliği m.9 f.1 hükümlerinde, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinde bulunması gereken hususlar düzenlenmektedir. Buna göre, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin zorunlu unsurları; “taraflara ilişkin bilgiler”, “borca ilişkin bilgiler”, “rehin konusu taşınır varlıklara ilişkin bilgiler” ile “tescil masraflarına ilişkin bilgiler” olarak sıralanabilir.²⁹⁰ Aşağıda, rehin sözleşmesinde yer alması gereken hususlara ilişkin TRK ve Uygulama Yönetmeliği hükümlerinin kanaatimizce önem arz eden noktalarına yer verilecektir.

2. Taraflara İlişkin Bilgiler

Ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinde yer alması gereken ilk unsur, taraflara ilişkin bilgilerdir. TRK m.4 f.6 ile Uygulama Yönetmeliği m.9 f.1 hükümlerinde rehin sözleşmesinde taraflara ilişkin olarak yer alması zorunlu olan unsurlar birbirinden farklı şekilde düzenlenmiştir.

TRK m.4 f.6 (a) bendinde, “ticari işletme”, “gerçek kişi veya esnaf”, “çiftçi” veya “üretici örgütünün” rehin sözleşmesine taraf olması durumunda sözleşmede bulunması gereken hususlar sıralanmıştır. Öncelikle belirtilmelidir ki, tüzel kişiliği haiz olmaması sebebiyle taraf ehliyetine sahip olmayan ticari işletmenin, ticari işlemlerde taşınır rehnine taraf olabilmesi mümkün değildir. Öte yandan, rehin sözleşmesi taraflarının düzenlendiği TRK m.3 hükmünde, ticari işletme, rehin sözleşmesinin tarafları arasında sayılmamaktadır. TRK m.3 hükmü göz önünde bulundurulduğunda, TRK m.4 f.6 (a) bendinde yer alan “ticari işletme” teriminin “tacir” olarak anlaşılması gerekmektedir. Nitekim rehin sözleşmesi taraflarına ilişkin

²⁹⁰ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 77.

olarak rehin sözleşmesinde bulunması gereken hususları düzenleyen Uygulama Yönetmeliği m.9 f.1 (a) ve (b) bentlerinde de “tacir” terimi kullanılmıştır.²⁹¹

TRK m.4 f.6 hükmünde yer alan diğer bir eksiklik ise, “kredi kuruluşları” ile “serbest meslek erbabı gerçek ve tüzel kişilerin” rehin sözleşmesine taraf olması durumunda sözleşmede bulunması zorunlu olan hususlara yer verilmemiş olmasıdır. Uygulama Yönetmeliği m.9 f.1 (a) ve (b) bentlerinde “kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşlar” ile “serbest meslek erbabı kişilerin” rehin sözleşmesine taraf olması hâlinde sözleşmede bulunması gereken konular sıralanarak söz konusu eksiklik giderilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte, Uygulama Yönetmeliği m.9 f.1 (a) bendinde, rehin alacaklısı olabilecek kişiler arasında “kredi kuruluşları” ibaresi yerine “kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşlar” ibaresinin kullanılması doğru değildir. Zira TRK m. 2 f.1 (e) bendinde yer alan tanım uyarınca, rehin sözleşmesine taraf olabilecek kredi kuruluşları yalnızca “kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşlar” ile sınırlı değildir.

Görüldüğü üzere, TRK m.4 f.6 ile Uygulama Yönetmeliği m.9 f.1 hükümleri birbirinden farklı şekilde düzenlenmiştir ve TRK m.4 f.6 hükmünde yer alan eksiklikler yönetmelik hükmü ile giderilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle, TRK m.4 f.6 ile Uygulama Yönetmeliği m.9 f.1 hükümlerinin rehin sözleşmesinde taraflara ilişkin olarak bulunması zorunlu olan hususlar yönünden yeniden düzenlenmesi gerektiği kanaatindeyiz.²⁹²

3. Borca İlişkin Bilgiler

TRK m.4 f.6 (b) bendinde, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinde borca ilişkin olarak bulunması gereken bilgiler; “borcun konusu”, “borcun miktarı”, “borcun miktarı belli değilse rehlin ne miktar için güvence teşkil ettiği”, “ödenecek

²⁹¹ Göle/Aydoğan, **a.g.e.**, s. 22; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 78. *Göle/Aydoğan*, TRK m.4 f.6 (a) bendinde yer alan ticari işletme ibaresinin sehven yazıldığının kabul edilerek ibarenin tacir şeklinde anlaşılması gerektiğini savunmaktadır. Zira Uygulama Yönetmeliği m.9 f.1 hükmünde de ticari işletme yerine tacir ibaresi kullanılmıştır. Bkz.: Göle/Aydoğan, **a.g.e.**, s. 22.

²⁹² Bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 79.

para cinsi” ve “rehnin azami miktarı” olarak sıralanmıştır. Uygulama Yönetmeliği m.9 f.1 (ç) ila (f) bentleri uyarınca ise, “rehnin dayandığı sözleşme konusu”, “teminat altına alınan alacağın miktarının belirli olması durumunda borç ve teminat miktarı”, “teminat altına alınan alacağın belirli olmaması durumunda rehnin ne miktar için teminat teşkil ettiği” ve “rehin tutarının para cinsine” ilişkin bilgilere rehin sözleşmesinde yer verilmesi gerekir.

Aşağıda, borca ilişkin olarak ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinde bulunması zorunlu kayıtlar; borcun konusu, borcun miktarı ve ödenecek para cinsi başlıkları altında ayrı ayrı incelenecektir.

a. Borcun Konusuna İlişkin Kayıt

TRK m.4 f.6 (b) bendinde borcun konusunun, Uygulama Yönetmeliği m.9 f.1 (ç) bendinde ise, rehnin dayandığı sözleşme konusunun rehin sözleşmesinde bulunması gerektiği belirtilmiştir. Her ne kadar farklı şekilde ifade edilmiş olsalar da bu iki ifade aynı anlama gelmektedir.²⁹³

Doktrinde *Antalya/Acar*’ın görüşüne göre, borcun konusu ifadesi ile temel borç ilişkisinin (diğer bir ifadeyle borcun hukuki kaynağının²⁹⁴) kast edilmiş olduğunun kabulü gerekir. Yazarlar, TRK’de açıkça belirtilmemiş olmakla birlikte, belirlilik ilkesinin bir gereği olarak, rehin sözleşmesinde temel borç ilişkisine yer verilmesinin isabetli olduğunu savunmaktadır. Bu görüşü savunan yazarlar, borcun konusunun paradan başka edimler olması hâlinde, borç ilişkisinin ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinde belirtilmiş olmasının aleniyeti sağlayacağını da dile getirmektedir.²⁹⁵ Bununla birlikte, teminat altına alınan alacağın ise, rehin konusu taşınırın paraya çevrilmesi anında parayla ifade edilebilir olması gerekir.²⁹⁶ Dolayısıyla, ticari

²⁹³ **A.e.**, s. 95.

²⁹⁴ **A.e.**

²⁹⁵ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 47. Borcun hukuki kaynağının bilhassa ileride doğacak alacakların rehnedilmesine ilişkin sözleşmelerde yer verilmesi gerektiği yönünde ayrıntılı açıklamalar için bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 96.

²⁹⁶ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1020; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 470; Cansel, **Menkul Rehni**, s. 22.

işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinde güvence altına alınan alacağın belirlenebilir olması yeterlidir.²⁹⁷

b. Borcun Miktarına İlişkin Kayıt

TRK m.4 f.6 (b) bendi ve Uygulama Yönetmeliği m.9 f.1 (d) bendi uyarınca borç miktarı, TRK m.4 f.6 (b) bendi ve Uygulama Yönetmeliği m.9 f.1 (e) bendi uyarınca ise, borç miktarının belli olmaması durumunda rehin hakkının teminat teşkil ettiği miktara ilişkin bilgilerin rehin sözleşmesinde yer alması gerekir.

Doktrinde bir görüşe göre, taşınır rehnine hâkim olan ilkeler arasında yer alan belirlilik ilkesinin gereği olarak, güvence altına alınan alacağın hiç olmazsa belirlenebilir nitelikte olması gerekmektedir. Bunun yanı sıra, teminat altına alacağın belirlenebilir olmaması hâlinde, tüm borçları teminat altına alma olasılığı doğabileceği ve bu durumun kişilik haklarını koruyan düzenlemelerle çelişebileceği belirtilmektedir.²⁹⁸ Bu görüşü savunan yazarlar, TRK m.4 f.6 (b) bendinde yer alan “borcun miktarı belirli değilse” ibaresinin “teminat altına alınan alacağın belirlenebilir nitelikte olması hâlinde” şeklinde anlaşılması gerektiğini dile getirmektedir.²⁹⁹

Doktrindeki diğer bir görüşe göre, ticari hayatta borç miktarının önceden belirli olmasının her zaman mümkün olmaması sebebiyle, henüz belirli olmayan ancak belirlenebilir nitelikteki borçlar bakımından da rehin tesis edilebilmelidir.³⁰⁰

Görüldüğü üzere, doktrindeki her iki görüş de temel olarak teminat altına alınan alacağın belirlenebilir nitelikte olması hâlinde, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesi düzenlenebileceğini savunmaktadır. Kanaatimizce de taşınır rehnine hâkim olan belirlilik ilkesinin gereği olarak, teminat altına alınan alacağın

²⁹⁷ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 47. Rehinle güvence altına alınan alacağın belirli veya belirlenebilir olması gerektiği yönünde bkz.: Makaracı Başak, **a.g.e.**, s. 93.

²⁹⁸ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 48. Teminat altına alınan alacağın belirlenebilir nitelikte olmaması hâlinde, rehin sözleşmesinin geçersiz olduğu yönünde bkz.: Makaracı Başak, **a.g.e.**, s. 95.

²⁹⁹ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 48.

³⁰⁰ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 98.

belirlenebilir nitelikte olması hâlinde, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesi düzenlenmesinde herhangi bir engel bulunmamaktadır.

c. Ödenecek Para Cinsine İlişkin Kayıt

Borca ilişkin olarak ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinde bulunması gereken diğer bir kayıt ise para cinsidir. Buna göre, TRK m.4 f.6 (b) bendi uyarınca ödenecek para cinsi; Uygulama Yönetmeliği m.9 f.1 (f) bendi gereğince ise, rehin tutarının para cinsinin ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinde yer alması gerekmektedir.

Mülga TİRK m.6 hükmünde, “alacağın Türk lirası miktarının sicile tescil edileceği” düzenlemesi yer almaktaydı. Söz konusu hüküm nedeniyle, yabancı para üzerinden rehin hakkının tesis edilebilirliği hususu doktrinde tartışmalıydı.³⁰¹

Rehin tutarının para cinsinin, rehin sözleşmesinde bulunması gereken hususlardan biri olması sebebiyle, yabancı para üzerinden TRK hükümleri kapsamında rehin kurulabileceği kanaatindeyiz (TRK m.4 f.6 (b) bendi ve Uygulama Yönetmeliği m.9 f.1 (f) bendi).³⁰² Dolayısıyla, TİRK’nin yürürlükte olduğu devrede var olan yabancı para üzerinden rehin hakkı kurulup kurulamayacağına ilişkin tartışmalar son bulmuştur.

³⁰¹ Bir görüşe göre, mülga TİRK m.6 açık hükmü uyarınca, yabancı para üzerinden rehin tesis edilmesi mümkün değildi. Bkz.: Arkan, **Ticari İşletme (2016)**, s. 53, dpn. 1; Poroy/Yasaman, **Ticari İşletme (2012)**, s. 64; Reisoğlu, **Ticari İşletme Rehni**, s. 113. Diğer bir görüşe göre ise, TMK m.851 hükmü uyarınca taşınmaz rehni bakımından yabancı para üzerinden rehin tesis edilmesine izin verilmiş olması ve mülga TİRK m.20’de taşınmaz rehni hükümlerine atıfta bulunulması sebebiyle, yabancı para üzerinden rehin kurulmasının mümkün olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir. Bkz.: Erten, **Ticari İşletme Rehni**, s. 40-41; Kayıhan, **a.g.e.**, s.42-43; Baştuğ/Erdem, **a.g.e.**, s. 41; Erdem, **a.g.e.** s. 50.

³⁰² Arkan, **Ticari İşletme (2018)**, s. 54, dpn. 3; Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 49; Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 21; Göle/Aydoğan, **a.g.e.**, s. 22; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 101; Mehmet Ali Aksoy, “Yeni Bir Kurum Olarak Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni’nin Ticari İşletme Rehni ile Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi, **Ankara Barosu Dergisi**, Ed. Mustafa Bayram Mısır, S. 1, Ankara, 2018, s. 76.

4. Rehin Konusu Taşınır Varlıklara İlişkin Bilgiler

Rehin hukukuna hâkim olan belirlilik ilkesi gereğince, rehinli alacak ve rehin konusunun belirli olması gerekmektedir.³⁰³ Söz konusu belirlilik ilkesine paralel olarak, TRK m.4 f.6 (c) bendi ile Uygulama Yönetmeliği m.9 f.1 (g) bendinde rehin konusu taşınır varlık ile bu varlığı diğerlerinden ayıran niteliklerin ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinde yer alması gerektiği düzenlenmektedir.

TRK m.4 f.6 (c) bendi uyarınca, üzerinde rehin tesis edilen taşınır varlık ile bu varlığı diğerlerinden ayıran nitelikleri belirten “seri numarası”, “markası”, “üretim yılı”, “şasi numarası”, “belge seri numarası”, varsa “GTİP”³⁰⁴ veya “PRODTR”³⁰⁵ sanayi ürünü” gibi hususların rehin sözleşmesinde belirtilmesi gerekmektedir.

Görüldüğü üzere, madde metninde yer alan ayırt edici özellikler örnekseme yoluyla sayılmıştır. Söz konusu unsurların, rehin konusu taşınır varlığın niteliğine uygun düştüğü ölçüde rehin sözleşmesinde bulunması gerekmektedir. 7099 sayılı Kanun’un 27’nci maddesiyle, TRK m.4 f.6 (c) bendine “*Niteliği gereği ayırt edici özelliği bulunmayan taşınır varlıklar için bu şart aranmaz.*” hükmü eklenmiştir. Benzer şekilde, Uygulama Yönetmeliği’nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik m.2 ile Uygulama Yönetmeliği m.9 f.2’ye eklenen düzenlemeye göre, rehinli taşınır varlığın ayırt edici özellikleri bulunmaması hâlinde, rehin konusu taşınır varlığın genel olarak belirlenmesine yarayan niteliklerine rehin sözleşmesinde yer verilir.³⁰⁶

Mülga TİRK m.4 hükmünde ise, ayırt edilmelerini sağlayacak özellikleri ile birlikte rehne konu unsurların tam listesinin ticari işletme rehni sözleşmesinde yer alması gerekmektedir.

Mülga TİRK kapsamında üzerinde rehin kurulabilecek unsurların aksine, TRK kapsamında üzerinde rehin kurulabilecek taşınır varlıkların bir kısmının ayırt edici özellikleriyle belirlenmesi mümkün gözükmemektedir. Örneğin, kazanç ve irat, ham

³⁰³ Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 468; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1018-1021.

³⁰⁴ “GTİP, Gümrük Tarife Pozisyonu için kullanılan kısaltmadır. 12 haneden oluşan GTİP, uluslararası ticarete ürünlerin tanımını ve ayrımını yapmak için kullanılmaktadır.” Bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 104, dpn. 268.

³⁰⁵ PRODTR, Türkiye Sanayi Ürünleri Listesinin kısaltmasıdır. Bkz.: **A.e.**, s.104, dpn. 269.

³⁰⁶ **A.e.**, s. 104.

madde, sarf malzemesi ve stok gibi taşınır varlıkların ayırt edici özellikleriyle belirlenmesinde zorluklar yaşanabilir.³⁰⁷ Nitekim TRK kapsamında müstakbel taşınır varlıklar üzerinde de rehin tesisinin mümkün olması nedeniyle, müstakbel taşınır varlıkların her bir rehin işleminde ayırt edici özellikleriyle belirlenmesi mümkün olmayabilir. İlaveten, TRK'nin teslimsiz taşınır rehni tesisini kolaylaştırma ve genişletme eğilimi göz önünde bulundurulduğunda 7099 sayılı Kanun ile yapılan değişikliğin isabetli olduğu düşünülebilecektir. Ancak, söz konusu değişiklik rehin hukukunun genel ilkelerinden biri olan belirlilik ilkesine uygun değildir.³⁰⁸

5. Tescil Masraflarına İlişkin Bilgiler

TRK m.4 f.8 ile Uygulama Yönetmeliği m.9 f.1 (i) bendi uyarınca, “*Rehin hakkının sicile tescilinden doğan masrafların kime ait olacağı rehin sözleşmesinde belirtilir.*”

Mülga TİRK m.5 hükmü uyarınca da, tescilden kaynaklanan harç ve masrafların kim tarafından ödeneceği hususunun rehin sözleşmesinde belirtilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, TRK m.19 ve Uygulama Yönetmeliği m.20’de, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin düzenlenmesi ile rehinli taşınır sicili nezdinde gerçekleştirilen işlemlerin “vergi, resim, harç ve değerli kâğıt” bedelinden muaf olduğu hükme bağlanmıştır.³⁰⁹

³⁰⁷ Baydak, **a.g.e.**, s. 27.

³⁰⁸ **A.e.** s. 26; Sirmen, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 44-45.

³⁰⁹ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 154.

II. Rehinli Taşınır Sicili ve Ticari İşlemlerde Taşınır Rehin Sözleşmesinin Tescili

A. Genel Olarak

TRK kapsamında rehin hakkı kurulabilmesi için; öncelikle taraflarca rehin sözleşmesinin düzenlenmesi sonrasında ise, rehin sözleşmesinin rehinli taşınır sicili nezdinde tescil ettirilmesi gerekir. Nitekim TRK m.4 f.1 ve Uygulama Yönetmeliği m.5 f.1 (ç) bendi hükümlerinde, rehin hakkının, rehin sözleşmesinin rehinli taşınır siciline tescil edilmesi üzerine kurulacağı düzenlenmektedir. Bu doğrultuda, rehin sözleşmesinin sicil nezdinde tescil edilebilmesi amacıyla, TARES portalına üye olan kişilerin, portala giriş yaptıktan sonra “Rehin Sicili İşlemleri” sekmesinden ıslak imzalı işlem veya e-imzalı işlem seçeneklerinden birini seçerek rehin sözleşmesi oluşturulması için sistemde bulunan ilgili yerleri eksiksiz bir şekilde doldurmaları gerekmektedir. Rehin sözleşmesi ıslak imza ile imzalanmak isteniyorsa, sistem tarafından otomatik olarak bir başvuru numarası verilmektedir. Akabinde, tescil başvurusunda bulunmaya yetkili kişiler, ilgili başvuru numarası ile rehin sözleşmesini hazırlarken belirtmiş oldukları notere fiziki olarak giderek tescil işlemini gerçekleştirebileceklerdir. Rehin sözleşmesinin elektronik imza ile imzalanmak istenmesi hâlinde ise, rehin hakkının tescili, gerekli incelemelerin gerçekleştirilmesi akabinde ilgili noter aracılığıyla gerçekleştirilebilecektir.³¹⁰

Rehinli taşınır sicili nezdinde gerçekleştirilecek tescil işlemi, TRK m.8 f.4 hükmü uyarınca çıkarılan Sicil Yönetmeliği hükümleri ile ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Bu doğrultuda, aşağıda öncelikle rehinli taşınır sicili incelenecektir; sonrasında ise, rehin sözleşmesinin sicile tescil edilmesi konusuna ilişkin açıklamalarımıza yer verilecektir.

³¹⁰ Narbay/Yıldız, **a.g.e.**, s. 48, dñn. 24.

B. Rehinli Taşınır Sicili

Rehinli taşınır sicili, TRK m.2 f.1 (k) bendi uyarınca, “*Bakanlık tarafından kurulan ya da kurdurulan ve mevzuatı uyarınca kendi özel siciline tescili zorunlu olanlar dışındaki taşınır varlıklar üzerinde, bu Kanun kapsamında tesis edilecek rehinlere ilişkin tescil, terkin, değişiklik gibi tüm iş ve işlemlerin elektronik ortamda gerçekleştirildiği ve sunulduğu merkezi ve aleni ...*” sicili ifade etmektedir.

TRK kapsamında “Bakanlık”, “Ticaret Bakanlığı”nı³¹¹ ifade etmektedir (TRK m.2 f.1 (a) bendi). Görüldüğü üzere, rehinli taşınır sicilini kurma veya kurdurma görevi Ticaret Bakanlığı’na verilmiştir. Bu doğrultuda, Ticaret Bakanlığı ile Türkiye Noterler Birliği arasında 28.12.2016 tarihinde bir protokol imzalanmış ve sicil hizmetlerinin sicil merkezi sıfatı ile Türkiye Noterler Birliği tarafından, sicil işlemlerinin ise sicil birimi sıfatı ile noterler tarafından yürütüleceği kararlaştırılmıştır.³¹² Bu doğrultuda, Türkiye Noterler Birliği tarafından birliğin bilişim sistemi içinde bulunan TARES portalı oluşturulmuştur.³¹³

Rehinli taşınır sicili, TRK m.8 ve Sicil Yönetmeliği hükümleri ile düzenlenmiştir. Rehinli taşınır sicilinin oluşturulma amacına TRK m.8 f.1 hükmünde yer verilmiştir. Buna göre, rehinli taşınır sicili, “*rehin hakkının tesisi ve üçüncü kişilere karşı hüküm ifade etmesi, rehinli alacaklılar arasında öncelik hakkının belirlenmesi, rehinli taşınır varlık ile alacağın devrinin tescili...*” maksadıyla kurulmuştur. Rehinli taşınır sicili, TRK m.8 ve Sicil Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde tutulacaktır. Sicil hizmetleri noterler tarafından yürütülecekse de,

³¹¹ TRK m.2 f.1 (a) bendinde “Bakanlık” ifadesi “Gümrük ve Ticaret Bakanlığı” olarak tanımlanmıştır. Bununla birlikte, 09.07.2018 T., 30473 S. Resmî Gazete’de yayımlanan 703 sayılı Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin yürürlüğe girmesiyle birlikte Gümrük ve Ticaret Bakanlığı’nın adı “Ticaret Bakanlığı” olarak değiştirilmiştir. Bu doğrultuda, Ticaret Bakanlığı’nın teşkilat ve görevleri ise, 10.07.2018 T. 30474 S. Resmî Gazete’de yayımlanan 1 Numaralı Cumhurbaşkanı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile belirlenmiştir. Çalışmamızda, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı olarak anılacaktır.

³¹² Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 23. Türkiye Noterler Birliği 28.12.2016 Tarihli ve 22964 Sayılı Yazısı için bkz: (Çevrimiçi) <http://cdn01.tnb.org.tr/uygulama/tares/genelyazi195.pdf> 28.10.2018.

³¹³ Türkiye Noterler Birliği 28.12.2016 Tarihli ve 22964 Sayılı Yazısı s.2 (Çevrimiçi) <http://cdn01.tnb.org.tr/uygulama/tares/genelyazi195.pdf> 09.03.2019.

Ticaret Bakanlığı söz konusu hizmetleri denetleme ve gerekli tedbirleri alma hususunda yetkili kılınmıştır (Sicil Yönetmeliği m.11 f.1).³¹⁴

Rehinli taşınır sicilinin genel özellikleri hakkında değinilmesi gereken ilk husus, TMK m.7 düzenlemesidir. Buna göre, rehinli taşınır sicili, resmî bir sicildir ve doğruluğu yönünde karine söz konusudur.³¹⁵

Rehinli taşınır sicilinin diğer bir özelliği ise, bir sicile tescil yoluyla kurulan taşınır rehni türleri arasında genel sicil özelliğine sahip olmasıdır. Zira TRK m.8 f.3 gereğince, üzerlerinde rehin tesisi bakımından kendi özel sicillerine kaydın zorunlu olduğu taşınır varlıklar TRK hükümleri kapsamında rehnedilemez.³¹⁶ TRK m.2 f.1 (k) bendi uyarınca ise, rehinli taşınır sicili, merkezî ve alenidir.³¹⁷ Buna göre, ilgisi olup olmadığına bakılmaksızın, Türkiye Noterler Birliği e-hizmet üyeliği olan kişiler TARES sisteminde yer alan kullanıcı girişi bölümünden; e-hizmet üyeliği olmayan kişiler ise, kimlik bilgileri ile TARES sistemine giriş yaparak daha önce tesis edilmiş bir rehni sorgulama imkânına sahiptir.³¹⁸ Bu doğrultuda, Sicil Yönetmeliği m.31 f.1 uyarınca, *“Sicilde sorgulama rehin verenin bilgileri ya da rehin verinin bilgileri ile rehinli taşınır varlık türü üzerinden yapılabilir.”*

Rehinli taşınır sicilinden bilgi ve örnek alma talepleri ise, Sicil Yönetmeliği m.26 f.1 hükmünde düzenlenmektedir. Buna göre, *“İlgisini ispat eden herkes, rehin verenin rehinli işlemleri ile Kanun uyarınca rehne konu edilebilecek taşınır varlıklar üzerindeki rehin hakları ve bu rehinlere ilişkin diğer hususları görmek amacıyla Sicilden onaylı belge edinme talebinde bulunabilir...”*

³¹⁴ Baydak, **a.g.e.**, s. 175-176.

³¹⁵ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 52; Ayhan/Çağlar, **a.g.e.**, s. 181.

³¹⁶ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 52-53.

³¹⁷ Arvas, diğer mevzuat hükümlerine göre tesis edilen sicilli rehinlerin rehinli taşınır siciline, TRK hükümleri uyarınca kurulan rehinlerin ilgili sicillere bildirilmesine yönelik entegrasyon çalışması yapılmasının rehinli taşınır sicilinin merkezî bir rehin sicili olma amacı taşıdığını gösterdiğini belirtmektedir. Arvas, TRK m.5 f.8 ve TRK m.8 f.3 hükümlerinin de bu amaca hizmet ettiğini savunmaktadır. Benzer bir yaklaşımla, kanun koyucunun, rehinli taşınır sicilinin diğer sicillerle koordinasyonunu sağlayarak, bir taşınır varlık üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni veya kendi özel sicili kapsamında bir rehni tesis edilmesi hâlinde, rehni hem rehinli taşınır sicili hem de ilgili özel sicilden görülerek aleniyetin sağlanmasını hedeflediği yönünde bkz.: Narbay/Yıldız, **a.g.e.**, s. 79, dpn. 106.

Kanaatimizce, TRK m.5 f.2 ve m.5 f.8’de yer alan siciller ile rehinli taşınır sicili arasında bildirim yapılmasına ilişkin düzenlemeler, rehinli taşınır sicilini merkezî bir rehin sicili hâline getirerek tüm rehin ilişkilerinin tek bir sicilden görülmesinin sağlanması amacına hizmet etmektedir.

³¹⁸ Narbay/Yıldız, **a.g.e.**, s. 48, dpn. 24.

TRK ve Sicil Yönetmeliği hükümlerinde, TRK kapsamında kurulan rehin hakkının aleniyetinin sağlanmasına ilişkin olarak, tescil edilen hususların ilanına dair bir düzenleme bulunmamaktadır. Bununla birlikte, kanun koyucu, aleniyetin kayıtlara kolay ulaşım yoluyla sağlanabileceğinden hareketle, rehinli taşınır sicili kayıtlarının elektronik olarak tutulacağını Sicil Yönetmeliği'nin pek çok hükmünde³¹⁹ belirtmiştir.³²⁰

Rehinli taşınır sicili, “aleni bir sicil” olmakla birlikte, sicilin aleniyeti mutlak değildir. Zira TMK m.7 hükmünde resmî sicillerin aksi ispat edilinceye kadar doğru kabul edileceği ve sicilin içeriğinin doğru olmadığı hususunun herhangi bir şekle tabi olmaksızın ispat edilebileceği belirtilmiştir.³²¹

Taşınırın sicile tescil suretiyle rehni, modern rehin hukuku sistemlerinde yaygınlaşan bir yöntemdir. Bununla birlikte, özellikle Alman hukukçuları tarafından taşınırın sicile tescil ile rehnedilmesi sistemine, sicil sisteminin oluşturulması için harcanacak zaman ve masrafın sicilin getirdiği yarara kıyasla orantısız ölçüde fazla olması sebebiyle karşı çıkmıştır.³²² Kanaatimizce, teknolojinin de gelişmesi ile birlikte, sicilin oluşturulması için yapılan masrafın sicilden beklenen faydaya göre orantısız olduğunu söylemek güçtür.³²³ Zira TRK'nin yürürlükte olduğu iki yıllık

³¹⁹ Bkz.: Sicil Yönetmeliği m.7, 12, 13, 26 ve 30 hükümleri.

³²⁰ Ayhan/Çağlar, **a.g.e.**, s. 183. *Karakuş Erbaş*, TRK ve Sicil Yönetmeliği'nde rehinli taşınır siciline tescil edilen hususların ilan edilmesine ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamasının kanun boşluğu olarak değerlendirilmemesi gerektiği ve kanun koyucunun iradesinin rehin sözleşmesinin tescilinden sonra ilanın gerekmediği yönünde olduğunun kabul edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bununla birlikte, yazar, tescili takiben ilan zorunluluğunun getirilmesinin işlem güvenliği açısından gerekli olduğunu ayrıca belirtmektedir. Bkz.: *Karakuş Erbaş*, **a.g.e.**, s. 161.

Kanaatimizce de TRK ve Sicil Yönetmeliği'nde herhangi bir düzenleme bulunmaması sebebiyle, rehinli taşınır siciline tescil edilen hususların ilan edilmesi gerekmemekle birlikte, işlem güvenliğinin sağlanması adına ilan mecburiyeti getirilmesine ilişkin bir değişiklik yapılması faydalı olabilecektir.

³²¹ Ayhan/Çağlar, **a.g.e.**, s. 183. Sefer Oğuz, “Ticari İşlemlerde Teslimsiz Tescilli Taşınır Rehni”, **Bankacılar Dergisi**, S. 100, 2017, s. 20.

Doktrinde *Antalya/Acar*, rehinli taşınır sicilinin aleniyetinin mutlak olmadığını savunmaktadır. Ayrıca, yazarlara göre, rehinli taşınır sicilinde yer alan bir kayıt gerçeği yansıtmadığı takdirde üçüncü kişilerin iyi niyeti korunmayacaktır ve aleniyet yalnızca geçerli bir sicil kaydının varlığı hâlinde söz konusu olacaktır. Bkz.: *Antalya/Acar*, **a.g.e.**, s. 56.

³²² Kırca, **a.g.e.**, s. 178; Leif Böttcher, “German Law on Secured Transactions Quo Vadis?”, **The Draft UNCITRAL Model Law on Secured Transactions: Why and How?**, Ed.: Bénédict Foëx, Geneva, Schulthess Editions Romandes, 2016, s. 95.

³²³ Nitekim Almanya ve Belçika teminat hukuku sistemlerinde yer alan düzenlemelerin karşılıklı olarak incelendiği bir makalede de sicilin işletilmesi için harcanacak masrafın azlığına vurgu yapılmıştır. Bkz.: Alexander Morell/Frederic Helsen, “The Interrelation of Transparency and

kısa süre içinde, TRK kapsamında teslime bağlı olmaksızın sicile tescil suretiyle tesis edilen taşınır rehni büyük bir ilgi görmüştür ve ticari ve ekonomik hayatta rol alan aktörlere finansman imkânı sağlamıştır.³²⁴ Bununla birlikte, yukarıda belirtilmiş olduğu üzere, TRK'nin hazırlığı sırasında Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu'ndan etkilenildiği düşünülse de iki düzenleme arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Nitekim TRK'nin oluşturulması sırasında sicil kayıtlarının elektronik ortamda tutulması ve merkezî bir sicil oluşturulması gibi hususlar Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu'ndan alınmış olmakla birlikte; sicil kayıtlarının işlevi, özellikle rehinli taşınır varlığın devri hâlinde önceliğin kimde olacağı gibi hususlar uluslararası örneklerine uygun olarak düzenlenmemiştir.³²⁵ Bu doğrultuda, ilerleyen bölümlerde TRK ve ikincil mevzuatta yer alan rehinli taşınır sicili hükümleri uygun düştüğü ölçüde mülga TİRK ve Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu hükümleri ile karşılaştırılarak incelenmeye çalışılacaktır.

C. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Tescili

1. Tescilin Hukuki Niteliği

Tescilin bildirici ve kurucu olmak üzere iki türlü etkisi bulunmaktadır. Tescil, bir hakkın veya hukuki durumun varlığının bildirilmesi için yapılması hâlinde bildirici, bir hukuki durumun ortaya çıkması için yapılması hâlinde ise, kurucu etkiye sahiptir.³²⁶ Bu doğrultuda, mülga TİRK m.5 f.1 hükmünde rehin hakkının ticaret

Availability of Collateral: German and Belgian Laws of Non-Possessory Security Interest, **European Review of Private Law**, Ed.: E.H. Hondius/M.E. Storme, C XXII, S. 3, 2014, s. 396.

³²⁴ TRK kapsamında tesis edilen rehinlere ilişkin istatistiki bilgi için bkz.: Birinci Bölüm/III/B/6/b/dpn. 150.

³²⁵ Kırca, **a.g.e.**, s. 179.

³²⁶ Arkan, **Ticari İşletme (2018)**, s. 271. Sicil kayıtlarının bildirici ve kurucu etkisi yanı sıra düzeltici ve onarıcı etkisinin de olabileceği yönünde bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 156; Mehmet Emin Bilge, **Ticaret Sicili**, İstanbul, Beta, 1999, s. 163 vd.

veya esnaf ve sanatkâr sicili nezdinde gerçekleştirilen tescil işlemi ile kurulacağı düzenlenmekteydi.³²⁷

Mülga TİRK dönemindeki düzenlemeye benzer şekilde, TRK m.4 f.1’de rehin hakkının, rehin sözleşmesinin rehinli taşınır sicili nezdinde tescil edilmesi ile kurulacağı hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla, rehinli taşınır siciline tescil, rehin hakkının kurulması bakımından kurucu niteliğe sahiptir.³²⁸

2. Tescil Şartları ve Talebi

Sebebe bağıllık ilkesi gereği, tescilin gerçekleştirilmesi için bulunması gereken ilk şart hukuki sebebin varlığıdır.³²⁹ Geçerli bir rehin sözleşmesinin varlığı, ticari işlemlerde taşınır rehni hakkının sicile tescil edilmesi bakımından hukuki sebep teşkil eder. Bu husus, TRK ve ikincil mevzuatta açık bir biçimde düzenlenmemekle birlikte; rehin hakkının, sözleşmenin sicile tescil edilmesiyle kurulacağına ilişkin TRK m.4 f.1 ve tescil edilecek tüm hususların doğrulayıcı belgelere dayanması gerektiğine ilişkin Sicil Yönetmeliği m.21 f.4 düzenlemelerinden hareketle bu sonuca ulaşılabilecektir.

Sicil Yönetmeliği m.21 f.3 hükmü uyarınca, sicil nezdinde yürütülen tescil işlemleri tarafların talebi doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Kural bu olmakla

³²⁷ Mülga TİRK döneminde, tescilin rehin hakkının kurulması bakımından kurucu niteliğe sahip olduğu yönünde bkz.: Arkan, **Ticari İşletme (2016)**, s. 52; Kendigelen (Ülgen), **Ticari İşletme Hukuku**, s. 241.

³²⁸ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 64; Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 23; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 156. Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu kapsamında teminat işlemlerinin sicile kaydı tescil olarak değil bildirim olarak nitelendirilmektedir. Nitekim model kanununun 6’ncı maddesinde bir teminat hakkının teminat sözleşmesinin akdedilmesiyle doğacağı belirtilmiştir. Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu’nun 18’inci maddesinde ise, rehinli bir mal varlığı üzerindeki teminat hakkının sicile yapılacak bir bildirim ile üçüncü kişilere hüküm ifade edeceği düzenlenmiştir. Dolayısıyla, TRK hükümleri kapsamında tesis edilen rehin hakkının aksine, UNCITRAL Model Kanunu hükümleri uyarınca tesis edilen teminat işlemleri bakımından sicile yapılan kayıt bildirici etkiye sahiptir.

³²⁹ Rehinli taşınır siciline tescilin sebebe bağlı olduğu yönünde bkz.: Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 59; Damla Gürpınar, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Kurulmuş Olan Rehinli Taşınır Sicilinin Tapu Sicili ile Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi”, **DEÜHFD**, C. XIX, S.2, 2017, s. 80, dpn. 29; Baydak, **a.g.e.**, s. 177. Mülga TİRK döneminde sicile yapılan tescilin de sebebe bağlı olduğu yönünde bkz.: Türker, **a.g.e.**, s. 90.

birlikte, mahkeme kararlarına dayanarak gerçekleştirilen tesciller³³⁰ ile Sicil Yönetmeliği m.22 f.2 ve m.22 f.3 hükümleri uyarınca rehin hakkının terkin ve rehinli taşınır varlığın devrinin tescili talepleri³³¹ bu kuralın istisnasını oluşturmaktadır. Rehin sözleşmesinin rehinli taşınır sicili nezdinde tescil edilebilmesine ilişkin talepte bulunmaya yetkili kişiler ise, Sicil Yönetmeliği m.22 f.1 hükmünde düzenlenmiştir. Buna göre, “rehin alacaklısı” ve “rehin veren sıfatına sahip kişiler” veya “bunların temsil ve ilzama yetkili temsilcileri” birlikte rehin sözleşmesinin tescil edilmesini talep edebilirler.³³² Tescil talebinde bulunmaya yetkili kişiler, rehin sözleşmesinin rehinli taşınır sicili nezdinde tescil edilebilmesi için gerekli bilgi ve belgeleri sicile sunarak tescil talebinde bulunabilecektir.³³³

Mülga TİRK m.5 hükmünde, rehin sözleşmesinin yapıldığı tarihten itibaren on gün içerisinde tescil talebinde bulunulması gerektiği düzenlenmekteydi. Ancak, bu süre sona ermesinden sonra tescil talebinde bulunulması hâlinde tescilin yapılıp

³³⁰ Taşınmaz malikinin, tapu kütüğüne gerekli tescili yaptırarak taşınmaz rehnini kurmaktan kaçınması hâlinde doktrinde bir görüşe göre, hak sahibi hakkını elde etmek için mahkemeye başvurabilmektedir ve bu durumda mahkeme kararı “yenilik doğuran bir karar” niteliğine sahip olup rehin hakkı, tescil gerekli olmaksızın doğmaktadır. Bu hâlde, tescil kurucu değil, açıklayıcı niteliğe sahiptir. Bkz.: Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 299; Şafak N. Erel, **Gayrimenkul Rehninde Sıra**, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1974, s.107. Doktrinde diğer bir görüşe göre ise, taşınmaz malikinin tescil talebinde bulunmaktan kaçınması hâlinde, hak sahibinin eda davası açabileceği ve mahkeme hükmünün yenilik doğuran hüküm olarak değil eda hükmü olarak kabul edilmesi gerektiği savunulmaktadır. Bu görüşe göre, mahkeme hükmü tescilin yapılması için hak sağlamakta, doğrudan taşınmaz rehnini kurmamaktadır. Dolayısıyla, tescil açıklayıcı değil, kurucu niteliğe sahiptir. Bkz.: Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 916-917; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 983.

³³¹ Sicil Yönetmeliği m.22 f.2 hükmü uyarınca, rehin hakkının terkin talebi, “rehin alacaklısı sıfatına sahip kişiler veya bu kişilerin temsil ve ilzama yetkili temsilcileri” tarafından gerçekleştirilebilir. Sicil Yönetmeliği m.22 f.3 hükmü uyarınca ise, rehin konusu taşınır varlığın devredilmesine ilişkin tescil talebi, “rehin veren sıfatına sahip kişiler ile rehinli taşınır varlığı devralan üçüncü kişiler veya bu kişilerin temsil ve ilzama yetkili temsilcileri” tarafından birlikte gerçekleştirilebilir.

³³² Mülga TİRK döneminde, TIRST m.5 hükmü gereğince, “*Ticari işletme rehni, noterce düzenlenen ticari işletme rehni sözleşmesinin, düzenlenmesi tarihinden itibaren on gün içinde ilgililerden birisi tarafından ibraz edilerek yazılı tescil talebinde bulunması halinde, ticari işletmenin kayıtlı bulunduğu ticaret veya esnaf ve sanat siciline kaydolunur.*”

³³³ Rehin sözleşmesinin tescil talebi esnasında rehinli taşınır siciline verilmesi gerekli olan bilgi ve belgeler Sicil Yönetmeliği m.23 f.1’de sıralanmıştır. Buna göre;

“(1) Rehin sözleşmesinin tescil taleplerinde aşağıdaki bilgi ve belgelerin Sicile sunulması zorunludur: a) Rehin sözleşmesinin taraflarınca Kanun ve Kanun uyarınca çıkarılan yönetmeliklere göre hazırlanan ve imzalanmış rehin sözleşmesinin bir sureti.

b) Rehne konu edilecek taşınır varlıkları tanımlayıcı bilgi ve belgeler.

c) Rehin sözleşmesinin tarafları veya bunların temsil ve ilzama yetkili temsilcilerinin kimlik numarasını gösteren belgelerin aslı.

ç) Temsil ve ilzama yetkili temsilcilerin yetkili olduklarını gösteren belgelerin aslı ya da noter onaylı örnekleri.”

yapılamayacağı hususu doktrinde tartışmalıydı.³³⁴ TRK ve Sicil Yönetmeliği'nde ise, rehin sözleşmesinin rehinli taşınır siciline tescil edilmesi bakımından herhangi bir süre şartı öngörülmemiştir. Bu doğrultuda, rehin sözleşmesinde, sözleşmenin rehinli taşınır siciline tescili bakımından bir süre şartı öngörülmesi hâlinde, taraflar bu süreye itibar etmekle yükümlüdür. Aksi hâlde, TBK m.90 hükmü doğrultusunda, sözleşmenin yapılması ile birlikte, rehinli taşınır siciline tescil yükümlülüğünün derhâl muaccel olacağının kabulü gerekir.³³⁵

Yetkili kişiler tarafından tescil başvurusunda bulunulması, rehin sözleşmesinin rehinli taşınır siciline tescil edilmesi için tek başına yeterli değildir. Zira Sicil Yönetmeliği m.10 uyarınca, sicil yetkilisi veya yardımcıları, tescil için aranan kanuni şartların var olup olmadığını incelemekle yükümlüdür. Bu doğrultuda, Sicil Yönetmeliği m.27 hükmü uyarınca, sicil yetkilisi veya yardımcıları, rehin sözleşmesinin taraflarca imzalanması; rehin sözleşmesinde yer alması zorunlu hususların sözleşmede yer alması; tescil için aranan şartların varlığı; tescil için gerekli bilgi ve belgelerin varlığı; tescili gerçekleştirilecek hususların, tarafların tam ve gerçek beyanına uygun olması ve kamu düzenine aykırılık oluşturmaması; ilerleme sisteminin varlığı hâlinde, rehin sözleşmesinde bulunan güvence miktarının diğer alacaklıların aleyhine izin alınmaksızın artırılmasının tescilinin talep edilip edilmediği hususlarını incelemekle yükümlüdür. Söz konusu şartların yerine getirilmemesi hâlinde ise, tescil talebi reddedilecek ve ret nedenleri tescil talebinde bulunan kişilere bildirilecektir.³³⁶

Bu doğrultuda, rehin sözleşmesinin rehinli taşınır siciline tescil edilebilmesi bakımından TRK m.4 f.3 ve m.4 f.4 hükümlerinde belirtilen şartların da üzerinde durulması gerekir. Bilindiği üzere, TRK hükümleri uyarınca rehin tesis edilmesine ilişkin olarak akdedilen sözleşmeler elektronik veya yazılı olarak düzenlenebilmektedir.³³⁷ Buna göre, TRK m.4 f.3'te elektronik olarak hazırlanan rehin sözleşmesinin rehinli taşınır sicili nezdinde tescilinin gerçekleştirilebilmesi

³³⁴ Bkz.: İkinci Bölüm/I/B/dpn. 17.

³³⁵ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 65. TRK hükümleri uyarınca rehin tesisine ilişkin olarak akdedilen sözleşmenin vakit kaybetmeksizin rehinli taşınır siciline tescil edilmesinin rehin hakkının doğumu için gerekli olduğu yönünde bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 159-160.

³³⁶ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 156; Oral, **a.g.e.**, s. 65-66.

³³⁷ Ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin şekline dair detaylı bilgi için bkz.: İkinci Bölüm/I/B.

amacıyla sözleşmenin “güvenli elektronik imza” ile onaylanması gerektiği hükme bağlanmıştır. TRK m.4 f.4 hükmünde ise, yazılı olarak hazırlanan rehin sözleşmesinin rehinli taşınır sicili nezdinde tescilinin gerçekleştirilebilmesi maksadıyla “sözleşmeye taraf olan kişilerin imzalarının noterce onaylanması” veya “sözleşmenin sicil yetkilisinin huzurunda imzalanması” gerektiği belirtilmiştir. Bu şartların yerine getirilmemesi hâlinde ise, tarafların tescil talebi reddedilecektir.³³⁸

3. Tescilin İyi Niyetli Üçüncü Kişiler Üzerindeki Etkisi

Mülga TİRK hükümleri uyarınca tesis edilen rehin hakkının işletmeyi devralan kişilerin tamamına yöneltilebileceği belirtilmişti. Aynı maddenin 2’nci fıkrasında ise, rehin hakkının varlığını bilmeksizin işletmenin bulunduğu sicil bölgesi dışındaki münferit unsurları üzerinde mülkiyet veya diğer bir ayni hakkı edinen iyi niyetli üçüncü kişilerin edinimlerinin korunacağı düzenlenmişti. İyi niyetli hak sahibinin sadece sicil bölgesi dışında korunması ise, doktrinde haklı olarak eleştirilmişti.³³⁹

Yukarıda ifade edildiği üzere, TRK m.8 f.2 gereğince, TRK’nin yürürlüğe girmesiyle oluşturulan sicil sistemi aleni niteliktedir. Sicilin aleni olması sebebiyle, tescil, iyi niyeti ortadan kaldıracı etkiye sahiptir. Nitekim TRK m.9 f.1 hükmünde yer verilen, sözleşmenin sicile tescil edilmesi üzerine rehin hakkının üçüncü kişilere karşı geçerli olacağı düzenlemesi de tescilin iyi niyeti ortadan kaldıracı etkisine dikkat çekmektedir.³⁴⁰ Mülga TİRK döneminde yer alan düzenlemenin aksine, üçüncü kişinin iyi niyetinin korunmasına ilişkin olarak TRK’de herhangi bir düzenlemeye yer verilmemişti. Ancak, bu durum, özellikle ham madde, sarf

³³⁸ TRK m.4 f.3 ve m.4 f.4 hükümlerinde yer alan tescil şartları ile taraflarca düzenlenen rehin sözleşmesinin rehinli taşınır siciline tescilinden önce son bir kez daha onaya tabi tutulmasının amaçlandığı yönünde bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 157-158.

³³⁹ Kendigelen (Ülgen), **Ticari İşletme Hukuku**, s. 250; Arkan, **Ticari İşletme (2016)**, s. 59; Poroy/Yasaman, **Ticari İşletme (2012)**, s. 67.

³⁴⁰ Baydak, **a.g.e.**, s. 182-183. TRK m.9 f.1 hükmü hatalı bir biçimde kaleme alınmıştır. Zira ticari işlemlerde taşınır rehni, TRK hükümlerine uygun olarak akdedilen sözleşmenin rehinli taşınır siciline tesciliyle birlikte hem rehin sözleşmesine taraf olan kişiler hem de üçüncü kişiler bakımından hüküm ifade eder. Bkz.: Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 54-55.

malzemesi, stok gibi bazı taşınır varlıkların rehni bakımından uygulamada sorun yaratacağı gerekçesiyle doktrinde haklı olarak eleştirilmiştir.³⁴¹

Öte yandan, TRK m.4 f.6 (c) bendinde değişiklik yapılmadan evvel, “*Rehne konu varlık ile bu varlığın ayırt edici özelliklerini belirten seri numarası, markası, üretim yılı, şasi numarası, belge seri numarası, varsa GTİP ya da PRODTR sanayi ürünü kodu gibi hususların*” rehin sözleşmesinde bulunması zorunluydu. 7099 sayılı Kanun’un 27’nci maddesiyle birlikte ise, söz konusu hükme “*Niteliği gereği ayırt edici özelliği bulunmayan taşınır varlıklar için bu şart aranmaz.*” ibaresi eklenmiştir. Benzer şekilde, Uygulama Yönetmeliği’nin 9’uncu maddesinin 2’nci fıkrasına “*Rehin konusu taşınır varlığın ayırt edici özellikleri yoksa genel olarak belirlenmesine yarayan nitelikleri rehin sözleşmesinde yer alır.*” hükmü eklenmiştir. Dolayısıyla, diğer taşınır varlıklardan ayırt edilebilmelerini sağlayan özelliklere sahip olmayan taşınır varlıkların rehni bakımından, bunların genel olarak belirlenmesine yarayan özelliklerine rehin sözleşmesinde yer verilerek sözleşme düzenlenmesi mümkün hâle getirilmiştir.³⁴²

TRK kapsamında teminat olarak gösterilebilecek özellikle ham madde, sarf malzemesi, stok gibi döner mal varlığı unsurları ayırt edici özellikleriyle rehin sözleşmesinde belirtilemeyebilirler. Bu durumda, ayırt edici özellikleriyle belirtilemeyen döner mal varlığı unsurunu devralan iyi niyetli üçüncü kişi söz konusu taşınırı rehlinli olarak iktisap edecektir. Bu doğrultuda, olası bir mağduriyetin önlenmesi adına, 7099 sayılı Kanun m.29 ile TRK m.7’de değişiklik yapılmıştır.³⁴³ Buna göre, TRK m.7 f.3 hükmü uyarınca, “*Bir taşınırın rehlinli olduğunu bilmeyen veya bilmesi gerekmeyen iyiniyetli üçüncü kişinin iyiniyeti korunur.*” Sicil

³⁴¹ Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 35-39; Göle/Aydoğan, **a.g.e.**, s. 38-39; Gürpınar, **Rehlinli Taşınır Sicili**, s. 97-98; Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 54, dpn. 87.

³⁴² Baydak, **a.g.e.**, s. 185.

³⁴³ **A.e.**, s. 185. Antalya/Acar, 7099 sayılı Kanun ile TRK m.7 f.3 hükmünde değişiklik yapılmadan evvel, özellikle ham madde rehni bakımından sicil aleniyet işlevine sahip olamayacağını ve tescilin üçüncü kişilerin iyi niyetini bertaraf edemeyeceğini belirtmiştir. Bkz.: Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 54, dpn. 87. Şit İmamoğlu ise, TRK m.7 f.3 hükmünde değişiklik yapılmadan evvel, döner mal varlığının rehni bakımından İngiliz hukukunda geçerli olan ve “sabit rehin (fixed charge)” ve “değişken rehin (floating charge)” olarak adlandırılan bir sistemin uygulanması gerektiğini dile getirmiştir. Yazar, bu kapsamda, döner mal varlığının rehinde, işletmenin olağan faaliyetleri çerçevesinde elden çıkan taşınırın teminat kapsamından çıkması ve iyi niyetli üçüncü kişinin söz konusu taşınırı rehinsiz olarak iktisap etmesi gerektiğini belirtmiştir. Bkz.: Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 29, 30 ve 39.

Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik'in 2'nci maddesi ile Sicil Yönetmeliği m.17 f.2'ye eklenen hüküm uyarınca ise, iyi niyeti korunacak kişiler belirlenmiştir. Buna göre, Sicil Yönetmeliği m.17 f.2'de, "*Kanuna göre Sicili incelemekle yükümlü olmaması veya Kanunun 3 üncü maddesinde sayılan rehin sözleşmesi taraf ehliyetine sahip olamaması sebepleriyle bir taşınırın rehinli olduğunu bilmeyen veya bilmesi gerekmeyen iyi niyetli üçüncü kişinin iyi niyeti korunur.*" denilmektedir. Dolayısıyla, TRK m.7 f.3 hükmünde yapılan değişiklikle birlikte, Sicil Yönetmeliği m.17 f.2'de belirtilen kişilerin iyi niyeti korunur hâle gelmiştir.³⁴⁴ Sicil Yönetmeliği'nin ilgili maddesinde "Kanuna göre sicili incelemekle yükümlü olanlar" ibaresi kullanılmakla birlikte, TRK'de sicili incelemekle yükümlü olan kişilerin kapsamının belirlenmemiş olması büyük bir eksikliktir. Kanaatimizce, Sicil Yönetmeliği'nin ilgili maddesinde yer alan düzenleme ile TRK kapsamında rehin sözleşmesine taraf olabilecek "kredi kuruluşu", "tacir", "esnaf", "çiftçi", "üretici örgütü" ve "serbest meslek erbabı gerçek ve tüzel kişiler" dışında kalan kişilerin rehinli taşınır sicilini incelemekle yükümlü olmadıkları ve bu sebeple iyi niyetlerinin korunacağı belirtilmek istenmiştir.³⁴⁵ Bununla birlikte, Sicil Yönetmeliği'nin 17'nci maddesinin 2'nci fıkrasındaki bu düzenlemenin isabetli olup olmadığı tartışmaya açıktır. Zira söz konusu düzenleme sebebiyle, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine taraf olabilecek kişiler arasında yer alan esnaf veya çiftçilerin TRK kapsamı dışında kalan bir işlemi yapmak istemeleri hâlinde dahi iyi niyetleri korunamayacaktır.³⁴⁶

³⁴⁴ Mehmet Serkan Ergüne, "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Kuruluşu", **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018**, Ed.: A. Lâle Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 123-124. 7099 sayılı Kanun ile TRK'de yapılan değişiklik ile birlikte rehinli taşınır sicilinin aleniyet özelliğinin işlevsiz hâle getirildiği yönünde bkz.: Sirmen, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 29.

³⁴⁵ Baydak, **a.g.e.**, s. 186.

³⁴⁶ **A.e.**

Rehinli bir taşınırın üçüncü kişiye devredilmesi durumunda taşınırı edinen üçüncü kişinin mi yoksa söz konusu taşınır üzerinde daha evvel teminat hakkına sahip olan kişinin mi korunacağı meselesi, Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Yasama Kılavuzu kapsamında güvenin korunması değil, öncelik sorunu olarak değerlendirilmiştir. Bkz.: Kırca, **a.g.e.**, s. 174. Bu kapsamda, genel kural daha önce tesis edilen rehin hakkının önceliğe sahip olması ve rehinli taşınırın üçüncü bir kişiye satışı veya devri hâlinde, söz konusu üçüncü kişinin taşınırı rehinle yüklü olarak iktisap etmesidir. Bununla birlikte, Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Yasama Kılavuzu, rehinli taşınırın olağan iş ilişkileri çerçevesinde (the ordinary course of business) edinilmesi hâlinde, alıcının taşınırı rehinsiz olarak iktisap etmesi yaklaşımının benimsenmesini önermektedir. Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Yasama Kılavuzu'nda, böyle bir istisnanın kabul edilmemesi

4. Rehinli Taşınır Siciline Yapılacak Bildirimler

TRK m.5 f.8’de, ilgili mevzuat hükümleri uyarınca tesis edilen “sicilli rehinler” bakımından rehinli taşınır siciline bildirimde bulunulması gerektiği düzenlenmiştir. Sicil Yönetmeliği m.13 f.4’te ise, “gemi”, “hava aracı”, “maden ve cevher” ile “motorlu taşıt” rehinlerinin ilgili sicillerce rehinli taşınır siciline bildirileceği hükme bağlanmıştır.

Sicil Yönetmeliği m.13 f.4 hükmü, TRK m.8 f.3 hükmü ile bağlantı içerisindedir. Zira TRK m.8 f.3 gereğince, üzerlerinde rehin tesisi bakımından kendi özel sicillerine kaydın zorunlu olduğu taşınır varlıklar üzerinde TRK kapsamında rehin kurulamayacaktır. Sicil Yönetmeliği m.13 f.4’te ise, kendi özel sicillerine tescil suretiyle rehin hakkı kurulması sebebiyle, TRK kapsamında üzerinde rehin hakkı kurulamayacak taşınırlar sıralanmıştır. Buna göre, bu taşınırlar üzerinde rehin, kendi özel sicillerine tescil suretiyle kurulabilecek, ancak, rehinin, rehinli taşınır siciline bildirilmesi gerekecektir.³⁴⁷

Üzerinde durulması gereken diğer bir husus ise, TRK m.5 f.8 hükmü doğrultusunda rehinli taşınır siciline yapılacak bildirimlerin açıklayıcı nitelikte olmasıdır. Dolayısıyla, rehinli taşınır siciline bildirim yapılmasa bile, kendi özel sicillerine yapılacak tescil ile birlikte söz konusu taşınırlar üzerinde rehin hakkı tesis edilecektir. Bununla birlikte, gerekli bildirimin yapılmaması, rehinli taşınır sicilini yanıltmaya yönelik fiil olarak değerlendirilebilecektir. Bu kapsamda, TRK m.16 f.1 (d) bendi uyarınca, gerekli bildirimde bulunmayan kişi, “alacağını tamamen veya

durumunda, rehin verenin olağan iş ilişkileri çerçevesinde satış yapma kabiliyetinin büyük oranda engelleneceği ve böylece olağan iş ilişkileri çerçevesinde gerçekleştirilen işlemlerin zorlaştırılmış olacağı belirtilmektedir. Bu istisnanın uygulanabilmesi için ise, taşınırın olağan iş ilişkileri çerçevesinde edinilmesi ve alıcının rehin verenin rehin alan ile yapmış olduğu sözleşmeye aykırı hareket ettiğini bilmiyor olması gerekmektedir. Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Yasama Kılavuzu, s. 201-203, (Çevrimiçi) https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/security-ig/e/09-82670_Ebook-Guide_09-04-10English.pdf 06.03.2019.

Görüldüğü üzere, TRK sisteminden farklı olarak, Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Yasama Kılavuzu’nda, rehinli taşınırın devrinde önceliğin belirlenmesi bakımından “iyi niyet ilkesi” yerine “olağan iş ilişkileri ilkesi” benimsenmiştir. Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Yasama Kılavuzu’nda yer alan tavsiyeye uygun olarak, Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu’nda da aynı yaklaşım benimsenmiştir (Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu, Beşinci Bölüm, m. 34).

³⁴⁷

Karakuş Erbaş, *a.g.e.*, s. 162.

kısmen tahsil edemeyen rehin alacaklılarının şikâyeti üzerine teminat altına alınan alacak tutarının yarısını geçmemek üzere adli para cezası ile cezalandırılacaktır.”³⁴⁸

III. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninde Sıra

A. TMK’ye Göre Rehninde Sıra

1. Genel Olarak

Mülkiyet hakkı, sahibine tam olarak yararlanma imkânı veren bir ayni haktır. Mülkiyet hakkı sahibi, mülkiyet hakkından doğan yetkilerini kendi aleyhine daraltarak başkalarının lehine olacak şekilde sınırlı ayni hak tesis etme yetkisine sahiptir. Dolayısıyla, mülkiyet hakkı, hak sahibine, tam olarak yararlanma imkânı sağlamakta ve eşya üzerinde birden fazla sınırlı ayni hak tesis edebilmesine imkân vermektedir.³⁴⁹ Bu doğrultuda, sınırlı ayni hakların birbiriyle çatışması hâlinde, bunlar arasında öncelik ilişkisini belirlemeye yönelik olarak bir sıra düzeni oluşturulması gerekir.³⁵⁰

Aynı şeyin birden fazla kez rehnedilmesi durumunda, rehin hakları arasındaki sıranın tayin edilmesine ilişkin iki yöntem bulunmaktadır. Bunlar, “ilerleme sistemi” ve “sabit dereceler sistemidir”.³⁵¹

³⁴⁸

Bkz.: **A.e.**

TRK m.16 f.1’de belirtilen hâllerde, rehin alacaklısının şikâyeti üzerine “güvence altına alınan borç tutarının” yarısını aşmamak kaydıyla adli para cezası uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Bununla birlikte, madde metninde yer alan “güvence altına alınan borç tutarı” ibaresinin “güvence altına alınan alacak tutarı” şeklinde anlaşılması gerekir.

³⁴⁹

Furkan Olgaç, **İpotekte Sıra Sistemi ve Boş Dereceye İlerleme**, Ankara, Seçkin, 2014, s.15-16.

³⁵⁰

Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 922; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 350; Olgaç, **a.g.e.**, s. 15-22, 37 vd.

³⁵¹

Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 923; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 350; Erel, **Gayrimenkul Rehninde Sıra**, s. 15.

2. İlerleme Sistemi

İlerleme sisteminde, rehin, eşyanın değerini tamamen kapsamaktadır. Dolayısıyla, eşyanın değerinin bir kısmı üzerinde rehin tesis edilmesi mümkün değildir. Diğer bir ifadeyle, eşyanın değerinin rehinli alacaklılara tahsis edilecek farazi birimlere bölünmesi söz konusu değildir.³⁵² Aynı eşya üzerinde en az iki veya daha fazla sayıda rehin hakkı tesis edilmesi durumunda ise, söz konusu rehin hakları arasındaki öncelik ilişkisi, rehin haklarının kuruluş tarihlerine göre belirlenir. Dolayısıyla, daha önceki bir tarihte tesis edilen rehin, sonraki tarihte tesis edilen rehinden önce gelir. Bunun sonucu olarak, rehinli varlığın paraya çevrilmesiyle elde eden miktar ile öncelikle en eski tarihli rehnin güvence altına aldığı alacak ödenir. Rehın konusunun paraya çevrilmesinden arta kalan bir miktar olursa, sonraki tarihli rehnin teminat altına aldığı alacak ödenir.³⁵³

İlerleme sisteminde ön sırada bulunan bir rehin hakkının sona ermesi durumunda, sonraki sırada bulunan rehin hakkı, kendiliğinden sona eren rehin hakkının yerine ilerler. Diğer bir ifadeyle, ilerleme için sonraki sırada bulunan rehin alacaklısı ile borçlunun anlaşmasına gerek yoktur. Zira ilerleme kendiliğinden gerçekleşir.³⁵⁴ Dolayısıyla, ilerleme sisteminde, sıralar arasında bir boşluk oluşması mümkün değildir ve bu sistemde, borçlu, henüz mevcut olmayan bir rehin hakkı için bir sırayı saklı tutularak daha alt sırada rehin kuramamaktadır.³⁵⁵

TMK m.948 uyarınca, “Aynı taşınır üzerinde birden çok rehin hakkı bulunduğu takdirde, alacaklılara rehin haklarının sırasına göre ödeme yapılır. Rehın hakkının sırası kuruluş tarihine göre belirlenir.” Dolayısıyla, rehin hakkının sırasının belirlenmesinde, rehin hakkının tesis edilebilmesi için gerekli olan kanuni şartların sağlandığı an esas alınmalıdır.³⁵⁶ Görüldüğü üzere, taşınır rehni hukukunda,

³⁵² Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 923; Erel, **Gayrimenkul Rehninde Sıra**, s. 18.

³⁵³ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 923; Olgaç, **a.g.e.**, s. 25.

³⁵⁴ Olgaç, **a.g.e.**, s. 25-26.

³⁵⁵ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 923; Erel, **Gayrimenkul Rehninde Sıra**, s. 18; Özer Seliçi, “Gayrimenkul Rehninde Boş Dereceye İlerleme Hakkı”, **İÜHFM**, C.XL, S.1-4, 1974, s. 428; Olgaç, **a.g.e.**, s. 25.

³⁵⁶ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1024. Bununla birlikte, kanuni sıra düzeni aynı hak sahiplerinin anlaşması ile değiştirilebilir. Ayrıca, TMK m.988 çerçevesinde bir taşınırın emin

rehin hakları arasında sıra ilişkisinin belirlenmesi bakımından öncelik ilkesi, diğer bir ifadeyle, ilerleme sistemi geçerlidir.³⁵⁷

3. Sabit Dereceler Sistemi

Sabit dereceler sistemi, esasen Cermen rehin hukukundaki “değer parselleri teorisine” dayanır. Söz konusu teori, rehinli eşyanın değerinin farazi olarak kısımlara ayrılarak her bir rehin hakkının, rehinli varlığın değerinin bir kısmı ile sınırlandırılması esasına dayanmaktadır.³⁵⁸ Diğer bir ifadeyle, sabit dereceler sisteminde alacak, rehinli eşyanın farazi değer bölümlerinden biri ile güvence altına alınabilir.³⁵⁹

Sabit dereceler sisteminde, “rehinli eşyanın bölündüğü farazi değer parçalarına derece” denir.³⁶⁰ Rehin hakkı, ait olduğu derecenin miktar ve sırası ile alacağı teminat altına alır.³⁶¹ Bu sistemde, malik ile rehinli alacaklı kendi aralarında anlaşarak rehnin hangi derecede kurulacağını belirleyebilir.³⁶²

İlerleme sisteminin aksine, sabit dereceler sisteminde, önceki derecede yer alan rehin hakkı sona erdiğinde, sonraki derecede yer alan rehin hakkı kendiliğinden “boşalan dereceye” ilerlemez. Bu nedenle, boşalan derecede yeni bir rehin kurulabilir. Ayrıca, malik, önce gelen derecede rehin hakkı kurmaksızın sonra gelen derecede rehin hakkı tesis etme imkânına sahiptir.³⁶³ Önce gelen ve rehin hakkı tesis edilmemiş olan dereceye saklı tutulmuş derece denir.³⁶⁴

Sabit dereceler sisteminde, rehin hakları arasındaki sıra ilişkisi, rehin haklarının tesis edilme anına göre değil, derecelerın yer aldığı sıraya bakılarak tayin

sıfatıyla zilyedinden o şey üzerinde iyi niyetle rehin hakkı edinen kişinin rehin hakkı, daha önce kurulan rehinden sıra itibarıyla önce gelir. Bkz.: **A.e.**

³⁵⁷ Kırca, **a.g.e.**, s. 163.

³⁵⁸ Erel, **Gayrimenkul Rehninde Sıra**, s. 25.

³⁵⁹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 923.

³⁶⁰ **A.e.**; Erel, **Gayrimenkul Rehninde Sıra**, s. 30.

³⁶¹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 924.

³⁶² **A.e.**; Erel, **Gayrimenkul Rehninde Sıra**, s. 26; Helvacı, **İpotek Hakkı**, s. 354. Taraflar rehnin derecesini belirlememişlerse TMK m.1022 hükmü uygulanır. Buna göre, rehin hakkı tapu kütüğüne tescil ile doğar ve rehnin sırası tescil tarihine göre belirlenir. Bkz.: Helvacı, **İpotek Hakkı**, s. 354, dpn. 8.

³⁶³ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 924; Olgaç, **a.g.e.**, s. 44-46.

³⁶⁴ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 924; Olgaç, **a.g.e.**, s. 46 vd.

edilir. Dolayısıyla, önceki derecede yer alan rehin, sonraki derecede yer alan rehinden üstün kabul edilir. Sabit dereceler sisteminde, rehin konusu varlığın paraya çevrilmesinden elde edilen miktar ile öncelikle üst derecede yer alan rehin alacaklısının alacağı ödenir; arta kalan bakiye olması hâlinde ise, alt derecede yer alan rehin alacaklısı tatmin edilir.³⁶⁵

Türk hukukunda taşınmaz rehni bakımından sabit dereceler sistemi kabul edilir.³⁶⁶ Bununla birlikte, taşınmaz rehninde sabit dereceler sisteminin uygulanmasının bazı istisnaları bulunmaktadır. Bunlar; TMK m.872, m.877 ve m.878 hükümleri çerçevesinde kanundan doğan ilerleme hâlleri ve TMK m.871 f.3 hükmü uyarınca boş dereceye ilerleme sözleşmesi akdedilmesidir.³⁶⁷

B. TRK'ye Göre Rehinde Sıra

1. Genel Olarak

TİRK'nin yürürlükte olduğu evrede, aynı işletme üzerinde iki veya daha fazla sayıda rehin hakkı kurulması durumunda, rehin hakları arasındaki öncelik ilişkisinin rehlin tescili sırasına bakılarak belirleneceği kabul edilmekteydi (Mülga TİRK m.8). Diğer bir ifadeyle, işletmenin birden çok kez rehnedilmesi durumunda rehin haklarının önceliği, ilerleme sistemine göre belirlenmekteydi.³⁶⁸

Mülga TİRK dönemindeki yaklaşıma benzer şekilde, Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu'nda, rehin hakları arasındaki sıra ilişkisinin belirlenmesi bakımından temel ilke olarak öncelik ilkesi kabul edilmiştir.

TRK hükümleri uyarınca rehnedilebilecek taşınır varlıkların birden çok kez rehnedilmesi durumunda, rehin hakları arasındaki sıra ilişkisi, rehlin kurulması sırasında taraflarca benimsenen sıra sistemine göre tespit edilecektir.³⁶⁹

³⁶⁵ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 111-112.

³⁶⁶ Kırca, **a.g.e.**, s. 164.

³⁶⁷ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz.: Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 929 vd.

³⁶⁸ Antmen, **a.g.e.**, s. 64; Haznedar, **a.g.e.**, s. 89 vd.

³⁶⁹ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 231.

TRK hükümleri uyarınca tesis edilen rehin haklarının sırasının tespiti bakımından tercih edilebilecek sistemler, TRK m.10 ve m.11 hükümlerinde düzenlenmiştir. Bu doğrultuda, TRK m.10 hükmü uyarınca, tescilde³⁷⁰ belirtilen “rehin tutarı ve derecesi ile sınırlı olarak” rehin tesis edilebileceği gibi; TRK m.11 hükmü uyarınca, derece belirtilmeksizin de rehin tesis edilebilecektir. İkinci durumda, rehin alacaklıları arasındaki öncelik ilişkisi, rehnin kurulma anına göre tespit edilecektir. Dolayısıyla, rehin hakkı derecesinin sözleşmede yer alması hâlinde, sabit dereceler sistemi; rehin sözleşmesinde bu yönde herhangi bir hükme yer verilmemesi hâlinde ise, ilerleme sistemi uygulanacaktır.³⁷¹ Görüldüğü üzere, mülga TİRK ve Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu’nda yer alan düzenlemelerden farklı olarak, TRK kapsamında bir taşınır varlığın birden çok kez rehnedilmesi durumunda rehin alacaklıları arasındaki sıranın belirlenmesi bakımından hem ilerleme sistemi hem de sabit dereceler sistemi benimsenmiştir.

2. İlerleme Sistemi

TRK m.11 f.1 hükmü uyarınca, *“Aynı taşınır varlık üzerinde derece sırası belirtilmeksizin birden fazla rehin hakkı tesis edilmesi hâlinde alacaklıların öncelik hakkı, rehnin kurulma anına göre belirlenir...”* Dolayısıyla, TRK kapsamında kurulacak rehinler bakımından ilerleme sisteminin uygulanması mümkündür.³⁷² Aynı hususa, Uygulama Yönetmeliği m.24 f.1 (a) bendinde daha açık bir şekilde yer verilmiştir. Söz konusu hüküm uyarınca, taşınır varlık üzerinde ilerleme sistemi ile rehin kurulması mümkündür.

³⁷⁰ TRK m.10 f.1 hükmünde derece sisteminin tercih edilmesi hâlinde, rehnin sağladığı teminatın tescilde belirtilen rehin tutarı ve derecesi ile sınırlı olacağı düzenlenmiştir. Söz konusu ibarenin *“derece sisteminin tercih edilmesi halinde rehnin sağladığı güvencenin sözleşmede belirtilen rehin tutarı ve derecesi ile sınırlı olacağı”* şeklinde anlaşılması gerektiği yönünde bkz.: **A.e.**, dpn. 680.

³⁷¹ TRK’de esas olarak ilerleme sisteminin benimsendiği yönünde bkz.: Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 110; Kırca, **a.g.e.**, s. 166.

³⁷² TRK’de her ne kadar ilerleme sistemi ifadesine yer verilmemişse de öncelik hakkının rehnin kurulma anına göre belirlenmesi ifadesinden TRK kapsamında kurulacak rehinler bakımından ilerleme sisteminin de benimsenebileceği sonucu çıkarılmaktadır. Bkz.: Kırca, **a.g.e.**, s. 166, dpn. 12.

İlerleme sistemi, tarafların bu yönede açık beyanı veya rehin sözleşmesinde derece sisteminin benimsendiğine ilişkin herhangi bir ifadeye yer verilmemesi suretiyle uygulanabilir. Zira TRK m.11 f.1’de, derece sırası belirtilmediği takdirde, rehin hakkının ilerleme sistemine göre kurulacağı düzenlenmiştir.³⁷³

İlerleme sistemi, Uygulama Yönetmeliği m.25 hükmünde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Buna göre, ilerleme sisteminde, bir taşınır varlığın iki veya daha fazla kez rehnedilmesi durumunda rehin hakları arasında önceliğin belirlenmesinde, rehin haklarının rehinli taşınır siciline tescil anı esas alınır. Rehinli taşınır varlığın değerinin tamamı, öncelik hakkına sahip rehin hakkına teminat oluşturur. İlerleme sisteminde, önceki sıradaki rehin alacaklısının rehin hakkının sona ererek rehinli taşınır sicilinden terkin edilmesi üzerine sonraki sıradaki rehin hakkı kendiliğinden boşalan dereceye³⁷⁴ ilerleme hakkına sahiptir. Bunun yanı sıra, sonraki sırada yer alan rehin alacaklısına sözleşme ile boşalan sıraya ilerleme hakkı tanınması mümkündür. Ancak, böyle bir hakkın tanınması için önceki sırada bulunan rehin alacaklılarının onayının alınması gerekmektedir. Boşalan sıraya ilerleme hakkı, rehin sözleşmesiyle veya ayrı bir sözleşmeyle tanınabilir. Boşalan sıraya ilerleme hakkı tanıyan sözleşmenin geçerli olması için, önceki sırada bulunan rehin alacaklılarının onayının alınması yanı sıra, sözleşmenin ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesi için aranan şekil şartlarını taşıması gerekir. Boşalan sıranın öncelik hakkından istifade edilebilmesi için ise, söz konusu sözleşmenin rehinli taşınır siciline tescil edilmesi gerekir.³⁷⁵

³⁷³ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 232.

³⁷⁴ İlerleme sisteminde dereceler bulunmaması sebebiyle, Uygulama Yönetmeliği m.25 f.5, m.25 f.6 ve m.25 f.7 hükümlerinde yer alan “boşalan derece” ibaresi yerine “boşalan sıra” ibaresinin kullanılması tercih edilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 233, dpn. 684; Kırca, **a.g.e.**, s. 167, dpn. 14.

³⁷⁵ TMK m.871 f.3 uyarınca, “*Sonraki sırada yer alan rehinli alacaklılara boşalan dereceye geçme hakkı veren sözleşmelerin geçerliliği, resmi şekilde yapılmalarına; aynı etki sağlamaları, tapu kütüğüne şerh verilmelerine bağlıdır.*” Benzer şekilde, sözleşmelerin rehinli taşınır siciline şerh ettirilmesinin mümkün olmaması sebebiyle, boşalan sıraya ilerleme sözleşmesinin aynı etki sağlaması amacıyla rehinli taşınır siciline tescil edilmesi gerektiği hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla, söz konusu sözleşmenin üçüncü kişilere etki etmesi için tescil edilmesi gerekir. Bkz.: Kırca, **a.g.e.**, s. 167. Karakuş Erbaş ise, Uygulama Yönetmeliği m.25 f.7 kapsamında boşalan sıraya ilerleme hakkı tanıyan sözleşmenin geçerliliğinin, rehin sözleşmesi için aranan şekil şartına itibar edilerek düzenlenmesine ve rehinli taşınır siciline tescil edilmesine bağlı olduğunu ifade etmektedir. Bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 233. Uygulama Yönetmeliği m.25 f.7 hükmünün lafzı itibarıyla yazarın yorumuna katılmanın mümkün olmadığı kanaatindeyiz. Zira ilgili hükümde, boşalan sıraya ilerleme hakkı tanıyan sözleşmelerin geçerliliğinin önceki sırada

3. Sabit Dereceler Sistemi

a. Genel Olarak

TRK kapsamında bir taşınır varlığın birden çok kez rehnedilmesi durumunda rehin hakları arasındaki sıranın belirlenmesine ilişkin olarak uygulanabilecek diğer sistem, sabit dereceler sistemidir (TRK m.10 f.1 ve Uygulama Yönetmeliği m.24 f.1 (b) bendi). Sabit dereceler sisteminin uygulanabilmesi için ise, “derecenin itibari değeri ve rehin alacaklısının derece ve sırasının” rehin sözleşmesinde belirtilmesi gerekir.

TRK m.10 hükmü, rehin derecesinin hükümlerini düzenleyen TMK m.870 hükmüne paralel olarak düzenlenmiştir. Ayrıca, TRK m.10 f.1’de, TMK’nin 871 ila 876’ncı maddelerinin TRK’ye aykırı olmayan hükümlerinin ticari işlemlerde taşınır rehnine kıyasen uygulanacağı belirtilmiştir. Ticari işlemlerde taşınır rehinde uygulanacak olan sabit dereceler sisteminin esasları, TRK m.10 hükmünün yanı sıra, Uygulama Yönetmeliği m.26’da ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir.

b. Güvence Miktarı ve Rehin Derecesinin Belirlenmesi

TRK m.10 f.1 hükmü uyarınca, ticari işlemlerde taşınır rehni hakkının sağladığı teminat, “tescilde belirtilen rehin tutarı ve derecesi ile sınırlıdır”. Görüldüğü üzere, sabit dereceler sisteminin benimsenmesi hâlinde, güvence iki yönlü olarak sınırlanmış olur. Bunlar, rehin tutarı ve derecenin sınırıdır.³⁷⁶

Sabit dereceler sisteminde rehin veren her bir derece için bir miktar belirler. Böylelikle, rehinli taşınır varlık yalnızca o derece için belirlenen miktar kadar teminat oluşturur. Sabit dereceler sisteminin diğer bir sonucu ise, teminat altına

yer alan rehin alacaklılarının onaylarının alınmasına ve rehin sözleşmesi için aranan şekil şartına itibar edilmesine bağlı olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla, ilgili maddenin lafzı uyarınca rehinli taşınır siciline tescil sözleşmenin geçerliliği için değil, boşalan derecenin öncelik hakkından yararlanılması için gereklidir.

³⁷⁶ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 113.

alınan alacağın miktarının, diğer bir ifadeyle, rehin tutarının da sınırlı olmasıdır. Buna göre, rehin tutarının derece için belirlenen miktardan az olması hâlinde, güvence, teminat altına alınan alacağın miktarı ile sınırlı olur.³⁷⁷

Rehin hakkının hangi derecede yer alacağı hususunun, rehin alacaklısı ile rehin veren arasında akdedilecek olan rehin sözleşmesinde belirtilmesi gerekir.³⁷⁸ Aksi hâlde, TRK m.11 f.1 hükmü gereğince ilerleme sistemi uygulanacaktır.³⁷⁹

c. Sabit Dereceler Sisteminin Özellikleri

Sabit dereceler sisteminde, derece, rehnin sırasını ve güvence oluşturduğu miktarı tayin eder. Her bir derecenin hangi sırada ve hangi miktarda güvence oluşturduğunu rehin konusu varlığın maliki belirler. Bununla birlikte, derecenin teminat miktarı tescil edildikten sonra, sonra gelen derecelerdeki rehin alacaklılarının zararına olarak teminat miktarının değiştirilmesi mümkün değildir. Söz konusu değişikliğin yapılabilmesi için, sonra gelen derecelerdeki rehin alacaklılarının tamamının onayının alınması gerekir.³⁸⁰ Ancak, sonra gelen derecelerde herhangi bir kişi lehine rehin hakkı kurulmadığı takdirde, rehin veren, rehin alacaklısı ile anlaşarak söz konusu derecenin miktarını değiştirebilir.³⁸¹

Sabit dereceler sisteminde, rehin hakkı, rehnin derecesi ve teminat miktarı bakımından bulunduğu derece ile sınırlandırılır. Bunun önemi, rehnin paraya çevrilmesi aşamasında görülür.³⁸² Zira rehin hakları arasındaki öncelik ilişkisi rehin haklarının kuruluş tarihine göre değil, rehinlerin bulunduğu dereceye göre

³⁷⁷ **A.e.**

³⁷⁸ Helvacı, **İpotek Hakkı**, s. 354.

³⁷⁹ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 238. Yazar, mevcut bir rehin hakkının derecesinin taraflarca yapılacak bir sözleşme ile değiştirilebileceği ancak söz konusu sözleşmenin şeklinin rehin sözleşmesinin şekline tabi olduğunu belirtmektedir. Yazar, bu kapsamda, söz konusu sözleşmenin geçerli olabilmesi için TRK m.4 f.2 ve m.4 f.3 hükümlerine uygun olarak tanzim edilmesi ve rehinli taşınır siciline tescil edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bkz.: **A.e.**, s. 238-239.

Kanaatimizce, söz konusu sözleşmenin rehinli taşınır siciline tescil edilmesi sözleşmenin geçerliliği için değil, üçüncü kişilere etki etmesi için gereklidir. Detaylı bilgi için bkz.: İkinci Bölüm/III/B/3/b/dpn. 370.

³⁸⁰ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 925-926; Erel, **Gayrimenkul Rehninde Sıra**, s. 41.

³⁸¹ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 111.

³⁸² Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 926.

belirlenir.³⁸³ Dolayısıyla, rehnin paraya çevrilmesinden elde edilen miktardan öncelikle birinci derecedeki rehin alacaklısına kendisinin bulunduğu derecenin temin ettiği miktarda ödeme yapılır; geriye bir miktar kalırsa ikinci derecede bulunan rehin alacaklısına geçilir.³⁸⁴

Sabit dereceler sisteminin diğer bir özelliği ise, dereceler sabitliği ilkesidir. Buna göre, önceki derecede yer alan rehin hakkının sona ermesi hâlinde, sonra gelen derecedeki rehin hakkı kural olarak kendiliğinden boşalan dereceye ilerlemez. Rehin konusunun maliki, terkin edilen teminat miktarı ile sınırlı olarak boşalan rehin derecesi üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabilir.³⁸⁵ Dolayısıyla, sabit dereceler sisteminde, rehin veren, kendi ekonomik beklentilerine uygun olarak hareket etme imkânına sahiptir.³⁸⁶

d. Sabit Dereceler Sisteminin İstisnaları

Sabit dereceler sisteminde, önceki derecede yer alan rehin hakkının sona ermesi hâlinde, sonra gelen derecede yer alan rehin hakkının boşalan dereceye kendiliğinden ilerlemesi mümkün değildir. Bu kural, hem TRK m.10 f.2 hükmü hem de TRK m.10 f.1’de yapılan atıf gereği TMK m.871 f.1 hükmünden kaynaklanmaktadır. Zira TMK’nin ilgili hükmünde, rehin haklarından birinin terkininin, sonraki derecede bulunan rehinli alacaklıya boşalan dereceye geçme hakkı vermeyeceği açıkça belirtilmiştir.

Bununla birlikte, söz konusu kuralın istisnaları bulunmaktadır. Bunlar, kanundan doğan ilerleme hakkı ve rehin veren ile rehin alacaklısı arasında yapılabilecek olan boş dereceye ilerleme sözleşmesidir.³⁸⁷

³⁸³ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 111.

³⁸⁴ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 926-927.

³⁸⁵ **A.e.**, s. 927.

³⁸⁶ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 111.

³⁸⁷ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 240.

(1) Kanundan Doğan İlerleme Hakkı

Kanundan doğan ilerleme hakkı, TRK ve ikincil mevzuatta açıkça düzenlenmemiştir. Bununla birlikte, TRK m.10 f.1’de, TMK’nin 871 ila 876’ncı maddelerinin TRK’ye aykırı olmayan hükümlerinin ticari işlemlerde taşınır rehnine kıyasen uygulanacağı belirtilmiştir. Buna göre, kanundan doğan ilerleme hakkına ilişkin TMK m.872 hükmü, ticari işlemlerde taşınır rehnine kıyasen uygulanacaktır.³⁸⁸

TMK m.872 hükmü uyarınca, önceki derecelerde saklı tutulmuş ya da boş bir derece olması veya bir derecenin kısmen kullanılmış olması hâlinde, rehnin paraya çevrilmesinden elde edilen bedelin rehin alacaklılarına dağıtılmasında, söz konusu boş dereceler hesaba katılmaz.³⁸⁹

Sabit dereceler sistemi, söz konusu istisna olmaksızın uygulanmış olsaydı rehnin paraya çevrilmesinde önce gelen boş derecelere düşen miktarın rehin verene verilmesi gerekirdi. Görüldüğü üzere, TRK m.10 f.1 atfı ile TMK m.872 uyarınca getirilen istisna, sonraki derecelerde yer alan rehin alacaklılarının menfaatlerinin korunmasına yöneliktir. Zira rehnin paraya çevrilmesi hâlinde boş derece yokmuş gibi hareket edilerek sonraki derecelerde yer alan rehin haklarının boş dereceye ilerlemesine imkân sağlanmaktadır.³⁹⁰

³⁸⁸ Taşınmaz rehni bakımından sabit dereceler sisteminin kanundan doğan istisnaları; TMK m.872, m.877 ve m.878 hükümlerinde düzenlenmektedir. TRK m.10 f.1’de yer alan atıf gereği, TMK m.872’de düzenlenen istisna TRK kapsamında kurulan rehinler bakımından da uygulanacaktır. Ayrıca, 7099 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikte birlikte, TRK m.18 gereğince, “*Bu Kanunda hüküm bulunmayan hâllerde 4721 sayılı Kanunun taşınmaz rehnine ilişkin hükümleri uygulanır.*” Bu sebeple, kanundan doğan ilerleme hakkına ilişkin TMK m.877 ve m.878 hükümleri de ticari işlemlerde taşınır rehni bakımından uygulanabilecektir. Bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 240, dpn. 710. Kanundan doğan ilerleme haklarına ilişkin detaylı açıklamalar için bkz.: Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 929-931.

³⁸⁹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 929; Erel, **Gayrimenkul Rehninde Sıra**, s. 53; Helvacı, **İpotek Hakkı**, s. 368.

³⁹⁰ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 929; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 241.

(2) Sözleşmeden Doğan İlerleme Hakkı

i. Genel Olarak

Sabit dereceler sisteminde boşalan dereceye ilerleme hakkı, TRK m.10 f.2 ile Uygulama Yönetmeliği m.26 f.6 ve m.26 f.7 hükümlerinde düzenlenmektedir. Buna göre, rehin sözleşmesiyle veya rehin sözleşmesi dışında başka bir sözleşmeyle sonraki derecede bulunan rehin alacaklısına “boşalan dereceye ilerleme hakkı” tanınabilir.³⁹¹

Görüldüğü üzere, boşalan dereceye ilerleme, kanundan doğan ilerleme hakkının aksine, kendiliğinden gerçekleşmez. Boşalan dereceye ilerleme hakkının rehin sözleşmesi veya ayrı bir sözleşmeyle tanınmış olması gerekir.

Boşalan dereceye ilerleme sözleşmesi, rehin veren ve sonraki derecedeki rehin alacaklısı arasında kurulabilir.³⁹² Boşalan dereceye ilerleme sözleşmesi, tek tarafa borç yükleyen sözleşme niteliğindedir. Zira genel olarak rehin veren, rehin alacaklısını boşalan dereceye ilerletmeyi borçlanmaktadır. Bununla birlikte, boşalan dereceye ilerleme sözleşmesi ile rehin alacaklısına da borç yüklenmesi mümkündür. Bu durumda, sözleşme iki tarafa borç yükleyen sözleşme niteliğine sahiptir. Boşalan dereceye ilerleme sözleşmesiyle rehin alacaklısına borç yüklenmesi, ilerleme hâlinde rehin verenin rehin sözleşmesinde üstlendiği bazı borçlarının hafifletilmesi (faiz oranının indirilmesi, borç vadesinin uzatılması gibi) şeklinde olabilir.³⁹³ Boşalan dereceye ilerleme sözleşmesi ile rehin alacaklısı, rehin verene karşı boşalan dereceye ilerletilmesini talep etme hakkına sahiptir.³⁹⁴

³⁹¹ Taşınmaz rehni bakımından sabit dereceler sisteminde sözleşmeden doğan ilerleme hakkı ise, TMK m.871 f.3’te düzenlenmiştir. Bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 241, dpn. 714.

³⁹² Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 931.

³⁹³ **A.e.**, s. 932; Seliçi, **a.g.e.**, s. 437.

³⁹⁴ Boş dereceye ilerleme hakkı, nispi bir haktır. Dolayısıyla, rehin alacaklısı boş dereceye ilerleme talebini yalnızca rehin verene karşı ileri sürebilir. Rehinli eşyanın üçüncü bir kişiye devredilmesi veya boşalan derecede üçüncü bir kişi lehine rehin hakkı tesis edilmesi durumunda, lehine boş dereceye ilerleme hakkı tanınan rehin alacaklısı talebini söz konusu üçüncü kişilere karşı ileri süremez. Rehin alacaklısının bu durumda başvurabileceği yol, TBK m.112 uyarınca rehin verenden sözleşmenin yerine getirilmemesi dolayısıyla uğradığı zararların tazmin edilmesini talep etmekten ibarettir. Bkz.: Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 933; Seliçi, **a.g.e.**, s. 439. Taşınmaz rehni sisteminde ilerleme hakkı sahibinin menfaatini korumak, kişisel talep

Taraflar, boşalan dereceye ilerlemenin ne şekilde gerçekleşeceğini rehin sözleşmesinde veya boşalan dereceye ilerleme sözleşmesinde kararlaştırabilirler. Buna göre, boşalan dereceye ilerleme, art arda olabileceği gibi sıçrama şeklinde de olabilir. Art arda ilerleme hakkının verilmesi hâlinde, hak sahibi rehin alacaklısı, ancak, bir önceki derece boşalırsa onun yerine ilerleyebilir. Taraflar, ilerlemenin sadece bir defaya mahsus olacağını veya birden fazla defa olacağını kararlaştırabilirler.³⁹⁵ Boşalan dereceye ilerlemenin ne şekilde olacağına rehin sözleşmesinde veya boş dereceye ilerleme sözleşmesinde yer verilmemesi hâlinde, ilerlemenin ne şekilde gerçekleşeceği hususu tartışmalıdır. Doktrindeki hâkim görüşe göre, böyle durumlarda ilerlemenin atlama şeklinde gerçekleşeceği kabul edilmektedir.³⁹⁶

ii. Boş Dereceye İlerleme Sözleşmesinin Kuruluşu

TRK m.10 f.2 ve Uygulama Yönetmeliği m.26 f.7 hükümleri uyarınca, boş dereceye ilerleme hakkı, rehin sözleşmesiyle veya rehin sözleşmesinden ayrı bir sözleşmeyle tanınabilir. TRK m.10 f.2’de, boş dereceye ilerleme hakkının rehin sözleşmesi dışında bir sözleşmeyle verilmesi durumunda, ilerleme hakkı tanıyan sözleşmenin geçerliliğinin rehinli taşınır siciline tescil edilmesine bağlı olduğu hükme bağlanmıştır. Uygulama Yönetmeliği m.26 f.7’de ise, sonraki derecede bulunan rehin alacaklısına “boşalan dereceye ilerleme hakkı veren sözleşmenin” geçerliliğinin ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesi için aranan şekil şartlarının

hakkının üçüncü kişilere karşı da ileri sürülebilmesini sağlamak amacı ile boş dereceye ilerleme sözleşmesinin tapu kütüğüne şerh edilmesi kabul edilmiştir. Sözleşmenin tapuya şerh edilmesi ile birlikte rehin alacaklısı boş dereceye ilerleme talep hakkını üçüncü kişilere de yöneltebilir. Bkz.: Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 933.

TRK m.10 f.2 ve Uygulama Yönetmeliği m.26 f.6 hükümleri uyarınca da boş dereceye ilerleme hakkı kişisel bir hak niteliğindedir. Taşınmaz rehinde boş dereceye ilerleme sözleşmesinin tapu kütüğüne şerh edilmesine benzer şekilde, TRK sisteminde de boş dereceye ilerleme sözleşmesinin aynı etki kazanabilmesi amacıyla rehinli taşınır siciline tescil edilmesi gerektiği öngörülmüştür. Bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 247-248, dñn. 740.

³⁹⁵ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 932-933; Seliçi, **a.g.e.**, s. 438; Olgaç, **a.g.e.**, s. 215-216. Taraflarca ayrıca belirtilmediği takdirde, ilerleme hakkının sınırsız olduğu ve rehin alacaklısının boşalan derecelerden sürekli olarak yararlanma hakkına sahip olduğu yönünde bkz.: Helvacı, **İpotek Hakkı**, s. 363.

³⁹⁶ Seliçi, **a.g.e.**, s. 438; Acar, **Rehin Hukuku**, s. 55.

sağlanmasına, boşalan derecenin öncelik hakkından yararlanılmasının ise, rehinli taşınır siciline tescil edilmesine bağlı olduğu düzenlenmiştir. Dolayısıyla, TRK m.10 f.2’de boş dereceye ilerleme sözleşmesinin geçerliliğinin rehinli taşınır siciline tescil edilmesine bağlı olduğu hükme bağlanmıştır. Bununla birlikte, Uygulama Yönetmeliği m.26 f.7 uyarınca, rehinli taşınır siciline tescil, sözleşmenin geçerliliği için değil, boş dereceye ilerleme hakkının kullanılabilmesi için gereklidir. Kanaatimizce, TRK ve Uygulama Yönetmeliği hükümleri, boş dereceye ilerleme sözleşmesinin geçerliliği ve hakkın kullanılması bakımından birbiriyle çelişen ifadeler içermektedir.

Öte yandan, boşalan dereceye ilerleme hakkının rehin sözleşmesinde tanınması hâlinde, söz konusu kaydın geçerliliği rehin sözleşmesinin geçerliliğine tabi olacaktır.³⁹⁷ TRK m.4 f.2 uyarınca, rehin sözleşmesi elektronik veya yazılı olarak düzenlenebilir. Dolayısıyla, rehin sözleşmesinin geçerliliği adi yazılı şekil şartına tabidir. Sicile tescil ise, sözleşmenin geçerliliği için değil, rehin hakkının doğumu için gereklidir. Bununla birlikte, TRK m.10 f.2’de, boş dereceye ilerleme sözleşmesinin geçerliliğinin rehinli taşınır siciline tescil edilmesine bağlı olduğu hükme bağlanmıştır. Görüldüğü üzere, TRK’de boşalan dereceye ilerleme hakkının rehin sözleşmesinde yer alması ve ayrı bir sözleşmeyle boşalan dereceye ilerleme hakkı tanınmasına ilişkin olarak birbiriyle çelişen şekil kuralları benimsenmiştir.³⁹⁸

TMK m.871 f.3 hükmü uyarınca, taşınmaz rehninde boş dereceye ilerleme sözleşmesinin geçerliliği, resmî şekle tabidir. Diğer bir ifadeyle, taşınmaz rehninde boş dereceye ilerleme sözleşmesinin tapu müdürlüğü nezdinde resmî şekilde yapılması gerekir. Boş dereceye ilerleme hakkının kişisel bir hak olması sebebiyle de hakkın üçüncü kişilere etki etmesinin sağlanması için sözleşmesinin tapu kütüğüne şerh edilmesi gerekir.³⁹⁹

³⁹⁷ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 116.

³⁹⁸ **A.e.**; Kırca, **a.g.e.**, s. 170.

³⁹⁹ Seliçi, **a.g.e.**, s. 436; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 932-933; Helvacı, **İpotek Hakkı**, s. 361-662. Mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m.786 f.2 hükmü uyarınca, “*Sonradan gelen alacaklılara serbest derecelerden istifade etmek hakkını veren mukavelelerin muteber olması, tapu siciline o yolda şerh verilmelerine bağlıdır.*” Görüldüğü üzere, ilgili hükümden boş dereceye ilerleme sözleşmesinin geçerliliğinin tapu kütüğüne şerh edilmesine bağlı olduğu yönünde bir anlam çıkmaktaydı. Bununla birlikte, doktrinde hükmün kaynak kanunun hatalı bir çevirisi olduğu ve şerhin sözleşmenin geçerliliği için değil üçüncü kişilere etki etmesi için

Dolayısıyla, ticari işlemlerde taşınır rehni aksine, taşınmaz rehninde boş dereceye ilerleme sözleşmesinin geçerliliği bakımından sicile tescil şartı aranmamaktadır ve hakkın üçüncü kişilere karşı etkili olması için tapu kütüğüne şerh verilmesi gerekir.

TRK m.10 f.2 hükmünün lafzı itibarıyla boşalan dereceye ilerleme sözleşmesinin geçerli olması için sözleşmenin sicile tescil edilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, boşalan dereceye ilerleme sözleşmesinin geçerliliğini sicile tescil şartına bağlamak isabetli değildir. Zira sözleşmelerin geçerliliği kural olarak şekil şartına bağlı değildir ve tarafların iradelerinin uyuşması yeterlidir. Sözleşmelerin sicile tescil edilmesi onların geçerliliği için değil, kural olarak aynı hak oluşturmaları için gereklidir. Yukarıda ifade edildiği üzere, ilerleme hakkı kişisel nitelikte bir haktır. İlerleme hakkının üçüncü kişilere etki etmesi için ise, hakkın sicile şerh edilmesi gerekir. Ticari işlemlerde taşınır rehni bakımından sicile şerhin söz konusu olmaması nedeniyle, ilerleme hakkının üçüncü kişilere etki etmesi için rehinli taşınır siciline tescil edilmesi gerektiğinin kabulü gerekir. Dolayısıyla, boşalan dereceye ilerleme sözleşmesinin sicile tescili, sözleşmenin geçerliliği için değil; ilerleme hakkının üçüncü kişilere etki etmesi için gereklidir. Bu doğrultuda, TRK m.10 f.2 hükmünde gerekli değişikliğin yapılarak tescil zorunluluğunun ilerleme sözleşmesinin geçerliliği için değil; üçüncü kişilere etki etmesi için gerekli olduğu yönünde değişiklik yapılması isabetli olacaktır.⁴⁰⁰

iii. Boş Dereceye İlerlemenin Gerçekleşmesi

Boş dereceye ilerlemenin gerçekleşmesi için, öncelikle, önde bulunan derecenin boşalması, diğer bir ifadeyle, o derecede tescil edilmiş olan rehnin terkin edilmiş olması gerekir.⁴⁰¹

gerekli olduğu savunulmaktaydı. Mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi dönemindeki tartışmaların birçoğu yerine bkz.: Seliçi, **a.g.e.**, s. 436-437. Nitekim, boş dereceye ilerleme sözleşmesinin geçerliliğini düzenleyen TMK m.871 f.3'te söz konusu hata giderilmiştir.

⁴⁰⁰ TRK m.10 f.2 hükmüne yönelik eleştiriler için bkz.: Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 118-119; Kırca, **a.g.e.**, s. 169-170.

⁴⁰¹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 934; Helvacı, **İpotek Hakkı**, s. 363.

Terkin işleminin gerçekleşmesinin ardından, boş dereceye ilerleme hakkı sahibi olan rehin alacaklısının, boş dereceye ilerlemenin sağlanması için rehin verenden tescil talebinde bulunmasını istemesi gerekir. Zira boş dereceye ilerleme hakkı sahibi, sicile bizzat başvurarak tescilin gerçekleştirilmesini talep etme hakkına sahip değildir.⁴⁰² Sicil memurunun da resen hareket ederek boş dereceye ilerleme hakkının icra edilmesini sağlaması mümkün değildir.⁴⁰³

Rehin veren, boş dereceye ilerleme hakkı sahibi rehin alacaklısının talebi doğrultusunda sicile müracaat ederek boş dereceye ilerleme hakkı sahibinin boşalan dereceye ilerletilmesi için talepte bulunabilir. Rehin verenin sicile müracaat etmemesi hâlinde ise, boş dereceye ilerleme hakkı sahibinin TMK m.716 hükmünün kıyasen uygulanmasıyla ilerlemenin gerçekleşmesi için dava açabileceği kabul edilebilir.⁴⁰⁴

Önemle belirtilmelidir ki, ister rehin verenin muvafakati ile ister mahkeme hükmü ile gerçekleşsin, boşalan dereceye ilerleme, ancak boşalan derecedeki teminat miktarı sınırına kadar mümkündür.⁴⁰⁵

⁴⁰² Helvacı, **İpotek Hakkı**, s. 364; Erel, **Gayrimenkul Rehninde Sıra**, s. 135, dpn. 117. Doktrinde, ilerleme hakkı sahibinin ilerlemeye muvafakati olmaksızın da rehin verenin sicile bizzat başvurarak boş dereceye ilerlemenin icrasını talep edebileceği kabul edilmektedir. Bkz.: Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 934, dpn. 152; Olgaç, **a.g.e.**, s. 217; Helvacı, **İpotek Hakkı**, s. 364.

⁴⁰³ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 934; Olgaç, **a.g.e.**, s. 216; Helvacı, **İpotek Hakkı**, s. 364; Seliçi, **a.g.e.**, s. 453.

⁴⁰⁴ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 249. Dava sonucunda verilecek mahkeme hükmünün niteliği doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre, mahkeme hükmü yenilik doğurucu niteliğe sahiptir. Dolayısıyla, sicile yapılacak tescil açıklayıcı niteliktedir. Bkz.: Helvacı, **İpotek Hakkı**, s. 364; Erel, **Gayrimenkul Rehninde Sıra**, s. 135. Diğer bir görüşe göre ise, mahkeme hükmü, boş dereceye ilerleme hakkı sahibine tescili talep etme yetkisi vermektedir. Buna göre, boş dereceye ilerleme hakkı sahibi, ilerlemenin gerçekleşmesi için sicile bizzat başvurabilecek ve tescil kurucu niteliğe sahip olacaktır. Bkz.: Seliçi, **a.g.e.**, s. 440; Olgaç, **a.g.e.**, s. 217. Rehin sözleşmesinin mahkeme kararına istinaden sicile tescili bakımından benzer yönde tartışmalar için bkz.: İkinci Bölüm/II/C/2/dpn. 325.

⁴⁰⁵ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 934; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 249.

IV. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesine Konu Taşınır Varlıkların Değer Tespiti

A. Genel Olarak

TRK hükümlerine uygun olarak düzenlenen rehin sözleşmesine konu edilen taşınır varlıkların değer tespitine ilişkin düzenlemeler TRK m.13'te yer almaktadır. Ayrıca, “rehne konu taşınır varlıkların değerinin tespit edilmesine”, “ekspertiz hizmeti veren kişilerin belirlenmesi ile bunların görevlendirilmesine” ve “değerleme ücretinin belirlenmesine” yönelik esasların ayrıntılı olarak düzenlenmesi amacıyla Değer Tespiti Yönetmeliği yürürlüğe konulmuştur.

Mülga TİRK döneminde, rehin konusu işletmelerin değer tespitinin ne şekilde yapılacağı düzenlenmemiştir. Rehın konusunun değer tespitine ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiş olmasının ticari hayatta sorun oluşturabileceği fikrinden hareketle TRK'de rehinli unsurların değer tespitine ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir.⁴⁰⁶ Ticari işlemlerde taşınır rehnine konu taşınır varlıkların değer tespitine yönelik düzenlemelere yer verilmesi, ticari hayatta rehin veren ve rehin alacaklısı arasında güven ilişkisinin sağlanması bakımından önem arz etmektedir.

Ticari işlemlerde taşınır rehının kurulmasından önce değer tespiti yaptırılmasına ilişkin bir zorunluluk bulunmamaktadır. Zira TRK m.13 f.1'de, rehın kurulmasından önce değer tespiti yaptırılabilceği düzenlenmiştir.⁴⁰⁷ Bununla birlikte, TRK m.13 f.2 ve Değer Tespiti Yönetmeliği m.7 f.3 hükümleri uyarınca, borçlunun temerrüde düşmesi üzerine değer tespiti işleminin gerçekleştirilmesi gerekir.⁴⁰⁸

⁴⁰⁶ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 186.

⁴⁰⁷ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 122.

⁴⁰⁸ TRK m.13 f.2 hükmü uyarınca değer tespitinin gerçekleştirilmesinin zorunlu olduğu diğer hâl, rehinli taşınır varlığın birleşmesi ve karışmasıdır. Ancak, 7099 sayılı Kanun m.29 ile TRK m.7 hükmünde değişiklik yapılmış ve böylelikle rehinli taşınır varlığın birleşmesi ve karışmasına ilişkin hüküm yürürlükten kaldırılmıştır. Benzer şekilde, Değer Tespiti Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik m.2 ile taşınır varlığın birleşmesi ve karışması hâlinde değer tespiti yaptırılması zorunluluğunu düzenleyen Değer Tespiti Yönetmeliği m.7 f.2 hükmü yürürlükten kaldırılmıştır. Kanun koyucunun mevcut düzenlemelere paralel olarak, TRK m.13 f.2 hükmünde yer alan taşınır varlığın birleşmesi ve karışmasına ilişkin düzenlemeyi yürürlükten

İlerleyen bölümlerde, “değer tespiti talep edebilecek kişiler”, “değer tespiti usulü”, “değer tespitine itiraz edilmesi” ve “yetkili mahkeme” konuları incelenecektir.

B. Değer Tespiti Talep Edebilecek Kişiler

Değer tespiti talep edebilecek kişilerin belirlenmesi bakımından, değer tespiti talebinin rehnin kurulmasından önce veya borçlunun temerrüdü sonrasında iletilmesine göre ayırım yapılması gerekir. Zira rehnin kurulmasından önce ve borçlunun temerrüdü sonrasında değer tespiti talep edebilecek kişiler birbirinden farklıdır.

TRK m.13 f.1 uyarınca, taraflar⁴⁰⁹, rehnin kurulmasından önce rehnedilecek taşınır varlıkların değer tespitinin yapılması amacıyla yetkili mahkemeye başvurabilecektir. Bununla birlikte, değer tespiti talebinde bulunmaya yetkili kişileri düzenleyen Değer Tespiti Yönetmeliği m.5 f.1 gereğince, “*Rehin hakkının kurulması öncesinde rehin veren, lehine rehin verilen veya rehin alacaklısı ile bunların temsil ve ilzama yetkili temsilcileri rehne konu taşınırın değerini tespit ettirmek üzere yetkili mahkemeden talepte bulunabilir.*” Görüldüğü üzere, TRK m.13 f.1’de, rehnin kurulmasından önce tarafların yetkili mahkemeden değer tespiti talebinde bulunmaya yetkili olduğu düzenlemiş olmasına rağmen, Değer Tespiti Yönetmeliği m.5 f.1’de, rehin veren ve rehin alacaklısı yanı sıra lehine rehin verilenin de değer tespiti talebinde bulunabileceği belirtilmiştir.⁴¹⁰ Bu nedenle, Değer Tespiti Yönetmeliği’nin değer tespiti talep edebilecek yetkili kişileri düzenleyen 5’inci maddesinin TRK m.13 hükmüne paralel olarak yeniden düzenlenmesi gerektiği kanaatindeyiz.

kaldırması gerektiği kanaatindeyiz. Öte yandan, rehnin kurulmasından sonra değer tespiti yaptırılacak hâllerin sınırlı olduğu fakat zorunlu olmadığı yönünde bkz.: Göle/Aydoğan, **a.g.e.**, s. 36.

⁴⁰⁹ Bizim de katıldığımız, taraflar ibaresi ile rehin sözleşmesinin taraflarının kastedildiği dolayısıyla rehnin kurulmasından önce rehin veren ile rehin alacaklısının yetkili mahkemeden değer tespiti talebinde bulunabileceği ve asıl borç ilişkisinin taraflarının değer tespiti talebinde bulunmaya yetkisi olmadığı görüşü yönünde bkz.: Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 123.

⁴¹⁰ Bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 188, dpn. 537.

Rehnin kurulmasından sonra borçlunun temerrüdü hâlinde ise, yalnızca rehin alacaklısı yetkili mahkemeden rehinli taşınır varlığın değerinin tespit edilmesini talep edebilecektir (TRK m.13 f.2 ve Değer Tespiti Yönetmeliği m.5 f.2).⁴¹¹

C. Değer Tespiti Usulü

TRK m.13 f.1 gereğince, taraflar, rehin hakkının tesis edilmesinden evvel rehin konusu taşınır varlığın değer tespitini ikinci fıkrada belirtilen usulle yaptırabilir. Aynı maddenin ikinci fıkrasında ise, borçlunun temerrüdü hâlinde yetkili mahkeme aracılığıyla gerçekleştirilecek değer tespiti usulü düzenlenmiştir. Dolayısıyla, her iki hüküm birlikte değerlendirildiğinde, hem rehin hakkının kurulması öncesinde hem de borçlunun temerrüdü hâlinde değer tespitinin ancak yetkili mahkemeden talep edilebileceği şeklinde bir anlam çıkmaktadır. Ancak, rehin hakkının kurulmasından önce değer tespitinin yalnızca mahkeme aracılığıyla yaptırılabilmesi rehin sözleşmesinin taraflarına külfet yükleyen bir niteliğe sahiptir.⁴¹²

Nitekim Değer Tespiti Yönetmeliği m.9 f.1 uyarınca,

“Rehin sözleşmesinin tarafları, rehin hakkının kurulması öncesinde rehne konu taşınır varlığının değerini herhangi bir değerlendirme hizmeti⁴¹³ almaksızın serbestçe kararlaştırabilir. Taraflar arasında değer tespiti konusunda bir anlaşma sağlanamaması

⁴¹¹ Gerek TRK m.13 gerekse de Değer Tespiti Yönetmeliği m.5 hükmünde, değer tespiti talep edebilecek yetkili kişiler bakımından, talebin rehnin kurulması öncesi veya borçlunun temerrüdü sonrasında yapılmasına göre ikili bir ayrıma gidilmiştir. İlgili maddelerin lafzından hareketle, değer tespitinin yalnızca rehnin kurulması öncesinde veya borçlunun temerrüdü sonrasında yapılabileceği gibi bir anlam çıkıyor olsa da, kanaatimizce rehin kurulduktan sonra fakat borçlunun temerrüdü öncesinde de rehinli taşınırın değer tespitinin gerçekleştirilmesinde bir engel olmadığının kabul edilmesi gerekir. Zira bunun aksini gerektirecek bir sebep de bulunmamaktadır. Bu nedenle, rehnin kurulmasından sonra fakat borçlunun temerrüdü öncesinde, TRK m.13 f.1 hükmüne paralel olarak rehin sözleşmesinin taraflarının rehinli taşınır varlığın değerinin tespit edilmesi amacıyla yetkili mahkemeye başvurabileceği kanaatindeyiz. Aksi yönde bkz.: Göle/Aydoğan, **a.g.e.**, s. 36; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 186 vd.

⁴¹² Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 123-124.

⁴¹³ Değer Tespiti Yönetmeliği m.4 f.1 (b) bendi uyarınca, değerlendirme hizmeti, “...Kanun kapsamında rehne konu edilen taşınır varlıkların belirli bir tarihteki muhtemel değerinin bağımsız ve tarafsız olarak tespit edilmesi faaliyetlerini,” ifade eder.

halinde, yetkili mahkemeden rehne konu taşınır varlığın değerini tespit ettirmek üzere talepte bulunulur.”

Dolayısıyla, TRK m.13 f.1 hükmünün, rehin sözleşmesinin taraflarının dilerse rehinli taşınır varlığın değerini serbestçe kararlaştırabileceği, dilerse de değer tespiti gerçekleştirilmesini yetkili mahkemeden talep edebileceği şeklinde anlaşılması taraf menfaatlerine daha uygundur. Bu nedenle, TRK m.13 f.1 hükmünün, Değer Tespiti Yönetmeliği m.9 f.1’deki düzenlemeye benzer şekilde yeniden düzenlenmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Yukarıda yer alan açıklamalarımız ışığında, rehin sözleşmesinin taraflarının rehlin kurulmasından önce rehin konusu taşınır varlığın değerini serbestçe kararlaştırabileceğinin kabulü gerekir. Tarafların değer tespiti konusunda anlaşamamaları hâlinde ve borçlunun temerrüdü sonrasında değer tespiti ancak yetkili mahkemeye yöneltilecek bir talep ile gerçekleştirilebilecektir.

Rehin konusu taşınır varlığın değer tespitinin yetkili mahkemeden talep edilmesi hâlinde, değer tespitine uygulanacak usul ve yöntem, TRK m.13 f.2 ile Değer Tespiti Yönetmeliği m.8 ve m.9 f.3 hükümlerinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Rehinli taşınır varlığın değeri, talep üzerine, yetkili mahkemece Bankalara Değerleme Hizmeti Verecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik⁴¹⁴ hükümleri kapsamında yetkili kılınan kişi veya kuruluşlar arasından görevlendirilen eksper tarafından gerçekleştirilir (TRK m.13 f.2 ve Değer Tespiti Yönetmeliği m.8 f.1). Rehin konusu taşınır varlığın değer tespiti, yetkili mahkeme tarafından görevlendirilen eksperler tarafından Değerleme Hizmeti Yönetmeliği’nde belirtilen usul ve esaslara göre gerçekleştirilir (Değer Tespiti Yönetmeliği m.9 f.3).

Değerleme Hizmeti Yönetmeliği m.12 f.2 uyarınca, değerleme hizmeti alınabilmesi için değerleme kuruluşu ile yazılı sözleşme imzalanması gerekir. Söz konusu “sözleşmede tarafların unvanları, adresleri, değerleme hizmetinin konusu,

⁴¹⁴ Söz konusu yönetmelik, 12.01.2017 T. ve 29946 S. Resmî Gazete ile yayımlanan Değerleme Hizmeti Yönetmeliği ile yürürlükten kaldırılmıştır. Dolayısıyla, Değer Tespiti Yönetmeliği’nde “Bankalara Değerleme Hizmeti Verecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik”e yapılan atıflar, “Değerleme Hizmeti Yönetmeliği”ne yapılmış sayılacaktır.

kapsamı, amacı ve süresi, alınan hizmet karşılığı ödenecek ücret ile tarafların sorumlulukları ve yükümlülükleri ve değerlendirme hizmetlerinden kaynaklanabilecek zararların karşılanması amacıyla mesleki sorumluluk sigortası yaptırılacağına ilişkin taahhüde” yer verilmesi gerekir (Değerleme Hizmeti Yönetmeliği m.13 f.1).

Değerleme kuruluşu, değerlendirme hizmetinin tamamlanmasının ardından değerlendirme işleminin sonuçlarına ilişkin yazılı bir rapor hazırlamakla yükümlüdür. Değerleme Hizmeti Yönetmeliği m.14 f.3’te ise, değerlendirme kuruluşu tarafından hazırlanacak olan raporda yer alması gereken asgari içeriğe yer verilmiştir. Buna göre, söz konusu raporda, rapor bilgileri, değerlendirme kuruluşu ve tarafları tanıtıcı bilgiler, değerlendirme faaliyetine ilişkin bilgiler, değerlemesi yapılan taşınır varlığa ilişkin bilgiler, nihai değer takdiri gibi unsurlara yer verilmesi gerekir.

D. Değer Tespitine İtiraz Edilmesi

TRK m.13 f.2 ve Değer Tespiti Yönetmeliği m.10 hükümlerinde değer tespitine ilişkin ekspertiz raporuna itiraz edilebileceği belirtildikten sonra itiraz prosedürünün nasıl işleyeceği hükme bağlanmıştır.

Öncelikle, Değer Tespiti Yönetmeliği m.9 f.4 hükmü uyarınca, değer tespiti raporu, “rehin veren”, “varsa lehine rehin verilen” ile “rehin alacaklısına” tebliğ edilir.⁴¹⁵ İlgili kişilere tebliğ edilen değer tespitine ilişkin bu rapor nihai olmayıp, raporu tebliğ alan kişilerin tebliğ tarihinden başlayarak üç iş günü içinde değer tespitine itiraz etme hakkı bulunmaktadır (Değer Tespiti Yönetmeliği m.10 f.1).

Değer tespitine itiraz edilmesi üzerine, yetkili mahkeme, Değerleme Hizmeti Yönetmeliği hükümleri uyarınca yetkili kılınmış bir başka eksper üç gün içinde yeni bir değer tespiti yapması amacıyla görevlendirir.⁴¹⁶ TRK m.13 f.2 ve Değer Tespiti Yönetmeliği m.10 f.3 hükümlerinde, itiraz üzerine yaptırılan değer tespitinin kesin olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla, rehin sözleşmesinin taraflarının söz konusu değer

⁴¹⁵ Lehine rehin verilen kişinin, yetkili mahkemeden değer tespiti talep edebileceğine ilişkin Değer Tespiti Yönetmeliği m.5 f.1 hükmünün, TRK m.13 f.1 hükmüne aykırı olduğuna ilişkin açıklamalar için bkz.: İkinci Bölüm/IV/B.

⁴¹⁶ Bizim de katıldığımız, yetkili mahkemenin takdir yetkisi olmadığı ve itiraz üzerine yeni bir değer tespitinin yaptırılmasının zorunlu olduğu görüşü için bkz.: Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 124.

tespitine itiraz etme imkânı bulunmamaktadır. Ayrıca, itiraz üzerine yapılan değer tespitinin gerçekleştirildiği tarihten başlayarak iki yıl geçmediği müddetçe aynı taraflar, aynı taşınır varlıklara ilişkin değer tespiti yaptırılması talebinde bulunamaz.⁴¹⁷ Son olarak, Değer Tespiti Yönetmeliği m.10 f.4'te, aynı taraflarca, değer tespiti yapılan aynı taşınır varlıklara ilişkin bir yıl içerisinde yapılan ikinci değer tespit talebinin itiraz hükmünde olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla, bu yönde bir talep üzerine yapılan değer tespiti kesindir.⁴¹⁸

E. Yetkili Mahkeme

Rehin konusu taşınır varlıkların değer tespitinin talep edilebileceği mahkeme TRK m.13 f.2 ve Değer Tespiti Yönetmeliği m.6 hükümlerinde düzenlenmiştir. Buna göre, değer tespiti, “rehin verenin yerleşim yerindeki sulh hukuk mahkemesinden” talep edilebilir.

İlaveten, Değer Tespiti Yönetmeliği m.8 kapsamında değer tespiti yapmaya yetkili eksperlerin görevlendirilmesi ve Değer Tespiti Yönetmeliği m.10 kapsamında değer tespitine yönelik olarak yapılacak itirazlar bakımından da aynı mahkeme yetkilidir.⁴¹⁹

⁴¹⁷ İki yıllık sürenin değer değişimleri göz önünde bulundurulduğunda uzun olduğu yönünde bkz.: Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 125, dñn. 187.

⁴¹⁸ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 190.

⁴¹⁹ Bkz.: **A.e.**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

“TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ SÖZLEŞMESİNİN HÜKÜMLERİ” VE “REHNİN HAKKININ SONA ERMESİ”

I. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinde Tarafların Hak ve Yükümlülükleri

A. Genel Olarak

TRK m.12 f.1 hükmü uyarınca, taraflar, hak ve yükümlülüklerini TRK hükümleri uyarınca düzenlenen rehin sözleşmesi ile belirler. Diğer bir ifadeyle, taraflar, aralarındaki teminat ilişkisiyle ilgili hak ve yükümlülükleri düzenleyen kayıtları rehin sözleşmesine dâhil edebilirler.¹

Bununla birlikte, tarafların hak ve yükümlülüklerinin rehin sözleşmesi ile belirlenmesi bakımından bazı sınırlamalar bulunmaktadır. Buna göre, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinde genel hükümlere aykırı nitelikte düzenlemelere yer verilemez. Zira TMK m.5 hükmü uyarınca, *“Bu Kanun ve Borçlar Kanununun genel nitelikli hükümleri, uygun düştüğü ölçüde tüm özel hukuk ilişkilerine uygulanır.”*²

Bu nedenle, TBK m.27 f.1 düzenlemesi gereği, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinde “emredici hükümlere”, “ahlaka”, “kamu düzenine”, “kişilik haklarına aykırı” veya “konusu imkânsız olan kayıtlara” yer verilemez.

Bunun yanı sıra, taraflar arasındaki teminat ilişkisiyle ilgili hak ve yükümlülükleri düzenleyen kayıtların TRK’deki hükümlere aykırı olmaması gerekir. Zira TRK m.12 f.1’de tarafların hak ve yükümlüklerinin TRK’ye aykırı olmamak kaydıyla rehin sözleşmesinde belirlenebileceği hükme bağlanmıştır.

Rehin sözleşmesinde açıkça düzenlenmemiş olsa dahi, rehin veren ve rehin alacaklısının TRK kapsamında birtakım hak ve yükümlülükleri bulunmaktadır.

¹ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 127.

² **A.e.**

Bunun yanı sıra, TRK m.18 f.1 hükmü uyarınca, TRK’de hüküm bulunmayan hâllerde, taşınmaz rehni taraflarının sahip olduğu hak ve yükümlülükler, TRK hükümleri uyarınca düzenlenen rehin sözleşmesinin tarafları bakımından da uygulama alanı bulacaktır.³ Bu doğrultuda, aşağıda, “rehin veren ve rehin alacaklısının hak ve yükümlülükleri” incelenecektir.

B. Rehin Verenin Hak ve Yükümlükleri

1. Rehinli Taşınır Zilyet Olma Yetkisi

Rehin verenin sahip olduğu ilk ve hatta en önemli yetki, rehinli taşınır zilyet olma yetkisidir.⁴ Zira TRK kapsamında tesis edilen rehin hakkı, teslimsiz sicilli bir rehin çeşidi olması sebebiyle, rehnin kurulması için rehinli taşınırın zilyetliğinin rehin alacaklısına devredilmesine gerek bulunmamaktadır. Ticari işlemlerde taşınır rehninin kurulabilmesi için, TRK’nin ilgili hükümleri uyarınca hazırlanan rehin sözleşmesinin rehinli taşınır siciline tescil edilmesi gerekli ve yeterlidir. Böylelikle, TMK hükümleri uyarınca tesis edilen teslime bağlı taşınır rehni aksine, ticari işlemlerde taşınır rehninin aleniyeti zilyetlik aracılığıyla değil, “tescil” aracılığıyla sağlanmaktadır.

Rehin veren, rehinli taşınırın doğrudan zilyedi olması sebebiyle, zilyetliği koruyan hükümlerden faydalanabilmektedir.⁵

Teslime bağlı taşınır rehni, zilyetliğin devredilmesi yoluyla kurulması sebebiyle, rehin sözleşmesinde zilyetliğin devrinin hangi yolla gerçekleşeceğine

³ **A.e.** s. 134. Ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinde tarafların hak ve yükümlülüklerinin rehin sözleşmesi yanı sıra taşınmaz rehni hükümlerine uygun olarak da tayin edilebileceği yönünde ayrıca bkz.: Faruk Acar, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Bakımından Rehin Alanın ve Rehin Verenin Hak ve Yükümlülüklerine Kısa Bir Bakış”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018**, Ed.: A. Lâle Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 192.

⁴ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 134.

⁵ **A.e.** s. 135. Rehin veren, rehinli taşınırın zilyetliğini uhdesinde bulundurması sebebiyle, TMK m.981-983 hükümleri kapsamında zilyetliği koruyucu hükümlerden yararlanabilecektir. Buna göre, rehin veren, kuvvet kullanarak zilyetliğinin ihlaline engel olabileceği gibi zilyetliğinin dava yolu ile korunmasını da sağlayabilecektir. Zilyetliğin korunmasına ilişkin detaylı bilgi için bkz.: Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 80 vd.

ilişkin hükme yer verilebilir.⁶ Bununla birlikte, TRK hükümleri uyarınca tesis edilen rehin hakkının, rehin konusu taşınırın zilyetliğinin rehin alacaklısına devrine gerek duyulmaksızın tesis edilebilmesi nedeniyle, rehin sözleşmesinde rehinli taşınırın zilyetliğinin rehin verene devredileceğine ilişkin hükme yer verilmesi mümkün değildir. Aksi hâlde, zilyetliğin devrine ilişkin kaydın kesin hükümsüz olarak kabul edilmesi gerekir.⁷

2. Rehinli Taşınır Varlığı Kullanma Yetkisi

Teslimsiz sicilli taşınır rehninde, rehin konusu taşınırın zilyetliğinin rehin alacaklısına devredilmemesi sebebiyle, rehin veren, rehinli taşınırı kullanma ve bu sayede ekonomik faaliyetlerini sürdürerek borcunu ifa etme imkânına sahiptir.⁸ Bu doğrultuda, rehin sözleşmesinde, rehin alacaklısının rehinli taşınırı kullanma hakkına sahip olduğu yönünde bir hükme yer verilmesi mümkün değildir. Zira sicilli taşınır rehninin amacı, rehinli taşınırın zilyetliğinin rehin verende kalmasını sağlamaktır. Rehin alacaklısının rehin konusu taşınırı kullanması için taşınıra zilyet olması gerekeceğinden, bu durum, sicilli taşınır rehni ile güdülen amaca aykırıdır. Bu nedenle, TRK hükümleri uyarınca düzenlenen rehin sözleşmesinde, rehin alacaklısının rehin konusu taşınırı kullanma hakkına sahip olduğu yönündeki kayıtların kesin hükümsüz kabul edilmesi gerekir.⁹

Önemle belirtmek gerekir ki, rehin konusu taşınırın özgülendiği amaca uygun olarak kullanılması gerekir.¹⁰ Benzer şekilde, rehin konusunun kullanımı bakımından TRK kapsamında bazı sınırlamalar getirilmiştir. Buna göre, TRK m.16 f.1 (a) ve (c) bentleri uyarınca, rehin veren, rehin konusunu TRK'ye aykırı olarak kullanması veya alacaklıya zarar vermek kastıyla rehin konusunu tahrip veya imha etmesi hâlinde,

⁶ Makaracı Başak, **a.g.e.**, s. 184.

⁷ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 129.

⁸ **A.e.**, s. 135.

⁹ **A.e.**, s. 132.

¹⁰ **A.e.**, s. 137.

rehin alacaklısının şikâyeti üzerine teminat altına alınan alacak miktarının yarısını aşmamak kaydıyla adli para cezası ile cezalandırılır.¹¹

3. Rehinli Taşınır Varlık Üzerinde Tasarrufta Bulunma Yetkisi

Rehin veren, rehinli taşınır varlık üzerinde tasarrufta bulunma yetkisine sahiptir.¹² Nitekim TRK m.4 f.7 ve Uygulama Yönetmeliği m.9 f.3'te, rehin verenin rehin konusu taşınır varlık üzerindeki tasarruf yetkisini sınırlayan sözleşme kayıtlarının geçersiz olduğu hükme bağlanmıştır.

Rehin verenin, rehin alacaklısının muvafakati aranmaksızın rehinli taşınır varlık üzerinde tasarrufta bulunabilmesi, TMK sistemi ile uyumludur. Zira sınırlı ayni hak, mutlak hak olması ve eşya üzerinde doğrudan hâkimiyet sağlaması sebebiyle, herkese karşı yöneltilebilir niteliğe sahiptir. Sınırlı ayni hakkın mutlak etkiye sahip olması, hak sahibinin malikin tasarruflarına karşı korunmasını da sağlar. Böylelikle, sınırlı ayni hak sahibi, hakkını yeni malike veya diğer bir sınırlı ayni hak

¹¹ TRK m.12 f.2 hükmü uyarınca rehinli taşınırın zilyetliğini uhdesinde bulunduran rehin veren rehinli taşınırın değerini korumak ve gerekli tedbirler almakla yükümlüdür. TRK m.12 f.5'de ise, rehin verenin rehin konusunun kıymetini azaltan tasarruflardan kaynaklanan zararları ödemekle mükellef olduğu hükme bağlanmıştır. Bkz.: Üçüncü Bölüm/I/B/7.

¹² Mülga TİRK m.10 f.2'de, rehin veren ticari işletme sahibinin, ticari işletmeyi veya rehlin kapsamına giren münferit unsurları "devretmek", "bir ayni hakla sınırlamak", "başka bir yere nakletmek" veya "başkaları için değiştirmek" istemesi hâlinde, rehin alanın onayını almak zorunda olduğu hükme bağlanmıştır. Görüldüğü üzere, TRK'nin aksine, mülga TİRK döneminde, rehin verenin rehin konusu ticari işletme ve işletmenin münferit unsurları üzerinde tasarrufta bulunma yetkisi sınırlandırılmıştı. Birden fazla ticari işletme rehni tesisi hâlinde rehin hakları arasındaki sıra ilişkisini düzenleyen mülga TİRK m.8 hükmü ile m.10 f.2 hükmünün birbiriyle çelişmesi sebebiyle söz konusu iki hüküm doktrinde eleştirilmekteydi. Zira mülga TİRK m.8'de aynı ticari işletmenin iki veya daha fazla sayıda rehnedilebileceği hükme bağlanmış olmasına rağmen, m.10 f.2 hükmünde ticari işletme sahibinin, alacaklının onayı olmadığı takdirde, işletmesi üzerinde aynı bir hak tesis edemeyeceği düzenlenmişti. Bkz.: Akyazan, **a.g.e.**, s. 71. Bazı yazarlara göre, mülga TİRK m.10 f.2 hükmünün ticari işletme rehni dışındaki ayni haklar bakımından uygulanması gerekmektedir. Bu görüşe göre, aynı ticari işletmenin birden fazla rehnedilmek istenmesi hâlinde, alacaklının onayının alınmasına gerek olmadığı kabulü gerekmektedir. Bkz.: Kayıhan, **a.g.e.**, s. 46-47; Erten, **Ticari İşletme Rehni**, s. 45. Alacaklının onayının alınması gerektiği yönünde bkz.: Erzurumluoğlu, **a.g.e.**, s. 436; Törüner, **a.g.e.**, s. 700-701.

Mülga TİRK dönemindeki bu tartışma, TRK bakımından söz konusu olmayacaktır. Zira ticari işlemlerde taşınır rehinde, rehin veren rehinli taşınır varlık üzerinde tasarrufta bulunma yetkisine sahip olması sebebiyle, rehin alacaklısının onayının alınmasına gerek olmaksızın rehinli taşınır varlık üzerinde ayni hak tesis edebilecektir.

sahibine karşı ileri sürebilir.¹³ Dolayısıyla, rehin verenin rehinli taşınır üzerindeki tasarruf yetkisinin tamamen kaldırılması veya rehin alacaklısının onayına tabi tutulmasına gerek bulunmamaktadır. Zira rehinli taşınır üzerinde yeni bir hak elde eden kişi, kural olarak taşınırı rehinle yüklü olarak kazanır ve rehin hakkı sahibi hakkını söz konusu üçüncü kişiye karşı ileri sürebilir. Rehlinli taşınır varlığın mülkiyetinin devredilmesi ve devralan kişinin borcu yüklenmesi durumunda, rehin alacaklısının önceki borçluya başvurma hakkı, Uygulama Yönetmeliği m.28 hükmünde düzenlenmiştir.¹⁴ Buna göre, aksi kararlaştırılmadığı müddetçe, rehin konusu taşınır varlığın zilyetliğinin veya mülkiyetinin devri hâlinde, borçlunun sorumluluğu ve teminata herhangi bir değişiklik oluşmaz. Uygulama Yönetmeliği m.28 f.2 hükmü uyarınca, *“Mülkiyetin devredilmesi halinde yeni malik borcu yüklendiği takdirde rehin alacaklısı, kendisine başvurma hakkını saklı tuttuğunu bir yıl içinde yazılı olarak önceki borçluya bildirmezse, borçlu borcundan kurtulur.”*

Önemle belirmek gerekir ki, TRK m. 12 f.5 hükmü uyarınca, rehin veren, rehinli taşınır varlığın değerini azaltan tasarruflarda bulunması hâlinde, rehin alacaklısının bundan doğan zararlarını ödemekle mükellef olacaktır. İlâveten, rehin konusu taşınır varlığın veya alacağın devredilmesi hâlinde, rehin verenin bu durumu rehinli taşınır siciline bildirme yükümlülüğü bulunmaktadır.¹⁵ Böylelikle, rehinli taşınır varlığın rehin alacaklısı tarafından denetlenmesi ve takip edilmesinin kolaylaştırılması amaçlanmıştır.¹⁶

4. Rehlinli Taşınır Varlık Üzerinde Art Rehlin Kurma Yetkisi

Rehin veren, bir taşınır varlığı birden çok alacaklı lehine rehnedebilir. Bunun için rehin alacaklısının onayının alınmasına gerek bulunmamaktadır.¹⁷ Nitekim TRK

¹³ Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 24-25, 30.

¹⁴ Rehlin alacaklısının haklarına ilişkin önemli bir konunun TRK yerine Uygulama Yönetmeliği ile düzenlenmiş olduğu yönünde isabetli eleştiri için bkz.: Oral, **a.g.e.**, s. 115.

¹⁵ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 137-138.

¹⁶ **A.e.**, s. 138, dpn. 207.

¹⁷ Mülga TİRK döneminde, ticari işletme veya rehin hakkının kapsamında yer alan münferit unsurların aynı hakla sınırlandırılabilmesi rehlin alanın onayının alınması şartına tabiydi. Bkz.: Üçüncü Bölüm/I/B/3/dpn. 12.

m.4 f.7 ve Uygulama Yönetmeliği m.9 f.3'te¹⁸, rehin konusu taşınır varlığın art rehne konu edilmesini kısıtlayan kayıtların geçersiz olduğu hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla, taraflar arasında akdedilen rehin sözleşmesinde bu yönde bir kayda yer verilmesi hâlinde, söz konusu kayıt geçersiz olarak kabul edilecektir. Rehin verenin rehinli taşınır varlık üzerinde birden fazla rehin tesis etme imkânına sahip olması, finansmana erişimi kolaylaştırıcı niteliktedir. Bu nedenle, rehinli taşınır varlık üzerinde art rehin kurma yetkisi, TRK'nin amacına uygundur.¹⁹

Benzer şekilde, TMK m.941 hükmünde teslime bağlı taşınır rehninde rehinli taşınır üzerinde art rehin kurulabileceği düzenlenmiştir. Buna göre, rehinli taşınır maliki, ilk rehin hakkı sahibine alacağı ödenince rehinli taşınırı sonraki alacaklıya, diğer bir ifadeyle, art rehin hakkı sahibine vermesi gerektiğini yazılı olarak bildirir.

Daha evvel ifade edildiği üzere, ticari işlemlerde taşınır rehninde aynı taşınır varlığın iki veya fazla sayıda rehnedilmesi durumunda rehin hakları arasındaki sıra ilişkisinin belirlenmesi bakımından sabit dereceler sistemi veya ilerleme sisteminin tercih edilmesi mümkündür.²⁰ Rehin hakları arasındaki sıra ilişkisinin belirlenmesi bakımından sabit dereceler sisteminin kabul edilmesi hâlinde, rehin konusu üzerinde art rehin kurulmasına gerek yoktur. Zira sabit dereceler sisteminde, rehinli taşınır varlık, farazi olarak derecelere ayrılmıştır. Taşınır varlık üzerinde art rehin kurulması, ilerleme sisteminin tercih edilmesi hâlinde söz konusu olur.²¹

¹⁸ TRK m.4 f.7 hükmünde, rehinli taşınır varlık üzerinde art rehin tesis edilmesinin mümkün olmadığı izlenimi verilmesine rağmen, Uygulama Yönetmeliği m.9 f.3'te konuya açıklık getirilerek, rehinli taşınır varlık üzerinde art rehin tesis edilmesinin geçersiz olmadığı ve rehin sözleşmesinde rehin verenin art rehin kurma yetkisini kısıtlayan kayıtlara yer verilmesi hâlinde, söz konusu kayıtların geçersiz kabul edileceğinin düzenlenmiş olduğu yönünde bkz.: Ayhan/Çağlar, **a.g.e.**, s. 192-193.

¹⁹ Bizim de katıldığımız, rehinli taşınır üzerinde art rehin kurulmasının rehinli taşınırın değerini düşüren bir davranış niteliğinde olmadığı ve mevcut rehinin teminat miktarını azaltıcı etkiye sahip olmadığı yönünde bkz.: Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 138, dpn. 210. Yazarlar, ayrıca rehinli taşınır üzerinde art rehin kurulmasının finansmana erişim bakımından tacir ve esnafa ciddi bir avantaj sağladığı görüşünü de savunmaktadır.

²⁰ Ticari işlemlerde taşınır rehninde sıraya ilişkin detaylı bilgi için bkz.: İkinci Bölüm/III/B.

²¹ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 138-139.

5. Rehinli Taşınır Varlığın Değerini Koruyan Gerekli Tedbirleri Alma Yükümlülüğü

Rehin hakkı, bir alacağa teminat oluşturmak amacıyla kurulur. Teminat işlevinin devam etmesi için ise, rehin konusunun değerinin korunması gerekir.²² Bu kapsamda, TRK m.12 f.2 uyarınca, zilyet²³ rehin konusu taşınırın değerini korumak maksadıyla zaruri nitelikteki önlemleri almakla yükümlüdür.²⁴

Rehin konusunun değerini koruyan tedbirlerin neler olduğu TRK m.12 f.2 hükmünde açıkça düzenlenmemiştir. Bununla birlikte, rehin konusunun niteliğine bağlı olarak, onun iyi bir şekilde muhafaza edilmesi, saklanması, bakımının yapılması, beslenmesi, boyanması gibi faaliyetler rehin konusunun değerini koruyan tedbirler olarak kabul edilebilir.²⁵

Rehin veren, rehinli taşınır varlığın değerini koruyan gerekli tedbirleri alma yükümlülüğünü yerine getirmemesi hâlinde, hem TBK genel hükümleri hem de TRK kapsamında sorumlu tutulabilecektir.²⁶ Diğer bir ifadeyle, rehin verenin gerekli tedbirleri alma yükümlülüğünü yerine getirmemesi hâlinde rehin alacaklısının talep hakkı doğmaktadır. Dolayısıyla, gerekli tedbirlerin alınması rehin veren bakımından bir yükümlülük; bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi hâlinde rehin alacaklısının talep hakkı doğacağı için, rehin alacaklısı bakımından ise bir hak teşkil etmektedir.

6. Giderleri Karşılama Yükümlülüğü

TRK m.12 f.2 uyarınca, rehin veren, rehin konusu taşınırın kıymetini azaltan davranışlarda bulunduğu takdirde, rehin alacaklısı, hâkimden söz konusu

²² Antmen, **a.g.e.**, s. 79.

²³ TRK m.12 f.2 hükmünde gerekli tedbirlerin alınması yükümlülüğünün zilyede ait olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla, rehinli taşınırın zilyede rehin veren veya kanuni ya da sözleşmesel bir ilişki sebebiyle rehinli taşınırı uhdesinde bulunduran üçüncü kişi, gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. Bkz.: Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 161, dpn. 250.

²⁴ TRK m.12 f.2 hükmüne benzer şekilde, mülga TİRK m.11'de ticari işletmenin maliki olan kişinin rehin konusu işletmenin değerini muhafaza etmek maksadıyla zaruri özeni göstermekle yükümlü olduğu düzenlenmekteydi.

²⁵ Acar, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 195.

²⁶ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 139-140.

davranışların yasaklanmasını talep edebilir. Hâkim, rehin alacaklısına gerekli önlemlerin alınması için yetki verebilir veya önlem alınmasının gecikmesinde sakınca olması durumunda, hâkimin yetkilendirmesi olmasa bile rehin alacaklısı zaruri nitelikteki tedbirleri kendiliğinden alabilir. Rehin alacaklısının gerekli önlemlerin alınması için masraf yapması gerekeceğinden TRK m.12 f.3'te rehin verenin söz konusu giderleri tazmin etmekle yükümlü olduğu hükmüne bağlanmıştır.²⁷ Görüldüğü üzere, gerekli önlemlerin alınması için yapılan giderlerin talep edilmesi, rehin alacaklısı bakımından bir talep hakkı; rehin veren bakımından ise, bir yükümlülük oluşturmaktadır.

7. Rehinli Taşınır Varlığın Değerini Azaltan Tasarruflar Nedeniyle Tazmin Yükümlülüğü

Rehin veren, rehin konusu taşınır varlık üzerinde tasarruf yetkisine sahip olsa da bu yetkinin sınırları bulunmaktadır. Bu kapsamda, rehin veren, rehinli taşınır varlıkların kıymetini rehin alacaklısının zararına olacak şekilde azaltan tasarruflarda bulunamaz. Aksi hâlde, TRK m.12 f.5 hükmü uyarınca, rehin veren, rehin alacaklısının uğramış olduğu zararları tazmin etmekle yükümlü olur. Rehin alacaklısının uğramış olduğu zararların tazmin edilmesi, rehin veren bakımından bir yükümlülük rehin alacaklısı bakımından ise, bir hak teşkil etmektedir.

8. Sicile Bildirimde Bulunma Yükümlülüğü

Yukarıda belirtildiği üzere, TRK hükümleri uyarınca tesis edilen rehin hakkında, rehin verenin rehinli taşınır varlık üzerindeki tasarruf yetkisi sona ermez. Nitekim TRK m.4 f.7 ve Uygulama Yönetmeliği m.9 f.3 hükümleri uyarınca, rehin verenin tasarruf yetkisini kısıtlayan sözleşme kayıtları geçersizdir. Rehin veren,

²⁷ TRK m.12 f.3 hükmünde gerekli önlemlerin alınması için yapılan giderlerin zarara sebebiyet verenlerce karşılanacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla, zarara sebebiyet verenin rehin veren dışında üçüncü bir kişi olması hâlinde, ilgili kişiden söz konusu giderlerin karşılanması talep edilebilecektir. Bkz.: Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 140, dpn. 212.

rehinli taşınır varlık üzerinde tasarruf yetkisine sahip olması sebebiyle, rehin alacaklısının onayına gerek duyulmaksızın rehinli taşınır varlığı devredebilir. Ancak, rehin konusu taşınır varlığın veya alacağın üçüncü bir kişiye devredilmesi durumunda, rehin veren, durumu sicile bildirmek ve devir işlemlerini sicil nezdinde tescil ettirmek zorundadır. Rehinli taşınır siciline yapılan tescil, devrin geçerliliği bakımından şart değildir. Bununla birlikte, tescil sonucunda, rehin alacaklısı, rehin konusu unsuru daha kolay bir şekilde denetleyebilir, önlem alabilir veya takip edebilir.²⁸ TRK m.16 f.1 (ç) bendi uyarınca, “rehin veren veya taşınırı rehin yüklü olarak devralan, rehinli taşınır varlığın devri ile alacağın devrini rehinli taşınır siciline tescil ettirmemesi hâlinde alacağını tamamen veya kısmen tahsil edemeyen rehin alacaklısının şikâyeti üzerine güvence altına alınan alacak tutarının yarısını aşmamak kaydıyla adli para cezası ile cezalandırılacaklardır.”²⁹

C. Rehin Alacaklısının Hak ve Yükümlülükleri

1. Rehinli Taşınır Varlığın Değerinin Azalması veya Değerinin Azalma Tehlikesinin Başlaması Hâlinde Rehin Alacaklısının Hakları

Ticari işlemlerde taşınır rehninde, rehin konusu taşınırın zilyetliği kural olarak rehin verenin uhdesinde bulunmaya devam etmektedir. Rehinli taşınırın zarar görmesi, değerinin düşmesi ve dolayısıyla teminat miktarının azalmasının önlenmesi amacıyla, zilyet, rehinli taşınırın zarar görmesini önleme, özen gösterme ve korumakla yükümlüdür.³⁰ Nitekim TRK m.12 f.2’de zilyedin rehin konusu taşınırın

²⁸ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 138, dpn. 207.

²⁹ Arvas, TRK kapsamında alacaklar üzerinde tesis edilen rehin hakkının teminat fonksiyonunu ifa edebilmesi ve güvenliğinin sağlanmasının, üzerinde rehin bir hakkı tesis edilmiş olmasına bağlı olmaksızın, her alacak devrinin rehinli taşınır siciline bildirilmesi ile gerçekleşebileceğini belirtmektedir. Arvas, bu doğrultuda ayrıca, Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu kapsamında rehinli veya rehinsiz tüm alacakların temlikinin sicile tescil ettirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bkz.: Arvas, **Rehne Konu Olabilecek Taşınırlar**, s. 21.

³⁰ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 153.

kıymetini korumak maksadıyla zaruri önlemleri almakla yükümlü olduğu hükme bağlanmıştır.

Taşınmaz rehninde, rehinli taşınmazın kıymetinin korunmaması hâlinde rehinli alacaklının sahip olduğu haklar TMK m.865-867 hükümlerinde düzenlenmiştir.³¹ TRK bakımından ise, rehinli taşınırın değerinin korunmaması hâlinde rehin alacaklısının sahip olduğu haklar TRK m.12 f.2’de düzenlenmiştir. TRK’de yer alan düzenleme, TMK m.865-867 hükümlerinde yer alan düzenlemelerle paralel değildir. Bununla birlikte, TRK m.12 f.2’de yer alan düzenleme, Uygulama Yönetmeliği m.27 hükmü ile detaylandırılarak TRK kapsamında rehinli taşınır varlığın değerinin korunması bakımından rehin alacaklısının sahip olduğu haklar, TMK’nin ilgili hükümleriyle paralel hâle getirilmiştir.³²

TRK m.12 f.2 hükmünde açıkça belirtilmemekle birlikte, Uygulama Yönetmeliği m.27’de rehin alacaklısının sahip olduğu haklar, değer düşmesinin taşınıra zilyet olan kişinin kusurlu davranışları sonucunda meydana gelip gelmemesine göre değişmektedir. Böylelikle, rehin alacaklısının sahip olduğu haklar, TMK uyarınca taşınmaz rehni alacaklısının sahip olduğu haklara benzer şekilde düzenlenmiştir.

a. Zilyedin Kusurlu Davranışları Sebebiyle Rehlinli Taşınır Varlıkta Gerçekleşen Değer Azalmaları

Zilyedin rehin konusu taşınır varlığın değerini düşüren davranışlarda³³ bulunacağına dair bir tehlikenin mevcut olması veya hâlihazırda bu tür davranışlarda

³¹ Teslime bağlı taşınır rehninde rehinli alacaklı, rehin konusu taşınırın zilyedi olması sebebiyle, söz konusu taşınırı muhafaza etme ve değerini koruma borcu altındadır. Rehlinli alacaklı, aksi kararlaştırılmış olmadıkça, taşınırın muhafazası ve değerinin korunması için yaptığı masrafları rehin verenden talep edebilir. Bkz.: Ali Eskiocak, **Teslime Bağlı Taşınır Rehninde Alacaklının Hukukî Durumu**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2009, s. 157-158.

³² Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 191-192.

³³ Bu davranışlar, rehinli taşınır varlığın değerini düşüren davranışlardır. Rehlin verenin, rehin konusu üzerinde başka bir aynı hak kurması veya kira ilişkisine girmesi, rehinli taşınır varlığın değerini düşüren davranışlar arasında yer almamaktadır. Rehlinli taşınır varlığın devri, onun değerini düşüren davranışlar arasında yer almamakla birlikte, TRK m.12 f.6’da rehin verenin, rehin konusu taşınır varlığın veya alacağın devredilmesi durumunda bunu rehinli taşınır siciline tescil ettirmekle yükümlü olduğu düzenlenmiştir. Rehlin veren, gerekli bildirimde bulunmaması

bulunuyor olması hâlinde, rehin alacaklısının sahip olduğu haklar, TRK m.12 f.2 ve Uygulama Yönetmeliği m.27 f.1 ve m.27 f.2 hükümlerinde düzenlenmiştir.

(1) Değer Azalmasına Sebep Olan Davranışların Yasaklanması ve Gerekli Önlemlerin Alınmasını Talep Etme Hakkı

TRK m.12 f.2 ve Uygulama Yönetmeliği m.27 f.1 hükümleri uyarınca, zilyet, rehinli taşınırın değerini azaltan davranışlarda bulunursa, rehin alacaklısı öncelikle hâkimden bu davranışların yasaklanmasını talep edebilir. Söz konusu talep “rehinli taşınır varlığın bulunduğu yer mahkemesine” yöneltilebilir (Uygulama Yönetmeliği m.27 f.1).³⁴

TRK m.12 f.2 ve Uygulama Yönetmeliği m.27 f.1 hükümleri uyarınca, rehin alacaklısına tanınmış olan diğer bir hak ise, değer azalmasının önlenmesi için gerekli önlemlerin bizzat kendisi tarafından alınabilmesi adına hâkimden yetki verilmesinin talep edilmesidir.³⁵ Önlem alınmasında gecikme yaşanmasının tehlike arz ettiği durumlarda ise, rehin alacaklısı, hâkimden böyle yetki almaksızın da zaruri nitelikteki tedbirleri bizzat alabilir.

hâlinde ise, TRK m.16 f.1 (ç) bendi uyarınca adli para cezası ödemekle yükümlü olacaktır. Bkz.: Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 154, dpn. 236; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 192, dpn. 551.

³⁴ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m.142 uyarınca, “Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.” Rehinli taşınır varlığın değerinin düşmesinin önlenmesi amacıyla açılacak davalarda yetkili mahkemeye ilişkin olarak TRK’de herhangi bir hüküm olmamasına rağmen, Uygulama Yönetmeliği m.27 f.1 ile yetkili mahkemenin tayin edilmiş olması Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’na aykırılık teşkil etmektedir.

³⁵ Taşınmaz rehninde rehin konusu taşınmazın değerinin korunması bakımından doktrinde bir görüşe göre, hâkimin rehin alanın bu talebini kabul edebilmesi için öncelikle gerekli önlemlerin alınması bakımından rehin verene belli bir süre vermesi gerekir. Rehin veren, bu süre içerisinde gerekli önlemleri almazsa, rehin alana gerekli önlemleri alması için yetki verilir. Bkz.: Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 277; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 948; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 278; Helvacı, **İpotek Hakkı**, s. 239, dpn. 13.

Uygulama Yönetmeliği m.27 f.1 hükmünün, taşınmaz rehninde rehinli taşınmazın kıymetinin muhafaza edilmesine ilişkin TMK m.865 hükmüne paralel şekilde düzenlenmiş olması sebebiyle, aynı yorumun TRK kapsamında rehin alacaklısının mahkemeye başvuru hakkı bakımından da geçerli olduğu kanaatindeyiz. Böylelikle, rehin alacaklısına, rehinli taşınırın değerinin korunması bakımından yetki verilebilmesi için öncelikle rehin verene gerekli önlemleri alması için süre verilmesi ve rehin verenin bu süre içerisinde rehin konusu taşınırın değerinin korunması için gerekli önlemleri almamış olması gerekir. Aynı yönde bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 194.

(2) Gerekli Önlemlerin Alınması İçin Yapılan Masrafların Ödenmesini Talep Etme Hakkı

Rehin alacaklısının, hâkim tarafından yetkilendirilmesi veya gecikmesi sakıncalı olan durumlarda yetki verilmeden rehinli taşınırın değerinin korunması için gerekli önlemleri alabilmesi için bir miktar masraf yapması gerekir. Uygulama Yönetmeliği m.27 f.1 hükmü uyarınca, rehin alacaklısı yapmış olduğu giderleri rehin verenden talep etme hakkına sahiptir.³⁶ Ayrıca, rehin alacaklısı söz konusu giderler üzerinde tescile gerek olmaksızın bir rehin hakkına sahip olur ve bu rehin hakkı, rehinli taşınır üzerindeki tescil edilmiş olan diğer tüm yüklerden önce gelir.

(3) Ek Güvence Gösterilmesi veya Rehinli Taşınır Varlığın Eski Hâle Getirilmesini Talep Etme Hakkı

Uygulama Yönetmeliği m.27 f.2 hükmü uyarınca, rehin konusu taşınır varlığın kıymetinin azalması hâlinde rehin alacaklısının iki seçimlik hakkı bulunmaktadır. Buna göre, rehin alacaklısı, rehin verenden hâkimin vereceği süre içerisinde rehinle teminat altına alınmış alacağı için farklı bir teminat göstermesini veya rehin konusu taşınır varlığın eski hâle getirilmesini talep edebilir. Bununla birlikte, eski hâle getirme, değer düşmesinden önceki değer kısa süre içerisinde sağlanması mümkün ise talep edilebilir. Aksi hâlde, rehin alacaklısı, rehinle teminat altına alınmış alacağı için başka bir güvence gösterilmesi talebi ile yetinir.³⁷ Rehin alacaklısı, rehinli taşınır varlığın değerinin düşme tehlikesi bulunması hâlinde de teminat isteyebilir. Uygulama Yönetmeliği m.27 f.2 hükmü uyarınca, rehin veren, hâkim tarafından verilen süre içerisinde, başka bir teminat göstermez veya rehin konusu taşınırı eski

³⁶ Rehin verenden talep edilecek gider, rehin verenin kusurlu davranışları sonucu rehinli taşınır varlıkta meydana gelen değer azalmasının giderilmesi için yapılan giderlerdir. Her ne kadar zorunlu, faydalı, lüks gider ayrımı yapılması pek anlamlı olmasa da burada talep edilebilecek giderin zorunlu giderler olduğu söylenebilecektir. Bkz.: Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 157 ve özellikle dpn. 244.

³⁷ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 947.

hâline getirmezse, rehin alacaklısının sahip olduğu diğer bir hak ise, güvence eksikliğini karşılayacak miktardaki alacağın ödenmesinin talep edilmesidir.

b. Zilyedin Kusuru Olmadan Rehinli Taşınır Varlıkta Gerçekleşen Değer Azalmaları

(1) Ek Güvence Gösterilmesi veya Kısmi Ödeme Talep Etme Hakkı

Uygulama Yönetmeliği m.27 f.3 hükmü uyarınca, zilyedin kusuru olmaksızın rehinli taşınır varlığın değerinin azalması hâlinde, kural olarak, rehin alacaklısı korunmamıştır. Bununla birlikte, zilyet, uğramış olduğu zarardan ötürü tazminat elde etmişse, rehin alacaklısı, rehin verenden, “tazminat miktarından fazla olmamak üzere teminat vermesini” veya “kısmi ödeme yapmasını” talep edebilir.³⁸

(2) Gerekli Tedbirleri Bizzat Alma Hakkı

Uygulama Yönetmeliği m.27 f.3 hükmü uyarınca, zilyedin kusuru olmaksızın rehinli taşınır varlığın değerinin azalması hâlinde, rehin alacaklısı, değer azalmasının engellenmesi veya ortadan kaldırılması amacıyla zaruri nitelikteki tedbirleri kendiliğinden alabilir. Madde metninde gerekli önlemlerin rehin alacaklısı tarafından kendiliğinden alınabileceği belirtilmiş olması sebebiyle, rehin alacaklısının bu hususta hâkimden yetki almasına gerek bulunmamaktadır.³⁹

Rehin alacaklısı, rehinli taşınır varlığın değerinin düşmesinin önlenmesi veya giderilmesi için yapmış olduğu masraflar dolayısıyla rehin konusu üzerinde tescile gerek olmaksızın kanuni bir rehin hakkı kazanır. Ayrıca, söz konusu rehin, rehinli taşınır varlık üzerinde bulunan diğer yüklere kıyasen önceliğe sahiptir.⁴⁰

³⁸ A.e., s. 949; Sirmen, *Eşya Hukuku*, s. 628.

³⁹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, *a.g.e.*, s. 949.

⁴⁰ A.e.

Uygulama Yönetmeliği m.27 f.3 uyarınca, “*Malik, bu masraflardan kişisel olarak sorumlu değildir.*” Dolayısıyla, rehin konusu taşınır varlığın üçüncü bir kişiye ait olması durumunda, söz konusu üçüncü kişinin kişisel sorumluluğuna başvurulamaz.⁴¹

2. Rehinli Taşınır Varlığı Denetleme Hakkı

TRK m.12 f.4 uyarınca, “*Rehin alacaklısı, rehin veren ya da üçüncü bir kişinin zilyetliğinde bulunan rehne konu taşınır varlığı denetlenme hakkına sahiptir.*” TRK hükümleri uyarınca tesis edilen rehin hakkı, “teslimsiz sicilli bir rehin hakkı” olması sebebiyle, rehin veren, rehin konusu taşınırın zilyedidir. Dolayısıyla, rehin veren, rehinli taşınır varlığı kullanma ve üzerinde tasarruf etme yetkisine sahiptir. Nitekim TRK ile güdülen amaç, rehinli taşınırın zilyetliğini rehin alacaklısına devretmeksizin rehin verenin ticari faaliyetlerinde kullanmasını sağlamaktır. Böylece, rehin veren, ticari faaliyetlerine devam edebilecek ve rehin alacaklısına olan borcunu ödeyebilecektir. Bununla birlikte, rehin veren, rehin konusu taşınır varlığı kullanma ve üzerinde tasarrufta bulunma yetkisine sahip olması sebebiyle, rehinli taşınır varlığın değerinin azalması ve dolayısıyla alacağın teminat miktarının azalması tehlikesi bulunmaktadır.⁴²

TRK m.12 f.4 hükmünde rehin alacaklısına tanınmış olan denetleme hakkı, rehinli taşınır varlığın değerinin azalmasına karşı bir önlem niteliğindedir.⁴³ Zira rehin alacaklısı, yapacağı denetlemeler neticesinde rehinli taşınır varlığın değerinin azaldığı veya değerinin azalma tehlikesinin başladığını tespit etmesi hâlinde isterse TRK m.12 f.2 ve Uygulama Yönetmeliği m.27’de belirtilen haklarını kullanabilecektir.

TRK’de açık bir hüküm olmamakla birlikte, rehin alacaklısı tarafından gerçekleştirilebilecek denetlemenin usulü, zamanı ve koşulları TBK ve TMK m.2

⁴¹ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 198. Zira masraf alacağından doğan sorumluluk, yalnızca rehin konusu ile sınırlıdır. Bkz.: Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 949.

⁴² Antalya/Acar, **a.g.e.**, s.163.

⁴³ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 198.

çerçevesinde belirlenebileceği gibi taraflarca rehin sözleşmesinde bu yönde düzenleme de yapılabilir.⁴⁴

3. Alt Rehin Kurma Hakkı

Teslime bağlı taşınır rehninde, rehinli alacaklı, rehin konusu üzerinde tasarruf yetkisine sahip değildir. Bu nedenle, TMK m.942 gereğince, rehin hakkı sahibi olan alacaklı yalnızca rehin verenin onayıyla rehin konusu üzerinde kendi adına rehin kurabilir.⁴⁵

TRK m.4 f.7 ve Uygulama Yönetmeliği m.9 f.3 hükümleri uyarınca, rehin sözleşmesinde rehin konusu taşınır varlığın alt rehne konu edilemeyeceğine ilişkin kayıtlara yer verilemez. Aksi hâlde, söz konusu kayıtlar geçersiz kabul edilir. Hemen belirtmek gerekir ki, TRK m.4 f.7 hükmünün TMK m.942 hükmüne uygun olarak değerlendirilmesi gerekir. Dolayısıyla, rehin alacaklısı, ancak rehin verenin rızasıyla rehin konusu taşınır varlık üzerinde alt rehin hakkı kurabilecektir.⁴⁶ Rehin alacaklısının, rehin verenin onayıyla rehinli taşınır varlık üzerinde alt rehin kurması hâlinde, üçüncü kişinin rehin hakkı öncelikli hâle gelecektir. Diğer bir ifadeyle, alt rehin hakkı sahibi üçüncü kişinin rehni paraya çevirerek alacağını tahsil ettiği ölçüde, rehin verenin rehin alacaklısına olan borcu sona erecektir. Böylece, alt rehin hakkı sahibinin alacağını elde etmesinden sonra geriye bir meblağ kaldığı takdirde, rehin alacaklısının alacağının karşılanmayan kısmı ödenecektir.⁴⁷

⁴⁴ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s.163. Aynı yönde bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 199.

⁴⁵ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1032.

⁴⁶ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s.168. Doktrinde bir görüşe göre, TRK kapsamında alt rehin kurulabilmesi için TMK düzenlemesine paralel olarak rehin verenin onayının alınması gerekir. Dolayısıyla, rehin veren, rehin alacaklısına onay vermekte serbest olduğuna göre, bu hususun baştan rehin sözleşmesinde düzenlenmesinde bir sakınca bulunmaması gerekir. Bu görüşe göre, TRK m.4 f.7 hükmü, TRK kapsamında alt rehin kurulabilmesi için rehin verenin onayının aranmadığı gibi bir izlenim yaratmaktadır. Bununla birlikte, bu görüşü savunan yazara göre, söz konusu yorum tarzının kabul edilmesi, *lex commissoria* yasağına aykırılık teşkil edecektir. Bkz.: Damla Gürpınar, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Teslime Bağlı Taşınır Rehni Kurallarından Ayrılan Yönleri”, **DEÜHFD**, C. XIX, S.1, 2017, s.134-135, dpn. 40 ve s.153.

⁴⁷ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1032.

4. Borçlunun Temerrüdü Hâlinde Rehin Alacaklısının Sahip Olduğu Haklar

a. Genel Olarak

“Borcun hiç ifa edilmemesi” veya “süresinde ifa edilmemesi (borçlunun temerrüdü)” hâllerinde borç ilişkisi ihlal edilmiş olur. Borcun ifa edilmemesi hâlleri, TBK m.112’de düzenlenmektedir. Buna göre, borcun ifa edilmemesi; borcun hiç ifa edilmemesi (kusurlu imkânsızlık) veya borcun gereği gibi ifa edilmemesi şeklinde gerçekleşebilir. Diğer bir borç ihlali türü olarak kabul edilen borcun süresinde ifa edilmemesi (borçlunun temerrüdü) ise, TBK m.117 hükmünde düzenlenmektedir.⁴⁸ TBK m.117 hükmü uyarınca, borcun süresinde ifa edilmediğinin kabulü diğer bir ifadeyle borçlunun temerrüde düşürülmesi için bazı şartların gerçekleşmesi gerekir. Buna göre, borçlanılan edimin ifası mümkün olmalı, borç muaccel olmalı, borçluya ihtar yapılmış olmalı, alacaklı edimi kabule hazır bulunmalı, borçlunun edimi ifadan kaçınma hakkı bulunmamalı ve borcun ifa edilmemesi, borca aykırı bir davranış teşkil etmelidir.⁴⁹

Temerrüt sonrası haklar başlıklı TRK m.14 hükmü uyarınca, borcun süresinde ifa edilmemesi durumunda rehin alacaklısının kullanabileceği haklar; “rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep etme hakkı”, “alacağını varlık yönetim şirketlerine devretme hakkı”, “zilyetliğin devrine konu olmayan varlıklar bakımından kiralama ve lisans hakkı” ve “genel hükümler çerçevesinde takip yapma hakkıdır”.⁵⁰

⁴⁸ Eren, **Borçlar Hukuku**, s.1053; Oğuzman/Öz, **a.g.e.**, s. 369, 443 vd.

⁴⁹ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 1119 vd. Hemen belirtmek gerekir ki, TBK m.117 f.2 hükmü uyarınca, belirli vadeli borçlar ile haksız fiil ve sebepsiz zenginleşme hâllerinde borçlunun temerrüde düşmesi için borçluya ihtar yapılmış olması gerekmez. **A.e.**, s. 1119.

⁵⁰ Mülga TİRK m.14 hükmü uyarınca, borcun vadesinde ödenmemesi durumunda alacaklı yalnızca rehlin paraya çevrilmesini talep etme hakkına sahipti. Görüldüğü üzere, borcun süresinde ifa edilmemesi hâlinde rehin alacaklısının sahip olduğu haklar TRK ile birlikte artırılmıştır. TRK m.14’te kendine özgü bir takip yolu öngörüldüğü ve öngörülen sistemin TMK ve İİK’de öngörülen teminata başvurma ve rehlin paraya çevrilmesi sistemine yabancı olduğu yönündeki eleştiriler için bkz.: Öz, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu**, s. 175; Mustafa Alper Gümüş, “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Bakımından Temerrüt Sonrası Haklar”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018**, Ed.: A. Lâle Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 202.

7099 sayılı Kanun m.31 ile değiştirilmeden evvel, TRK m.14 f.1’de, borcun süresinde ödenmemesi hâlinde rehin alacaklısının sahip olduğu haklar olarak “rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep etme hakkı”, “alacağını varlık yönetim şirketlerine devretme hakkı” ile “kiralama ve lisans hakkı” sayıldıktan sonra TRK m.14 f.2’de alacağın madde metninde yer alan usullerle tahsil edilememesi durumunda “genel hükümler yoluyla takip” yapılabileceği düzenlenmişti. Değişiklik öncesinde, TRK m.14 f.2 hükmü sebebiyle, rehin alacaklısının, TRK m.14 f.1’de sayılan haklarını kullanmadan genel hükümler yoluyla takip yapma yetkisine sahip olup olmadığı hususu doktrinde tartışmalıydı. Bizim de katıldığımız görüşe göre, TRK m.14 f.2 hükmünün lafzından hareketle, TRK m.14 f.1’de sayılan yollara başvurulmadan genel hükümlere göre takip yapılması mümkün değildi.⁵¹ Diğer bir görüşe göre ise, TRK m.14 f.1 hükmünün lafzından hareketle, rehin alacaklısının seçimlik hakkı olduğu isterse TRK m.14 f.1’de sayılan yollardan birine isterse de genel hükümlere göre takip yapabileceği kabul edilmekteydi.⁵²

7099 sayılı Kanun m.31 ile TRK m.14’te yapılan değişiklik isabetlidir. Bununla birlikte, TRK m.14 hükmünde açıkça belirtilmemiş olması sebebiyle, rehin alacaklısının borcun vaktinde ödenmemesi hâlinde kullanabileceği hakları arasında bir sıralama ilişkisi olduğu, dolayısıyla, bu hakların sırayla kullanılması gerektiği düşünülebilir. Ancak, özellikle 7099 sayılı Kanun ile gerçekleştirilen değişiklik sonrasında TRK m.14’te sıralanan hakların seçimlik hak olduğu ve rehin

Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu kapsamında “temerrüt sonrası alacaklının hakları”, “söz konusu hakların nasıl kullanılacağı” ve “diğer hak sahiplerinin haklarıyla olan ilişkisi” ise, model kanunun 8. bölümünün 72 vd. maddelerinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bkz.: Hamamcıoğlu/Karamanlıoğlu, **a.g.e.**, s. 132.

Buna göre, temerrüt sonrasında alacaklı, genel olarak, rehin konusunun mülkiyetinin devrini talep etme, rehin konusunu satma, kiralama veya rehin konusu üzerinde lisans hakkı kullanma haklarına sahiptir. Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu’nda sayılan hakların yanı sıra, alacaklı, Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu’na aykırı olmadıkları ölçüde, teminat sözleşmesi veya herhangi bir kanun kapsamında sahip olduğu diğer hakları da kullanabilecektir (Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu m.72).

⁵¹ Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 40, 44; Öz, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu**, s. 176; Hasırcı, **a.g.e.**, s. 220, 222-223; Hikmet Bilgin, “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na İcra-İflâs Hukuku Açısından Genel Bir Bakış”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, S.31, 2017, s. 651 vd.

⁵² Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 146-148.

alacaklısının dilediği yola başvurabileceğinin kabul edilmesi gerektiği kanaatindeyiz.⁵³

Borçlunun temerrüdü hâlinde rehin alacaklısının sahip olduğu haklar kapsamında, “rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep etme hakkı”, “alacağını varlık yönetim şirketlerine devretme hakkı”, “kiralama ve lisans hakkı” ve “genel hükümler yoluyla takip başlatma hakkı” aşağıda ayrıntılı olarak incelenecektir.

b. Rehlinli Taşınırın Mülkiyetinin Devrini Talep Etme Hakkı

(1) Genel Olarak

TRK m.14 f.1 (a) bendi uyarınca, borcun süresinde ifa edilmemesi durumunda rehin alacaklısının sahip olduğu ilk hak “rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep etme hakkıdır”.⁵⁴ Uygulama Yönetmeliği’nde Değişiklik Yapılmasına Dair

⁵³ Aynı yönde bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 202; Ejder Yılmaz, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na Göre Rehlinli Alacaklının Alacağını Tahsil Etme Yolları”, **Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018**, Ed.: A. Lâle Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 254.

⁵⁴ Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu kapsamında da teminat alacaklısı, rehin konusunun mülkiyetinin devrini talep etme hakkına sahiptir. Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu’nun 80’inci maddesinin ilk fıkrası uyarınca, teminat alacaklısı, teminat altına alınan alacağın kısmen veya tamamen tatmin edilmesi karşılığında, bir veya daha fazla rehlinli taşınırın mülkiyetinin devrini yazılı olarak talep edebilir. Teminat alacaklısı, söz konusu yazılı talebi, teminat veren ve borçluya; en azından teklif teminat verene gönderilmeden (Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu’nu kabul eden devlet tarafından belirlenecek kısa bir süre) önce rehlinli taşınır varlık üzerinde hak sahibi olduğunu teminat alacaklısına yazılı olarak bildiren diğer kişilere; en azından teklif teminat verene gönderilmeden (Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu’nu kabul eden devlet tarafından belirlenecek kısa bir süre) önce rehlinli taşınır varlık üzerindeki teminat hakkını sicile bildiren diğer teminat alacaklılarına; ve rehlinli taşınır varlığın zilyetliği teminat alacaklısına geçtiği sırada söz konusu varlığın zilyetliğini elinde bulunduran diğer teminat alacaklılarına göndermekle yükümlüdür (Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu m.80 f.2). Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu m.80 f.3’te ise, söz konusu yazılı talebin zorunlu içeriği düzenlenmiştir. Teminat altına alınan alacağın tamamen tatmin edilmesi talebinde bulunan teminat alacaklısı, talebin teslim alınmasından sonra (Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu’nu kabul eden devlet tarafından belirlenecek kısa bir süre) Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu m.80 f.2 uyarınca talebi alma hakkına sahip kişilerden hiçbiri tarafından yazılı olarak itiraz edilmemesi hâlinde, rehlinli taşınır varlığın mülkiyetini kazanır (Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu m.80 f.4). Teminat altına alınan alacağın kısmen tatmin edilmesi talebinde bulunan teminat alacaklısı, talebin teslim alınmasından sonra (Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu’nu kabul eden devlet tarafından belirlenecek kısa bir süre) Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu m.80 f.2 uyarınca talebi alma hakkına sahip kişilerin tamamının

Yönetmelik m.2 f.1 hükmü ile yürürlükten kaldırılmadan önce, Uygulama Yönetmeliği m.9 f.1 (1) bendi gereğince, rehin alacaklısının temerrüt hâlinde mülkiyeti devralma hakkından yararlanabilmesi için rehin sözleşmesinde bu yönde bir kaydın bulunması gerekmektedir. Söz konusu hükmün yürürlükten kaldırılması ve TRK ve ikincil mevzuatta bu yönde başka herhangi bir hüküm bulunmaması nedeniyle, rehin sözleşmesinde mülkiyetin devri talebine ilişkin bir hüküm bulunmasına gerek duyulmaksızın rehin alacaklısı mülkiyetin devri talebinde bulunabilecektir.⁵⁵

TRK m.14 f.1 (a) bendi uyarınca, birinci derece rehin alacaklısı, icra dairesinden İİK⁵⁶ m.24 gereğince rehin konusu taşınırın mülkiyetinin devri talebinde bulunabilir. Rehin konusu taşınırın TRK m.13 f.2 gereğince tespit edilen değerinin, birinci derece rehin alacaklısının toplam alacak miktarından çok olması hâlinde ise, birinci derece rehin alacaklısı ile rehin hakkını tesis eden kişi, aradaki fark miktarından diğer derecelerde bulunan rehin alacaklılarına karşı müteselsilen sorumlu olur.⁵⁷

Hemen belirtmek gerekir ki, TRK m.16 f.1 (b) bendi uyarınca, “rehin veren veya rehinli taşınırı rehinle yüklü olarak devralan, borcun ödenmemesi üzerine rehinli taşınırın mülkiyetini devretmezse, alacağını tamamen veya kısmen tahsil edemeyen rehin alacaklılarının şikâyeti üzerine teminat altına alınan alacak tutarının yarısını aşmamak kaydıyla adli para cezası ödemekle yükümlü olur”. İİK m.45 hükmü uyarınca, rehinle temin edilmiş alacakların tahsiline ilişkin olarak rehlin

yazılı onayı olması hâlinde, rehinli taşınır varlığın mülkiyetini kazanır (Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu m.80 f.5).

Görüldüğü üzere, Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu kapsamında rehinli varlığın mülkiyetinin iktisap edilebilmesi için yalnızca teminat alacaklısının bu yönde bir talepte bulunması yeterli değildir. Teminat altına alınan alacağın tamamen veya kısmen tatmin edilmesi talebinde bulunulmasına bağlı olarak, teminat veren ve borçlu da dâhil olmak üzere Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu m.80 f.2 kapsamında yazılı talebin gönderilmesi gereken diğer kişilerin de iradelerine hukuki sonuç tanınmıştır. Aynı yönde bkz.: Hamamcıoğlu/Karamanlıoğlu, **a.g.e.**, s. 133.

⁵⁵ Yürürlükten kaldırılan Uygulama Yönetmeliği m.9 f.1 (1) bendine ilişkin açıklamalar için bkz.: Üçüncü Bölüm/I/C/4/b/(1), dpn. 67.

⁵⁶ RG. 19.06.1932, S. 2128.

⁵⁷ Bu durumda kanundan kaynaklanan müteselsil borçluluk hâli vardır. Rehin veren ile rehin alacaklısı teselsülü kaldıran sözleşme yapsalar dahi bu sözleşme üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez. Zira bu türden bir sözleşmenin üçüncü şahıs aleyhine sözleşme yapma yasağı kapsamında kabul edilmesi gerekir. Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 151, dpn. 229.

paraya çevrilmesi yoluyla takip başlatma zorunluluğu, diğer bir ifadeyle, “önce rehne başvurma zorunluluğu” bulunmaktadır.⁵⁸ Buna göre, alacağı rehinle temin edilmiş bir alacaklı, istisnai hâller dışında, ilk olarak rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takip başlatmaya mecburdur. Bununla birlikte, rehin tutarı borcu ödemeye yetmediği takdirde, rehin alacaklısı geri kalan alacağı için “iflas veya haciz yoluyla takip” başlatabilir. Diğer bir ifadeyle, alacağı rehinle temin edilmiş alacaklının, rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip yapmaksızın doğrudan doğruya haciz veya iflas yoluyla takip yapabilmesi kural olarak mümkün değildir.⁵⁹

Rehnin paraya çevrilmesi yoluna başvurma kuralı, hem borçluyu hem de alacağı rehinle temin edilmiş alacaklı dışında diğer alacaklıları korumaktadır.⁶⁰ Zira rehin konusu borcu karşılamaya yetecek miktarda ise, borçlu, diğer mallarının paraya çevrilerek elinden çıkması tehlikesinden korunur. Ayrıca, rehin alacaklısının önce rehnin paraya çevrilmesi yoluna başvurması kuralı sayesinde, diğer alacaklıların da, borçlunun rehin konusu dışındaki diğer mallarını haczettirebilmesine imkân tanınmaktadır.⁶¹

⁵⁸ Hakan Pekcanitez/Oğuz Atalay/Meral Sungurtekin Özkan/Muhammet Özkes, **İcra ve İflâs Hukuku: İİK ve Temel Kanunlardaki Son Değişikliklere Göre Gözden Geçirilmiş**, 11.Bası, Ankara, Yetkin Yayınları, 2013, s. 487.

⁵⁹ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 233. Önce rehne başvurma kuralının bazı istisnaları vardır: Buna göre, “konut finansmanından kaynaklanan rehinle temin edilmiş alacaklar ile Toplu Konut İdaresi Başkanlığının rehinle temin edilmiş alacaklarının takibinde rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip yoluna veya haciz yoluna başvurulabilir (İİK m.45 f.2)”; “alacağı kambyo senedine bağlı olan alacaklı, alacak rehinle teminat altına alınmış olsa bile, rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip yapmaksızın kambyo senetlerine özgü haciz veya borçlu iflasa tabi ise iflas yoluna başvurabilir (İİK m.45 f.3, m.167)”; “ipotekle temin edilmiş faiz ve yıllık taksit alacakları için de, rehin alacaklısı, haciz veya borçlu iflasa tabi ise iflas yoluna başvurulabilir (İİK m.45 f.4)”. Önce rehne başvurma kuralına ilişkin olarak doğrudan doğruya yasanın öngördüğü bu istisnalara ek olarak; gemi rehni, alacaklının rehin hakkından feragat etmesi, rehin alacaklısının alacak davası açma hakkının devam etmesi ve kefalete ilişkin bazı istisnalar da bulunmaktadır. Detaylı bilgi için bkz.: Timuçin Muşul, **İcra ve İflâs Hukuku Esasları**, 6. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2017, s. 601-602; Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz/Sema Taşpınar Ayvaz, **İcra ve İflâs Hukuku**, 2.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2016, s. 404-405; İlhan E. Postacioğlu/Sümer Altay, **İcra Hukuku Esasları**, 5.Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010, s. 646 vd.; Mehmet Kâmil Yıldırım/Nevhis Deren-Yıldırım, **İcra ve İflas Hukuku**, 6.Baskı, İstanbul, Beta, 2015, s. 280-281.

⁶⁰ Ali Cem Budak, **İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takip**, 3.Baskı, İstanbul, On İki Levha, 2010, s. 17.

⁶¹ **A.e.**

TRK m.14 kapsamında rehin alacaklısının sahip olduğu seçimlik hakların önce rehne başvurma kuralı ile çelişmediği kanaatindeyiz.⁶² Zira rehin alacaklısı, TRK m.14 kapsamında sahip olduğu seçimlik haklarından birini kullandığı takdirde, borçlu, diğer mallarının paraya çevrilerek elinden çıkması tehlikesinden korunmuş olacaktır. Diğer bir ifadeyle, önce rehne başvurma kuralı ile güdülen amaç, rehin alacaklısının TRK m.14 kapsamında sahip olduğu haklarını kullanması hâlinde de sağlanacaktır.

TRK m.14 f.1 (a) bendi uyarınca, rehin alacaklısının sahip olduğu rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep etme hakkının, *lex commissoria* yasağı bakımından da incelenmesi gerekir.

Lex commissoria yasağı, rehinle temin edilmiş bir borcun ödenmemesi hâlinde, rehin konusu mal varlığı değerinin rehin alacaklısının mülkiyetine geçeceğine ilişkin sözleşme yapılması veya rehin sözleşmesine bu yönde bir kayıt konulması yasağını ifade etmektedir.⁶³ *Lex commissoria* yasağı, teslim bağli taşınır rehni bakımından TMK m.949, taşınmaz rehni bakımından ise, TMK m.873 f.2’de düzenlenmektedir. Ancak, *lex commissoria* yasağı, taşınır ve taşınmaz rehni yanı sıra, alacak ve diğer haklar üzerindeki rehin, taşınmaz mükellefiyeti ve kanundan doğan rehin hakları açısından da uygulanabilir.⁶⁴

Bir sözleşme veya rehin sözleşmesinde yer alan bir kaydın *lex commissoria* yasağına aykırılık teşkil etmesi için bazı özelliklere sahip olması gerekir. Bunlar; “borcun ödenmemesi durumunda rehinli mal varlığı değerinin mülkiyetinin rehin alacaklısına devredileceğine ilişkin sözleşme veya rehin sözleşmesinde buna ilişkin bir kayıt bulunması”, “bu anlaşma veya kaydın rehin alacaklısının tatmin edilmesi

⁶² Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 213; Hasırcı, **a.g.e.**, s. 226. TRK m.14 hükmünün önce rehne başvurma kuralına istisna teşkil ettiği yönünde bkz.: Murat Can Atakan, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Sona Ermesi”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XXVI, S.2, 2018, s. 416.

⁶³ İlhan Helvacı, **Türk Medenî Kanununa Göre Lex Commissoria (Mürtehinin Merhunu Temellük) Yasağı**, İstanbul, Alfa, 1997, s. 11.

⁶⁴ **A.e.**, s. 67 vd. TMK yanı sıra diğer kanunlarda düzenlenen rehinler bakımından da *lex commissoria* yasağı uygulama alanı bulabilmektedir. Örneğin, TTK m.1014 f.1 uyarınca gemi rehni, mülga TİRK m.14 f.1 uyarınca ticari işletme rehni, 2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu m.83 f.2 uyarınca hava aracı ipoteği.

amacını taşıması” ve “söz konusu anlaşma veya kaydın rehinli alacağın muacceliyet kazanmasından önce yapılmış olmasıdır.”⁶⁵

Yukarıda belirtildiği edildiği üzere, TRK m.14 f.1 (a) bendinde, borcun vaktinde ifa edilmemesi durumunda rehin alacaklısının, rehin konusu taşınırın mülkiyetinin devrini talep edebileceği düzenlenmektedir.⁶⁶ Bu noktada *lex commissoria* yasağının benimsenmesi ile güdülen amaca değinmekte fayda vardır. Doktrindeki hâkim görüşe göre, *lex commissoria* yasağının amacı, rehin konusunun değerinin genellikle alacak miktarından fazla olması sebebiyle, rehin veren borçlunun aşırı yararlanmaya karşı korunmasının sağlanmasıdır.⁶⁷

Kanaatimizce, rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep etme hakkı, bir kanun hükmüne dayansa bile, rehin hukuku ve *lex commissoria* yasağının amacına aykırıdır. Diğer bir ifadeyle, TRK m.14 f.1 (a) bendi “*lex commissoria* yasağına” aykırı bir düzenlemedir.⁶⁸ Zira rehin alacaklısının rehinli taşınırın mülkiyetinin

⁶⁵ **A.e.**, s. 81 vd. *Lex commissoria* yasağına aykırı sözleşmenin veya rehin sözleşmesinde yer alan kaydın kesin hükümsüz kabul edilebilmesi için alacağın muacceliyetinden önce yapılmış olması gerektiği yönünde bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak, Türk hukuk sisteminde, borcun ödenmemesi hâlinde rehinli mal varlığı değerinin mülkiyetinin rehin alacaklısına geçeceğine ilişkin sözleşme veya kayıtların alacağın muacceliyetinden önce yapılmış olması hâlinde yasak kapsamına girecekleri ve kesin hükümsüz olacakları, alacağın muacceliyetinden sonra ise tarafların ifa yerini tutan eda ve ifa uğruna eda anlaşması yapmalarının mümkün olduğu ve bunların *lex commissoria* yasağı kapsamına girmeyeceği kabul edilmektedir. Bkz.: **A.e.**, s. 100-101; Davran, **a.g.e.**, s. 19; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 1021, 1110; Cansel, **Menkul Rehni**, s. 192-193; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 462; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 954, 1030-1031; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 626, 674.

⁶⁶ Uygulama Yönetmeliği m.9 f.1 (ı) bendi gereğince, rehin alacaklısının temerrüt hâlinde mülkiyeti devralma hakkından yararlanması için bu yönde bir kaydın rehin sözleşmesinde bulunması zorunluydu. Bu hüküm, Uygulama Yönetmeliği’nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik m.2 f.1 hükmü ile yürürlükten kaldırılmıştır. Kanaatimizce, söz konusu hükmün yürürlükten kaldırılması yerindedir. Zira borcun ifa edilmemesi durumunda rehinli mal varlığı değerinin mülkiyetinin rehin alacaklısına devredileceğine dair kayıtlar, *lex commissoria* yasağı kapsamındadır ve söz konusu kayıtlar kesin hükümsüz kabul edilir. Bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 213, dpn. 617; Göle/Aydoğan, **a.g.e.**, s. 45; Köroğlu Ölmez, **a.g.e.**, s. 279. Rehin konusu taşınıra ilişkin mülkiyet hakkının devrini talep etme yetkisinin TRK’de öngörülen bir hak olması sebebiyle, hakkın kullanılması için ayrıca rehin sözleşmesinde bu yönde bir hüküm bulunmasının zorunlu tutulmasının anlaşılabilir ve yerinde olmadığı yönünde bkz.: Gümüş, **a.g.e.**, s. 204, dpn. 8; Gürpınar, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 143.

⁶⁷ Helvacı, **Lex Commissoria Yasağı**, s. 72 vd.; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 954; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 281; Saymen/Elbir, **a.g.e.**, s. 549, 625; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 1020, 1110. Ancak, önemle belirtilmelidir ki, TBK kapsamında gabin şartları gerçekleşmiş olmasa dahi, taraflar arasında yapılan ve rehin konusunun rehinli alacaklının mülkiyetine geçeceğine ilişkin sözleşmeler batıl olarak kabul edilir. Bkz.: Cansel, **Menkul Rehni**, s. 189.

⁶⁸ Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 40-41; Göle/Aydoğan, **a.g.e.**, s. 45; Bilgin, **a.g.e.**, s. 624; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 214-215; Turgut Öz, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununa Göre Rehinli Malın Birleşmesi ve Karışması (Kanundaki Önemli Değişikliklerle Birlikte)”, **Ticari İşlemlerde**

devrini talep etmesi hâlinde, alacaklı ile borçlu arasındaki denge, rehin veren aleyhine bozulmuş olacaktır. Ayrıca, rehin hukukunda, rehin alacaklısının, rehin konusunun kendisine değil onun değerine yönelmesi amaçlandığından, rehin alacaklısının TRK m.14 f.1 (a) bendinde kendisine tanınan hakkı kullanması hâlinde, rehin alacaklısı, rehin hukukuna hâkim olan teminat ilkesinin kendisine tanımış olduğu yetkinin sınırlarını aşmış olacaktır.⁶⁹

(2) Rehinli Taşınırın Mülkiyetinin Devrini Talep Etme Hakkının Kullanılması İçin Aranılan Şartlar

Rehin alacaklısının rehin konusu taşınırın mülkiyetinin devrini talep etme hakkını kullanabilmesi için bazı şartların bulunması gerekir. İlk olarak, TRK m.14 f.1 (a) bendinde, rehin alacaklısı, birinci derece alacaklı ise, icra dairesinden rehin konusu taşınırın mülkiyetinin devrini isteyebileceği belirtilmiştir. “Birinci derece alacaklı” ifadesi ile sabit dereceler sistemine göre rehin hakkının kurulduğu duruma işaret edilmektedir. Dolayısıyla, maddenin lafzı itibarıyla, ilerleme sistemine göre rehin hakkının kurulduğu durumda tarih itibarıyla ilk sırada bulunan rehin alacaklısına, rehin konusu taşınırın mülkiyetinin devrini isteme imkânı verilmediği şeklinde bir anlam çıkmaktadır.⁷⁰ Bununla birlikte, Uygulama Yönetmeliği m.31 f.1 uyarınca ise, ilerleme sistemine göre kurulmuş rehinlerde, “tescil esnasına göre tespit edilen ilk rehin alacaklısı veya temsil ve ilzama yetkili temsilcisi”; sabit dereceler sistemine göre kurulmuş rehinlerde ise, “sıra itibarıyla ilk derecede bulunan rehin alacaklısı veya temsil ve ilzama yetkili temsilcisi” rehin konusu taşınırın mülkiyetinin devredilmesini istemeye yetkilidir. Görüldüğü üzere, her ne kadar TRK

Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018, Ed.: A. Lâle Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 125. TRK kapsamında getirilen rehin alacaklısının rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep etme hakkının genel yasağa istisna teşkil ettiği ve bu nedenle yasal olduğu yönünde bkz.: Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 149; Gümüş, **a.g.e.**, s. 205; Yılmaz, **a.g.e.**, s. 235. Doktrinde Oğuz ise, TRK’de yer alan düzenlemelerde *lex commissoria* yasağının yerini alan ve rehin verenin haklarını koruyan hükümlere yer verilmiş olması gerekçesiyle, TRK m.14 f.1 (a) bendinin *lex commissoria* yasağına aykırılık oluşturmadığını savunmaktadır. Bkz.: Oğuz, **a.g.e.**, s. 25.

⁶⁹ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 215.

⁷⁰ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 149.

m.14 f.1 (a) bendinin lafzı itibarıyla yalnızca sabit dereceler sistemine göre kurulmuş rehinlerde birinci derece rehin alacaklısının rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep etme hakkına sahip olduğu şeklinde bir anlam çıksa da ilerleme sistemine göre kurulmuş rehinlerde ilk sırada bulunan rehin alacaklısı da bu hakka sahiptir. Ancak, TRK m.14 f.1 (a) bendinde, ilerleme sisteminde rehin hakkının kuruluş tarihine göre ilk sırada bulunan rehin alacaklısının da rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep etme hakkına sahip olduğu hususunun açıkça belirtilmesi gerektiği kanaatindeyiz.⁷¹ Hemen belirtilmelidir ki, Uygulama Yönetmeliği m.40'ta, öncelik hakkı bulunan rehin alacaklısının bir hafta içerisinde mülkiyetin devrine yönelik olarak istemde bulunmaması durumunda, sonraki sırada bulunan rehin alacaklılarının sırayla rehinli taşınırın mülkiyetinin devri talebinde bulunabilecekleri düzenlenmiştir.⁷²

Rehin alacaklısının, rehin konusunun mülkiyetinin devrinin talep edebilmesi için aranan diğer bir şart ise, rehin konusu taşınırın zilyetliğin devrine elverişli bir taşınır olmasıdır.⁷³ Bu şarta TRK m.14 f.1 (a) bendinde açıkça yer verilme de, TRK m.14 f.1'de zilyetliğin devrine konu olmayan taşınır varlıklar bakımından rehin alacaklısının sahip olduğu başka haklar öngörülmüştür.⁷⁴

⁷¹ TRK m.14 f.1 (a) bendinde yalnızca sabit dereceler sistemine göre kurulan rehinlerde birinci derece rehin alacaklısının rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep etme hakkına sahip olduğuna ilişkin şüpheli durumun Uygulama Yönetmeliği m.31 f.1 hükmü ile ortadan kaldırılmış olduğu yönünde bkz.: **A.e.**, s. 150. Öte yandan, TRK ile yaratılan şüphenin Uygulama Yönetmeliği ile giderilmesinin eleştiriye açık olduğu da savunulmaktadır. Bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 204, dpn. 588. Doktrinde bazı yazarlara göre ise, ilerleme sistemi ve sabit dereceler sistemine göre kurulmuş rehinlerde, öncelik hakkına sahip rehin alacaklısının rehin konusu taşınırın mülkiyetinin devrine yönelik istemde bulunabileceği hususu Uygulama Yönetmeliği m.31 f.1 hükmü ile açıklığa kavuşmuştur. Ancak, rehinli taşınırın mülkiyetinin devrine ilişkin yetersiz düzenlemelerde sabit dereceler sistemi ve ilerleme sisteminin gerekleri arasında bir ayırım yapılmaksızın her iki sistemin de ortak hükümlerle düzenlenmiş olması eleştiriye açıktır. Bkz.: Gümüş, **a.g.e.**, s. 205.

⁷² Uygulama Yönetmeliği m.30 f.2 hükmünde, borçlunun temerrüde düşmesinden itibaren yedi gün içinde rehinli taşınırın mülkiyetinin devrinin talep edilebileceği düzenlenmiştir.

⁷³ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 152; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 205.

⁷⁴ TRK m.14 f.1 (a) bendi uyarınca, rehin alacaklısının sahip olduğu ilk hak, rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep etme hakkıdır. Öte yandan, rehin alacaklısının sahip olduğu mülkiyetin devri hakkının düzenlendiği Uygulama Yönetmeliği m.30 vd. hükümlerinde ise, "rehinli taşınır" ibaresi yerine "rehinli taşınır varlık" ibaresi kullanılmıştır. Söz konusu farklılığın kanun koyucunun bilinçli tercihi sonucu oluşmadığı açıktır. Zira üzerinde rehin hakkı kurulabilecek taşınır varlıklar TRK m.5'te sıralanmıştır. Buna göre, eşya hukuku anlamında taşınırlardan başka haklar üzerinde de TRK kapsamında rehin hakkı kurulması mümkündür. Diğer bir ifadeyle, zilyetliğin devrine konu olmayan unsurlar üzerinde de TRK kapsamında rehin hakkı kurulabilmektedir. TRK m.14 f.1 (a) bendi ile Uygulama Yönetmeliği hükümleri arasındaki bu farklılık doktrinde haklı olarak eleştirilmektedir. Bir görüşe göre, "mülkiyetin devri talebi" ifadesinin "rehin konusu (TRK m.5 kapsamındaki taşınır varlıklar) üzerindeki hak

Rehin alacaklısının rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep edebilmesi için gereken diğer koşula geçilmeden evvel İİK m.24 hükmüne değinilmesinde fayda vardır. İİK m.24 hükmü taşınırın teslimi hakkında ilamların icrasına ilişkindir.⁷⁵ Buna göre, alacaklı, taşınır bir malın teslimi hakkında ilamı, icra dairesine iletir ve takip isteminde bulunur. Bunun üzerine, icra dairesi, bir icra emri düzenleyip borçluya gönderir. İcra emrinde, borçlunun ilam konusu taşınırı yedi gün içinde teslim etmesi gerektiği ihtar edilir. Borçlu, bu süre içerisinde taşınır malı teslim etmezse, icra dairesi, icra emrine konu taşınırı veya misli eşyayı borçlunun elinden zorla alıp alacaklıya teslim eder.⁷⁶ Görüldüğü üzere, İİK m.24 hükmünün uygulanabilmesi için, “alacaklının elinde bir ilam” veya “ilam niteliğini haiz bir belge” bulunması gerekir.⁷⁷

TRK m.14 f.1 (a) bendinde, ilam veya ilam niteliğini haiz bir belgeden söz edilmeksizin, rehin alacaklısının İİK m.24 hükmü doğrultusunda rehin konusu taşınırın mülkiyetinin devredilmesine yönelik olarak istemde bulunabileceği

sahipliğinin geçirilmesi talebi” olarak anlaşılması gerekmektedir. Bu görüşe göre, aksi bir yaklaşımın benimsenmesi hâlinde, zilyetliğin devrine elverişli olmaması sebebiyle mülkiyetinin devri talep edilemeyen ve TRK m.14 f.1 (c) bendi kapsamında kiralama ve lisans hakkının da kullanılamayacağı unsurlar bakımından rehin alacaklısı yalnızca genel hükümler çerçevesinde takip yapabilecektir. Bkz.: Gümüş, **a.g.e.**, s. 205-207. Bu görüşe katılmadığımızı belirtmek isteriz. Zira söz konusu görüşün benimsenmesi hâlinde, bu yaklaşımı savunan yazarın da belirttiği üzere alacak hakkı, marka ve patent hakkı gibi varlıkların devrinde çeşitli sorunlar yaşanabilecektir. Kanaatimizce, Uygulama Yönetmeliği m.30 vd. hükümlerinde yer alan “rehinli taşınır varlığın mülkiyetinin devri” ifadelerinin “rehinli taşınırın mülkiyetinin devri” şeklinde değiştirilmesi gerekir. Ayrıca, rehin alacaklısının yalnızca zilyetliğin devrine elverişli taşınırın bakımından mülkiyetin devrini talep etme hakkına sahip olduğu, zilyetliğin devrine elverişli olmayan taşınır varlıklar bakımından ise, TRK m.14 f.1 hükümde yer alan diğer haklardan yararlanabileceğinin kabul edilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

⁷⁵ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 236.

⁷⁶ Yıldırım/Deren-Yıldırım, **a.g.e.**, s. 312-313; Muşul, **a.g.e.**, s. 650-651.

⁷⁷ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 237. HMK (RG. 04.02.2011, S. 27836) m.301 f.2 hükmü uyarınca ilam, mahkeme kararının taraflardan her birine verilen örneğidir. İİK m.38 hükmü uyarınca, “Mahkeme huzurunda yapılan sulhlar, kabuller ve para borcu ikrarını havi re’sen tanzim edilen noter senetleri, istinaf ve temyiz kefaletnameleri ile icra dairesindeki kefaletler, ilâmların icrası hakkındaki hükümlere tabidir.” İlâveten, İİK m.149 hükmü gereğince, “ipotek akit tablosu, kayıtsız şartsız bir para borcu ikrarını ihtiva ediyorsa ve alacak da muaccel hâle gelmişse”, ipotek akit tablosu ilam hükmünde sayılır.

6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu (RG. 22.06.2012, S. 28331) m.18 f.2 hükmü uyarınca, “Taraflar arabuluculuk faaliyeti sonunda bir anlaşmaya varırlarsa, bu anlaşma belgesinin icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesini talep edebilirler. Dava açılmadan önce arabuluculuğa başvurulmuşsa, anlaşmanın icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesi, arabulucunun görev yaptığı yer sulh hukuk mahkemesinden talep edilebilir. Davanın görülmesi sırasında arabuluculuğa başvurulması durumunda ise anlaşmanın icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesi, davanın görüldüğü mahkemeden talep edilebilir. Bu şerhi içeren anlaşma, ilam niteliğinde belge sayılır.” Bkz.: Yıldırım/Deren-Yıldırım, **a.g.e.**, s. 301.

belirtilmiştir. Öte yandan, Uygulama Yönetmeliği m.29’da, “rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde bir belgeye bağlanmış olmasına göre” bir ayrıma gidilmiştir. Buna göre, Uygulama Yönetmeliği m.29 f.2 hükmü uyarınca, “*Rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde bir belgeye bağlanmış olması halinde 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunun 24 üncü maddesi kıyasen uygulanır.*”⁷⁸ Aynı maddenin ilk fıkrasında ise, ilam veya ilam niteliğini haiz bir belgeden söz edilmeksizin, Uygulama Yönetmeliği’nde öngörülen yolun tamamlanmasının ardından rehin alacaklısının, İİK m.24 f.3 hükmü kapsamında icra dairesi marifetiyle taşınırın mülkiyetinin devrini talep edebileceği düzenlenmiştir. Anılan hükümlerdeki farklılığın sebebi anlaşılamamakla birlikte, rehinli taşınırın mülkiyetinin devrinin talep edilebilmesi için, rehin alacaklısının her hâlükârda ilam veya ilam niteliğini haiz bir belgeye sahip olması gerektiği kanaatindeyiz.⁷⁹ Önemle belirtmek gerekir ki, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesi İİK m.38 hükmü kapsamında “ilam niteliğini haiz bir belge” değildir. Zira İİK m.38 hükmü gereğince, ilam niteliğini haiz belgelerden biri, para borcu ikrarını havi noter tarafından resen düzenlenen senetlerdir. Oysa TRK kapsamında akdedilen rehin sözleşmesi adi yazılı şekil şartını haiz olup noterde onaylama şeklinde tanzim edilir.⁸⁰

Özetle, hem sabit dereceler sistemine göre kurulan rehinlerde derece itibarıyla ilk sırada yer alan rehin hakkı sahibi hem de ilerleme sistemine göre kurulan rehinlerde tarih itibarıyla ilk sırada bulunan rehin hakkı sahibi, rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep etme hakkına sahiptir. Ayrıca, rehin alacaklısı, ancak zilyetliğin devrine elverişli bir taşınırın mülkiyetinin devrini talep edebilir.

⁷⁸ TRK m.14 f.1 (a) bendinde doğrudan İİK m.24 hükmüne atıf yapılmış olduğu için, Uygulama Yönetmeliği m.29 f.2’de yer alan İİK m.24’ün kıyasen uygulanacağına ilişkin hüküm geçerli değildir. Bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 205.

⁷⁹ **A.e.**, s. 206. Uygulama Yönetmeliği m.29 f.1’de, Uygulama Yönetmeliği’nde belirtilen usulün tamamlanması üzerine rehinli taşınırın mülkiyetinin devrinin talep edilebileceği belirtilmiştir. Bir görüşe göre, Uygulama Yönetmeliği m.29 f.2’de rehin alacaklısının ilam niteliğini haiz bir belgeye sahip olması gerektiği vurgulanmaktadır. Uygulama Yönetmeliği m.29 f.1’de ise, mülkiyetin devri talebinde ödeme emri ve ödeme emrine itiraz sonucunda bir ilamın alınmasının hedeflendiği ve bunun ardından borçluya icra emri gönderildiği ifade edilmektedir. Dolayısıyla, bu görüşe göre, rehin alacaklısı “ilam veya ilam niteliğini haiz bir belgeye” sahip olmasa bile, rehin konusu taşınırın mülkiyetinin devredilmesine yönelik istemde bulunabilecektir. Bu hâlde, Uygulama Yönetmeliği m.35 ve m.36 hükümleri uyarınca gönderilen ödeme emri ve ödeme emrine itiraz sonucunda bir ilamın alınması hedeflenmektedir ve bunun ardından borçluya icra emri gönderilmektedir. Bkz.: Yılmaz, **a.g.e.**, s. 237-238.

⁸⁰ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 206-207.

Mülkiyetin devri talebi için aranan diğer bir şart ise, rehin alacaklısının ilam veya ilam niteliğini haiz bir belgeye sahip olmasıdır.

(3) Rehinli Taşınırın Mülkiyetinin Devrinde Usul

i. Takip Talebi

Rehin borçlusunun temerrüde düşmesi hâlinde, rehin konusu taşınırın mülkiyeti kendiliğinden rehin alacaklısına geçmez. Uygulama Yönetmeliği m.30 f.1 hükmü uyarınca, rehinli taşınırın mülkiyetinin devredilebilmesi için takip talebinde bulunulması gerekir.⁸¹

Rehinli taşınırın mülkiyetinin devri amacıyla takip talebinde bulunabilecek kişiler, Uygulama Yönetmeliği m.31 f.1’de düzenlenmiştir. Buna göre, ilerleme sistemine göre kurulmuş rehinlerde⁸², “tescil anı uyarınca tespit edilen ilk rehin alacaklısı veya temsil ve ilzama yetkili temsilcisi”; sabit dereceler sistemine göre kurulmuş rehinlerde ise, “derecenin sırası itibarıyla en önde bulunan rehin alacaklısı veya temsil ve ilzama yetkili temsilcisi” rehin konusu taşınırın mülkiyetinin devredilmesine yönelik istemde bulunabilir.⁸³ Görüldüğü üzere, rehinli taşınırın

⁸¹ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 239.

⁸² TRK m.11 f.1 hükmü uyarınca, derece sırası belirtilmediği takdirde rehin hakkı, ilerleme sistemine göre kurulur. Dolayısıyla, ilerleme sistemi, tarafların bu yönde açık beyanlarının bulunması veya rehin sözleşmesinde derece sisteminin benimsendiğine ilişkin herhangi bir ifadeye yer verilmemesi hâlinde uygulanabilir. Bununla birlikte, Uygulama Yönetmeliği m.31 f.1 (a) bendinde yalnızca rehin sözleşmesinde ilerleme sisteminin belirlenmiş olması hâline işaret edilmektedir. İlerleme sistemi, taraflarca açıkça belirlenmiş olması yanı sıra rehin sözleşmesinde derece sisteminin benimsendiğine ilişkin herhangi bir ifadeye yer verilmemesi hâlinde de uygulanacağı için, kanaatimizce, Uygulama Yönetmeliği m.31 f.1 (a) bendinin ilerleme sisteminin uygulandığı her iki durumu da yansıtan şekilde değiştirilmesi faydalı olacaktır.

⁸³ Sabit dereceler sisteminde aynı derecede birden fazla rehin hakkı kurulması hâlinde, rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep etme hakkına sahip rehin alacaklısının tespitine ilişkin TRK ve Uygulama Yönetmeliği’nde herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bir görüşe göre, sıra itibarıyla önceki derecede bulunan ve alacağı muaccel hâle gelen rehin hakkı sahipleri, rehinli taşınırın mülkiyetinin devri talebinde bulunabilir. Bu görüşe göre, bu durumda, TMK m.874 f.2 hükmü uygulanmaz. Bkz.: Gümüş, **a.g.e.**, s. 209, dpn. 17.

Kanaatimizce de, kanundaki boşluğun bu tür bir yorum tarzıyla doldurulması mümkündür. Taşınmaz rehninde sabit dereceler sisteminin uygulanması hâlinde rehinli taşınmazın satış bedelinin dağıtılmasına ilişkin TMK m.874 f.2 hükmünün rehinli taşınırın mülkiyetinin devri talebine uygulanması mümkün değildir. Zira rehlin paraya çevrilmesi üzerine satış bedelinin

mülkiyetinin devrine ilişkin takip talebinde bulunmaya yetkili kişiler, rehin hakkının kurulmasında hangi sistemin benimsendiğine göre değişiklik arz etmektedir.⁸⁴

Uygulama Yönetmeliği m.30 f.2 hükmü uyarınca, rehinli taşınırın mülkiyetinin devredilmesine yönelik istem, borçlunun temerrüde düşmesinden itibaren yedi gün içerisinde yapılmalıdır.⁸⁵ Mülkiyetin devri talebi için öngörülen yedi günlük sürenin nasıl hesaplanması gerektiğine dair TRK ve Uygulama Yönetmeliği'nde herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. İİK m.19 f.1'de yer alan genel prensip uyarınca, gün olarak belirlenen süreler bakımından, ilk gün hesaba katılmaz. Bu nedenle, mülkiyetin devri talebi için öngörülen yedi günlük sürenin hesaplanmasında, borçlunun temerrüde düştüğü gün dikkate alınmaksızın ertesi gün birinci gün olarak kabul edilmelidir.⁸⁶

Uygulama Yönetmeliği m.40 hükmü uyarınca, *“Öncelik hakkına sahip rehin alacaklısının bir hafta içerisinde mülkiyetin devri talebinde bulunmaması halinde, sonraki sırada bulunan rehin alacaklıları sırasıyla bu Yönetmelikte belirtilen usule göre icra müdürlüğünden mülkiyetin devri talebinde bulunabilir.”* Kanaatimizce, madde metninde açık bir biçimde ifade edilmemekle birlikte, öncelik hakkı bulunan rehin alacaklısının mülkiyetin devrine yönelik istemde bulunmaması durumunda,

birden fazla alacaklıya alacakları oranında dağıtılması mümkün iken, mülkiyetin devri talebinin oransal olarak birden fazla rehin alacaklısı arasında dağıtılması mümkün değildir.

⁸⁴ TRK m.14 f.1 (a) bendinde, birinci derece alacaklının rehin konusu taşınırın mülkiyetinin devrini talep edebileceği belirtilmiştir. Birinci derece alacaklı ifadesi ile sabit dereceler sistemine göre rehin hakkının kurulduğu duruma işaret edilmektedir. Bununla birlikte, ilerleme sistemine göre rehin hakkının kurulduğu durumda rehin alacaklısının rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep edebileceği hususuna madde metninde yer verilmiştir. Bu nedenle, TRK m.14 f.1 (a) bendinde, hem sabit dereceler sistemi hem de ilerleme sistemine göre kurulmuş rehinlerde, öncelik hakkına sahip rehin alacaklısının rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep etme hakkına sahip olduğunun daha açık bir şekilde belirtilmesi gerekir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz.: Üçüncü Bölüm/I/C/4/b/(2).

⁸⁵ Rehinli taşınırın mülkiyetinin devri talebine ilişkin olarak düzenlenen yedi günlük sürenin hak düşürücü nitelikte olduğu yönünde bkz.: Yılmaz, **a.g.e.**, s. 239. Doktrinde bir görüşe göre ise, Uygulama Yönetmeliği m.30 f.2'de belirtilen yedi günlük süre hak düşürücü niteliktedir. Ayrıca, takip talebine ilişkin olarak TRK'de herhangi bir süre sınırlaması getirilmemiş olmasına rağmen böyle bir sınırlamanın Uygulama Yönetmeliği'nde düzenlenmiş olması hem TRK hem de icra hukukundaki tasarruf ilkesine aykırıdır. Bkz.: Hasırcı, **a.g.e.**, s. 231-232.

Öte yandan, diğer bir görüşe göre, Uygulama Yönetmeliği m.30 f.2'de yer alan yedi günlük süre hak düşürücü nitelikte değildir. Bkz.: Bilgin, **a.g.e.**, s. 630; Gümüş, **a.g.e.**, s. 208. Hemen belirtilmelidir ki, *Gümüş*, rehinli taşınırın mülkiyetinin devri için öngörülen yedi günlük sürenin TRK'de düzenlenmemiş olması sebebiyle yasal bir dayanağı olmadığını savunmaktadır. Bununla birlikte yazar, söz konusu yedi günlük sürenin uygulanabilir olduğunun kabul edilmesi hâlinde, hak düşürücü niteliğe sahip olmadığını belirtmektedir. Bkz.: Gümüş, **a.g.e.**, s. 208-209.

⁸⁶ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 239.

sonraki sırada veya derecede yer alan rehin alacaklılarının sırasıyla rehin konusu taşınırın mülkiyetinin devrini talep edebileceği kabul edilmelidir. Ayrıca, rehinli taşınırın mülkiyetinin devri talebi için, Uygulama Yönetmeliği m.30 f.2’de yedi günlük bir süre öngörülmesine rağmen, Uygulama Yönetmeliği m.40’da söz konusu sürenin bir hafta olarak belirlenmesi yerinde olmamıştır.⁸⁷

Rehin konusu taşınırın mülkiyetinin devri talebinin yöneltileceği yetkili icra dairesi, “söz konusu taşınırın bulunduğu yer veya rehin alacaklısının yerleşim yeri icra dairesidir”⁸⁸ (Uygulama Yönetmeliği m.31 f.2). Hemen belirtilmelidir ki, rehin alacaklısı, Uygulama Yönetmeliği m.31 f.2’de belirtilen icra daireleriyle sınırlı kalmaksızın, tüm icra dairelerinden ilamların icrasını talep edebilir. Diğer bir ifadeyle, ilamların icrası yoluyla takip başlatılacak ise, tüm icra daireleri yetkili olur⁸⁹ (İİK m.34). Rehin alacaklısı, rehin konusu taşınırın mülkiyetinin devri talebini sözlü, yazılı veya elektronik ortamda yapabilir (Uygulama Yönetmeliği m.31 f.3).

Uygulama Yönetmeliği m.31 f.4 hükmü uyarınca, rehin alacaklısı ve varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcisine ilişkin bilgiler, borçluya ve varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcisine ilişkin bilgiler ile rehinle temin edilen alacağa ilişkin bilgilerin rehinli taşınırın mülkiyetinin devrine ilişkin takip talebinde yer alması gerekir. Rehnin paraya çevrilmesi yoluyla yapılacak takip talebinde bulunması gereken hususlar, İİK m.145 vd. hükümlerinde yapılan atıfla İİK m.58’de düzenlenmiştir. Ayrıca, İcra ve İflâs Kanunu Yönetmeliği⁹⁰ m.19 hükmü uyarınca, takip talepleri aynı yönetmeliğin Örnek No:1’ine uygun olarak düzenlenmelidir.⁹¹ Buna göre, İİK m.58 ve İcra ve İflâs Kanunu Yönetmeliği “Örnek No:1” uyarınca, borcun sebebi, rehin alacaklısının takip yollarından hangisini seçtiği, rehin hakkı borçlu dışında başka bir kişi tarafından tesis edilmiş veya rehinli taşınırın mülkiyeti

⁸⁷ Hasırcı, **a.g.e.**, s. 232.

⁸⁸ Uygulama Yönetmeliği hükümlerinde icra müdürlüğü ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte, icra ve iflas hukukunda kullanımı yaygın olan ifade, icra müdürlüğü değil icra dairesidir. Bkz.: Yılmaz, **a.g.e.**, s. 240, dpn 15.

⁸⁹ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 208.

⁹⁰ RG. 11.04.2005, S. 25783.

⁹¹ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 240.

üçüncü bir kişiye geçmişse bu kişiye ilişkin bilgilerin de rehinli taşınırın mülkiyetinin devrine ilişkin takip talebinde yer alması gerekir.⁹²

Ayrıca, Uygulama Yönetmeliği m.31 f.5 ve f.6 hükümleri uyarınca, takip talebi ekinde, Değer Tespiti Yönetmeliği hükümleri uyarınca düzenlenen rehin konusu taşınırın değerine ilişkin ekspertiz raporu ile rehin sözleşmesine yer verilmesi gerekir. Bunun yanı sıra, rehinli taşınır sicilinden alınacak ve rehin veren, rehinli taşınırın zilyedi, sonraki sırada veya derecede yer alan rehin alacaklıları ile rehinli taşınıra ilişkin bilgileri gösteren bir belge de icra dairesine verilir⁹³ (Uygulama Yönetmeliği m.31 f.7).

ii. Sıra Cetveli

Uygulama Yönetmeliği m.32 f.1 hükmü uyarınca, icra dairesi, rehinli taşınırın mülkiyetinin devrine ilişkin takip talebini almasının ardından, Değer Tespiti Yönetmeliği uyarınca hazırlanan ekspertiz raporunda belirlenen değeri esas alarak, “rehin alacaklılarının öncelik sırasını ve alacak miktarlarını içeren bir cetvel” hazırlar.⁹⁴ Görüldüğü üzere, sıra cetvelinin düzenlenmesi rehin alacaklılarının öncelik sırası ve alacak miktarlarının belirlenmesi bakımından önem arz eder. Bu nedenle, takip konusu rehinli taşınır üzerinde tek bir rehin hakkı bulunması hâlinde, sıra cetveli düzenlenmesine gerek yoktur.⁹⁵

⁹² Uygulama Yönetmeliği m.31 f.4’te belirtilen hususların yanı sıra İİK m.58’de yer alan hususların da mülkiyetin devrine ilişkin takip talebinde yer alması gerektiği hususunda Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 208. Bu konuya ilişkin ayrıca bkz.: Yılmaz, **a.g.e.**, s.240-241.

⁹³ Rehlinli taşınırın mülkiyetinin devrine ilişkin takip talebine eklenmesi gereken belgeler olmaksızın hazırlanan sıra cetveline ilişkin olarak ilgililerin İİK m.16 hükmü uyarınca şikâyet yoluna gitme hakkı olduğu yönünde bkz.: Yılmaz, **a.g.e.**, s. 241.

⁹⁴ İcra dairesi tarafından düzenlenen söz konusu cetvel, Uygulama Yönetmeliği’nin ilgili hükümlerinde sıra cetveli olarak adlandırılmaktadır. İcra takibinde, kural olarak, sıra cetvelinin satış sonrası elde edilen miktarın rehinli alacaklıların alacaklarını karşılamaya yetmemesi hâlinde düzenlendiği, ancak, rehinli taşınırın mülkiyetinin devrine ilişkin takip talebinde ise, sıra cetvelinin kronolojik olarak takip talebinin sonunda değil başında düzenlendiği hakkında bkz.: Hasırcı, **a.g.e.**, s. 240. TRK kapsamında kurulan rehin hakları bakımından hazırlanan sıra cetvelinin özel bir sıra cetveli olduğu ve icra ve iflas takipleri sonunda, satış sonucunda elde edilen tutarın alacaklıların alacağını tamamen ödemeye yetmemesi hâlinde düzenlenen sıra cetveli ile birbirine karıştırılmaması gerektiği hakkında bkz.: Yılmaz, **a.g.e.**, s. 242.

⁹⁵ Bilgin, **a.g.e.**, s. 633; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 209. Böyle bir durumda, sıra cetveli değil, tek alacaklının bulunduğu bir belgeden söz edileceği yönünde bkz.: Yılmaz, **a.g.e.**, s. 244.

Bu noktada, öncelik hakkının belirlenmesine ilişkin olarak Uygulama Yönetmeliği m.33 hükmüne değinilmesinde fayda vardır.

Buna göre, *“(1) Aynı taşınır varlık üzerinde birden fazla rehin hakkı kurulmuş olması halinde, Kanun ve Yönetmelik hükümlerine göre öncelik hakkı derece belirtmeksizin kurulmuş rehinlerde rehnin kuruluş anına göre, sabit dereceler sitemine göre kurulmuş rehinlerde derecenin sırasına göre belirlenir. (2) İlerleme sisteminde sonraki sırada yer alan rehin alacaklısına diğer alacaklılarının muvafakati ile boşalan dereceye geçme hakkı, diğer alacaklılara göre öncelik hakkına da muvafakat edildiği anlamına gelir. Bu halde önceki sırada yer alan rehin alacaklısı alacağını tamamen almadan bir sonraki rehin alacaklısına ödeme yapılmaz. Sabit derece sisteminde boşalan dereceye geçme hakkı verilen sonraki derecede bir rehin alacaklısına o derecenin sağladığı güvence kadar ödeme yapılır.”* Ayrıca, Uygulama Yönetmeliği m.33 f.8 hükmü uyarınca, TRK ve Uygulama Yönetmeliği’ne göre rehinli taşınır siciline tescil edilen rehin hakları, sonraki tarihlerde diğer kanunlar uyarınca kurulan rehin haklarına göre öncelik hakkına sahip olur.

Sıra cetvelinin birer örneği, icra dairesi tarafından, ilgililere⁹⁶ tebliğ edilir (Uygulama Yönetmeliği m.32 f.2). Uygulama Yönetmeliği m.34 hükmü uyarınca ise, *“Her rehin alacaklısı sıra cetveli örneğinin tebliğinden itibaren yedi gün içinde, rehinli taşınır varlığın bulunduğu yer veya rehin alacaklısının yerleşim yeri asliye hukuk mahkemesinde ilgililer aleyhine dava açarak cetvel içeriğine itiraz edebilir.*

⁹⁶ Uygulama Yönetmeliği m.4 f.1 (e) bendi uyarınca, ilgili, *“Rehin alacaklısı, rehin veren borçlu veya borçlu lehine rehin veren üçüncü kişiyi,”* ifade etmektedir.

Dava basit yargılama usulü ile görülür.⁹⁷ İtiraz alacağın esas ve miktarına ilişkin olmayıp yalnızca sıraya ilişkin ise icra mahkemesine şikâyet edilebilir.”⁹⁸

iii. Ödeme Emri ve İcra Emri

Uygulama Yönetmeliği m.35 f.1 hükmü uyarınca, “İcra müdürlüğü, sıra cetveline itiraz edilmemesi, itiraz veya şikâyetin reddedilmesi üzerine, durumu rehinli taşınır varlık üzerindeki sonra gelen rehin hakkı sahiplerine bir ihbarname ile bildirir ve borçlu ile rehin veren üçüncü kişi ise taşınır varlığın maliki üçüncü kişiye birer ödeme emri gönderir.” Ödeme emrinde, ödeme süresinin on beş gün olduğu ve yedi gün içerisinde itiraz edilmez ve ödeme süresi olan on beş gün⁹⁹ içerisinde borç ödenmez ise rehinli taşınırın mülkiyetinin rehin alacaklısına devredileceği bildirilir (Uygulama Yönetmeliği m.35 f.2). Uygulama Yönetmeliği m.35 f.3 uyarınca, İİK m.150/1 maddesi hükmü saklı tutulmuştur.¹⁰⁰

⁹⁷ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 142’nci maddesi uyarınca, “Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.” Sıra cetveline itiraz edilmesi amacıyla açılacak davalara ilişkin olarak TRK’de herhangi bir hüküm olmamasına rağmen, Uygulama Yönetmeliği ile görevli ve yetkili mahkemenin tayin edilmiş olması, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’na aykırılık teşkil etmektedir. Bkz.: Hasırcı, **a.g.e.**, s. 242-243; Yılmaz, **a.g.e.**, s. 244. Bir görüşe göre, TRK’de, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıklar bakımından görevli mahkemeye ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmaması ve görevli mahkemenin genel hükümler uyarınca belirlenecek olması sebebiyle, aynı sözleşmeden kaynaklanan uyuşmazlıklar bakımından farklı mahkemelerin görevlendirilecek olması uyumsuzluğa neden olacaktır. Bkz.: Hasırcı, **a.g.e.**, s. 243.

⁹⁸ Böyle bir durumda, şikâyeteye ilişkin olarak İİK m.16 vd. hükümlerinin kıyasen uygulanacağı yönünde bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 210.

⁹⁹ Madde metninde birinci on beş gün içerisinde borcun ifa edilmemesi üzerine rehin konusunun mülkiyetinin rehin alacaklısına devredileceği hususunun ödeme emri ile bildirileceği hükme bağlanmıştır. Oysaki Uygulama Yönetmeliği hükümlerinde borcun ödenmesine ilişkin olarak ikinci bir on beş günlük süre öngörülmemektedir. Bu nedenle, Uygulama Yönetmeliği m.35 f.2’de yer alan birinci on beş günlük sürenin, ödeme süresi olan on beş gün şeklinde anlaşılması gerekir. Bkz.: Hasırcı, **a.g.e.**, s. 244, dpn. 76.

¹⁰⁰ İİK m.150/1 maddesi uyarınca, bir kredi ilişkisinde kredi verenin ibraz ettiği akit tablosu kayıtsız şartsız bir para borcunu ihtiva etmese dahi rehnin paraya çevrilmesi yoluyla ilamlı takip yapılması mümkündür. Uygulama Yönetmeliği m.35 f.3 hükmünün uygulamada nasıl bir sonuç doğuracağı ise açık değildir. Bkz.: Yılmaz, **a.g.e.**, s. 245.

İİK m.150/1 hükmünün mülga TİRK uyarınca tesis edilen ticari işletme rehni bakımından uygulanmayacağı yönünde bkz.: Haznedar, **a.g.e.**, s. 133; Karabel, **a.g.e.**, s. 114.

Uygulama Yönetmeliği m.36 f.1 uyarınca, “*Ödeme emrine itiraz hakkında İcra ve İflas Kanununun 148 ila 150/d maddesi hükümleri kıyasen uygulanır.*”¹⁰¹ Sadece rehin hakkına itiraz edilmesi hâlinde ise, itiraz neticelendirilinceye kadar rehinli taşınırın mülkiyeti rehin alacaklısına devredilmez. Bu aşamada rehin hakkına itiraz edilmemesi hâlinde, bundan sonra itiraz edilmesi mümkün değildir (Uygulama Yönetmeliği m.36 f.2).

Uygulama Yönetmeliği m.37 hükmü uyarınca, “(1) *Ödeme emrine itiraz edilmezse, itirazın kaldırıldığına dair icra mahkemesinden veya itirazın iptal edildiğine dair asliye hukuk mahkemesinden alınmış ilam icra müdürlüğüne verilirse icra memuru bir icra emri tebliğ etmek suretiyle borçluya veya taşınır varlığı zilyetliğinde bulundurana yedi gün içinde o varlığın teslimini emreder.* (2) *İcra emrinde; rehin alacaklısının, borçlunun ve rehinli taşınır varlık üçüncü kişinin zilyetliğinde ise bu kişinin 9 uncu maddede belirtilen hususları ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcilerinin adları ve soyadları, adresi ve teslime konu varlığın neden ibaret olduğu ve taşınır varlığın teslim alınacağı yazılır.*”

Borçlu veya rehin konusunun zilyedi, icra emrinin kendisine tebliğ edilmesinin ardından rehinli taşınırı süresi içerisinde icra dairesine teslim edebilir, bu durumda icra takibi sona erer.¹⁰²

TRK ve Uygulama Yönetmeliği hükümlerinde açık bir şekilde belirtilmemiş olmakla birlikte, borçlu, icranın geri bırakılması yoluna başvurabilir. Şayet, icranın geri bırakılması yoluna başvurulmadıysa ve icra emri gereği kısmen veya tamamen

¹⁰¹ İpoteğin paraya çevrilmesinde ödeme emrine itiraz İİK m.150, itirazın incelenmesi usulü ve hükümleri ise İİK m.150/a’da düzenlenmiştir. Bununla birlikte, İİK m.148 ipoteğin paraya çevrilmesinde takip talebi, İİK m.148/a ise ipotek sözleşmesinin tarafları veya ipotekli taşınmazı daha sonra satın alanlar ile bunların haleflerinin adres gösterme zorunluluğunu düzenlemektedir. İİK m.149 hükmü, ipotek akit tablosunun kayıtsız şartsız para borcunu ihtiva etmesi hâlinde gönderilecek icra emri, İİK m.149/a maddesi icranın geri bırakılması, İİK m.149/b hükmü ise ödeme emrine ilişkindir. İİK m.150/b hükmünde icra dairesinin, rehinli taşınmazın kiraya verilmiş olması hâlinde, kiracılara; İİK m.150/c hükmünde ise ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takibin başladığını tapu dairesine bildirme mecburiyetini düzenlemektedir. Son olarak, İİK m.150/d hükmünde ise, ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takipte satış hazırları düzenlenmektedir. Görüldüğü üzere, ipoteğin paraya çevrilmesinde ödeme emrine itiraz İİK m.150 ve İİK m.150/a hükümlerinde düzenlenmektedir. Bu nedenle, Uygulama Yönetmeliği m.36 f.1’de yer alan, ödeme emrine itiraza ilişkin olarak İİK m.148 ila 150/d hükümlerinin kıyasen uygulanacağı düzenlemesinin yerinde olmadığı kanaatindeyiz. Zira söz konusu hükümler ödeme emrine itiraza ilişkin değildir. Bkz.: Yılmaz, **a.g.e.**, s. 246.

¹⁰² Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **a.g.e.**, s. 477.

yerine getirilmediyse¹⁰³ rehinli taşınır, zorla alınarak rehin alacaklısına teslim edilir.¹⁰⁴ Uygulama Yönetmeliği m.37 f.3 hükmü uyarınca, rehinli taşınırın zorla alınarak rehin alacaklısına teslim edildiği hususu rehinli taşınır siciline bildirilir.

Takip konusu rehinli taşınır borçlunun elinde değilse, taşınırı teslim borcu para borcuna dönüşür ve söz konusu taşınırın değeri borçludan alınır (İİK m.24 f.4).¹⁰⁵ Takip konusu rehinli taşınırın tespit edilen değeri borçlu tarafından ödenmediği takdirde, ayrıca icra emri gönderilmesine gerek olmaksızın haciz yoluyla tahsil edilir. Söz konusu taşınır için ilamda bir değer belirtilmişse taşınırın değerinin tespitinde o değer dikkate alınır. Uygulama Yönetmeliği'nde açık bir hüküm olmamakla birlikte, taraflar, takip konusu taşınırın değerini serbestçe tayin edebilir. Tarafların söz konusu taşınırın değerinin tespiti hususunda anlaşma sağlayamaması hâlinde ise, değer tespiti, TRK m.13 ve Değer Tespiti Yönetmeliği hükümleri uyarınca yapılabilecektir.¹⁰⁶

Önemle belirtilmelidir ki, TRK m.16 f.1 (b) bendi uyarınca, “rehin veren veya taşınırı rehinle yüklü olarak devralan kişi, borcun ödememesi hâlinde rehinli taşınırın mülkiyetini rehin alacaklısına devretmediği takdirde, rehin alacaklısının şikâyeti üzerine teminat altına alınan alacak tutarının yarısını geçmemek üzere adli para cezası ödemekle yükümlü olur”.

¹⁰³ Uygulama Yönetmeliği m.37 f.3'te, borçlu veya rehinli taşınırı zilyetliğinde bulunduran üçüncü kişinin ödeme emrinin gereğini kısmen veya tamamen yerine getirmemesi hâlinde, rehinli taşınırın zorla alınıp rehin alacaklısına verileceği belirtilmiştir. İcra emrine ilişkin maddede neden ödeme emrinin yerine getirilmesinden bahsedildiği anlaşılamamakla birlikte, kanaatimizce, söz konusu maddede ödeme emrinin değil icra emrinin hiç veya gereği gibi yerine getirilmemesi hâlinde rehinli taşınırın zorla alınarak rehin alacaklısına teslim edileceği ifade edilmek istenmiştir.

¹⁰⁴ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **a.g.e.**, s. 477; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 211.

¹⁰⁵ Pekcanitez/ Atalay/ Sungurtekin Özkan/Özekes, **a.g.e.**, s. 477.

¹⁰⁶ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 211.

iv. Rehinli Taşınırın Mülkiyetinin Devri Sonrası Yükümlülükler

iv1. Genel Olarak

Rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip sürecinde alacağına tamamen kavuşamayan alacaklıya rehin açığı belgesi verilir. Rehin açığı belgesi, “geçici rehin açığı belgesi” ve “kesin rehin açığı belgesi” olmak üzere ikiye ayrılır.

İİK m.150/f hükmü uyarınca, geçici rehin açığı belgesi, satış talebinden sonra belirlenen değerin rehin alacaklısının alacağını karşılamaya yetmeyeceğinin anlaşılması üzerine alacaklıya verilen belgedir. Geçici rehin açığı belgesi ile rehin alacaklısı borcun karşılanmayan kısmı için yeni bir takip başlatılmasına gerek duyulmaksızın borçlunun diğer mallarını haczettirebilir ya da haczedilmiş mallara iştirak hükümleri çerçevesinde iştirak edebilir. Ancak, rehin alacaklısı, rehinli malın satışı neticesinde, alacağının tahsil edilemeyen kısmını borçlunun diğer hacizli mallarından rüçhansız olarak alır (İİK m.150/f.2).

Kesin rehin açığı belgesi ise, rehin alacaklısına rehnin satış bedelinden hiç ödeme yapılamadığı veya alacağını karşılamaya yetecek kadar ödeme yapılamadığı durumda verilir.¹⁰⁷ İİK m.152 f.2 hükmü uyarınca, bu belge ile rehin alacaklısı, tahsil edemediği alacağı için iflas veya haciz yoluyla takip başlatabilir. İİK m.152 f.3’te ise, alacaklının kesin rehin açığı belgesi ile bir yıl içerisinde haciz yoluyla takip talebinde bulunması hâlinde, icra veya ödeme emri gönderilmesine gerek olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca, rehin açığı belgesi, borç ikrarını içeren senet hükmündedir (İİK m.152 f.4).

İcra ve iflâs hukukunda rehin açığı belgesinin işlevine ilişkin yapmış olduğumuz genel nitelikteki açıklamaların ardından, rehin konusu taşınırın mülkiyetinin rehin alacaklısına devredilmesi üzerine rehin alacaklısının sahip olduğu yükümlülükler alacağın taşınırın değerine eşit olması, alacağın taşınırın değerinden

¹⁰⁷ Yıldırım/Deren-Yıldırım, **a.g.e.**, s. 286.

fazla olması ve alacağın taşınırın değerinden az olması başlıkları altında aşağıda ayrı ayrı incelenecektir.

iv2. Alacağın Taşınırın Değerine Eşit Olması

Rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep eden rehin alacaklısının alacağının, rehinli taşınırın TRK m.13 ve Değerleme Yönetmeliği hükümleri uyarınca belirlenen değerine eşit olması durumunda, mülkiyetin devri ile birlikte rehin alacaklısının rehinle teminat altına alınan alacağı ve rehin hakkı sona erer. Diğer rehin alacaklılarının rehin hakkı da sona erer ve söz konusu rehin alacaklıları için rehin açığı belgesi düzenlenerek verilir.¹⁰⁸

iv3. Alacağın Taşınırın Değerinden Fazla Olması

Uygulama Yönetmeliği m.38 f.1 hükmü uyarınca, rehinli taşınırın mülkiyetinin devri talebinde bulunma hakkına sahip rehin alacaklısı, ekspertizin hazırladığı raporda yer alan miktardan fazla bir alacağı varsa raporda yer alan miktarın onda dokuzunu alacağına mahsup ederek rehin konusunun mülkiyetinin devri isteminde bulunabilir. Rehlinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep eden rehin alacaklısına, aradaki fark tutarına ilişkin, diğer rehin alacaklılarına ise, öncelik hakkı ve alacak miktarına ilişkin rehin açığı belgesi verilecektir.

Önemle belirtilmelidir ki, Uygulama Yönetmeliği m.38 f.1’de yer alan onda dokuzluk oranın neye ilişkin olarak belirlendiği anlaşılamamaktadır.¹⁰⁹ Zira Uygulama Yönetmeliği ve TRK’de söz konusu onda dokuzluk oranın dayanağına ilişkin olarak herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır.¹¹⁰ Bu nedenle, Uygulama Yönetmeliği’nde bu düzenlemeye yer verilmemesi isabetli olacaktır. Ayrıca, Uygulama Yönetmeliği m.38 f.1’de, ekspertiz raporunda belirtilen rehinli taşınırın değerinin onda dokuzunun rehin alacaklısının alacağına mahsup edilmesi üzerine,

¹⁰⁸ Gümüş, **a.g.e.**, s. 210-211.

¹⁰⁹ Hasırcı, **a.g.e.**, s. 250.

¹¹⁰ Baydak, **a.g.e.**, s. 235-236.

rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep eden rehin alacaklısının alacağının onda birine ilişkin olarak rehin açığı belgesi düzenleneceği belirtilmektedir. TRK’de hiçbir dayanağı bulunmayan bu düzenlemenin de uygulanmaması gerekmektedir.¹¹¹

Yukarıda yapmış olduğumuz açıklamalar çerçevesinde, Uygulama Yönetmeliği m.38 f.1 hükmünde değişiklik yapılması gerekir. Zira rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep eden rehin alacaklısının alacağının, rehinli taşınırın değerinden fazla olması hâlinde, söz konusu rehin alacaklısının alacağı rehinli taşınırın değeri oranında sona ererken, rehin hakkı da sona erecektir. Buna göre, elde edemediği alacak tutarı için rehin alacaklısına rehin açığı belgesi verilecektir. Ayrıca, rehinli taşınırın mülkiyetinin öncelik hakkına sahip rehin alacaklısına devredilmesi hâlinde, varsa, diğer rehin alacaklılarının rehin hakkı da sona erecektir ve diğer rehin alacaklılarına da rehin açığı belgesi verilecektir.¹¹²

iv4. Alacağın Taşınırın Değerinden Az Olması

Öncelik hakkına sahip ve rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep eden rehin alacaklısının alacağının, eksper raporunda belirtilen taşınırın değerinden az olması hâlinde, rehin alacaklısının alacağı ve rehin hakkı sona erer.¹¹³ Alacağından fazlasını elde eden rehin alacaklısı, aradaki fark tutarı kadar zenginleşmiş olur.¹¹⁴ Bu hâlde, Uygulama Yönetmeliği m.38 f.2 uyarınca, rehin alacaklısının aradaki fazla tutarı icra dairesinin hesabına yatırması gerekir. Aksi hâlde, rehin veren¹¹⁵ ile rehin alacaklısı aradaki fark tutarından diğer alacaklılara karşı müteselsilen sorumlu olur¹¹⁶ (TRK m.14 f.1 (a) bendi).

Uygulama Yönetmeliği m.38 f.2 hükmü uyarınca, *“Fark tutar diğer rehin alacaklılarına öncelik sırasına ve hisselerine göre paylaştırılır. Aynı sırada olan rehin alacaklıları arasında o sıraya düşen tutar rehin alacaklılarının alacakları*

¹¹¹ Eleştiriler için bkz.: Hasırcı, **a.g.e.**, s. 252-253.

¹¹² Gümüş, **a.g.e.**, s. 211.

¹¹³ **A.e.**

¹¹⁴ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 150; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 216.

¹¹⁵ TRK m.14 f.1 (a) bendinde borçlu yerine rehin veren ibaresinin kullanılmasına yönelik eleştiriler için bkz.: Öz, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu**, s. 178-179; Gümüş, **a.g.e.**, s. 211.

¹¹⁶ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 150-151.

oranında dağıtılır. Alacağının bir kısmını veya tamamını alamayan diğer rehin alacaklılarına rehin açığı belgesi düzenlenerek verilir.” Hemen belirtilmelidir ki, rehin konusu taşınır üzerinde tek bir rehin alacaklısı olması hâlinde, rehinli taşınırın mülkiyetinin devrine ilişkin TRK’de ve Uygulama Yönetmeliği’nde herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Kanaatimizce, rehinli taşınır üzerinde tek bir rehin alacaklısı olması ve rehin alacaklısının alacağının, rehinli taşınırın değerinden az olması hâlinde, rehin alacaklısının, aradaki değer farkını icra dairesine yatırdıktan sonra rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep edebileceğinin kabulü gerekir.¹¹⁷

c. Alacağını Varlık Yönetim Şirketlerine Devretme Hakkı

TRK m.14 f.1 (b) bendi uyarınca, TRK kapsamındaki borçların süresinde ifa edilmemesi hâlinde rehin alacaklısının sahip olduğu diğer bir hak, rehinle teminat altına alınan alacağın varlık yönetim şirketlerine devredilmesidir.¹¹⁸

Varlık yönetim şirketlerinin genel esasları BankK m.143 hükmünde, varlık yönetim şirketlerinin kuruluş ve faaliyetlerine ilişkin usul ve esaslar ise, Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik¹¹⁹,’te düzenlenmektedir. Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik m.3 f.1 (g) bendi uyarınca, varlık yönetim şirketi, “*Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu*¹²⁰, bankalar¹²¹ ve diğer mali kurumların¹²² alacakları ile

¹¹⁷ Bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 217; Baydak, **a.g.e.**, s. 237.

¹¹⁸ Söz konusu hakkın birinci derece alacaklıya tanınmış olduğu yönünde bkz.: Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 152. Aksi yönde bkz.: Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 217, dñn. 627. Kanaatimizce, yalnızca birinci derece veya sıradaki alacaklılar değil tüm rehin alacaklıları, rehinle teminat altına alınan alacaklarını varlık yönetim şirketlerine devredebilir.

¹¹⁹ RG. 01.11.2006, S. 26333.

¹²⁰ BankK m.111 f.1 hükmü uyarınca, “*Bu Kanun ve ilgili diğer mevzuat ile verilen yetkiler çerçevesinde tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunması amacıyla, mevduatın ve katılım fonlarının sigorta edilmesi, fon bankalarının yönetilmesi, mali bünyelerinin güçlendirilmesi, yeniden yapılandırılması, devri, birleştirilmesi, satışı, tasfiyesi, fon alacaklarının takip ve tahsili işlemlerinin yürütülmesi ve sonuçlandırılması, fon varlık ve kaynaklarının idare edilmesi ve Kanunla verilen diğer görevlerin ifası için kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve mali özerkliğe sahip Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu kurulmuştur*”

¹²¹ Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik m.3 f.1 (a) bendi uyarınca, banka, BankK m.3’te belirtilen bankaları ifade etmektedir. Buna göre, mevduat bankaları ve katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları bu kapsamdadır.

diğer varlıklarının satın alınması, tahsili, yeniden yapılandırılması ve satılması amacına yönelik olarak faaliyet göstermek üzere bu Yönetmelik hükümlerine göre izin alarak kurulan şirketleri,” ifade eder. Varlık yönetim şirketlerinin faaliyet alanı ise, aynı yönetmeliğin 11’inci maddesinde düzenlenmektedir. İlgili hüküm uyarınca, “banka, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, diğer mali kurumlar ve kredi sigortası hizmeti veren sigorta şirketlerinin söz konusu hizmetlerinden doğan alacakları ile diğer varlıklarının satın alınması, satın alınan alacakların tahsili” varlık yönetim şirketlerinin faaliyet alanını oluşturur.

Buna karşılık, TRK m.3 ve Uygulama Yönetmeliği m.10 f.1 hükümleri uyarınca; kredi kuruluşları, tacirler ve esnaflar TRK kapsamında rehin alacaklısı olabilir. Bu noktada, TRK kapsamında rehin alacaklısı olan tarafın varlık yönetim şirketlerinin faaliyet alanı kapsamında işlem yapabileceği kişiler arasında yer almaması hâlinde, alacağını varlık yönetim şirketine devredip devredemeyeceği sorusu akla gelebilecektir. Kanaatimizce, TRK’nin açık hükmü sebebiyle, TRK kapsamında kurulan rehin hakkının alacaklısı sıfatına sahip kişiler, rehinle teminat altına alınan alacaklarını varlık yönetim şirketlerine devredebilecektir.¹²³

Alacağın varlık yönetim şirketine devredilmesi, rehinle teminat altına alınan alacağın tahsili için rehne başvurma yollarından biri değildir. Alacağın varlık yönetim şirketine devredilmesinde, alacağın temliki işlemi vardır.¹²⁴ Böylelikle, TBK m.189 f.1 uyarınca, alacağın devredilmesi sonucunda rehin hakkı alacağı devralan kişiye geçer. Alacağın devri üzerine varlık yönetim şirketleri, rehin alacaklısının rehin sırasına sahip olur (TRK m.14 f.1 (b) bendi).

Hemen belirtilmelidir ki, alacağın varlık yönetim şirketlerine devrini düzenleyen TRK m.14 hükmü, “temerrüt sonrası haklar” başlığını taşımaktadır. Bununla birlikte, rehin alacaklısı, rehinle teminat altına alınan alacağı üzerindeki tasarruf yetkisi çerçevesinde, alacağını varlık yönetim şirketlerine ve hatta üçüncü

¹²² Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik m.3 f.1 (b) bendi uyarınca, diğer mali kurumlar, “*Ana faaliyet konuları para ve sermaye piyasaları olan ve bu konulardaki özel kanunlara göre izin ve ruhsat ile faaliyet gösteren kurumlardan, finansal kiralama şirketleri, faktoring şirketleri, finansman şirketleri ve varlık yönetim şirketleri gibi finansman sağlama veya ödünç para verme işleriyle iştigal eden tüzel kişileri,*” ifade eder.

¹²³ Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 43; Bilgin, **a.g.e.**, s. 643; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 219-220. Aksi yönde bkz.: Gümüş, **a.g.e.**, s. 223; Kara, **a.g.e.**, s. 91.

¹²⁴ Öz, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu**, s. 182.

kişilere devretme yetkisine sahiptir.¹²⁵ Nitekim rehin alacaklısının alacağını varlık yönetim şirketleri yanı sıra üçüncü kişilere de devredebileceği hususuna Uygulama Yönetmeliği m.41 f.1’de de yer verilmiştir. Rehin alacaklısı, genel hükümler çerçevesinde, rehinle teminat altına alınmış alacağını üçüncü kişilere temlik edebileceğinden, “alacağın sadece varlık yönetim şirketlerine devredilebileceği” izlenimi yaratan TRK m.14 f.1 (b) bendinin bu kapsamda yeniden gözden geçirilmesinin isabetli olacağı kanaatindeyiz.

d. Kiralama ve Lisans Hakkı

Borçlunun temerrüde düşmesi durumunda rehin alacaklısının sahip olduğu diğer bir hak, rehin konusu taşınır varlık üzerinde kiralama ve lisans hakkı kullanabilmesidir (TRK m.14 f.1 (c) bendi).¹²⁶ Rehin alacaklısı, kiralama ve lisans hakkını zilyetliğin devrine konu olmayan taşınır varlıklar üzerinde kullanabilir.¹²⁷

¹²⁵ **A.e.**, s. 182; Gümüş, **a.g.e.**, s. 222; Kara, **a.g.e.**, s. 91. Doktrinde bir görüşe göre ise, TRK m.14 f.1 (b) bendi uyarınca, borçlunun borcunu ödemedede temerrüde düşmesi hâlinde, rehin alacaklısı, alacağını yalnızca varlık yönetim şirketlerine devredebilecektir. Bu görüşe göre, rehin alacaklısının müaccel veya muaccel bir alacağını üçüncü bir kişiye devretmesinde herhangi bir engel bulunmamakla birlikte, TRK kapsamında rehin alacaklısının, alacağın tahsili aşamasında artık rehinle teminat altına alınmış alacağını varlık yönetim şirketleri dışındaki üçüncü kişilere devretmesi mümkün değildir. Bilgin, **a.g.e.**, s. 643, dpn. 55.

¹²⁶ Söz konusu hakkın birinci derece alacaklıya tanınmış olduğu yönünde bkz.: Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 153.

¹²⁷ Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu m.78 f.1 kapsamında teminat alacaklısı temerrüt sonrasında, rehinli varlığı, (mahkeme veya Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu’nu kabul eden devlet tarafından belirlenecek başka bir yetkili makama) başvuruda bulunarak veya böyle bir başvuruda bulunmaksızın, satmak veya farklı bir şekilde devretmek, kiralamak veya lisans vermek hakkına sahiptir. Teminat alacaklısı bu haklarından birini (mahkeme veya Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu’nu kabul eden devlet tarafından belirlenecek başka bir yetkili makama) başvuruda bulunarak kullanmak isterse satış, devir, kira veya lisans hakkının usul, yöntem, zaman, yer ve diğer hususları (Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu’nu kabul eden devlet tarafından belirlenecek kurallara göre) tayin edilecektir (Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu m.78 f.2). Teminat alacaklısı bu haklarından birini (mahkeme veya Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu’nu kabul eden devlet tarafından belirlenecek başka bir yetkili makama) başvuruda bulunmaksızın kullanmak isterse rehinli varlıkların münferiden, grup olarak veya topluca satış, devir, kira veya üzerlerinde lisans hakkı kurulması da dâhil olmak üzere satış, devir, kira veya lisans hakkının usul, yöntem, zaman, yer ve diğer hususları teminat alacaklısı tarafından tayin edilebilecektir (Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu m.78 f.3). Teminat alacaklısı bu haklarını (mahkeme veya Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu’nu kabul eden devlet tarafından belirlenecek başka bir yetkili makama) başvuruda bulunmaksızın kullanmak isterse, bu niyetini, teminat veren ve borçluya; en azından bildirim teminat verene gönderilmeden

“Fikri ve sınai haklar”, “kiracılık hakkı”, “ticaret unvanı” ve “işletme adı” TRK kapsamında rehnedilebilecek zilyetliğin devrine konu olmayan taşınır varlıklara örnek teşkil edebilir. Zilyetliğin devrine konu olmayan rehinli varlıklardan kiralanması mümkün olanlarda kiralama, lisans verilmesi elverişli olanlarda ise lisans verilmesi talep edilebilecektir.¹²⁸

Uygulama Yönetmeliği m.41 f.2 hükmü uyarınca, rehin alacaklısı kiralama ve lisans hakkını doğrudan kendisi kullanabileceği gibi bu hakları üçüncü kişilere de kullandırabilir. Lisans ve kiralamadan elde edilen gelir, borcu karşılamaya yetecek düzeye ulaşmıyca kadar rehin alacaklısı kiralama ve lisans hakkını kullanmaya devam edebilir. Bu düzeye ulaşıldıktan sonra ise, kiralama ve lisans hakkı sona erer.

e. Genel Hükümler Yoluyla Takip Başlatma Hakkı

TRK m.14 f.1 (ç) bendi uyarınca, borçlunun temerrüdü hâlinde, rehin alacaklısı, genel hükümler yoluyla takip yapabilir.

7099 sayılı Kanun m.31 ile TRK m.14’te yapılan değişiklikle birlikte, “genel hükümler çerçevesinde takip başlatma hakkının”, borçlunun temerrüdü hâlinde rehin alacaklısının sahip olduğu seçimlik bir hak olduğu hususu açıklığa kavuşturulmuştur. Böylelikle, TRK m.14 f.1’de sayılan diğer haklara başvurmadan genel hükümler yoluyla takip yapıp yapılamayacağına ilişkin tartışma sona ermiştir.¹²⁹

(Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu’nu kabul eden devlet tarafından belirlenecek kısa bir süre) önce rehinli taşınır varlık üzerinde hak sahibi olduğunu teminat alacaklısına yazılı olarak bildiren diğer kişilere; en azından bildirim teminat verene gönderilmeden (Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu’nu kabul eden devlet tarafından belirlenecek kısa bir süre) önce rehinli taşınır varlık üzerindeki teminat hakkını sicile bildiren diğer teminat alacaklılarına; ve rehinli taşınır varlığın zilyetliği teminat alacaklısına geçtiği sırada söz konusu varlığın zilyetliğini elinde bulundan diğer teminat alacaklılarına bildirmekle yükümlüdür (Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu m.78 f.4).

Görüldüğü üzere, Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu kapsamında teminat alacaklısı, teminat veren ve borçlu da dâhil olmak üzere model kanunun 78’inci maddesinin 4’üncü fıkrasında sayılan kişilere bildirimde bulunmak suretiyle, rehinli varlığı satmak, devretmek, kiralamak ve lisans vermek haklarına sahiptir. Ayrıca, TRK’nin aksine kiralama ve lisans hakkının zilyetliğin devrine konu olabilen taşınır varlıklar üzerinde kullanılması mümkündür.

¹²⁸ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 153.

¹²⁹ 7099 sayılı Kanun m.31 ile TRK m.14’te yapılan değişiklik öncesindeki tartışmaya ilişkin olarak bkz.: Üçüncü Bölüm/I/C/4/a.

Bununla birlikte, “genel hükümler çerçevesinde takip” ifadesinden, “haciz ve borçlu iflasa tabi ise iflas yoluyla takibin” mi yoksa “rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takibin” mi anlaşılması gerektiği hususu bu değişiklik ile de açıklığa kavuşturulmamıştır. 7099 sayılı Kanun m.31 ile TRK m.14’te yapılan değişiklik öncesinde, TRK m.14’ün lafzı, genel hükümler yoluyla takip yapılabilmesi için rehin konusu taşınırın mülkiyetinin devri talebinde bulunulması gerektiği izlenimi uyandırıyor. Doktrinde bir görüşe göre, genel hükümlere göre takip ifadesinden haciz ya da iflas yoluyla takibin anlaşılması gerektiği savunulmaktaydı. Bu görüşe göre, rehin alacaklısının rehinli taşınırın mülkiyetini kazandıktan sonra aynı taşınır için rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip başlatması eşyanın doğasına aykırı olacağından rehin konusunun mülkiyetinin devri üzerine rehin alacaklısının tahsil edilemeyen alacak miktarının bulunması hâlinde, haciz veya iflas yoluyla takibe başvurulabileceği belirtilmekteydi.¹³⁰

Bununla birlikte, genel hükümler yoluyla takip başlatma hakkının, borçlunun temerrüdü hâlinde rehin alacaklısına tanınan seçimlik haklardan biri olduğu hususu, 7099 sayılı Kanun m.31 ile TRK m.14’te yapılan değişiklik ile birlikte netlik kazanmıştır. Ayrıca, yukarıda belirtildiği üzere¹³¹, İİK m.45 hükmü uyarınca, rehinle temin edilen alacaklar bakımından, kural olarak, rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip başlatma mecburiyeti bulunmaktadır. Bu nedenle, borçlunun temerrüde düşmesi durumunda rehin alacaklısı, TRK m.14 f.1 (ç) bendi uyarınca, rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip yapabilecektir.

Rehnin paraya çevrilmesi yoluyla yapılacak takip sonucunda elde edilen meblağ, rehin alacaklısının alacağını karşılamaya yetmediği takdirde, rehin alacaklısı ancak bu hâlde, kalan alacağı için haciz veya borçlu iflasa tabi ise iflas yoluyla takip başlatabilecektir.¹³²

Mülga TİRK m.17 hükmünde, ticari işletmenin veya münferit unsurlarının paraya çevrilmesinde İİK’nin taşınır rehninin paraya çevrilmesine ilişkin düzenlemelerinin uygulanacağı belirtilmekteydi. TRK’de ise, rehnin paraya çevrilmesine ilişkin olarak İİK hükümlerine atıf yapılmamıştır. Bununla birlikte,

¹³⁰ Bilgin, **a.g.e.**, s. 651-652.

¹³¹ Önce rehne başvurma kuralına ilişkin olarak bkz.: Üçüncü Bölüm/I/C/4/b/(1).

¹³² Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 223.

Uygulama Yönetmeliği m.41 f.4 hükmü uyarınca, “*Temerrüt sonrası hakların kullanımında hakkında hüküm bulunmayan hâllerde, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunun ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla ilamsız takip hükümleri kıyasen uygulanır.*” Benzer şekilde, Uygulama Yönetmeliği m.42’de, TRK ve Uygulama Yönetmeliği’nde hüküm olmayan durumlarda, İİK’nin ipoteğin paraya çevrilmesi hakkında hükümlerinin kıyasen uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Bu nedenle, TRK m.14 f.1 (ç) bendi kapsamında rehinin paraya çevrilmesi yoluyla yapılacak takipte ipoteğin paraya çevrilmesine ilişkin kuralların kıyasen uygulanması gerekir.¹³³

5. Terkin Yükümlülüğü

TRK m.15 f.1 hükmü uyarınca, rehin alacaklısı, rehinle temin edilen alacağın son bulması durumunda rehin kaydının rehinli taşınır sicilinden terkin talebinde bulunur. 7099 sayılı Kanun m.32 ile TRK m.15 f.1’de yapılan değişiklikle birlikte, rehinin terkinini talep etme süresi, “yabancı hukuka tabi rehin alacaklısı” bakımından otuz, “Türk hukukuna tabi rehin alacaklısı” bakımından ise, on beş iş günü olarak belirlenmiştir.

Rehin kaydının rehinli taşınır sicilinden terkin talebinde bulunma yükümlülüğünü yerine getirmeyen rehin alacaklısı, rehin veren veya borçlunun şikâyeti üzerine teminat altına alınan borç tutarının onda biri oranında idari para cezası ile cezalandırılır (TRK m.15 f.1).¹³⁴ Rehin alacaklısının, süresi içinde terkin talebinde bulunmaması hâlinde, borcunu ödeyen ve bunu belgeleyen borçlu, rehinin terkinini talep edebilir (TRK m.15 f.3). Görüldüğü üzere, TRK m.15 f.3 hükmü, borçlunun, borcunu ifa etmesi ile alacağın son bulması ve borcun ödendiğini

¹³³ A.e., s. 222.

¹³⁴ Rehin alacaklısının terkin yükümlülüğünü yerine getirmemesi hâlinde uygulanacak olan idari para cezasını düzenleyen Sicil Yönetmeliği m.29 f.5 uyarınca, “...yükümlülüğünü yerine getirmeyen rehin alacaklısına, rehin verenin bildirim üzerine borç tutarının belirli olması halinde bu tutarın onda biri; borç tutarının belirli olmaması halinde güvence miktarının onda biri oranında idari para cezası Bakanlık tarafından uygulanır.” Görüldüğü üzere, rehin alacaklısının terkin yükümlülüğünü yerine getirmemesi hâlinde uygulanacak olan idari para cezasını düzenleyen TRK m.15 f.1’de borç tutarının belirli olup olmamasına göre bir ayırım yapılmamış olmasına rağmen, Sicil Yönetmeliği m.29 f.5’te bu yönde bir ayırım yapılmıştır. Bu hususa ilişkin eleştiriler için bkz.: Göle/Aydoğan, a.g.e., s. 47, dpn. 76.

belgelemesi hâlinde terkin talebinde bulunabileceği şeklinde kaleme alınmıştır. Bununla birlikte, alacak, borcun ifası dışında da sona erebileceğinden söz konusu hükmün yeniden değerlendirilmesi isabetli olacaktır.¹³⁵

Borcun ödenmiş olduğunu tevsik eden belgelerin neler olduğu hususuna ise TRK’de yer verilmemiştir. Sicil Yönetmeliği m.29 f.1 (b) bendinde ise, rehin verenin borcun son bulduğunu belgeleyen mahkeme kararı ile rehin hakkının rehinli taşınır sicilinden terkinini talep edebileceği düzenlenmiştir.¹³⁶

Ayrıca, borcu sona eren borçlunun bu durumu tevsik etme imkânı olmaması veya sicil yetkilisinin sunulan belgeyi yeterli bulmaması hâlinde, borçlu, mahkemeye başvurarak rehin hakkının sona erdiğini tespit ettirebilir ve rehin kaydının buna bağlı olarak terkin edilmesini talep edebilir.¹³⁷

II. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Sona Ermesi

TRK hükümleri uyarınca tesis edilen rehin hakkı, “rehinle güvence altına alınan alacağın sona ermesi”, “ tarafların rehni sona erdirme hususunda anlaşması”, “belirlenen sürenin sona ermesi”, “rehinli taşınırın mülkiyetinin iyi niyetle iktisap edilmesi”, “rehinli taşınır varlığın yok olması”, “rehin kaydının terkinini”, “rehin alacaklısının TRK m.14’te kendisine tanınan hakları kullanması” ve “rehnin paraya çevrilmesi” nedenleriyle sona erer. Bu kapsamda, ticari işlemlerde taşınır rehninin sona ermesi, “alacağa bağlı olarak sona erme” ve “alacaktan bağımsız olarak sona erme” şeklinde iki gruba ayrılarak incelenecektir.

¹³⁵ TRK m.15 f.3’te yer alan “borcunu ödeyen” ifadesinin “borcu sona eren” şeklinde geniş yorumlanması gerektiği yönünde bkz.: Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 169.

¹³⁶ Sicil Yönetmeliği hükümlerinde “rehnin terkin edilmesi” ifadesi yerine hangi sebeple “rehin sözleşmesinin terkin edilmesi” ifadesinin kullanılmış olduğu anlaşılmamaktadır. Bkz.: Sicil Yönetmeliği m.5 f.1, m.9 f.1 (c) bendi, m.12 f.1, m.16 f.1, m.18 f.1, m.22 f.2, m.29.

¹³⁷ Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 169.

A. Alacağa Bağlı Olarak Sona Ermesi

Rehin hakkının alacağa bağlı bir hak olması sebebiyle, rehinle güvence altına alınan alacağın sona ermesi durumunda, kural olarak, rehin hakkı da son bulur. Nitekim asıl borcun ifa veya başka bir nedenle sona ermesi hâlinde, rehin gibi alacağa bağlı hak ve borçlar da sona ermiş olur (TBK m.131 f.1). Rehinle teminat altına alınan alacak; ifa, ibra, yenileme¹³⁸, alacaklı ile borçlu sıfatının birleşmesi, ifa imkânsızlığı, takas nedenlerinden biri ile sona erebilir (TBK m.131 vd.).

Hemen belirtilmelidir ki, alacağın zamanaşımına uğraması borcu sona erdiren bir sebep değildir. Zamanaşımı, borçluya defî hakkı verir. Böylece, borçlu zamanaşımı defîni ileri sürerek borcu ifadan kaçınabilir.¹³⁹ Bilindiği üzere, taşınır rehni hakkının varlığı, rehinle teminat altına alınan alacak için zamanaşımı işlemesine engel olmaz.¹⁴⁰ Taşınmaz rehninde ise, rehin hakkının tapu kütüğüne tescili üzerine rehin hakkının teminat altına aldığı alacak için zamanaşımı işlemez (TMK m. 864). TRK’de zamanaşımı hakkında herhangi bir hüküm bulunmamakla birlikte, TRK m.18 hükmünde TMK’nin taşınmaz rehni hükümlerine yapılan atıf gereği, rehin hakkının, rehinli taşınır siciline tescil edilmesi üzerine rehinle teminat altına alınan alacak için zamanaşımı işlemeyeceği sonucuna ulaşılabilecektir.¹⁴¹

TRK m.15 f.1 hükmü uyarınca, alacağın sona ermesi üzerine rehin alacaklısı, rehin kaydının rehinli taşınır sicilinden terkinini talep etmekle yükümlüdür. 7099

¹³⁸ TBK m.134 f.3 hükmü uyarınca, cari hesaplar bakımından yenilemeyle rehin hakkı sona ermez. Bkz.: Cansel, **Menkul Rehni**, s. 205; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 17; Acar, **Rehin Hukuku**, s. 213; Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 171.

¹³⁹ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 1311 vd.

¹⁴⁰ Bkz.: Birinci Bölüm/II/A.

¹⁴¹ Uygulama Yönetmeliği’nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik m.7 ile yürürlükten kaldırılmadan önce Uygulama Yönetmeliği m.23 hükmünde, rehin sözleşmesinin rehinli taşınır siciline tescilinden sonra rehinle teminat altına alınan alacak için zamanaşımı işlemeyeceği düzenlenmekteydi. Ayrıca, 7099 sayılı Kanun m.33 ile TRK m.18’de değişiklik yapılmadan önce TRK’de hüküm bulunmayan hâllerde TMK’nin taşınır rehnine ilişkin hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmekteydi. Uygulama Yönetmeliği m.23’te yer alan ve taşınmaz rehnine özgü olan düzenlemenin kanun hükmü ile düzenlenmek yerine ikincil mevzuat hükmü ile düzenlenmiş olması doktrinde haklı olarak eleştirilmekteydi. Bkz.: Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 44. Diğer yandan, taşınır rehni hakkının varlığının teminat aldığı alacak için zamanaşımı işlemesine engel olmaması (TBK m.159) ve TRK m.18’de değişiklik yapılmadan önce TMK’nin taşınır rehni hükümlerine yapılan atfı da göz önünde bulundurarak, Uygulama Yönetmeliği m.23 hükmünün TBK m.159 hükmünde aykırı olduğu da savunulmaktaydı. Bkz.: Antalya/Acar, **a.g.e.**, s. 170.

sayılı Kanun m.32 ile TRK m.15 f.1’de yapılan değişiklikle, terkin talebi; “Türk hukukuna tabi rehin alacaklısı” tarafından on beş iş günü, “yabancı hukuka tabi rehin alacaklısı” tarafından ise otuz iş günü içinde gerçekleştirilir.¹⁴² Rehin alacaklısının terkin talebinde bulunma yükümlülüğü yerine getirmemesi hâlinde, rehin alacaklısı hakkında rehin veren veya borçlunun şikâyeti üzerine teminat altına alınan borç tutarının onda biri oranında idari para cezası uygulanır (TRK m.15 f.1 ve Sicil Yönetmeliği m.29 f.5). Ayrıca, TRK m.15 f.3 ve Sicil Yönetmeliği m.29 f.4 hükümleri uyarınca, rehin alacaklısının, alacağın son bulması üzerine süresi içerisinde terkin talebinde bulunmaması hâlinde, borçlu, durumu belgeleyen mahkeme kararıyla terkin talebinde bulunabilir. Terkin işleminin gerçekleştirilmesi üzerine, durum, rehinli taşınır sicili tarafından rehin alacaklısına bildirilir.¹⁴³

B. Alacaktan Bağımsız Olarak Sona Ermesi

1. Rehnin Terkini

Ticari işlemlerde taşınır rehni, rehin sözleşmesinin rehinli taşınır siciline tescil edilmesiyle kurulur (TRK m.4 f.1). Benzer şekilde, rehin kaydının sicilden terkin edilmesi de ticari işlemlerde taşınır rehni hakkının sona ermesini sağlamaktadır. Nitekim Uygulama Yönetmeliği m.22 hükmünde, rehnin terkini rehin hakkının sona erme sebepleri arasında sayılmıştır.¹⁴⁴

¹⁴² “Türk hukukuna tabi rehin alacaklısı” ve “yabancı hukuka tabi rehin alacaklısı” ifadelerine ilişkin TRK ve ikincil mevzuatta herhangi bir tanıma yer verilmemiştir. Kanaatimizce, Türk vatandaşı gerçek kişiler ve Türk hukukuna göre kurulmuş ve faaliyet gösteren merkezi Türkiye’de bulunan tüzel kişiler, “Türk hukukuna tabi” olarak değerlendirilebilecektir. “Yabancı hukuka tabi kişiler” ise, yabancı uyruklu gerçek kişiler ile yabancı ülke hukuku uyarınca kurulmuş ve faaliyet gösteren tüzel kişiler olarak tanımlanabilecektir.

¹⁴³ Rehin alacaklısının terkin yükümlülüğüne ilişkin olarak bkz.: Üçüncü Bölüm/I/C/5.

¹⁴⁴ Hemen belirtilmelidir ki, rehin hakkının sicilden terkin edilmeden de sona ermesi mümkündür. Bkz.: Acar, **Rehin Hukuku**, s. 195.

Zira alacağın sona ermesi, rehinli taşınır varlığın yok olması, rehin hakkı için belirlenen sürenin sona ermesi gibi hâllerde, ticari işlemlerde taşınır rehni hakkı, sicilden terkin edilmeden sona erer. Bu durumda gerçekleştirilecek olan terkin, açıklayıcı niteliğe sahip olacaktır.

Sebebe bağıllık ilkesi gereği, rehnin terkinini hukuki bir sebebe dayanmalıdır.¹⁴⁵ Nitekim Sicil Yönetmeliği m.21 f.4 uyarınca, “*Tescil edilecek tüm hususlar ve bu hususlarda meydana gelen değişiklikler ile bu hususların terkin edilmesi işlemlerinin doğrulayıcı belgelere dayanması esastır.*” Örneğin, terkin talebi, rehin alacaklısına terkin talebinde bulunma borcu yükleyen bir borç ilişkisine dayanabilir. Bu kapsamda, rehin veren ve rehin alacaklısı rehin hakkının sona erdirilmesi, diğer bir ifadeyle, rehin hakkının sicilden terkin edilmesine ilişkin olarak sözleşme akdedebilir.¹⁴⁶

Tarafların terkin hususunda anlaşma sağlaması yanı sıra, rehin hakkı sahibinin tek taraflı talebi ile de rehin hakkının sicilden terkin edilmesi mümkündür.¹⁴⁷ Rehin alacaklısının rehin hakkından feragat etmesine ilişkin terkin talebi bakımından, rehin alacaklısının terkin işleminin gerçekleştirilmesi için sebep gösterme zorunluluğu bulunmadığı gibi terkin talebi, sicil idaresinin veya rehin verenin kabulüne de tabi değildir.¹⁴⁸

Rehnin terkinini talebinin usulüne ilişkin olarak TRK ve ikincil mevzuatta hüküm bulunmamaktadır. Bununla birlikte, TRK m.18 hükmü gereği, TRK’de

¹⁴⁵ A.e., s. 196.

¹⁴⁶ Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 596. Taşınmaz rehni hakkı sahibinin, terkin borcu olmasına rağmen, terkin talebinde bulunmaması hâlinde, rehin veren, mahkemeye başvurabilecektir. Hemen belirtilmelidir ki, mahkeme kararının mahiyeti doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre, mahkeme kararı kurucu niteliktedir. Dolayısıyla, rehin hakkı sicil dışı sona ermektedir ve terkin işlemi açıklayıcı niteliğe sahiptir. Bkz.: Helvacı, **İpotek Hakkı**, s. 407. Bize daha isabetli gelen başka bir fikir uyarınca ise, terkin işlemi rehin hakkının sona ermesi bakımından kurucu niteliktedir. Mahkeme kararı ise, rehin hakkı sahibinin terkinine ilişkin talebi yerine geçmektedir. Dolayısıyla, bu hâlde, taşınmaz maliki, mahkeme kararı ile taşınmazın tapu sicilinden terkinini talep edebilecektir ve taşınmaz rehni, terkin işlemi ile sona erecektir. Bkz.: Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 921; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 983; Acar, **Rehin Hukuku**, s. 200; Çetiner, **Taşınmaz Teminatı**, s.263.

TRK ve ikincil mevzuatta bu yönde açık bir hüküm bulunmamaktadır. TRK m.18 hükmü gereği TRK’de hüküm bulunmayan hâllerde TMK’nin taşınmaz rehnine ilişkin hükümleri uygulanacağından, taşınmaz rehni bakımından rehin alacaklısının terkin borcu olmasına rağmen terkin talebinde bulunmaması hâlinde, rehin verenin mahkemeye başvurması ve mahkeme kararının niteliğine ilişkin doktrindeki tartışmaların, TRK bakımından da anlam ifade edeceği kabul edilmelidir. Bu nedenle, TRK kapsamında rehin veren ve rehin alacaklısının rehin hakkının sona ermesi, diğer bir ifadeyle, rehnin sicilden terkin edilmesine yönelik olarak sözleşme akdetmiş olmasına rağmen, rehin alacaklısının terkin talebinde bulunmaması hâlinde, rehin veren mahkemeye başvurabilecektir. Taşınmaz rehni bakımından bu konuya ilişkin tartışmaları da göz önünde bulundurarak, mahkeme kararının yalnızca rehin verene terkin talebinde bulunma yetkisi verdiği ve terkin işleminin rehin hakkının sona ermesi bakımından kurucu niteliğe sahip olduğu kabul edilmelidir. Bkz.: Kara, **a.g.e.**, s. 114.

¹⁴⁷ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 919.

¹⁴⁸ Acar, **Rehin Hukuku**, s. 197.

hüküm bulunmayan hâllerde TMK'nin taşınmaz rehnine ilişkin hükümleri uygulanacaktır. Taşınmaz rehni, rehin hakkı sahibinin yazılı talebi ile tapu sicilinden terkin edildiğinden,¹⁴⁹ ticari işlemlerde taşınır rehni bakımından da terkin talebinin yazılı olarak rehinli taşınır siciline yöneltilmesi üzerine rehin hakkının sicilden terkin edilebileceği kabul edilmelidir.¹⁵⁰

Sicil Yönetmeliği m.22 f.2 hükmü uyarınca, kural olarak, rehin alacaklısı ve rehin alacaklısını temsil ve ilzama yetkili kişiler, rehin hakkının terkin talebinde bulunmaya yetkilidir. Bununla birlikte, yukarıda belirtildiği üzere, rehin alacaklısı veya rehin alacaklısını temsil ve ilzama yetkili kişilerin, rehinle teminat altına alınan alacağın son bulması üzerine süresi içerisinde terkin talebinde bulunmaması hâlinde, borçlu durumu tevsik eden mahkeme kararıyla terkin talebinde bulunabilecektir (TRK m.15 f.3 ve Sicil Yönetmeliği m.29 f.4).

Önemle belirtilmelidir ki, rehin hakkının alacağa bağlı olarak veya alacaktan bağımsız olmakla birlikte sicil dışında kendiliğinden sona erdiği hâller dışında terkin, yenilik doğurucu niteliktedir ve terkin işleminin tamamlanması üzerine rehin hakkı sona erer. Bu sebeple, terkin talebinin geçersiz olması hâlinde, terkin, rehin hakkını sona erdirmez. Geçersiz bir terkin talebi sonucu rehnin terkin edilmesi sebebiyle hakkı ihlâl edilmiş olan kişi, dava açarak rehin hakkının yeniden tescil edilmesini sağlayabilir.¹⁵¹

2. Belirlenen Sürenin Sona Ermesi

Rehin hakkının belirli bir süreye bağlı olarak kurulmuş olması hâlinde, sürenin sona ermesi ile rehin hakkı sona erer.¹⁵² Ticari işlemlerde taşınır rehni hakkının da süreye bağlı olarak kurulması mümkündür. Nitekim Uygulama Yönetmeliği m.21

¹⁴⁹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 919; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 596.

¹⁵⁰ Nitekim mülga TIRST m.10 f.1 (a) bendinde de rehin alacaklısının rehin kaydının terkinine yazılı olarak onay vermesi hâlinde, rehin kaydının silineceği düzenlenmişti. Bkz.: Antmen, **a.g.e.**, s. 86.

¹⁵¹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 921; Davran, **a.g.e.**, s. 33; Helvacı, **İpotek Hakkı**, s. 406; Acar, **Rehin Hukuku**, s. 196. Mülga TİRK döneminde benzer şekilde bkz.: Türker, **a.g.e.**, s. 111; Antmen, **a.g.e.**, s. 86.

¹⁵² Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 347; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 922.

f.1’de, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinde süre kaydı bulunması hâlinde rehin hakkının bu süre boyunca geçerli olacağı düzenlenmiştir. Aynı maddenin ikinci fıkrasında ise, borçlunun temerrüde düşmesi hâlinde, sözleşmede belirtilen sürenin sona erdiğini öne sürerek terkin talebinde bulunulamayacağı düzenlenmiştir.

Ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinde süre kaydı bulunması hâlinde de, bu sürenin sona ermesi ile rehin hakkı sona erer. Zira Uygulama Yönetmeliği m.22’de, belirlenen sürenin sona ermesi, rehin hakkının sona erme sebepleri arasında sayılmıştır. Sürenin sona ermesi hâlinde, sicildeki tescil maddi değerini kaybeder ve istem üzerine yapılan terkin açıklayıcı niteliğe sahip olur.¹⁵³

3. Mülkiyetin İyi Niyetle İktisap Edilmesi

TRK m.7 f.3 hükmü uyarınca, “*Bir taşınırın rehinli olduğunu bilmeyen veya bilmesi gerekmeyen iyi niyetli üçüncü kişinin iyi niyeti korunur*”. İyi niyeti korunacak kişiler, Sicil Yönetmeliği m.17 f.2’de belirlenmiştir. Buna göre, TRK kapsamında rehinli taşınır sicilini incelemekle yükümlü olmayan ya da ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesi taraf ehliyetine sahip olamaması nedenleriyle bir taşınır varlığın üzerinde rehin hakkı tesis edildiğini bilmeyen veya bilmesi gerekmeyen iyi niyetli üçüncü kişilerin iyi niyeti korunur.¹⁵⁴ İyi niyetli üçüncü kişinin rehinli taşınır varlık üzerinde mülkiyet hakkı elde etmesi hâlinde ise, rehin alacaklısı, söz konusu iyi niyetli üçüncü kişiye karşı talepte bulunamaz.

¹⁵³ Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 347; Helvacı, **İpotek Hakkı**, s. 409; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 598; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 922; Kara, **a.g.e.**, s. 74-75.

¹⁵⁴ Rehinli taşınır siciline yapılan tescilin iyi niyetli üçüncü kişiler üzerindeki etkisine ilişkin olarak bkz.: İkinci Bölüm/II/C/3. TRK m.7 f.3 hükmüne yönelik eleştiri için bkz.: Atakan, **a.g.e.**, s. 411-412.

4. Rehinli Taşınır Varlığın Yok Olması

Rehinli taşınırın yok olması hâlinde diğer aynı haklarla birlikte rehin hakkı da sona erer.¹⁵⁵ Rehin konusu taşınırın değerini tamamen kaybetmesi hâlinde de aynı sonuç doğacaktır. Zira rehinli taşınırın yok olması veya değerini tamamen kaybetmesi hâlinde rehin alacaklısı, rehin konusu taşınırı paraya çevirerek alacağını satış bedelinden tahsil etme imkânını yitirmektedir.¹⁵⁶

Benzer şekilde, rehinli taşınır varlığın tamamen yok olması veya değerini tamamen kaybetmesi hâlinde, ticari işlemlerde taşınır rehni de sona erer (Uygulama Yönetmeliği m.22).¹⁵⁷

Rehin konusunun yok olması hâlinde rehin veren lehine bir alacak hakkı özellikle sigorta tazminatı talep etme hakkı doğarsa, eşyanın yerine geçen değerlerin rehin hakkının kapsamında olup olmadığı sorusu gündeme gelebilecektir. Nitekim 7099 sayılı Kanun m.29 ile TRK m.7 f.1’de yapılan değişiklikle birlikte, rehinli taşınır varlığın gelecekteki her türlü faiz, sigorta gibi hukuki getirileri ile doğal ürün ve rehinli taşınır varlığın yerine geçen malların kendiliğinden ticari işlemlerde taşınır rehni kapsamına gireceği düzenlenmiştir. Benzer bir değişiklik, Uygulama Yönetmeliği’nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik m.5 ile Uygulama Yönetmeliği m.15 f.2’de yapılmıştır. Bu değişiklikle birlikte, rehinli taşınır varlığın sigorta ettirilmesi hâlinde rehin alacaklısının hakkının, sigorta tazminatı üzerinde de devam edeceği düzenlenmiştir.

¹⁵⁵ Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 498; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1034; Acar, **Rehin Hukuku**, s. 214.

¹⁵⁶ Cansel, **Menkul Rehni**, s. 201.

¹⁵⁷ Rehin hakkının sona erme nedenlerinin sıralandığı Uygulama Yönetmeliği m.22 hükmünde rehinli taşınır varlığın değerini tamamen kaybetmesi hâli sona erme nedeni olarak açıkça belirtilmemiştir. Bununla birlikte, rehinli taşınır varlığın değerini tamamen kaybetmesi hâlinde, rehin alacaklısı, rehin konusu taşınır varlığı paraya çevirerek alacağını satış bedelinden tahsil etme veya TRK m.14’te kendisine tanınan diğer haklardan yararlanma imkânını yitireceğinden, rehinli taşınır varlığın yok olması veya değerini tamamen kaybetmesi hâlinde rehin hakkının sona ereceğinin kabulü gerekir.

TRK kapsamında rehin konusu olabilecek varlıkların çok çeşitli olması sebebiyle rehin hakkının sona erme nedeni olarak “taşınır varlığın yok olması” ibaresi yerine “rehin konusunun rehin hakkına elverişliliğini kaybetmesi” ibaresinin kullanılmasının daha uygun olacağı yönünde bkz.: Kara, **a.g.e.**, s. 66-67.

7099 sayılı Kanun m.29 ile TRK m.7’de yapılan diğ er bir değişiklikle birlikte ise, bir üretim sürecinde değişikliğ e uğrayan taşınır varlık üzerindeki rehin hakkının akıbetine ilişkin düzenleme yapılmıştır. Benzer şekilde, Uygulama Yönetmeliği’nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik m.5 ile Uygulama Yönetmeliği m.15’de de değişiklik yapılmıştır. Buna göre, “*Bir üretim sürecinin, kullanıldığı taşınır varlıklarla birlikte rehnedilmesi halinde rehin, üretim sürecinde ve sonucunda gerçekleşecek olan alacak üzerinde aynı oranda ve sırada kendiliğinden tesis edilmiş sayılır. Buna ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.*” (TRK m.7 f.2). Söz konusu hükmün anlaşılmasının güç olması sebebiyle, bir üretim sürecinde değişikliğ e uğrayan taşınır varlık üzerindeki rehin hakkının akıbetine ilişkin olarak Uygulama Yönetmeliği m.15 f.3 hükmünün ayrıca değerlendirilmesi gerekir. Bu hükme göre, “*Bir üretim sürecinde kullanılan taşınırın rehnedilmesi halinde rehin, üretimin her aşamasında veya üretimin sonunda rehinli taşınırın yerini alan alacak üzerinde aynı oranda ve sırada kendiliğinden tesis edilmiş sayılır.*”

Böylece, bir üretim sürecine dâhil olan rehinli taşınır varlığın, süreç esnasında değişikliğ e uğraması, örneğin diğ er varlıklarla birleşmesi veya karışması hâlinde, rehinli taşınır varlığın yerini alan alacak üzerinde aynı oranda ve sırada kendiliğinden rehin hakkı tesis edilmiş sayılacaktır.

5. Rehin Alacaklısının Borçlunun Temerrüdü Sonrasında Sahip Olduğu Haklarını Kullanması

Mülga TİRK m.14 f.2’de borçlunun borcunu vadesinde ödememesi hâlinde, rehin alacaklısının rehin konusunun satış bedelinden alacağını tahsil edebileceği düzenlenmişti. Mülga TİRK m.17’de ise, ticari işletmenin veya münferit unsurlarının paraya çevrilmesinde İİK’nin taşınır rehninin paraya çevrilmesine ilişkin hükümlerinin uygulanacağı hükme bağlanmıştı. Mülga TIRST m.10 f.1 (c) bendi uyarınca ise, ticari işletme rehninin paraya çevrilmesi yoluyla sona ermesi hâlinde, rehin kaydının sicilden silinmesi gerekmektedir.

TRK tasarısında, “*rehin alacaklılarının rehin haklarını güvence altına almak amacıyla rehnin paraya çevrilmesi için etkin bir mekanizma kurulması*” TRK’nin

yürürlüğe konulma gerekçelerinden biri olarak gösterilmiştir.¹⁵⁸ Nitekim “Amaç ve Kapsam” başlıklı TRK’nin 1’inci maddesinde de “*rehnin paraya çevrilmesinde alternatif yollar sunulması suretiyle finansmana erişimin kolaylaştırılması*” TRK’nin amaçları arasında sayılmıştır.

Bu kapsamda, TRK m.14 f.1’de, borçlunun temerrüdü hâlinde rehin alacaklısının alacağını elde edebilmesi için rehnin paraya çevrilmesinin yanı sıra başka bazı hukuki yollara da başvurulabileceği düzenlenmiştir. Buna göre, borçlunun temerrüdü hâlinde rehin alacaklısı; “rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep etme hakkı”, “alacağını varlık yönetim şirketlerine devretme hakkı”, “zilyetliğin devrine konu olmayan varlıklar bakımından kiralama ve lisans hakkı” ve “genel hükümler çerçevesinde takip yapma diğer bir ifadeyle rehnin paraya çevrilmesi yoluna başvurma hakkına” sahiptir. Rehin alacaklısının söz konusu haklarını kullanması hâlinde ise, ticari işlemlerde taşınır rehni hakkı sona erecektir.¹⁵⁹

III. TRK’den Doğan Uyuşmazlıklarda Görevli ve Yetkili Mahkeme

Mülga TİRK m.22’de bu kanunun uygulanmasından doğan uyuşmazlıklarda ticaret sicilinin bulunduğu yer ticaret mahkemelerinin görevli olduğu düzenlenmişti. TRK’de ise, bu kanundan doğabilecek uyuşmazlıklarda görevli ve yetkili mahkemeye ilişkin olarak genel bir hükme yer verilmemiştir. Bununla birlikte, TRK’de özel bir yetki kuralı öngörülerek, rehinli taşınır varlığın değer tespiti bakımından rehin verenin yerleşim yerindeki sulh hukuk mahkemesi yetkili kılınmıştır (TRK m.13 f.2).¹⁶⁰

¹⁵⁸ Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Tasarısı (1/753) ile Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu, s. 7, (Çevrimiçi) <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss418.pdf> 08.12.2018.

¹⁵⁹ Borçlunun temerrüdü hâlinde rehin alacaklısının sahip olduğu haklara ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz.: Üçüncü Bölüm/I/C/4.

¹⁶⁰ Uygulama Yönetmeliği m.27 f.1’de, rehinli taşınırın zilyedinin rehinli taşınırın değerini düşüren davranışlarda bulunması hâlinde, ilgililer tarafından açılacak davalarda, rehinli taşınır bulunduğu yer mahkemesi; Uygulama Yönetmeliği m.34 f.1’de, sıra cetveline itiraz edilmesi amacıyla açılacak davalarda “rehinli taşınır varlığın bulunduğu yer veya rehin alacaklısının yerleşim yeri asliye hukuk mahkemesi” yetkili mahkeme olarak belirlenmiştir. TRK’de söz konusu

TRK’de, bu kanundan doğan uyuşmazlıklarda görevli ve yetkili mahkemeye ilişkin genel bir yetki kuralına yer verilmemesi sebebiyle, görevli ve yetkili mahkemenin genel hükümlere göre belirlenmesi gerekir.¹⁶¹

Buna göre, HMK m.2 hükmü uyarınca, “*Dava konusunun değer ve miktarına bakılmaksızın malvarlığı haklarına ilişkin davalarda, şahıs varlığına ilişkin davalarda görevli mahkeme, aksine bir düzenleme bulunmadıkça asliye hukuk mahkemesidir.*” Hemen belirtilmelidir ki, TRK’nin ticari hükümler içeren bir kanun olması sebebiyle, TRK’den doğan uyuşmazlıklarda görevli mahkemenin tespitinde TTK m.4 ve m.5 düzenlemelerinin de dikkate alınması gerekir.¹⁶² Buna göre, rehin veren ve rehin alacaklısının tacir olması hâlinde veya TTK m.4 f.1 (f) bendi uyarınca rehin alacaklısının kredi kuruluşu olması hâlinde taraflar arasındaki uyuşmazlıklar sebebiyle açılan davalar, TTK m.4 anlamında ticari dava teşkil edecektir. Dolayısıyla, söz konusu taraflar arasındaki uyuşmazlıklar bakımından görevli mahkeme, asliye ticaret mahkemeleri olacaktır (TTK m.5 f.1).¹⁶³ Görüldüğü üzere, TRK’den doğan uyuşmazlıklarda görevli mahkemenin tespit edilmesinde, her bir somut olayda ticari bir dava olup olmadığının uyuşmazlığın taraflarından hareketle tespit edilmesi gerekir.¹⁶⁴

TRK’de, bu kanundan doğan uyuşmazlıklarda yetkili mahkemeye ilişkin genel bir kural belirlenmemiş olması sebebiyle, yetkili mahkemenin genel hükümlere göre

hususlardan doğan uyuşmazlıklarda görevli ve yetkili mahkemeye ilişkin olarak herhangi bir hüküm bulunmamasına rağmen, görevli ve yetkili mahkemenin Uygulama Yönetmeliği hükümlerinde tayin edilmiş olması Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 142’nci maddesine aykırılık teşkil etmektedir. Zira söz konusu hüküm uyarınca, “*Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.*” Bu sebeple, görevli ve yetkili mahkemenin belirlenmesine ilişkin Uygulama Yönetmeliği hükümlerinin yürürlükten kaldırılması gerekmektedir.

¹⁶¹ Ayhan/Çağlar, **a.g.e.**, s. 205-206; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 223; Atakan, **a.g.e.**, s. 433.

¹⁶² Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 47; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 223.

¹⁶³ Arkan, **Ticari İşletme (2018)**, s. 69. Ayhan/Çağlar, bizim katılmadığımız bir biçimde, TRK’den doğan uyuşmazlıkların mutlak ticari dava sayılmayacağı, yalnızca her iki taraf için de ticari sayılan hususlardan doğan dava (nispi ticari dava) olarak nitelendirilebileceğini savunmaktadır. Yazar, yalnızca her iki tarafın tacir veya bir tarafın tacir diğer tarafın kredi kuruluşu olduğu durumlarda taraflar arasındaki uyuşmazlıklar bakımından asliye ticaret mahkemelerinin görevli olacağını belirtmektedir. Bkz.: Ayhan/Çağlar, **a.g.e.**, s. 206. Kanaatimizce, TTK m.4 f.1 (f) bendi uyarınca, bir tarafın kredi kuruluşu olduğu uyuşmazlıklardan doğan davalar mutlak ticari dava olarak kabul edilmelidir. Bu sebeple, rehin alacaklısının kredi kuruluşu olması durumunda rehin veren taraf tacir olmasa bile taraflar arasındaki uyuşmazlık mutlak ticari dava olarak kabul edilecek ve asliye ticaret mahkemeleri görevli olacaktır. Bkz.: Arkan, **Ticari İşletme (2018)**, s. 69.

¹⁶⁴ Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 47; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 224.

tespit edilmesi gerekir. Buna göre, HMK m.6 f.1 hükmü uyarınca, “*Genel yetkili mahkeme, davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerim yeri mahkemesidir.*” Ancak, HMK m.7 vd. hükümlerinde özel yetkili mahkemeler öngörülmüştür. Bu nedenle, TRK’den doğan uyuşmazlıklarda, somut olayın niteliğine göre HMK’nin ilgili hükümleri uyarınca yetkili mahkemenin tespit edilmesi gerekir.¹⁶⁵

¹⁶⁵ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 224. Buna göre; “davalının birden fazla olması hâlinde yetkili mahkemeye ilişkin HMK m.7”, “bir yerde geçici olarak oturanlara karşı açılacak davalarda yetkili mahkemeye ilişkin HMK m.8”, “Türkiye’de yerleşim yerinin bulunmaması hâlinde yetkili mahkemeye ilişkin HMK m.9”, “sözleşmeden doğan davalarda yetkili mahkemeye ilişkin HMK m.10”, “karşı davada yetkili mahkemeye ilişkin HMK m.13”, şubeler ve tüzel kişilerle ilgili davalarda yetkili mahkemeye ilişkin HMK m.14” hükümlerinin, TRK’den doğan uyuşmazlıklarda yetkili mahkemenin tespitinde dikkate alınması gerekecektir.

SONUÇ

Teslime bağı taşınır rehninin uygulamada ortaya çıkardığı sorunların giderilmesi amacıyla, Türk hukukunda ilk kez mülga TİRK'nin yürürlüğe girmesiyle birlikte işletmeler üzerinde sicile tescil yoluyla rehin kurulması mümkün hâle gelmiştir. Mülga TİRK ile getirilen ticari işletme rehni sisteminin beklenti ve ihtiyaçları karşılayamaması üzerine ise, 6750 sayılı TRK ile ticari işlemlerde taşınır rehni sistemi yürürlüğe girmiş ve 1447 sayılı TİRK ilga edilmiştir. Bu sebeple, çalışmamızda ticari işlemlerde taşınır rehni düzenlemesi yeri geldikçe mülga TİRK hükümleri ile karşılaştırma yapılarak incelenmiştir.

Bunun yanı sıra, son yıllarda taşınırların teslimine bağı olarak rehne ilişkin genel hukuk kuralının uygulamada ortaya çıkardığı sorunlar uluslararası boyutta da ele alınmaya başlanmış ve bu doğrultuda çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu kapsamda yapılan çalışmalardan biri ise, Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu'dur. TRK'nin hazırlanması sürecinde Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu'ndan etkilenildiği düşünülse de TRK ve Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu hükümleri arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Nitekim ticari işlemlerde taşınır rehni kapsamında elektronik bir sicil oluşturulması, rehne konu olabilecek taşınır varlıkların kapsamının genişletilmesi, öncelik ilkesinin benimsenmesi gibi hususlar bakımından Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu sisteminden yararlanılmış olmakla birlikte, sicile yapılan kayıtların işlevi, rehinli taşınır varlığın devri hâlinde benimsenen prensip gibi önemli hususlar uluslararası düzenlemelerden farklı olarak düzenlenmiştir.

TRK'nin yürürlükte bulunduğu iki yılı aşkın süre boyunca ticari işlemlerde taşınır rehni büyük bir talep görmüş ve özellikle küçük ve orta büyüklükteki işletmelere yüksek miktarda finansman sağlanmıştır. Bu sebeple, ticari işlemlerde taşınır rehni sisteminin özellikle tacir, esnaf ve çiftçilerin finansmana erişim imkânını artırmış olması olumlu bir gelişmedir. Nitekim 1447 sayılı TİRK, ticari işletme rehni sisteminin yürürlükte bulunduğu süre boyunca yoğun bir talep görmediği ve beklentileri karşılayamadığı gerekçesiyle ilga edilmiştir. Bununla birlikte, TRK ve ikincil mevzuat hükümleri arasında uyumsuzluklar bulunması, TRK'de

düzenlenmeyen bazı hususların ikincil mevzuat hükümlerinde düzenlenmiş olması, TRK'nin hazırlanması sürecinde uluslararası çalışmalar incelenmiş olmakla birlikte TRK'de bu düzenlemelerden ayrılan birçok hükmün bulunması sebepleriyle ticari işlemlerde taşınır rehni sisteminin eleştiriye açık yönleri bulunmaktadır. Bu sebeple, tez çalışmamızda, TRK hükümlerine benzeyen ve bu hükümlerden ayrılan yönlerin gösterilmesi amacıyla mülga TİRK hükümleri yanı sıra Teminat İşlemlerinde UNCITRAL Model Kanunu hükümlerine de yer verilmeye çalışılmıştır.

Çalışmamızda, “taşınır rehni kavramı”, “taşınır rehnine hâkim olan ilkeler”, “taşınır rehni türleri ve bu doğrultuda özellikle ticari işlemlerde taşınır rehni”, “ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesi”, “rehinli taşınır sicili ve tescil”, “ticari işlemlerde taşınır rehninde sıra”, “rehin konusu taşınır varlıkların değer tespiti”, “tarafaların hak ve yükümlülükleri”, “rehin hakkının sona ermesi” ve “görevli ve yetkili mahkeme” konularına ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır.

TRK'nin yürürlüğe girmesiyle birlikte getirilen rehin sistemi, “teslimsiz sicilli taşınır rehni” türlerinden biridir. Bu doğrultuda, rehnin kamuya açıklığının sağlanması ve kolay bir şekilde takip edilebilmesi amacıyla rehinli taşınır sicili oluşturulmuştur. TRK kapsamında rehin hakkı, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin rehinli taşınır siciline tescil edilmesi ile kurulur. Bu kapsamda, rehin sözleşmesi, borçlandırııcı işlem niteliğindedir. Rehin sözleşmesinin sicile tescil edilmesiyle birlikte ise, tasarruf işlemi gerçekleştirilmiş ve böylece rehin hakkı tesis edilmiş olur. Dolayısıyla, rehin sözleşmesi “rehin hakkını tesis eden” bir sözleşme değil, bu hakkı tesis etmek amacıyla akdedilen bir sözleşmedir.

Ticari işlemlerde taşınır rehnine taraf olabilecek kişiler ise, TRK'de sınırlı olarak sıralanmıştır. Rehin sözleşmesinin alacaklı tarafını “kredi kuruluşlarının” oluşturması hâlinde, rehin veren “tacir”, “esnaf”, “çiftçi”, “üretici örgütü” ve “serbest meslek erbabı” olabilir. Ayrıca tacirler ve esnafların da kendi aralarında ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesi akdetmesine olanak tanınmıştır. Rehin sözleşmesine alacaklı sıfatıyla taraf olabilecek kredi kuruluşları ifadesiyle “BankK uyarınca faaliyette bulunan bankalar ve finansal kuruluşlar”, “6361 sayılı Kanun uyarınca faaliyet gösteren finansal kuruluşlar” ile “kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşları” ifade edilmektedir. Mülga TİRK döneminde ise, rehin sözleşmesi, “tüzel kişiliği haiz ve sermaye şirketi olarak kurulmuş kredi

müesseseleri”, “kredili satış yapan gerçek ve tüzel kişiliği haiz müesseseler” ve “kooperatifler” ile “ticari işletmenin maliki” arasında akdedilebilmekteydi. Görüldüğü üzere, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine taraf olabilecek kişilerin kapsamı mülga TİRK’ye kıyasen genişletilmiştir.

Ticari işlemlerde taşınır rehninde asıl borçlu olan kişi rehin verebileceği gibi, asıl borçlu lehine üçüncü bir kişinin rehin vermesi de mümkündür. Ticari işlemlerde taşınır rehninde kimlerin rehin veren sıfatına sahip olabileceği düzenlenmiş olmakla birlikte, üçüncü kişinin asıl borçlunun lehine rehin vermesi hâlinde bu kişinin de TRK’de belirtilen rehin veren sıfatına sahip olabilecek kimseler arasında yer alması gerektiği meselesine ilişkin TRK ve ikincil mevzuatta açık bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Teslime bağlı taşınır rehninin istisnasını teşkil eden ticari işlemlerde taşınır rehninin kapsamının bu denli genişletilmesi amaca aykırı bir yorum tarzı teşkil edeceğinden, asıl borçlu lehine rehin veren üçüncü kişinin de TRK kapsamında rehin veren sıfatına sahip olabilecek kişilerden biri olması gerektiği kabul edilmelidir. Konuya ilişkin olarak değerlendirilmesi gereken diğer bir husus ise, üçüncü kişinin TRK’de sayılmayan kişiler lehine rehin vermesinin mümkün olup olmadığıdır. Bu konuda TRK’de açık bir düzenleme bulunmamakla birlikte, Uygulama Yönetmeliği m.10 f.5 uyarınca, üçüncü kişi, yalnızca ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine rehin veren sıfatıyla taraf olabilecek kişiler lehine rehin verebilecektir. Hemen belirtilmelidir ki, kanunda herhangi bir düzenleme olmamasına rağmen, üçüncü kişiler tarafından lehine rehin tesis edilebilecek kişilerin kapsamının yönetmelik hükmü ile belirlenmesi isabetli bir düzenleme olmamıştır.

Ticari işlemlerde taşınır rehni hakkının tesis edilmesinin ardından rehinli alacağın TRK’de rehin alacaklısı olabilecek kişiler arasında sayılmayan bir kişiye devredilmesi hâlinde rehin hakkının varlığını sürdürüp sürdürmeyeceğine ilişkin TRK’de herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Bu kapsamda, rehin sözleşmesine taraf olabilecek kişiler bakımından getirilen sınırlamanın rehnin kuruluşu aşamasında geçerli olduğu rehin hakkının tesis edilmesinin ardından ise, rehinli alacağın üçüncü bir kişiye devredilebileceğinin kabulü gerekir.

TRK hükümleri doğrultusunda akdedilen rehin sözleşmesinin elektronik veya yazılı olarak düzenlenmesi gerekmektedir. Rehni sözleşmesinin rehinli taşınır sicili nezdinde tescilinin gerçekleştirilebilmesi için ise, elektronik olarak hazırlanan

sözleşmenin “elektronik imza” ile onaylanması, yazılı olarak hazırlanan sözleşmenin ise “imzalarının noter tarafından onaylanması” veya “rehin sözleşmesinin rehinli taşınır sicili yetkilisi huzurunda imzalanması” gerekmektedir. Mülga TİRK döneminde ise, rehin sözleşmesinin üzerinde rehin tesis edilen işletmenin kaydedildiği sicil çevresinde görev yapan bir noterce düzenlenmesi gerekmekteydi. Görüldüğü üzere, mülga TİRK kapsamında akdedilen rehin sözleşmesi aksine, TRK hükümleri uyarınca akdedilen rehin sözleşmesinin geçerliliği resmî şekle tabi değildir. Zira TRK uyarınca tesis edilen rehin hakkına ilişkin sözleşmenin geçerliliği adi yazılı şekil şartına tabidir. Böylece, TTK m.11 f.3 hükmü uyarınca ticari işletmeyi bir bütün olarak konu alan sözleşmeler bakımından öngörülen adi yazılı şekil şartına ilişkin düzenleme ile TRK hükümleri doğrultusunda akdedilen rehin sözleşmesinin şekline ilişkin düzenleme birbiriyle uyumlu hâle gelmiştir.

TRK hükümlerine göre rehnedilebilecek taşınır varlıklar örnekseme yoluyla sayılmıştır. Buna göre; “alacaklar”, “çok yıllık ürün veren ağaçlar”, “fıkri ve sınai mülkiyete konu haklar”, “ham madde”, “hayvan”, “her türlü kazanç ve iratlar”, “başka bir sicile kaydı öngörülmeleyen ve idari izin belgesi niteliğinde olmayan her türlü lisans ve ruhsatlar”, “kira gelirleri”, “kiracılık hakkı”, “menkul işletme tesisatı”, “sarf malzemesi”, “stoklar”, “tarımsal ürün”, “ticaret unvanı”, “işletme adı”, “ticari plaka”, “ticari hat”, “ticari proje”, “vagon”, “üçüncü kişilerin zilyetliğinde bulunan taşınır varlık, hak ve paylı mülkiyet hakları” ile “benzeri her türlü taşınır varlık ve hak” üzerinde rehin hakkı kurulması mümkündür.

Söz konusu taşınır varlıkların yanı sıra müstakbel taşınır varlıklar ve müstakbel alacaklar da TRK hükümleri uyarınca tesis edilen rehin hakkına konu edilebilir. Bununla beraber, “6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun” ile “5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’ndan doğan alacaklar” üzerinde TRK kapsamında rehin tesis edilmesi mümkün değildir. Ayrıca, yalnızca sözleşmeden kaynaklanan alacakların TRK hükümleri kapsamında rehnedilebileceğinin kabulü gerekir. Dolayısıyla, haksız fiil veya sebepsiz zenginleşmeden doğan alacaklar üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni hakkı tesis edilmesi imkânı bulunmamaktadır.

TRK’nin yürürlüğe girmesiyle birlikte, rehin konusunun zilyetliğinin devredilmesine ihtiyaç duyulmaksızın özel bir sicile tescil suretiyle üzerinde rehin

hakkı tesis edilebilecek unsurların sayısı artırılmıştır. Ayrıca, TİRK'nin yürürlüğü süresince tesis edilen işletme rehni aksine, işletmenin bütünün rehnedilmesine gerek duyulmaksızın taşınır varlıklar üzerinde münferiden rehin kurma imkânı getirilmiştir. Mülga TİRK kapsamında tesis edilen ticari işletme rehni aksine, TRK hükümleri uyarınca tesis edilen rehin hakkı bakımından, ticari işletme veya esnaf işletmesi üzerinde rehin tesis edilmesi istisnai nitelik taşımaktadır. Zira söz konusu işletmeler üzerinde TRK kapsamında rehin tesis edilebilmesi münferit taşınır varlıkların borcu karşılamaya yetmemesi hâlinde mümkündür. Öte yandan, Uygulama Yönetmeliği m.17 f.3 uyarınca, “borç miktarının belirli olması durumunda, üzerinde rehin kurulabilecek taşınır varlıkların borç miktarının tamamına ek olarak beşte birinden fazlasını karşılaması durumunda işletmeler bir bütün olarak rehnedilemez.” Kanaatimizce, kanunda düzenlenmeyen bu tür bir sınırlamanın uygulanması mümkün değildir. Ticari işletme veya esnaf işletmesinin bir bütün olarak rehne konu edilmesi durumunda rehlin kapsamının belirlenmesine ilişkin olarak ise, rehin hakkının tesisi esnasında işletmenin faaliyetine özgülenmiş tüm taşınır varlıkların rehlin kapsamında yer aldığı öngörülmüştür.

TRK hükümleri uyarınca rehnedilebilecek taşınır varlıklara ilişkin olarak açıklamalarımızın ardından rehne konu edilemeyecek unsurlara değinilmesinde fayda vardır. Bunlar; “sermaye piyasası araçları ile türev araçlara ilişkin finansal sözleşmeleri konu edinen rehin sözleşmeleri”, “mevduat rehni”, “tapu kütüğüne herhangi bir nedenle tescil edilen taşınırlar” ve “diğer kanunlar uyarınca özel bir sicile tescili zorunlu olan rehinlerdir”. Kanaatimizce, “tapu kütüğüne herhangi bir nedenle tescil edilen taşınırlar” ifadesinin “tapu kütüğünün beyanlar sütununa kaydedilen eklentiler” olarak anlaşılması gerekmektedir. “Diğer kanunlar uyarınca özel bir sicile tescili zorunlu olan rehinler” ise, kendi özel sicillerine yapılacak kurucu nitelikte tescille üzerlerinde rehin hakkı tesis edilen taşınırları ifade etmektedir. Bu sebeple, kendi özel sicillerine yapılacak tescilin rehin hakkının tesisi bakımından kurucu etkiye sahip olduğu motorlu taşıtlar, gemiler, hava araçları gibi taşınırlar üzerinde TRK kapsamında rehin tesis edilmesi mümkün değildir. Bununla birlikte, kendi özel sicillerine kayıtlı olmayan gemi ve hava araçları üzerinde kendi özel siciline yapılacak tescil suretiyle rehin tesis edilmemesi sebebiyle, bunlar üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni tesis edilebileceğinin kabulü gerekir. Ayrıca,

fikri mülkiyete konu haklar, marka, tasarım, patent ve faydalı model entegre devre topoğrafyası, ıslahçı hakkı ve alan adları gibi sınai mülkiyet hakları ticari işlemlerde taşınır rehnine konu edilebilecektir. Ancak, sınai mülkiyet hakları mevzuatı gereği garanti markası ve ortak markanın devri ve üzerlerinde lisans verilmesi için sicile kayıt gereklidir. Garanti markası ve ortak markanın rehni bakımından sicile kayıt şartı açıkça düzenlenmemekle birlikte, devir ve lisansa ilişkin söz konusu düzenleme gereği garanti markası ve ortak marka üzerinde TRK kapsamında rehin tesis edilmesinin mümkün olmadığı kabulü gerekir.

Rehin hakkının süresince değişkenlik göstermesi ve üzerlerinde rehin kurulması hâlinde işletmenin faaliyetlerini devam ettirmesine engel olabileceği sebebiyle üzerinde rehin tesis edilmesi mülga TİRK döneminde mümkün olmayan ham madde, sarf malzemesi ve stok gibi “işletmenin döner mal varlığının” rehnedilmesi TRK’nin yürürlüğe girmesiyle birlikte mümkün hâle gelmiştir. Mülga TİRK döneminde değerinin tespit edilmesinde yaşanan zorluklar nedeniyle ticari işletme rehni kapsamında yer almayan kiracılık hakkı üzerinde de ticari işlemlerde taşınır rehni tesis edilmesine olanak tanınmıştır.

TRK ile getirilen yeniliklerden bir diğeri ise, menkul işletme tesisatı üzerinde rehin tesis edilebilmesi için rehne konu edilecek unsurların rehin hakkının kurulması esnasında var olması ve işletmenin faaliyetine özgülenmiş olması şartının kaldırılmasıdır. Böylece, henüz işletmenin mal varlığında mevcut olmayan veya işletmenin faaliyetine özgülenmemiş taşınır işletme tesisatı, teslim edilmelerine gerek duyulmaksızın TRK hükümleri uyarınca sicile tescil edilerek rehnedilebilir. Ancak, rehnin paraya çevrilmesi anında söz konusu unsurların mevcut ve rehin verenin mülkiyetinde olması gerekir. Ayrıca, mülga TİRK kapsamında kurulan ticari işletme rehni aksine, ticari işlemlerde taşınır rehni bakımından taşınır işletme tesisatı üzerinde rehin tesisi zorunluluğu bulunmamaktadır.

Mülga TİRK’nin yürürlükte olduğu sürede, ticaret unvanı ve kullanılması hâlinde işletme adının rehnin kapsamına dâhil edilmemesi ve söz konusu unsurlar üzerinde münferiden rehin tesis edilmesi kural olarak mümkün değildi. TRK’nin yürürlüğe girmesiyle birlikte ise, söz konusu unsurların rehnin kapsamı dışında bırakılması veya üzerlerinde münferiden rehin kurulması mümkün hâle gelmiştir.

TRK kapsamında tesis edilen rehin hakkının sağladığı teminatın kapsamı ise; rehin konusu taşınır varlık, bütünleyici parça, doğal ürün ve hukuki getiri ile rehinli taşınır varlığın yerine geçen değerlerden oluşmaktadır. Eklentiler ise, genel rehin hukuku kuralının aksine, doğrudan ticari işlemlerde taşınır rehninin kapsamında yer almayıp tarafların anlaşması üzerine rehnin kapsamına dâhil edilebilir. Rehinle teminat altına alınan alacağın kapsamına ilişkin olarak ise, TRK’de herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Bu nedenle, TRK m.18’de taşınmaz rehni hükümlerine yapılan atıf gereği, rehinle teminat altına alınan alacağın kapsamının belirlenmesinde taşınmaz rehni hükümlerinden yararlanılır. Böylece; “anapara”, “takip giderleri”, “gecikme (temerrüt) faizi”, “sözleşme faizi” ve “zorunlu masraflar” ticari işlemlerde taşınır rehni ile teminat altına alınan alacağın kapsamında yer alacaktır.

Taraflar sözleşme serbestisi kapsamında diledikleri gibi sözleşmenin içeriğini belirleme imkânına sahiptir. Ancak, söz konusu serbestinin bazı sınırları bulunmaktadır. Bu kapsamda, taraflar TRK ve ikincil mevzuat hükümleri uyarınca belirlenen içeriğe uygun bir sözleşme hazırlamakla yükümlüdürler. Ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinde bulunması zorunlu unsurlar ise; “taraflara ilişkin bilgiler”, “borca ilişkin bilgiler”, “rehin konusu taşınır varlıklara ilişkin bilgiler” ve “tescil masraflarına ilişkin bilgiler” şeklinde sıralanabilecektir.

Yukarıda belirtildiği üzere, TRK hükümleri doğrultusunda tesis edilecek rehin hakkı, kanunda yer alan ilgili hükümler uyarınca düzenlenen sözleşmenin rehinli taşınır siciline tescil edilmesi üzerine doğar. Dolayısıyla, rehinli taşınır sicilinde gerçekleştirilen tescil kurucu niteliktedir. İyi niyetli üçüncü kişinin korunmasına ilişkin olarak TRK’nin değişikliğe uğramadan önceki hâlinde herhangi bir hüküm bulunmamaktaydı. Bununla beraber, 7099 sayılı Kanun ile TRK m.7 f.3’te yapılan değişiklikle birlikte, “bir taşınırın üzerinde rehin olduğunu bilmeyen veya bilmesi gerekmeyen iyi niyetli üçüncü kişinin” iyi niyetinin korunacağı hükme bağlanmıştır. İyi niyeti korunacak kişilerin kapsamı ise, Sicil Yönetmeliği m.17 f.2’de düzenlenmiştir. Buna göre, “...*Kanuna göre Sicili incelemekle yükümlü olmaması veya Kanunun 3 üncü maddesinde sayılan rehin sözleşmesi taraf ehliyetine sahip olamaması sebepleriyle bir taşınırın rehinli olduğunu bilmeyen veya bilmesi gerekmeyen iyi niyetli üçüncü kişinin iyi niyeti korunur.*”

Mülga TİRK döneminde, aynı işletmenin birden çok kez rehnedilmesi durumunda rehin hakları arasındaki öncelik ilişkisinin rehin hakkının tescil edilmesi anına göre tespit edileceği düzenlenmekteydi. Diğer bir ifadeyle, rehin hakları arasında sıra ilişkisinin ilerleme sistemine göre tayin edileceği kabul edilmekteydi. TRK'nin yürürlüğe girmesiyle birlikte ise, rehin sözleşmesinin tarafları, rehinler arasındaki sıra ilişkinin belirlenmesine ilişkin olarak ilerleme sisteminin yanı sıra sabit dereceler sistemini de tercih edebileceklerdir. İlaveten, taraflarca sabit dereceler sisteminin tercih edilmemesi hâlinde, rehin hakları arasında sıra ilişkisinin belirlenmesinde ilerleme sisteminin uygulanacağı düzenlenmiştir.

Mülga TİRK dönemindeki eksikliğin ticari hayatı olumsuz yönde etkileyebileceği düşüncesiyle TRK ve ikincil mevzuatta rehin konusu taşınırın değer tespitine ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Buna göre, taraflar, rehnin tesis edilmesinden önce bizzat veya yetkili mahkeme tarafından tayin edilecek eksper tarafından rehin konusu taşınırın değer tespitini yaptırabileceklerdir. Borçlunun temerrüde düşmesi hâlinde ise, değer tespiti işleminin gerçekleştirilmesi zorunlu olup rehin alacaklısı yetkili mahkemeden değer tespitinin gerçekleştirilmesini talep edilebilecektir. TRK m.13 f.2'de borçlunun temerrüdü hâli yanı sıra rehin konusu taşınır varlığın birleşmesi ve karışması hâlinde de değer tespitinin gerçekleştirilmesinin zorunlu olduğunu düzenlemektedir. Ancak, 7099 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonrasında rehinli taşınır varlığın birleşmesi ve karışmasına ilişkin düzenlemeler yürürlükten kaldırılmıştır. Bu sebeple, TRK m.13 f.2 hükmünün de yeniden düzenlenmesi ve birleşme ve karışma hâlinde değer tespiti yaptırılması zorunluluğunun madde metninden çıkarılması gerekmektedir.

TRK ve ikincil mevzuatta, rehin alacaklısı ve rehin verenin sahip olduğu birçok hak ve yerine getirmekle yükümlü olduğu yükümlülük düzenlenmiştir. Borçlunun temerrüdü hâlinde rehin alacaklısının sahip olduğu haklara özel olarak değinilmesinde fayda vardır. Zira mülga TİRK'den farklı olarak, TRK hükümleri uyarınca rehin alacaklısı sıfatına sahip olan kişiler, “genel hükümler yoluyla takip başlatma hakkı” yanı sıra birtakım seçimlik haklara sahiptir. Buna göre, borçlunun temerrüdü hâlinde rehin alacaklısı; “rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep etme”, “alacağını varlık yönetim şirketlerine devretme”, “kiralama ve lisans hakkını kullanma” haklarından birini tercih edebilecektir. İlaveten, rehin alacaklısı, “genel

hükümler çerçevesinde rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip başlatma hakkına” da sahiptir.

Birinci derece rehin alacaklısının sahip olduğu seçimlik haklardan biri olan “rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep etme hakkının” özel olarak incelenmesi gerekir. Öncelikle belirtilmelidir ki, bu hak İİK m.45’te öngörülen “önce rehne başvurma kuralını” ihlal etmemektedir. Zira İİK m.45 hükmü ile güdülen amaç, borçlunun rehinli malları dışında kalan diğer mallarının paraya çevrilerek elinden çıkması tehlikesinden korunmasıdır. Rehin alacaklısının borçlunun temerrüdü hâlinde sahip olduğu seçimlik haklarından birini kullanması durumunda ise, borçlu bu tehlike ile karşı karşıya kalmayacaktır. Bu nedenle, rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep etme hakkının kullanılması İİK m.45 hükmüne aykırılık teşkil etmemektedir. Rehinli taşınırın mülkiyetinin devri talebine ilişkin olarak üzerinde durulması gereken diğer bir husus ise, *lex commissoria* yasağıdır. Kanaatimizce, rehin alacaklısına bu tür bir hak tanınmış olması *lex commissoria* yasağına aykırılık teşkil etmemektedir. Çünkü rehin alacaklısının rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep etmesi hâlinde, alacaklı ile borçlu arasındaki denge bozulur. Ayrıca, genel hukuk kuralı gereği, rehin alacaklısının rehin konusu unsurunun kendisine değil onun değerine yönelmesi amaçlanır. Rehin alacaklısının, rehinli taşınırın mülkiyetini talep etmesi hâlinde ise, bu amaca aykırı hareket edilmiş olur. Önemle belirtilmelidir ki, Uygulama Yönetmeliği’nde rehinli taşınırın mülkiyetinin devri talebine ilişkin takip usulüne dair ayrıntılı hükümlere yer verilmiştir. Bununla birlikte, söz konusu hükümlerin pek çok aksayan yönü bulunmaktadır. Zira borçlunun temerrüdü sonrasında rehin alacaklısının sahip olduğu hakları düzenleyen TRK m.14 hükmü ile Uygulama Yönetmeliği hükümlerinin bir kısmı birbiriyle çelişmektedir. Ayrıca, kanun hükmü ile düzenlenmesi gereken bazı hususlar TRK’de düzenlenmek yerine Uygulama Yönetmeliği hükümleri ile düzenlenmiştir.

Ticari işlemlerde taşınır rehni hakkı, “alacağa bağlı olarak” veya “alacaktan bağımsız olarak” sona erebilir. Rehinle teminat altına alınan alacağa bağlı olmaksızın rehin hakkının sona ermesine yol açan hâller ise; “rehnin terkinin”, “belirlenen sürenin sona ermesi”, “mülkiyetin iyi niyetle iktisap edilmesi”, “rehinli taşınır varlığın yok olması” ve “rehin alacaklısının borçlunun temerrüdü sonrasında sahip olduğu haklarını kullanması” şeklinde sıralanabilecektir.

Mülga TÜRK’den doğan uyuşmazlıklar bakımından ticaret sicilinin bulunduğu yer ticaret mahkemelerinin görevli olduğu düzenlenmekteydi. TRK’den doğabilecek uyuşmazlıklar bakımından ise, görevli ve yetkili mahkemeye ilişkin olarak TRK’de genel bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle, bir uyuşmazlığın varlığı hâlinde görevli ve yetkili mahkemenin genel hükümlere göre tespit edilmesi gerekecektir.

KAYNAKÇA

- Acar, Faruk: **Rehin Hukuku Dersleri**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2015. (*Rehin Hukuku*)
- Acar, Faruk: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Bakımından Rehin Alanın ve Rehin Veren Hak ve Yükümlülüklerine Kısa Bir Bakış”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018**, Ed.: A. Lâle Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 191-198. (*Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni*)
- Adıgüzel, Burak: “6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu’nda Sermaye Piyasası Aracı Kavramı”, **Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi**, C. III, S. 1, 2017, s. 1-8.
- Akıncı, Sami: **Türk Hukukunda Gemi İpoteği**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1958.
- Akıntürk, Turgut: **Eşya Hukuku**, İstanbul, Beta, 2009.
- Akıntürk, Turgut / Ateş, Derya: **Borçlar Hukuku: Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri**, 27. Baskı, İstanbul, Beta, 2018.
- Akipek Öcal, Şebnem: “Taşınır Rehni Sözleşmeleri ve Sözleşmelerde Şekil”, **Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. V, S. 1, 2017, s. 81-92.
- Akkayan Yıldırım, Ayça: **Konut Finansmanı Sistemi Çerçevesinde İpotek**

Teminatlı Menkul Kıymetler, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2013.

Aksoy, Mehmet Ali:

“Yeni Bir Kurum Olarak Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni’nin Ticari İşletme Rehni ile Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi, **Ankara Barosu Dergisi**, Ed. Mustafa Bayram Mısır, S. 1, Ankara, 2018, s. 53-91.

Akyazan, Sıtkı:

“Ticari İşletme Rehni”, **BATİDER**, C. VIII, S. 4, 1976, s. 61-81.

Altan, Derin / Acar, Nil:

“Sermaye Piyasası Araçlarını Konu Alan Teminat Sözleşmelerine İlişkin Yeni Düzen ve Uygulamada Yaşanan Çeşitli Sorunlar”, **Banka ve Finans Hukuku Dergisi**, C. III, S. 12, 2014, s. 35-53.

Altay, Sümer / Eskiocak, Ali:

Türk Medenî Hukukunda Taşınmaz Rehni: İpotek, İpotekli Borç Senedi, İrat Senedi, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2007.

Antalya, O. Gökhan / Acar, Faruk:

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni (6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Çerçevesinde İlk Tespitler), 2. Bası, İstanbul, Aristo Yayınevi, 2017.

Antmen, Alpay:

Ticarî İşletme Rehni, Ankara, Yetkin Yayınları, 2001.

Arkan, Sabih:

“Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu

Açısından Ticari İşletmenin Rehni”, **Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018**, Ed.: A. Lâle Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 141-157. *(Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni)*

Arkan, Sabih:

Ticarî İşletme Hukuku, 22.Bası, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2016. *(Ticari İşletme (2016))*

Arkan, Sabih:

Ticarî İşletme Hukuku, 24.Bası, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2018. *(Ticari İşletme (2018))*

Arslan, Ramazan / Yılmaz, Ejder / Taşpınar Ayvaz, Sema:

İcra ve İflâs Hukuku, 2.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2016.

Arvas, Mehmet Mücahit:

“Neden Yeni Bir Taşınır Rehni Modeli?”, **Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018**, Ed.: A. Lâle Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 259-261. *(Neden Yeni Bir Taşınır Rehni Modeli?)*

Arvas, Mehmet Mücahit:

“Türk Hukukunda Alacak Rehni”, **Bankacılar Dergisi**, S.104, 2018, s. 68-82.

Arvas, Mehmet Mücahit:

6750 Sayılı Kanuna Göre Rehne Konu Olabilecek Taşınırlar, Ankara, y.y., 2017. *(Rehne Konu Olabilecek Taşınırlar)*

Aslan, İ. Yılmaz / Ergün,

Ticaret Hukuku, 5. Baskı, Bursa, Ekin, 2010.

Mevci:

Atakan, Murat Can:

“Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Sona Ermesi”,
Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, ,
C. XXVI, S.2, 2018, s. 397-441.

Ayan, Mehmet:

Eşya Hukuku-III-Sınırlı Aynî Haklar, 3 c.,
C.III, 8. Baskı, Ankara, Seçkin, 2017.

Aybay, Aydın / Hatemi,
Hüseyin:

Eşya Hukuku, 4.Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık,
2014.

Ayhan, Rıza / Çağlar,
Hayrettin:

Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar, 11. Bası,
Ankara, Yetkin Yayınları, 2018.

Ayiter, Nuşin:

Eşya Hukuku (Kısa Ders Kitabı), 3.Baskı,
Ankara, Savaş Yayınları, 1987.

Aytaç, Zühtü:

“Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kapsamında
Taraflar”, **Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni
Sempozyumu 16 Şubat 2018**, Ed.: A. Lâle
Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin
Yayınları, 2018, s. 85-117.

Bahtiyar, Mehmet:

**Ticari İşletme Hukuku: Ders Notları, Soru
Örnekleri**, 17. Bası, İstanbul, Beta, 2016. (*Ticari
İşletme Hukuku (2016)*)

Bahtiyar, Mehmet:

**Ticari İşletme Hukuku: Ders Notları, Soru
Örnekleri**, 18. Bası, İstanbul, Beta, 2017. (*Ticari
İşletme Hukuku (2017)*)

Baştuğ, İrfan / Erdem, H. **Ticari İşletme Hukuku: Ders Notları**, Ankara, Ercüment: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, 1993.

Baydak, Ecrin: **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, İstanbul, On İki Levha, 2018.

Bilge, Mehmet Emin: **Ticaret Sicili**, İstanbul, Beta, 1999.

Bilgili, Fatih / Demirkapı, Ertan: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 11. Baskı, Bursa, Dora, 2017.

Bilgin, Hikmet: “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na İcra-İflâs Hukuku Açısından Genel Bir Bakış”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, S. 31, 2017, s. 619-657.

Birleşmiş Milletler Genel (Çevrimiçi)
Sekreterliği 13.12.2016 Tarihli http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/71/136
ve 71/136 Sayılı Kararı: 26.02.2019.

Böttcher, Leif: “German Law on Secured Transactions Quo Vadis?”, **The Draft UNCITRAL Model Law on Secured Transactions: Why and How?**, Ed.: Bénédict Foëx, Geneva, Schulthess Editions Romandes, 2016, s. 91-101.

Budak, Ali Cem: **İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takip**, 3.Baskı, İstanbul, On İki Levha, 2010.

- Cansel, Erol: **Türk Hususî Hukukunda Hapis Hakkı**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınlarından, 1961. (*Hapis Hakkı*)
- Cansel, Erol: **Türk Menkul Rehni Hukuku: Cilt: I Teslim Şarhı Menkul Rehni**, C.I, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1967. (*Menkul Rehni*)
- Cansel, Erol / Özel, Çağlar: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. I, 2. Baskı, Ankara, Seçkin, 2017.
- Castellano, Giuliano G.: “Reforming Non-Possessory Secured Transactions Laws: A New Strategy?”, **The Modern Law Review**, C. LXXVIII, S. 4, 2015, s. 611-640.
- Çamurcu, Emin: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Tarafları”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XXI, S.3, 2017, s. 201-234.
- Çetiner, Bilgehan: **Hapis Hakkı**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2010. (*Hapis Hakkı*)
- Çetiner, Bilgehan: **Taşınmaz Teminatı**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2015. (*Taşınmaz Teminatı*)
- Davran, Bülent: **Rehin Hukuku Dersleri**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınlarından, 1972.
- Dinar, R. Cem: **Türk Medeni Kanunu Kapsamında Hapis Hakkı**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2016.

- Dural, H. Ali: “Ticari İşletme Rehni ile Teminat Altına Alınan Alacağın TİRK m.2’de Sayılan Kişiler Dışındaki Kişilere Temlikinin Ticari İşletme Rehnine Etkisi”, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Erden Kuntalp’e Armağan**, 2 c., C.I, S.1, 2004, s. 323-331.
- Dünya Bankası İş Yapma (Çevrimiçi) Raporu 2019: http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2019-report_web-version.pdf 26.02.2019.
- Erdem, H. Ercüment: “Ticari İşletme Rehninde Güncel Sorunlar”, **Bankacılar Dergisi**, S.76, 2011, s. 42-61.
- Erel, Şafak N.: **Gayrimenkul Rehninde Sıra**, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1974. (*Gayrimenkul Rehninde Sıra*)
- Erel, Şafak N.: **Türk Fikir ve Sanat Hukuku**, 3. Bası, Ankara, Yetkin Yayınları, 2009. (*Türk Fikir ve Sanat Hukuku*)
- Eren, Fikret: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 23. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018. (*Borçlar Hukuku*)
- Eren, Fikret: **Mülkiyet Hukuku**, 4. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2016.
- Ergüne, Mehmet Serkan: **Hukukumuzda Taşınır Rehninin, Özellikle**

Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Kuruluşu, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2002. (*Taşınır Rehninin Kuruluşu*)

Ergüne, Mehmet Serkan: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Kuruluşu”, **Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018**, Ed.: A. Lâle Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 117-125.

Erman, Hasan: **Eşya Hukuku Dersleri**, 8. Basım, İstanbul, DER Yayınları, 2018.

Ertaş, Şeref: “Ticarî İşletme Rehni”, **DEÜHFD, Prof. Dr. İfan Baştuğ Anısına Armağan**, C. VII, Özel Sayı, İzmir, 2005, s. 39-50.

Erten, M. Ali: **Bankacılık Uygulamasında Ticarî İşletme Rehni**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2001. (*Ticari İşletme Rehni*)

Erten, M. Ali: “Ticari İşlemlerdeki Taşınır Rehninde Teminatın Taşınır Varlık Yönünden Kapsamı”, **Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018**, Ed.: A. Lâle Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 181-189.

Erzurumluoğlu, Erzan: “Ticarî İşletme Rehni”, **Ankara Barosu Dergisi**, S. 3, 1977, s. 430-439.

Esener, Turhan / Güven, **Eşya Hukuku**, 7. Baskı, Ankara, Yetkin Kudret: Yayınları, 2017.

Eskiocak, Ali: **Teslime Bağlı Taşınır Rehninde Alacaklının Hukukî Durumu**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2009.

Fındıkgil, Yavuz: **Maden Hukuku**, İstanbul, İstanbul Teknik Üniversite Matbaası, 1966.

Finansal Kurumlar Birliği (Çevrimiçi)
20.02.2018 Tarihli Yazısı: https://www.fkb.org.tr/Sites/1/upload/files/FKB_basinbulteni_2017_y%C3%BDI_sonu_sonucilar_20subat.docx-1660.pdf 09.03.2019.

Göle, Celal / Aydoğan, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, **BATİDER**, C. XXXIII, S.1, 2017, s. 5-51.

Grégoire, Michèle: “The Law of 11 July 2013 Amending the Belgian Civil Code with respect to Security Interests in Movable Assets, and Repealing Various Provisions in this Area”, **The Draft UNCITRAL Model Law on Secured Transactions: Why and How?**, Ed.: Bénédict Foëx, Geneva, Schulthess Editions Romandes, 2016, s.171-198.

Gülekli, Yeşim: **İpoteğin Taşınmaz ve Alacak Açısından Kapsamı (Türk Medenî Kanunu 766 – 790 Maddelerine İlişkin İçtihatlar İle)**, İstanbul, Kazancı Hukuk Yayınları, 1992.

Güleş, Bedia / Doğu, Hakkı Mert: “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Kapsamında Kurulan Taşınır Rehni Sözleşmesinin Şekli” **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.XI, S.147-148, 2016, s. 53-73.

Gümüş, Mustafa Alper: “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Bakımından Temerrüt Sonrası Haklar”, **Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018**, Ed.: A. Lâle Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 199-225.

Günel, M. Cahit: **Taşınmaz Rehninin Kapsamı Çerçevesinde Eklentinin Hukuki Durumu**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2013.

Güngör, Seda Ş.: “Ticari İşletmenin Malvarlığı Unsurlarının Bir Kısımının veya Malvarlığının Bütününün Rehni”, **Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi**, C. III, S.4, 2017, s.117-124.

Gürpınar, Damla: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Kurulmuş Olan Rehinli Taşınır Sicilinin Tapu Sicili ile Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi”, **DEÜHFD**, C. XIX, S.2, 2017, s. 61-102. (*Rehinli Taşınır Sicili*)

Gürpınar, Damla: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Teslime Bağlı Taşınır Rehni Kurallarından Ayrılan Yönleri”,

DEÜHFD, C. XIX, S.1, 2017, s. 111-159. (*Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni*)

Gürsoy, Kemal T. / Eren, Fikret / Cansel, Erol: **Türk Eşya Hukuku**, 2.Baskı, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1984.

Hamamcıoğlu, Esra / Karamanlıoğlu, Argun: “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na İlişkin Bazı Tespitler”, **Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XIII, S.2, İstanbul, 2016, s. 95-139.

Hasırcı, Hakan: “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun İcra ve İflâs Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi”, **BATİDER**, C. XXXIII, S.2, 2017, s. 207-269.

Hatemi, Hüseyin / Serozan, Rona / Arpacı, Abdülkadir: **Eşya Hukuku**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1991.

Hazıroğlu, Elif Cemre: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda Sicilli Taşınır Varlıkların Durumu ve Ticari İşletme Rehninin Bunlar Üzerindeki Etkileri”, **BATİDER**, C. XXXIII, S. 2, 2017, s. 177-204.

Haznedar, İbrahim Murat: **Ticari İşletme Rehni ve Paraya Çevrilmesi**, İstanbul, Legal, 2008.

Helvacı, İlhan: **Eski Medenî Kanunumuzla Karşılaştırmalı Olarak Türk Medenî Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan İpotek Hakkı**, İstanbul, On İki Levha, 2008. (*İpotek Hakkı*)

- Helvacı, İlhan: “Sanayi İşletmelerinde Ticari İşletme Rehni Üzerine (Ticari İşletme Rehni Kanunu Ek Madde 2)”, **İÜHFM**, C. LXV, S.1, 2007, s. 273-284.
- Helvacı, İlhan: **Türk Medenî Kanununa Göre Lex Commissoria (Mürtehinin Merhunu Temellük) Yasağı**, İstanbul, Alfa, 1997. (*Lex Commissoria Yasağı*)
- İmre, Zahit: “Hapis Hakkı Üzerinde Bir Tetkik”, **İÜHFM**, C.XVIII, S. 3-4, 1952, s. 742-781.
- Kalpsüz, Turgut: **Deniz Ticareti Hukuku: Birinci Cild Giriş-Gemi**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1971.
- Kara, Burak: **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Sona Ermesi**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2018.
- Karabel, E. Gökçe: **Ticari İşletme Rehninin Paraya Çevrilmesi**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2011.
- Karahacıoğlu, Ali Haydar / Doğrusöz, M. Edip / Altın, Mehmet: **Türk Hukukunda Rehin: İlgili Kanunlar, Tüzükler, Yönetmelikler ve Yargıtay Kararları**, Ankara, y.y., 1996.
- Karahan, Sami: **Ticari İşletme Hukuku**, 27. Baskı, Konya, Mimoza Yayınları, 2015.
- Karahasan, Mustafa Reşit: **Yeni Türk Medenî Kanunu Eşya Hukuku**, 2 c.,

C.II, Arıkan, 2007.

- Karakılıç, Hasan: “İşletmelerin Finansman Sağlama Aracı Olarak Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir Değerlendirme”, **Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi**, 16. Uluslararası İşletmecilik Kongresi Özel Sayısı, 2017, s. 37-50.
- Karakuş Erbaş, Burcu: **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni ve Rehin Alacaklısının Korunması**, Ankara, Seçkin, 2018.
- Karaman Coşgun, Özlem: “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda Teşebbüs Kavramı ve Tacir Sayılmasının Sonuçları”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C. XXI, S.1, 2015, s. 107-166.
- Kayar, İsmail: **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Ticaret Hukuku**, 5. Baskı, Ankara, Seçkin, 2018.
- Kayıhan, Şaban: **Ticari İşletme Rehni**, İstanbul, Kazancı, 1996.
- Kendigelen, Abuzer: **Yeni Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler**, 3. Bası, İstanbul, On İki Levha, 2016.
- Keskin, A. Dilşad: “Hukuki Açıdan Finansal Türev Araç Kavramı”, **BATİDER**, C. XXIV, S. 4, 2008, s. 125-153.
- Kırca, Çiğdem: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninde Sıra” **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16**

Şubat 2018, Ed.: A. Lâle Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 159-179.

Köprülü, Bülent / Kaneti, **Sınırlı Aynî Haklar**, 2.Bası, İstanbul, İstanbul Selim: Üniversitesi Yayınlarından, 1982-1983.

Köroğlu Ölmez, Belin: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Ticari İşletme Rehni”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 129, 2017, s. 261-286.

Kuhn, Hans: “The UNCITRAL Model Law on Secured Transactions - A Swiss Perspective”, **The Draft UNCITRAL Model Law on Secured Transactions: Why and How?**, Ed.: Bénédict Foëx, Geneva, Schulthess Editions Romandes, 2016, s. 61-89.

Kuntalp, Erden: **Ana Para ve Üst Sınır (Maksimal) İpotek Ayırımı**, Ankara, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 1989. (*Ana Para ve Üst Sınır İpoteği*)

Kuntalp, Erden: “Teminat Kavramı, Teminat Türleri ve Bunlardan Doğan Sorumluluk”, **Prof. Dr. Reha Poroy’a Armağan**, yay. haz.: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Avrupa Hukuku Araştırma ve Uygulama Merkezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 1995, s. 263-300.

Makaracı, Aslı: **Konut Finansman Sisteminde İhraç Edilen Menkul Kıymetler ve Teminatları**, İstanbul, On

İki Levha, 2009.

Makaracı Başak, Aslı: **Taşınır Rehni Sözleşmesi**, İstanbul, On İki Levha, 2014.

Morell, Alexander / Helsen, Frederic: “The Interrelation of Transparency and Availability of Collateral: German and Belgian Laws of Non-Possessory Security Interest, **European Review of Private Law**, Ed.: E.H. Hondius/M.E. Storme, C. XXII, S. 3, 2014, s. 393-438.

Muşul, Timuçin: **İcra ve İflâs Hukuku Esasları**, 6. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2017.

Narbay, Şafak / Yıldız, Enes: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Çerçevesinde Ticari İşletme Rehninde “Rehinli Taşınır Sicili”nin Diğer Sicillerle İlişkisi Üzerine Değerlendirme”, **BATİDER**, C. XXXIV, S. 4, 2018, s. 37-90.

Nomer, Halûk N.: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 16. Bası, İstanbul, Beta, 2018.

Nomer, Halûk Nami / Ergüne, Mehmet Serkan: **Eşya Hukuku**, 5. Bası, İstanbul, On İki Levha, 2017.

Oğuz, Sefer: “Ticari İşlemlerde Teslimsiz Tescilli Taşınır Rehni”, **Bankacılar Dergisi**, S. 100, 2017, s. 3-32.

Oğuzman, M. Kemal / Öz, M. Turgut: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 2 c., C. I, 15. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017.

Oğuzman, M. Kemal / Seliçi, Özer / Oktay-Özdemir, Saibe: **Eşya Hukuku**, 21.Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2018.

Oktay Özdemir, Saibe: “Teminat Amaçlı Alacak Devri ve Toptan Temlik Sözleşmeleri”, **İÜHFM**, C.LVII, S. 1-2, 1999, s. 265- 299.

Oktay Özdemir, Saibe: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununa Göre Üzerinde Rehin Hakkı Kurulabilecek Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018**, Ed.: A. Lâle Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 53-85. *(Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni)*

Olgaç, Furkan: **İpotekte Sıra Sistemi ve Boş Dereceye İlerleme**, Ankara, Seçkin, 2014.

Oral, Bahar: **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2019.

Öz, Turgut: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu”, **İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. iur. Merih Kemal Omağ’a Armağan, C.XVI, S.2, 2017, s. 151-187. *(Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu)*

Öz, Turgut: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununa Göre

Rehinli Malın Birleşmesi ve Karışması (Kanundaki Önemli Değişikliklerle Birlikte)”, **Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018**, Ed.: A. Lâle Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 125-140.

Pekcanitez, Hakan / Atalay, Oğuz / Sungurtekin Özkan, Meral / Özekes, Muhammet: **İcra ve İflâs Hukuku: İİK ve Temel Kanunlardaki Son Değişikliklere Göre Gözden Geçirilmiş**, 11.Bası, Ankara, Yetkin Yayınları, 2013.

Pıtırılı, Burak / Özarkun, Onur: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu ve Uygulaması”, **Bursa Barosu Dergisi**, S. 103, 2018, s. 69-95.

Poroy, Reha / Yasaman, Hamdi: **Ticari İşletme Hukuku**, 14. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012. (*Ticari İşletme (2012)*)

Poroy, Reha / Yasaman, Hamdi: **Ticari İşletme Hukuku**, 17. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2018. (*Ticari İşletme (2018)*)

Postacıoğlu, İlhan E. / Altay, Sümer: **İcra Hukuku Esasları**, 5.Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010.

Reisoğlu, Seza: **İpoteğin Kapsamı – Hükümleri ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar**, Ankara, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 1979. (*İpoteğin Kapsamı*)

Reisoğlu, Seza: “Ticari İşletme Rehni ve Son Yasal Düzenleme”,

Bankacılar Dergisi, S. 47, 2003, s. 107-122.
(*Ticari İşletme Rehni*)

Reisoğlu, Seza:

Ticari İşletme Rehni ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar, Ankara, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 1977. (*Ticari İşletme Rehni ve Uygulamadaki Sorunlar*)

Sarı, Suat:

“Taşınmaz Rehninde Belirlilik (Muayyenlik) İlkesi”, **Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan**, Ed.: Nami Barlas/Abuzer Kendigelen/Suat Sarı, İstanbul, Beta, 2000, s. 963-1011.

Saymen, Ferit Hakkı / Elbir, Halid Kemal:

Türk Eşya Hukuku Dersleri, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1963.

Seliçi, Özer:

“Gayrimenkul Rehninde Boş Dereceye İlerleme Hakkı”, **İÜHFM**, C.XL, S.1-4, 1974, s. 427-458.

Serozan, Rona:

Eşya Hukuku I, 3.Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2014.

Sirmen, A. Lâle:

Alacak Rehni, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1990. (*Alacak Rehni*)

Sirmen, A. Lâle:

Eşya Hukuku, 6. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018. (*Eşya Hukuku*)

Sirmen, A. Lâle:

“Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehninin Düzenleniş Biçimi, Niteliği ve Rehne Hâkim Olan İlkeler”,

Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu
16 Şubat 2018, Ed.: A. Lâle Sirmen/A. Barış
Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 21-53.
(*Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni*)

Şit İmamoğlu, Başak: **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu**
Üzerine Bir İnceleme, Ankara, Banka ve Ticaret
Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2017.

Tekinalp, Ünal: **Fikrî Mülkiyet Hukuku**, 5. Bası, İstanbul, Vedat
Kitapçılık, 2012.

Tekinay, Selâhattin Sulhi: **Menkul Mülkiyeti ve Sınırlı Ayni Haklar: Eşya**
Hukuku II/3, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1994.

Teminat İşlemlerinde (Çevrimiçi) https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/ml_st_e_ebook.pdf
UNCITRAL Model Kanunu: 13.03.2019.

Teminat İşlemlerinde (Çevrimiçi)
UNCITRAL Yasama https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/security-lg/e/09-82670_Ebook-Guide_09-04-10English.pdf
Kılavuzu: 06.03.2019.

Teoman, Ömer: “Bankaların Taraf Olduğu Ticari İşletme Rehni Sözleşmelerinde Borçlunun Ticaret Unvanının Rehne Dahil Unsurlar Listesine Yazılmaması”,
Tüm Makalelerim C. I-II (1971-2001), 2. Bası, İstanbul, On İki Levha, 2012, s. 589-593.

Teoman, Ömer: “Tacir Ticari İşletmesini Üçüncü Bir Kişinin Borcunun Güvencesi Olarak Rehnedebilir mi?”, **Tüm Makalelerim Cilt III: 2002-2010**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010, s. 120-130.

Ticari İşlemlerde Taşınır (Çevrimiçi)
Rehni Kanunu Tasarısı (1/753) <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss418.pdf> 09.12.2018.
ile Sanayi, Ticaret, Enerji,
Tabii Kaynaklar, Bilgi ve
Teknoloji Komisyonu Raporu:

Törüner, Ekrem: “Ticari İşletme Rehninin Özellikleri ve Uygulamada Karşılaşılan Bazı Sorunlar”, **Ankara Barosu Dergisi**, S. 4, 1981, s. 692-704.

Türker, Erhan: **Ticarî İşletme Rehni**, Eskişehir, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, 1981.

Türkiye Noterler Birliği (Çevrimiçi)
28.12.2016 Tarihli ve 22964 <http://cdn01.tnb.org.tr/uygulama/tares/genelyazi195.pdf>
Sayılı Yazısı: 09.03.2019.

Ülgen, Hüseyin (Helvacı, **Ticari İşletme Hukuku**, 5. Bası, İstanbul, On İki
Mehmet / Kendigelen, Abuzer Levha, 2015. (Yazar (Ülgen), *Ticari İşletme*
/ Kaya, Arslan / Nomer Ertan, *Hukuku*)
N. Fusun):

Wieland, C.: **Kanunu Medenî’de Aynî Haklar**, Çeviren:
İsmail Hakkı Karafakı, 2 c., C.II, 2.Bası, Ankara,

Adalet Bakanlığı Yayınlarından, 1949.

Yağcı, Kürşad:

“Anapara Faizi ve Temerrüt Faizine Üst Sınır Getiren TBK m.88 ve TBK m.120 Hükümlerinin Ticari Faizler (TTK m.8 ve TTK m.9) Bakımından Uygulanabilirliği”, **İÜHF**, C. LXXI, S. 2, 2013, 421-438.

Yanlı, Veliye:

“Sermaye Piyasası Aracı ve Yatırım Sözleşmesi Kavramları”, **BATİDER**, C. XXXII, S. 3, 2016, s. 5-35.

Yasan, Mustafa:

“Ticari İşletme Devir Sözleşmesinin Kapsamına Kiracılık Hakkının Dâhil Olması Sorunu (6102 Sayılı TTK ve 6098 Sayılı TBK Çerçevesinde Bir İnceleme), **BATİDER**, C. XXIX, S.3, 2013, s. 159-185.

Yıldırım, Mehmet Kâmil / **İcra ve İflas Hukuku**, 6.Baskı, İstanbul, Beta, 2015.

Yılmaz, Ejder:

“Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na Göre Rehinli Alacaklının Alacağını Tahsil Etme Yolları”, **Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu 16 Şubat 2018**, Ed.: A. Lâle Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 227-258.